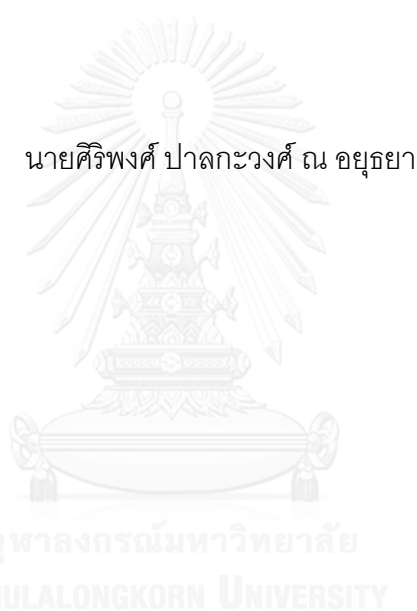

พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน : การศึกษาผลกระทบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

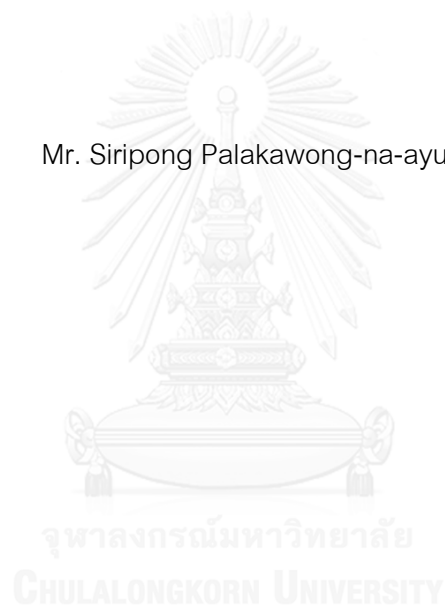
วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Pre-school Children's Development : An Investigation on the Effects of Parent-
child Interaction

Mr. Siripong Palakawong-na-ayudhya

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน : การศึกษาผลกระทบของ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

โดย

นายศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

สาขาวิชา

ประชากรศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. บังปอนด์ รักอำนวยกิจ

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทพร สุขคนธมาน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. บังปอนด์ รักอำนวยกิจ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ถิ่นยพร จันทร์กระจ่าง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. รักชนก คชานูบาล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ ประสาทกุล)

ศิริพงษ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา : พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน : การศึกษาผลกระทบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Pre-school Children's Development : An Investigation on the Effects of Parent-child Interaction) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 หลัก: รศ. ดร. บังปอนด์ รักอำนาจกิจ, 338 หน้า.

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนทางด้านสติปัญญาและด้านอารมณ์และสังคมโดยศึกษาจากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 หรือ (Multiple Indicator Cluster Survey; MICS) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ คือ เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี จำนวน 4,362 คน จากผลการวิเคราะห์สมการถดถอยด้วยแบบจำลองแบบโพรบิต (probit regression) ได้ข้อค้นพบหลัก 2 ประการ คือ ในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับใคร การมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาของเด็กก่อนวัยเรียนมีผลบวกต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นนอกเหนือไปจากบิดามารดาของเด็กก่อนวัยเรียนมีผลบวกพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับใคร นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุเด็ก ประวัติการดื่มนมแม่ ภูมิภาค ระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในขณะเดียวกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

สาขาวิชา ประชากรศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5686957851 : MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORDS: PRE-SCHOOL CHILDREN'S DEVELOPMENT / COGNITIVE DEVELOPMENT / NON-COGNITIVE DEVELOPMENT / PARENT-CHILD INTERACTION

SIRIPONG PALAKAWONG-NA-AYUDHYA: Pre-school Children's Development : An Investigation on the Effects of Parent-child Interaction. ADVISOR: ASSOC. PROF. PUNGPOND RUKUMNUAYKIT, Ph.D., 338 pp.

This study aims to examine the effects of parent-child interaction on preschool children's cognitive and non-cognitive development using secondary data from Multiple Indicator Cluster Survey (MICS4) of Thailand. Our analyses use multivariate regressions to investigate the cognitive and non-cognitive development of children aged 3-4 years. There are two main findings from Probit regression analyses. We find that the interaction of both father and mother with their child has a positive effect on the cognitive development, while the interaction with a non-parent individual within the household has positive impacts on the non-cognitive development. In addition, our results show that there are other factors that influence child development. As for cognitive development, these factors include age of the child, breastfeeding history, region of residence, economic status of the household, the number of elderly in the household, educational level of mother or main caregiver, having preschool education, and nutritional supplements. As for non-cognitive development, these factors are gender of the child, the number of elderly in the household, age of the mother or main caregiver, having preschool education and, nutritional supplements.

Field of Study: Demography

Student's Signature

Academic Year: 2015

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาหลักสูตรดุริยางค์บัณฑิต “100 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” แก่ข้าพเจ้า ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์ของวิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่านในฐานะผู้ให้ความรู้และความเอาใจใส่แก่ข้าพเจ้า รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในระหว่างการศึกษาเรื่อยมาจนถึงวันที่ข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษา

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับรองศาสตราจารย์ ดร. บังปอนด์ รักอำนวยกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้เลือกทำวิจัยในหัวข้อที่ข้าพเจ้าถนัดและสนใจ รวมถึงการให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าในการมีส่วนร่วมทำงานวิจัยต่าง ๆ การร่วมเขียนงานทางวิชาการ รวมถึงการหาช่องทางสนับสนุนด้านทุนทรัพย์จากแหล่งต่าง ๆ ให้แก่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาของการเป็นนิสิต ทำให้ข้าพเจ้าแบ่งเบาภาระจากครอบครัวได้เป็นอย่างมาก

สำหรับบุคคลสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งที่มีคุณูปการต่อข้าพเจ้าและต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงเช่นกัน คือ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทพร สุคนธมาน อาจารย์ ดร.รักษนก คชานูบาล อาจารย์ ดร.ธัญพร จันทรกระจ่าง ที่ได้สละเวลามาร่วมให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น อนึ่ง ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยถ้าปราศจากการอนุญาตให้ใช้ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ. 2555 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งข้าพเจ้าต้องขอบพระคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติมา ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้าทุกคนที่คอยให้การส่งเสริมและเกื้อหนุนแก่ข้าพเจ้าเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อ (นายผจญ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา) และคุณแม่ (นางกลอยใจ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา) ในฐานะผู้มีพระคุณสูงสุดของข้าพเจ้า ท่านทั้งสองเป็นแรงบันดาลใจสูงสุดที่ทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม ผลประโยชน์อันใดก็ตามที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอจงบังเกิดเป็นผลบุญแก่คุณพ่อและคุณแม่ของข้าพเจ้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุดตลอดไปด้วยเทอญ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	13
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
1.4 ขอบเขตการศึกษา	14
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
2.1 แนวคิด “ทุนมนุษย์”	17
2.2 เด็กก่อนวัยเรียน.....	19
2.2.1 นิยาม และความสำคัญของเด็ก.....	19
2.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน.....	21
2.2.3 การประเมินและการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน.....	23
1) การสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กในประเทศไทย และโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการการแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	23
2) เครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินและการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน.....	26
2.2.4 สาเหตุที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า	30
2.2.5 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	32
2.3 พัฒนาการเด็กและทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการเด็ก.....	34
2.3.1 พัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยา	35

1) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกาย	36
2) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์	36
3) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคม	37
4) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญา	39
5) แบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์	40
2.3.2 พัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์.....	44
1) เด็กในฐานะหน่วยการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์.....	45
2) การศึกษาเรื่องเด็กและพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์.....	46
2.3.3 พัฒนาการเด็กในทางเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา	51
1) มุมมองทางเศรษฐศาสตร์	51
1.1) เศรษฐศาสตร์กับประชากร	51
1.2) เศรษฐศาสตร์กับการพัฒนาแรงงานและทรัพยากรมนุษย์.....	53
1.3) เศรษฐศาสตร์กับการศึกษา (ครูเศรษฐศาสตร์) กับพัฒนาการเด็ก....	58
2) มุมมองทางสังคมวิทยา	60
2.1) สถาบันครอบครัวกับพัฒนาการเด็ก	61
2.2) สถาบันการศึกษากับพัฒนาการเด็ก.....	63
2.3) ความสำคัญของสถาบันทางสังคมอื่น ๆ กับพัฒนาการเด็ก.....	65
2.4 ทฤษฎีที่ใช้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร	67
2.4.1 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร	69
1) สาระสำคัญ ความเป็นมา การประยุกต์ใช้ และข้อถกเถียงต่อทฤษฎี	69
2) ความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร	73
3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรและผลต่อพัฒนาการเด็ก	76

4) ปัจจัยสนับสนุนต่อการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดากับบุตร	82
5) สถานการณ์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในประเทศไทย	84
2.4.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม	86
2.4.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์.....	89
2.4.4 ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล.....	91
2.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	93
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	102
3.1 รูปแบบการวิจัย	102
3.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	102
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	110
3.4 การสุ่มตัวอย่าง.....	110
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	111
3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	111
3.7 การวิเคราะห์ผลการศึกษา	112
3.8 ตัวชี้วัดและมาตรวัด	113
3.8.1 ตัวแปรตาม.....	119
3.8.2 ตัวแปรอิสระ	122
3.8.3 ตัวแปรควบคุม	124
3.8.4 สมการถดถอยเพื่อการวิเคราะห์หาค่าอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับ บุตรที่มีต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน.....	138
3.9 การนำเสนอผลการศึกษา	144
บทที่ 4 ผลการศึกษา: สถิติเชิงพรรณนา.....	143
4.1 สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรเดียว	143

4.1.1	ตัวแปรตาม.....	143
4.1.2	ตัวแปรอิสระ	146
4.1.3	ตัวแปรควบคุม	150
4.2	สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรคู่	159
4.2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ	160
	1) พัฒนาการทางสติปัญญา.....	160
	2) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม.....	164
4.2.2	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรควบคุม	168
	1) พัฒนาการทางสติปัญญา.....	169
	2) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม.....	177
4.3	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม.....	186
บทที่ 5	ผลการศึกษา: การวิเคราะห์สมการถดถอย	194
5.1	พัฒนาการทางสติปัญญา.....	203
5.2	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม.....	218
5.3	สรุปผลการวิเคราะห์สมการถดถอย.....	233
บทที่ 6	บทสรุป การอภิปรายผลการศึกษา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ	236
6.1	สรุปสาระสำคัญ	236
6.1.1	ที่มาและความสำคัญ	236
6.1.2	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	239
6.1.3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	242
6.1.4	ผลการศึกษา.....	246
6.2	การอภิปรายผลการศึกษา	249

6.2.1 การปฏิสัมพันธ์ของบุตรกับบิดามารดา และอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	249
6.2.2 ปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	261
6.3 ข้อจำกัดการวิจัย.....	270
6.4 ข้อเสนอแนะ	274
6.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงพฤติกรรม	274
6.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	276
6.4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	282
รายการอ้างอิง.....	284
ภาคผนวก.....	296
ภาคผนวก ก.....	297
ภาคผนวก ข.....	300
ภาคผนวก ค.....	307
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	338

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประชากรมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากมนุษย์มีศักยภาพในการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ด้วยกัน และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เป็นได้ทั้งทรัพยากรทางกายภาพและชีวภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆต่อสังคม (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540)

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่า ประชากรวัยใดวัยหนึ่งมีบทบาทสำคัญหรือเป็นภาระต่อการพัฒนาประเทศ อาจเป็นการผูกขาดเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของประชากรวัยใดวัยหนึ่งต่อการพัฒนาไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การพิจารณาเรื่องการพัฒนา หาใช่การพิจารณาในกรอบเวลาปัจจุบันหรืออนาคตอันใกล้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาไปถึงอนาคตในระยะยาวเพื่อมองทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนการคาดประมาณทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะเกิด/มี/ดับสูญในอนาคตควบคู่ไปด้วย อีกประการคือ ประชากรไม่ว่าจะอยู่ในช่วงวัยใดก็ตามก็สามารถมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศได้เช่นกัน

สำหรับประชากรวัยเด็ก ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งในฐานะ “อนาคตของชาติ” เนื่องจากประชากรวัยเด็กจะกลายเป็นวัยแรงงานและวัยสูงอายุในอนาคตต่อไป การให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในระยะยาวจึงควรให้ความสำคัญกับประชากรวัยเด็กไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประชากรวัยอื่นๆด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องเด็กนั้น ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานในฐานะที่พวกเขาเป็นอนาคตของชาติเพียงอย่างเดียว สถานการณ์ทางด้านโครงสร้างประชากรที่เกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยสนับสนุนหนึ่งที่ทำให้นักประชากรควรให้ความสนใจและความสำคัญต่อการศึกษารื่อง “เด็ก” ด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการศึกษารุ่นนี้จึงเป็นการศึกษาในด้านการเพิ่มคุณภาพให้กับเด็กซึ่งเป็นการวิเคราะห์หรืออิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีต่อพัฒนาการเด็ก โดยสามารถสรุปที่มาและความสำคัญในการศึกษาเรื่องเด็กและพัฒนารเด็กได้ 4 ด้านดังต่อไปนี้

1) โครงสร้างอายุประชากร

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ทางประชากรของประเทศไทยในปัจจุบัน เนื่องจากโครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากอัตราการเกิดที่ลดลงเรื่อย ๆ ทำให้จำนวนประชากรวัยเด็กลดลง ในขณะที่สัดส่วนผู้สูงอายุก็มีเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับอายุคาดเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นสำหรับประเทศไทย จากสถานการณ์การเกิดและการตายในปัจจุบัน ได้พบว่า มีอัตราการตายในระดับต่ำ และอัตราการเกิดหรือภาวะเจริญพันธุ์ในระดับต่ำ รวมถึงมีอัตราเพิ่มประชากรตามธรรมชาติในระดับต่ำด้วยเช่นกัน ซึ่งจากข้อมูลทางประชากรเกี่ยวกับสถานการณ์ประชากรในประเทศไทยโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีการคาดประมาณประชากรกลางปี พ.ศ.2558 พบว่า ประเทศไทยมีอัตราเจริญพันธุ์รวม¹ (Total Fertility Rate หรือ TFR) เท่ากับ 1.6 โดยมีอัตราการเกิดหยาบ (Crude Birth Rate หรือ CBR) เท่ากับ 12 ต่อจำนวนประชากร 1,000 คน และมีอัตราการตายหยาบ (Crude Death Rate หรือ CDR) เท่ากับ 8 ต่อจำนวนประชากร 1,000 คน ในขณะที่อัตราเพิ่มตามธรรมชาติเท่ากับ 4.0 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2558)

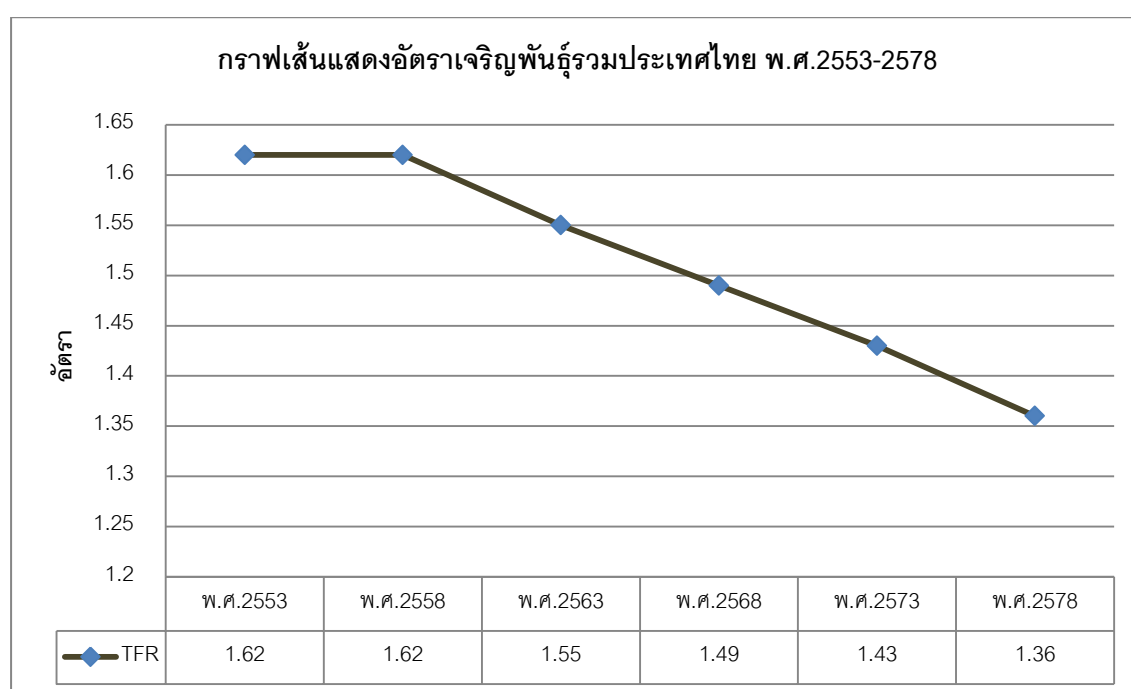
นอกจากนี้จากงานศึกษาเกี่ยวกับอัตราการรอดชีพของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยจากข้อมูลสำมะโนประชากร พ.ศ. 2503 – 2543 (ปราโมทย์ ประสาทกุล และศุทธิดา ชวนวัน, 2554) ผลการศึกษาพบว่า อัตราการรอดชีพของประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น กล่าวอีกนัยคือแนวโน้มในการตายของผู้สูงวัยลดลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การแพทย์ สาธารณสุข การสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้อัตราการตายของประชากรในกลุ่มวัยต่าง ๆ ลดลงอันส่งผลให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ดังนั้นโครงสร้างอายุประชากรไทยจึงพบว่ามีแนวโน้มมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในขณะที่สัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลงซึ่งเป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำกว่าระดับทดแทนในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้ (ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนางศ์, 2555)

เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2578 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังปรากฏในภาพที่ 1.1 ก็ได้เน้น

¹ อัตราเจริญพันธุ์รวม หมายถึง จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่งจะมีตลอดวัยเจริญพันธุ์ของตน

ย้ำให้เห็นว่า ในอนาคตประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะมีคนเกิดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วจึงสามารถคาดการณ์ได้ในเบื้องต้นว่า ประชากรวัยเด็กของไทยในอนาคตนั้นก็จะมีแนวโน้มจำนวนที่ลดลงจากในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันเมื่อได้พิจารณาถึงสถานการณ์จำนวนและสัดส่วนของเด็กไทยในปัจจุบัน ได้พบว่า เด็กไทยมีสัดส่วนที่ลดลงเช่นกันในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา

ภาพที่ 1.1 กราฟเส้นแสดงการคาดประมาณอัตราเจริญพันธุ์รวมประเทศไทย พ.ศ. 2553-2578

ที่มา: ข้อมูลจากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ: จัดทำเป็นกราฟเส้นโดยผู้วิจัย

สำหรับสถานการณ์สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก เมื่อพิจารณาจากข้อมูลจำนวนเด็กที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี จากเว็บไซต์ของระบบสถิติการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559)² ดังปรากฏในตารางที่ 1.1 ได้พบว่า ในช่วง 15 ปี ย้อนหลัง สัดส่วนของเด็กอายุ 0-5 ปี หรือ

² http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php

วัยเด็กก่อนวัยเรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 – 2558 มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงในประเทศไทย

ตารางที่ 1.1 ร้อยละและจำนวนประชากรวัยเด็กก่อนวัยเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด จำแนกตามอายุและปี

อายุ (ปี)	ปี พ.ศ.			
	2543	2548	2553	2558
0	1.20 (742,750)	1.22 (763,591)	1.14 (730,891)	0.99 (650,332)
1	1.32 (817,762)	1.29 (803,154)	1.20 (766,420)	1.09 (717,735)
2	1.42 (879,832)	1.25 (780,393)	1.21 (774,876)	1.12 (737,652)
3	1.54 (951,813)	1.26 (785,826)	1.24 (794,441)	1.21 (793,209)
4	1.57 (970,241)	1.26 (789,345)	1.23 (780,084)	1.18 (778,024)
5	1.56 (966,588)	1.34 (834,949)	1.25 (799,575)	1.14 (752,422)
จำนวนประชากรทั้งหมด	61,878,746	62,418,042	63,878,267	65,729,098

ที่มา: ข้อมูลจาก ระบบสถิติการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559)

หมายเหตุ คำนวณเป็นร้อยละโดยผู้วิจัย

จากข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มภาวะเจริญพันธุ์ และสัดส่วนของจำนวนเด็กไทยในปัจจุบัน จึงสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยมีแนวโน้มของโครงสร้างอายุประชากรมีสัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลง แต่สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมีขนาดมากขึ้น ดังนั้น สถานการณ์เกี่ยวกับจำนวนของเด็กจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเมื่อพิจารณาประชากรในเชิงปริมาณแล้ว ถ้าในปัจจุบัน ในสังคมไทยมีจำนวนเด็กที่ลดลงอันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดหรือภาวะเจริญพันธุ์ในระดับต่ำ ก็อาจส่งผลให้ใน

อนาคต ประชากรวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญในภาคการผลิตของประเทศจะมีแนวโน้มลดลง ดังนั้น นอกเหนือไปจากจำนวนและสัดส่วนประชากรวัยเด็กที่ลดลง ประกอบกับสังคมไทยยังไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมภาวะเจริญพันธุ์ได้อย่างประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งเหตุผลเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หนุ่มสาวสมัยใหม่มีการสมรสลดลง รวมถึงคู่สมรสที่ยังจำเป็นต้องมีการควบคุมจำนวนบุตรและการใช้วัตกรรมการคุมกำเนิด (Anderson & Kohler, 2015; นิพนธ์ เทพวัลย์, 2528) การทำให้เกิดภาวะเจริญพันธุ์หรือมีจำนวนเด็กเพิ่มขึ้นจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก อย่างไรก็ตามการสนใจความสำคัญของประชากรวัยเด็ก นอกจากการพิจารณาถึงมิติในเชิงปริมาณแล้วยังต้องคำนึงถึงมิติเชิงคุณภาพด้วยเช่นกัน

2) คุณภาพประชากร

สำหรับเหตุผลของการให้ความสนใจเรื่องคุณภาพเด็กผ่านการศึกษาในประเด็น พัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่อยู่ในช่วงก่อนวัยเรียน เนื่องจากเป็นวัยที่ต้องเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ อีกทั้งนอกจากเป็นวัยสำคัญหรือโอกาสทองของช่วงชีวิตที่พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่แล้วยังเป็นวัยที่มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนในระยะยาวมากที่สุด กล่าวคือ พัฒนาการมนุษย์ในช่วงอายุ 5 ปีแรกของมนุษย์หรือช่วงก่อนวัยเรียนนั้น ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการ (กรมอนามัย, 2552) รวมถึงเป็นการให้ความสำคัญกับการลงทุนทางการศึกษาในเด็กช่วง 5 ปีแรกสามารถก่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อการพัฒนาของประเทศในระยะยาว (Heckman & Masterov, 2007) ทั้งนี้นอกจากการลงทุนด้านการศึกษา การเลี้ยงบุตรหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรก็ถือได้ว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์รูปแบบหนึ่ง โดย James Heckman ผู้ซึ่งได้รับรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ในปี พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่า การลงทุนในเด็กจะได้ผลตอบแทนกลับมาประมาณร้อยละ 7-10 ต่อปี (Heckman & LaFontaine, 2010) นอกจากนี้ยังได้พบอีกว่า ถ้าผู้เป็นบิดามารดาได้ยิ่งลงทุนตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ ยิ่งก่อให้เกิดผลที่คุ้มค่ามากขึ้น (Doyle, Harmon, Heckman, & Tremblay, 2009) ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการลงทุนในเด็กหรือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมคุณภาพประชากรให้มีคุณภาพซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตัวเด็กและประเทศในระยะยาว

3) การขยายขอบเขตงานศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กในเชิงประชากรศาสตร์ภายใต้บริบทสังคมผู้สูงอายุ

ในปัจจุบัน พบว่า มีงานศึกษาด้านผู้สูงวัยมีเป็นจำนวนมาก ทั้งงานศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์สุขภาพและสังคมศาสตร์ซึ่งรวมถึงในสาขาวิชาประชากรศาสตร์ อันเป็นผลมาจากการตระหนักถึงสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นวงกว้าง อย่างไรก็ตามแม้งานศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงวัยจำนวนมากได้ถูกนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือการรับมือกับสังคมผู้สูงวัย เช่น การสร้างโรงพยาบาลสำหรับผู้สูงวัย การฝึกอาชีพ การขยายเวลาเกษียณอายุงานแก่ผู้สูงวัยการจัดตั้งกองทุนออมแห่งชาติ ฯลฯ แต่ข้อจำกัดบางประการของประโยชน์ที่ได้จากงานศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงวัย คือ แม้มีการได้ข้อค้นพบหรือมีวิธีการจำนวนมากเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย แต่แนวทางหรือการปฏิบัติดังกล่าวเป็นเพียงการลงทุนในระยะสั้นเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนด้านการศึกษาและความรู้ให้กับประชากรวัยเด็กซึ่งเป็นการลงทุนในระยะยาว เนื่องจากผู้สูงวัยมีมีอายุคาดเฉลี่ยหรือมีโอกาสใช้ชีวิตต่อไปในระยะเวลาน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในวัยเด็กซึ่งมีมากกว่าวัยสูงอายุ ดังนั้นความคุ้มค่าเชิงเปรียบเทียบจากการลงทุนในประชากรวัยเด็กจึงมีแนวโน้มก่อให้เกิดผลประโยชน์ระยะยาวต่อประเทศและคุณภาพชีวิตมนุษยมากกว่าการลงทุนในผู้สูงวัย

นอกจากนี้ การรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงวัยหรือสถานการณ์ที่โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไปไม่ควรจำกัดหรือเจาะจงเพียงงานศึกษาในประชากรกลุ่มผู้สูงวัยแต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเด็กก็มีส่วนสนับสนุนต่อสถานการณ์สังคมผู้สูงวัยที่เกิดขึ้นได้เช่นกัน กล่าวคือ ประชากรวัยเด็กจะเติบโตกลายเป็นประชากรวัยแรงงานและวัยสูงอายุที่ในอนาคต อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับมุมมองต่อคุณค่าผู้สูงวัย ซึ่งปรากฏในงานศึกษาเรื่องคุณค่าผู้สูงวัย (บังปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ, 2557) โดยกล่าวถึงแนวทางการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยนั้นควรเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิดและในวัยเด็ก กล่าวคือถ้าเป็นประชากรที่มีคุณภาพหรือมีพัฒนาการที่ดีมาตั้งแต่แรกเริ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนวัยเรียนซึ่งถือได้ว่า เป็นวัยที่เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาการทักษะต่าง ๆ ในช่วงแรกเริ่มของชีวิต เมื่อเด็กได้มีพัฒนาการที่สมวัยแล้ว ในอนาคตก็จะกลายเป็นประชากรที่มีคุณภาพ มีคุณค่า ทั้งรู้จักคุณค่าและการสร้างคุณค่าในตนเองและสมาชิก

คนอื่น ๆ ในสังคมต่างก็ให้คุณค่าด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้น ถ้าต้องการให้ผู้สูงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรเริ่มต้นจากการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรตั้งแต่วัยเด็กหรือแรกเกิด เพื่อให้ประชากรได้มีคุณภาพหรือที่คุณค่าเรื่อยไปตราบจนบั้นปลายของชีวิต

4) สถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของไทยในปัจจุบัน

นอกจากเหตุผลในเชิงประชากรศาสตร์ทั้งในแง่ โครงสร้างประชากร คุณภาพชีวิต ประชากร และการเติมเต็มข้อจำกัดด้านผลประโยชน์ระยะยาวในงานศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในมิติ ด้านการพัฒนาคุณภาพของคนทุกช่วงวัยในสถานการณ์สังคมผู้สูงวัย สถานการณ์เกี่ยวกับ พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของไทยในปัจจุบันก็เป็นอีกประเด็นที่สะท้อนให้เห็นได้ว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องของเด็กและพัฒนาการเด็กเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่จะได้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการติดตามและทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตามในอดีตที่ผ่านมา กระทรวงสาธารณสุขในฐานะผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับ สถานการณ์ด้านสุขภาพต่าง ๆ ของคนไทย รวมถึงเรื่องของพัฒนาการเด็กในฐานะที่เป็นมิติหนึ่งของสุขภาพเด็กไทย ก็ได้มีการจัดทำการศึกษาสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยหรือเด็กก่อนวัยเรียนโดยกรมอนามัยด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า Denver II³ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ซึ่งจากผลการสำรวจในอดีตที่ผ่านมา พบว่า เด็กไทยอายุ 1-5 ปี โดยเฉลี่ยร้อยละ 30 มีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือไม่สมวัย (สถาบันราชานุกูล, 2557) ซึ่งการสำรวจในแต่ละครั้งมีผลการสำรวจดังปรากฏในตารางที่ 1.2

³ เครื่องมือ Denver II เป็นแบบประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอย่างหนึ่ง ซึ่งมีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ รายละเอียดเพิ่มเติมได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.3

ตารางที่ 1.2 ร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการล่าช้าจากการสำรวจของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2542 - 2553

ช่วงอายุ	ปี พ.ศ.			
	พ.ศ.2542	พ.ศ.2546	พ.ศ.2550	พ.ศ.2553
เด็กอายุ 1-5 ปี	29.7	29.0	32.3	29.7
เฉพาะอายุ 1-3 ปี	21.8	19.7	25.1	28.6
เฉพาะอายุ 4-5 ปี	27.1	41.8	42.1	31.8

จากตารางที่ 1.2 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา คือ ระหว่าง พ.ศ.2542-2553 สถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของประเทศไทยโดยรวมมีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าแบบไม่คงที่ แต่โดยเฉลี่ยแล้วประมาณเกือบ 1 ใน 3 ของเด็กก่อนวัยเรียน สามารถกล่าวได้ว่า มีแนวโน้มที่มีพัฒนาการไม่สมวัย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาช่วงอายุของเด็กก่อนวัยเรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กอายุ 1-3 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 4-5 ปี ได้พบว่า เด็กอายุ 4-5 ปี มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการล่าช้าสูงกว่าเด็กอายุ 1-3 ปี อย่างเห็นได้ชัดในทุกปีของการสำรวจ แสดงให้เห็นว่า การพิจารณาถึงศักยภาพของเด็กก่อนวัยเรียนเกี่ยวกับการมีพัฒนาการที่สมวัยจึงต้องคำนึงถึงมิติด้านอายุด้วยเช่นกัน แม้ว่าช่วงอายุของการเป็นเด็กก่อนวัยเรียนจะมีไม่มาก คือ จำนวน 5 ปี ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลาอันสั้นในชีวิตของคนช่วง 5 ปีแรก การส่งเสริมพัฒนาการจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

ต่อมาในปี พ.ศ.2557 กรมอนามัยได้สำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 0-5 ปี โดยพบว่า เด็กไทยมีพัฒนาการสมวัยคิดเป็นร้อยละ 73 พัฒนาการไม่สมวัยร้อยละ 27 (สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2558b) และปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2558 ได้มีการสำรวจการคัดกรองพัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นการสำรวจในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 42 เดือน หรืออายุ 3 ปี ครั้งที่ได้รับการคัดกรอง พบว่า เด็กอายุ 3 ปีครึ่ง จำนวน 57,889 คน มีเด็กจำนวน 11,292 คน หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ที่ต้องสงสัยว่ามีพัฒนาการที่ล่าช้า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่เขตสุขภาพ กลับพบว่า ในบางพื้นที่เขตสุขภาพมีสัดส่วนของเด็กอายุ 3 ปีครึ่งที่มีพัฒนาการไม่สมวัยคิดเป็นร้อยละ 45.75 ในขณะที่บางพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 10.69 เท่านั้น (ผู้จัดการออนไลน์,

2558; สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์, 2558) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงพื้นที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการที่สมวัยรวมถึงการสร้างเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมให้กับเด็กก่อนวัยเรียนด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนออกเป็นมิติย่อยต่าง ๆ เช่น พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม ฯลฯ ซึ่งจากข้อมูลจากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้นำเสนอถึง สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย (อายุ 0-5ปี) ในรอบ 15 ปีที่ผ่านมา พบว่า สัดส่วนของเด็กปฐมวัยประมาณ 1 ใน 3 หรือมากกว่าร้อยละ 30 มีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก โดยพบว่า มีพัฒนาการทางภาษาล่าช้า คิดเป็นร้อยละ 20 และมีพัฒนาการล่าช้าในทางปฏิภาณไหวพริบและการเข้ากับสังคม คิดเป็นร้อยละ 5 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะการอ่าน และเขียน การคิดคำนวณ ตลอดจนความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557) จากข้อมูลดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า การพิจารณาเกี่ยวกับการบรรลุซึ่งพัฒนาการของเด็ก ควรมีการพิจารณาออกเป็นมิติต่าง ๆ เพราะการพิจารณาพัฒนาการแบบภาพรวมอาจทำให้การแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กที่ไม่สมวัยรวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเหมาะสมยังไม่บรรลุผลได้อย่างสมบูรณ์เพราะไม่อาจทราบได้ว่า โดยแท้จริงแล้ว สถานการณ์พัฒนาการเด็กไทยด้านใดที่มีปัญหาและควรได้รับการส่งเสริมก่อนและหลังตามลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น

จากสถานการณ์พัฒนาการเด็กที่ปรากฏตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไป ได้ส่งผลให้หน่วยงาน/ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งแผนยุทธศาสตร์ โครงการตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทั้งคอยเฝ้าระวังและให้การพัฒนาส่งเสริมพัฒนาการเด็กขึ้นมา สำหรับในแง่ของยุทธศาสตร์ สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ (2556) ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559 ขึ้นมา ซึ่งเป็นแผนแม่บทในการกำหนดกรอบแนวทางการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในแง่ของโครงการ กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบต่อการสำรวจการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนโดยตรง คือ “โครงการส่งเสริม

พัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 60 พรรษา 2 เมษายน 2558” ซึ่งมีวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เด็กไทยทุกคนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม อันสอดคล้องกับเป้าหมายของเด็กไทยในอีก 20 ปีข้างหน้ามีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ 4 ประการ ประกอบไปด้วย 1) แข็งแรง 2) พัฒนาการดี 3) มีคุณธรรม 4) นำพาประเทศรุ่งเรือง (สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2558a) ดังนั้นโครงการเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวจึงไม่ใช่หน่วยงานที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นและดำเนินงานอย่างเอกเทศ แต่เพื่อการเสริมสร้างรากฐานการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน หน่วยครัวเรือน สถานบริการสุขภาพ ศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ ในฐานะที่เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กก่อนวัยเรียนจึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอย่างบูรณาการและเป็นรูปธรรม

เนื่องจากพัฒนาการเด็กนั้นสามารถเกิดได้ทั้งจากปัจจัยของตัวเด็กและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบข้างเด็ก (สุชา จันทน์เอม, 2540) การศึกษาพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้านเพื่อมุ่งให้เกิดการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กได้อย่างแม่นยำมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยในเชิงชีววิทยา เช่น น้ำหนัก ความสูง เพศ อายุ เชื้อชาติ ฯลฯ หรือปัจจัยในเชิงสังคมศาสตร์ก็ตาม สำหรับปัจจัยในทางสังคมศาสตร์โดยมากมักเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ถึงลักษณะของปัจเจกบุคคลหรือหน่วยครัวเรือน เช่น เขตพื้นที่อาศัย (เมือง/ชนบท) เศรษฐฐานะ สถานภาพสมรส ศาสนา สัญชาติ ฯลฯ นอกจากปัจจัยเชิงสังคมที่สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะบุคคลหรือหน่วยครัวเรือน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก็ถือได้ว่าเป็นปัจจัยเชิงสังคมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมีความสำคัญไม่น้อยในการนำปัจจัยดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็ก ซึ่งได้มีงานศึกษาที่พบว่า บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรและได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้นมีอิทธิพลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสาร ด้านอารมณ์และจิตใจ ความฉลาดทางปัญญาและทักษะการเข้าสังคม กระทรวงศึกษาธิการ (2556) ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559 (Landry, 2014; Morris, Silk, Steinberg, Myers, & Robinson, 2007; Scott, 2008)

ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม แม้เป็นข้อเท็จจริงที่ว่า มนุษย์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาด้วยกระบวนการทางธรรมชาติ (nature) แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีเรื่องทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องในมิติด้านการเลี้ยงดู (nurture) เพราะมนุษย์แรกเกิดไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์เมื่อแรกเกิดหรือ “เด็ก” มากที่สุด คือ ผู้ที่เป็นบิดามารดา จึงมีหน้าที่คอยให้การดูแลตั้งแต่ระหว่างอยู่ในครรภ์จนกระทั่งเกิดออกมาและมีชีวิตรอดจนกระทั่งเติบโตก่อนที่จะส่งบุตรหลานให้ได้รับการขัดเกลาทางสังคมผ่านระบบการศึกษาที่เป็นทางการต่อไป เพราะฉะนั้นในช่วงแรกเกิดจนกระทั่งก่อนถึงวัยเรียน ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตรจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานที่ต้องเลี้ยงดูขัดเกลาสมาชิกคนใหม่ในสังคมด้วยเหตุนี้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (parent-child interaction) จึงเป็นตัวแปรหลักที่นำมาใช้อธิบายพัฒนาการเด็กในการศึกษาคำนี้

ดังนั้น จากความสำคัญของการศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็ก และการเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นการมีปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดา จึงนำมาสู่การกำหนดคำถามวิจัยว่า เมื่อได้ควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ แล้ว (ceteris paribus) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในด้านต่าง ๆ หรือไม่และอย่างไร ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า กรอบแนวคิดหลักของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การเชื่อว่า พัฒนาการของเด็กเกิดได้ทั้งจากศักยภาพของเด็กที่มีมาแต่เดิม (nature) และการได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างหรือการเลี้ยงดู (nurture) เพราะฉะนั้นเมื่อสิ่งที่มาแต่กำเนิดหรือปัจจัยในทางชีววิทยาเป็นสิ่งที่ควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้ยากในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในทางสังคมศาสตร์ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กผ่านปัจจัยแวดล้อมของเด็กจึงเป็นที่มีความเป็นไปได้และมีความสอดคล้องกับการศึกษาในทางสังคมศาสตร์มากกว่า ซึ่งงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรผ่านแนวคิดที่ว่าด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (parent-child relationship) ที่มีต่อพัฒนาการเด็ก แต่ยังไม่พบว่า มีงานศึกษาในลักษณะที่ชี้ชัดว่า การที่บุตรได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้เป็นบิดามารดาและ/หรือผู้อื่น เมื่อเปรียบเทียบกับแล้วทั้งในแง่ประเภทกิจกรรม และประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตร มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ หรือไม่/อย่างไร ด้วยข้อมูลในระดับประเทศ

เพราะฉะนั้นการศึกษาในครั้งนี้นี้จึงเป็นการริเริ่มสนใจถึงถึงพัฒนาการเด็ก ในฐานะที่เป็นอีกมิติหนึ่งของวิชาประชากรศาสตร์ ภายใต้ประเด็นเรื่อง “คุณภาพของประชากร” โดยการที่ประชากรจะมีคุณภาพ แนวทางหนึ่งในการสร้างคุณภาพให้กับประชากร คือ การเริ่มต้นจากการสร้างสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวที่เหมาะสม ดังเช่นบทบาทของบิดามารดาในการได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่บิดามารดาเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กหรือบุตรมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรหรือเด็กที่มีอายุในช่วงวัยก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเรียนรู้และการมีพัฒนาการดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้งานศึกษานี้ได้มุ่งเน้นศึกษาพัฒนาการเด็กใน 2 ด้านหลักควบคู่ไปพร้อมกัน คือ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เนื่องจากเพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า ประชากรที่มีคุณภาพไม่ควรได้รับการส่งเสริมในด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ถ้าสังคมต้องการหรือคาดหวังให้เด็กมีสติปัญญาที่ดี หรือมีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาแล้ว ก็ควรให้ความสำคัญกับเด็กที่มีทักษะทางพฤติกรรมที่ดี มีความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักเข้ากับผู้อื่นและทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้น งานศึกษาในครั้งนี้นี้จึงเป็นอีกภาพสะท้อนหนึ่งเพื่อนำเสนอถึงผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งคนดีและคนเก่งไปพร้อม ๆ กัน โดยเริ่มต้นจากการขัดเกลาหรือการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมตั้งแต่ในช่วงวัยเด็กก่อนวัยเรียน

อย่างไรก็ตาม แม้งานศึกษาครั้งนี้ไม่ได้เป็นการศึกษาถึงปรากฏการณ์หลักทางประชากร⁴ ในวิชาประชากรศาสตร์โดยตรงที่เน้นในเรื่องปริมาณของประชากร แต่คุณภาพของประชากรในเชิงประชากรวิทยาก็เป็นสิ่งที่สำคัญไม่น้อยในการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพประชากรให้ดียิ่งขึ้น ให้สอดคล้องต่อสถานการณ์โครงสร้างทางประชากรในระดับประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อนึ่งด้วยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS)⁵ ประเทศไทย จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจในระดับประเทศ โดยจากการทบทวนวรรณกรรม ยังไม่พบว่า ในประเทศไทย มี

⁴ ปรากฏการณ์หลักทางประชากร ได้แก่ ขนาด การกระจายตัว โครงสร้างทางประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น

⁵ MICS ย่อมาจาก Multiple Indicator Cluster Survey ซึ่งเป็นแบบสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ได้รับการจัดทำขึ้นโดยองค์การยูนิเซฟ () รายละเอียดจะกล่าวเพิ่มเติมในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.3 และบทที่ 3 หัวข้อ 3.2

งานศึกษาที่นำข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจากการสำรวจดังกล่าวมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ในเชิงวิชาการ อีกทั้งข้อมูลพัฒนาการเด็กที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวนอกจากได้รับทราบถึงสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ยังได้ทราบถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตลอดจนผู้เป็นมารดา ผู้ดูแลหลัก รวมถึงลักษณะครัวเรือนที่สามารถส่งผลต่อพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ในการสำรวจพัฒนาการเด็กที่มุ่งแสวงหาสถานการณ์พัฒนาการเด็กเพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นการศึกษาคั้งนี้ จึงเป็นงานศึกษางานแรกที่ได้ศึกษาพัฒนาการเด็กในเชิงประชากรศาสตร์ด้วยข้อมูลระดับชาติที่มีมาจากแบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานในระดับสากลที่พัฒนาขึ้นโดยองค์การยูนิเซฟ และมีระเบียบวิธีการสำรวจที่เป็นแบบแผนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ อีกทั้งเป็นการศึกษาที่ได้พิจารณาถึงมิติของพัฒนาการเด็กในแง่ทักษะทางปัญญาและทักษะทางพฤติกรรมควบคู่ไปด้วยกัน ซึ่งแตกต่างจากงานศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในอดีตที่ค่อนข้างมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นศึกษาในด้านพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพควรให้ความสำคัญกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

ในการศึกษาคั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กของเด็กก่อนวัยเรียน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กของเด็กก่อนวัยเรียน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาคั้งนี้ มีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ได้ทราบถึงอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

2) ได้ทราบถึงปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

3) ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงพฤติกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านประชากร และการนิยามศัพท์เฉพาะได้ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานศึกษาในครั้งนี้เป็นงานศึกษาทางประชากรศาสตร์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีมนุษย์เป็นกรอบใหญ่ในการศึกษา โดยพิจารณาถึงตัวแปรด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในฐานะปัจจัยแวดล้อมปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในฐานะที่เป็นทั้งมิติหนึ่งของคุณภาพชีวิตประชากรและทฤษฎีมนุษย์ โดยพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียนหรือเด็กที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ในระหว่างการสำรวจช่วงเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ.2555 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (การสำรวจดังกล่าวกำหนดช่วงอายุเด็กก่อนวัยเรียนไว้ที่ 0-5 ปี แต่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะเด็กอายุ 3-4 ปี เท่านั้น เนื่องจากต้องการมุ่งเน้นไปที่ข้อคำถามสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี ที่ใช้ในการวัดพัฒนาการเด็ก เพื่อให้เกิดความกระชับในการสำรวจ)

1.4.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) **พัฒนาการเด็ก** หมายถึง ภาวะที่เด็กมีศักยภาพต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัยหรืออายุที่เพิ่มขึ้น โดยปกติในทางด้านจิตวิทยา ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กโดยตรง ได้

แบ่งพัฒนาการในชีวิตมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์หรือจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ในขณะที่การศึกษาพัฒนาการของเด็กในเชิงเศรษฐศาสตร์ได้สนใจศึกษาพัฒนาการของเด็ก 2 ด้าน คือ ด้านที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางปัญญา (cognitive skill) และด้านที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางพฤติกรรม (non-cognitive skill) สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวทางการศึกษาเรื่องพัฒนาการหรือทักษะของเด็กในทางเศรษฐศาสตร์เป็นหลัก เนื่องจากการพิจารณาพัฒนาการของเด็กโดยแบ่งเป็นทักษะดังกล่าว 2 ด้าน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์อันมีผลต่อการสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศ กล่าวอีกนัยคือประชากรที่มีคุณภาพควรเป็นทั้ง “คนเก่งและคนดี” อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คงไว้ซึ่งการแบ่งด้านพัฒนาการมนุษย์ของสาขาวิชาจิตวิทยาที่ จึงใช้คำแสดงประเภทของพัฒนาการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางสติปัญญา (cognitive development) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม (non-cognitive development)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษานี้ไม่ได้ครอบคลุมถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย เนื่องจากงานศึกษานี้เป็นการศึกษาพัฒนาการเด็กในเชิงสังคมศาสตร์ โดยพัฒนาการด้านร่างกายจำเป็นต้องมีการทบทวนวรรณกรรมและความครบถ้วนของตัวแปรในเชิงวิทยาศาสตร์สุขภาพ ชีววิทยา ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่าการศึกษาในเชิงสังคมศาสตร์

2) เด็กก่อนวัยเรียน หมายถึง เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงก่อนที่จะเริ่มเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับหรือระดับประถมศึกษา โดยในการศึกษานี้หมายถึงเด็กที่มีอายุ 36-59 เดือน หรือ 3-4 ปี เท่านั้น สำหรับเหตุผลในการเลือกประชากรเป้าหมายเป็นเด็กอายุ 3-4 ปี เนื่องจากเด็กอายุ 3-4 ปี ยังอยู่ในช่วงเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้จากการสำรวจโดยกรมอนามัย ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อ 1.1 ว่าด้วยที่มาและความสำคัญ ได้พบว่า นอกจากเด็กอายุ 3-4 ปีมีแนวโน้มจำนวนลดลงอันเป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำลงอย่างรวดเร็ว สถานการณ์พัฒนาการเด็กอายุ 1-5 ในช่วงเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา ก็มีแนวโน้มสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าคงที่เช่นกัน ในขณะที่เดียวกันก็ได้พบว่า ในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่ยังมีอายุมากขึ้นก่อนที่จะเข้าสู่วัยเรียนก็มีสัดส่วนของเด็กที่พัฒนาการล่าช้าสูงกว่าในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุน้อยกว่าอย่างปรากฏชัด กล่าวอีกนัย คือ ยิ่งเด็กก่อนวัยเรียนมีอายุมากขึ้นยิ่งมีความเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้ามากขึ้น นอกจากนี้ เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ใน

การศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลแบบทิวติงจาก การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 หรือ MICS4 ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเฉพาะในเด็กอายุ 3-4 ปี เท่านั้น จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนใน ครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่เด็กอายุ 3-4 ปี เป็นหลัก

3) **ปฏิสัมพันธ์** หมายถึง การกระทำระหว่างกัน ซึ่งการกระทำระหว่างกันในที่นี้เกิดขึ้น จากการได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยข้อมูลจากการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การอ่านหนังสือ/ดู สมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การร้องเพลง การพาไปนอกบ้าน การเล่น และการหัดเรียกชื่อ สัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการเลี้ยงดูบุตร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน” มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสามารถจำแนกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด “ทุนมนุษย์”

2.2 เด็กก่อนวัยเรียน

2.3 ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการเด็ก

2.4 ทฤษฎีใช้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

2.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

2.1 แนวคิด “ทุนมนุษย์”

คำว่า “ทุนมนุษย์” (human capital) เป็นคำที่ถูกนิยามใช้ในแวดวงวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ โดยมีผู้เริ่มใช้ในความหมายที่แตกต่างกันไป เช่น Adam Smith (1776) นักเศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิก ได้กล่าวถึงทุนมนุษย์ในแง่ที่ว่า มนุษย์ในฐานะเจ้าของปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งซึ่งก็คือ “แรงงาน” มีแรงงานที่ใช้เป็นทุนสำหรับการผลิตขึ้นมา ในเวลาต่อมา Gary Becker ได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้กลายเป็นทฤษฎีขึ้นมาที่เรียกว่าทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) โดยทฤษฎีดังกล่าวมุ่งเน้นการลงทุนไปที่ขีดความสามารถและทักษะในการทำงานของบุคลากรในองค์กรว่าจะส่งผลให้เกิดผลผลิตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทางเศรษฐกิจ (Schultz, 1961; Becker, 1976) เช่น การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่ได้รับจากการลงทุนด้านความรู้ เช่น การฝึกอบรม จำนวนปีของการศึกษา ฯลฯ กับผลผลิตของพนักงานในองค์กร ด้วยเหตุนี้ การให้การศึกษาจึงเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งในมนุษย์ การลงทุนในทุนมนุษย์ (human capital investment) ผ่านระบบการศึกษามีส่วนทำให้เกิดทรัพยากรมนุษย์หรือประชากรที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในภาคอุตสาหกรรม กล่าวคือ เป็นการขยายขอบเขตการมองทักษะมนุษย์ว่าไม่ได้ถูกใช้เพียงปัจจัยการผลิตสำหรับการผลิตหรือสร้างผลผลิตภาพแต่เพียงอย่างเดียว แต่แรงงานที่มีทักษะและมีผลผลิตภาพสูงยังสามารถ

นำความคิดนั้นไปต่อยอดในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และสามารถใช้นวัตกรรมดังกล่าวในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิริยะ ผลพิรุฬห์ และบังปอนด์ รักอำนวนิจ, 2558)

นอกจาก Adam Smith และ Gary Becker แล้ว Theodore W. Schultz ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบล ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ทุนมนุษย์” ไว้เช่นกัน โดยเขาให้นิยามถึงคำว่า “ทุนมนุษย์” ในมิติที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพความเป็นมนุษย์มากขึ้น โดยหมายถึงความสามารถหลายอย่างที่อยู่ในตัวคน ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (innate) หรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้ โดยแต่ละบุคคลที่เกิดมาจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความสามารถ โดยคุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านี้อาจเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนหรือได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2551)

ในเวลาต่อมา Gratton and Ghoshal (2003) ได้กล่าวถึงทุนมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการประกอบกันขององค์ประกอบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ทุนทางปัญญา (intellectual capital) หมายถึง ทุนที่เกิดจากศักยภาพส่วนบุคคลทั้งในเชิงความคิดและความรู้ โดยประกอบไปด้วยความรู้และความสามารถในการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอันเกิดจากการค้นคว้าและพิสูจน์ตามหลักวิชา หรือที่เรียกว่า “ความรู้ชัดแจ้ง” (explicit knowledge) กล่าวอีกนัย คือ เป็นความสามารถอันเกิดจาก “พรแสวง” รวมถึงความรู้ที่อยู่ในตัวเราที่เรียกว่า “ความรู้ที่แฝงลึกอยู่ในตัวคน” (tacit knowledge) เช่น ภูมิปัญญา ทักษะ ประสบการณ์ที่คนสะสมไว้ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ หรือกล่าวอีกนัย คือ เป็นความสามารถอันเกิดจาก “พรสวรรค์”

2) ทุนทางสังคม (social capital) หมายถึง ทุนที่เกิดจากการมีความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ประกอบไปด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มคนต่าง ๆ

3) ทุนทางอารมณ์ (emotional capital) หมายถึง ทุนที่เกิดจากศักยภาพส่วนบุคคลในเชิงอารมณ์ ความรู้สึกและจิตวิญญาณ ประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น การรับรู้ตนเอง (self-awareness) ความมีศักดิ์ศรี (integrity) การมีความยืดหยุ่น (resilience)

โดยสรุปแล้ว ทุนมนุษย์จึงหมายถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและถูกใช้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาหรือตั้งเป้าหมายไว้อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคม กล่าวอีกนัยได้ว่าทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณค่าและคุณภาพชีวิตของประชากร โดยคุณค่าและคุณภาพดังกล่าวก็จะทำให้เกิดมูลค่าขึ้นมาในเชิงเศรษฐกิจขึ้นมา

ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงมูลค่าที่ไม่ใช่สินทรัพย์ เช่น ประโยชน์สุขต่อสังคม โดยทฤษฎีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ทักษะทางปัญญา หรือเรียกอีกอย่างว่าได้เป็นทักษะทางปัญญา (cognitive skill) และทักษะทางสังคมและอารมณ์ หรือเรียกอีกอย่างว่า ทักษะทางพฤติกรรม (non-cognitive skill) ซึ่งทั้ง 2 ทักษะเหล่านี้จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

2.2 เด็กก่อนวัยเรียน

2.2.1 นิยาม และความสำคัญของเด็ก

ในเบื้องต้น คำว่า “เด็ก” หมายถึง สถานภาพของบุคคลคนหนึ่งที่ถูกกำหนดความหมายทั้งในเชิงสังคม กฎหมาย และวิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยมากมักใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดสถานภาพเด็ก จึงเรียกรวมกันว่าเป็น “วัยเด็ก” อย่างไรก็ตามในการกำหนดขอบเขตอายุของเด็กนั้นก็มีเกณฑ์อื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละมุมมองสาขาวิชาต่าง ๆ ในการกำหนดความหมายหรือสถานภาพของเด็ก เช่น ในทางสังคมวิทยา มองว่า เด็กคือสมาชิกทางสังคมกลุ่มหนึ่งซึ่งต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากหน่วยต่าง ๆ ในสังคม มีความต้องการจำเป็นพื้นฐานในการได้รับการตอบสนองจากหน่วยทางสังคมพื้นฐาน คือ สมาชิกครอบครัว (สุพัตรา สุภาพ, 2546) ในทางนิติศาสตร์ได้ให้นิยามและระบุนิยามของเด็กไว้ในกฎหมายว่าคือ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์แต่ไม่รวมถึงผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546) ในทางจิตวิทยาซึ่งถือได้ว่าเป็นสาขาวิชาหนึ่งของกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ ได้กล่าวถึงเด็กในมุมมองทางจิตวิทยาว่า เป็นช่วงวัยที่อยู่ระหว่างวัยทารกและวัยรุ่น ซึ่งช่วงวัยดังกล่าวมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ปัญญา ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากคนในช่วงวัยอื่น ๆ (สุชา จันทน์เอม, 2540)

สำหรับในทางประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นสหสาขาวิชาที่ศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นกับประชากรโดยตรงและปัจจัยที่ส่งผลและได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ทางประชากร และเนื่องจากวิชาประชากรศาสตร์เป็นสหสาขาวิชา มุมมองต่อประชากรวัยเด็กจึงประกอบไปด้วยแหล่งที่มาซึ่งค่อนข้างหลากหลายในการนิยามการเป็นประชากรวัยเด็ก โดยในเบื้องต้น เป็นการนิยามโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านอายุเป็นหลัก นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงความสามารถในการผลิตใน

ระบบเศรษฐกิจด้วย ดังนั้น วัยเด็กในทางประชากรศาสตร์นอกจากมีการกำหนดขอบเขตอายุแล้ว โดยส่วนใหญ่คือผู้ที่มีอายุเต็มปีต่ำกว่า 15 ปี หรือ 0-14 ปี (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543) ในบางกรณีมีการกำหนดประชากรวัยเด็ก โดยให้เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 1-14 ปี และกำหนดให้ประชากรอายุ 0 ปี ถูกเรียกว่าวัยทารก ซึ่งมักเป็นการกำหนดเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ (ลัดนา วัฒนชะวีระกุล, 2554) อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับเด็กอาจมีการนิยามขอบเขตอายุที่ต่ำหรือสูงกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการผลิตหรืออายุแรกเข้าระบบตลาดแรงงานซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบริบทสังคม

สำหรับในการศึกษาคำนี้ ได้เจาะจงไปที่กลุ่มเด็กที่เป็น “เด็กก่อนวัยเรียน” (pre-school child) เป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นช่วงวัยย่อยช่วงวัยหนึ่งในช่วงวัยเด็ก กล่าวคือ เป็นวัยตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา สำหรับคำว่า “เด็กก่อนวัยเรียน” หรือ pre-school child (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) ได้ถูกใช้อยู่รูปคำต่าง ๆ เช่น เด็กปฐมวัย เด็กวัยก่อนวัยเรียน วัยเด็กตอนต้น วัยก่อนเข้าเรียน อย่างไรก็ตาม แม้คำว่า “เด็กก่อนวัยเรียน” จะถูกใช้ในรูปคำที่แตกต่างกัน แต่ความหมายของคำเหล่านี้มีความหมายเหมือนกัน จากพจนานุกรมด้านศึกษาศาสตร์ของ Oxford ปี ค.ศ.2015 ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ “เด็กก่อนวัยเรียน” ไว้ว่า หมายถึง เด็กที่ใช้ชีวิตอยู่ในช่วงก่อนที่จะเข้าศึกษาในระบบการศึกษาภาคบังคับ หรือเป็นช่วงวัยของเด็กที่ยังมีอายุน้อยเกินกว่าจะได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการแต่ก็มีศักยภาพในการเข้าถึงการศึกษาได้บ้าง (Wallace, 2015) สำหรับในทางจิตวิทยา Robert V. Kail ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาในมหาวิทยาลัย University of Michigan และได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีชื่อว่า Children and Their development ซึ่ง Kail ได้กล่าวถึงเด็กก่อนวัยเรียน หรือวัยเด็กตอนต้น (early childhood) ว่า คือ เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 3-5 ปี (Kail, 2015)

ในขณะเดียวกัน เยาวพา เตชะคุปต์ (2542) ได้ให้นิยามของเด็กก่อนวัยเรียนไว้ว่า หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 6 ปี ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ซึ่งพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญากำลังพัฒนาอย่างเต็มที่ ซึ่งจากนิยามดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า ช่วงวัยเด็กก่อนวัยเรียน มีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ตลอดจนการเฝ้าระวังโอกาสเสี่ยงที่เด็กจะมีพัฒนาการที่ล่าช้าด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงขอบเขตอายุของเด็กก่อนวัยเรียนจึงเห็นได้ว่า นิยามเด็กก่อนวัยเรียนจากแหล่งต่าง ๆ แม้จะกล่าวถึงเด็กก่อนวัยเรียนคล้ายคลึงกันว่าเป็นช่วงวัยที่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุก่อนเข้าสู่

วัยเรียนในระดับประถมศึกษา แต่ขอบเขตอายุของเด็กก่อนวัยเรียนได้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละแหล่งนิยาม

เมื่อพิจารณาจากนิยามของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดขอบเขตอายุของเด็กที่ถูกจัดว่าอยู่ในช่วงก่อนวัยเรียน คือ ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี (ยังไม่ครบ 6 ปีบริบูรณ์) กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับก่อนวัยเรียนหรือในระดับก่อนประถมศึกษา จึงได้มีปรัชญาของหลักสูตรระดับปฐมวัยหรือการศึกษาก่อนวัยเรียนไว้ว่า เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) จากกรณีนโยบายขอบเขตอายุเด็กก่อนวัยเรียนของกระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับงานสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยของกระทรวงสาธารณสุข และการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงอายุ 0-5 ปี

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงสรุปนิยามและขอบเขตอายุของเด็กก่อนวัยเรียนไว้ว่า หมายถึงบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยเด็กซึ่งมีอายุระหว่างตั้งแต่ 0 ปี หรือ ตั้งแต่แรกเกิดและมีชีวิตรอด กับมีอายุจนถึง 5 ปีเต็ม (5 ปี 11 เดือน 29 วัน) ซึ่งเป็นวัยที่เตรียมความพร้อมต่อการเข้าศึกษาในระบบการศึกษาภาคบังคับหรือก่อนเข้าสู่ระดับประถมศึกษา กล่าวคือ นอกจากเป็นวัยที่มีการเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก อันเป็นพื้นฐานก่อนการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ยังเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการบรรลุพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ในอายุที่มากขึ้นต่อไป

2.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน

ดังที่ได้กล่าวไปในบทนำแล้วว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการลงทุนโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการในวัยเด็กสามารถส่งผลประโยชน์ในระยะยาวให้กับประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (Gertler et al., 2014; Heckman, 2008; Heckman, Stixrud, & Urzua, 2006) ดังนั้นประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนจึงไม่ได้เกิดขึ้นกับประชากรแค่กลุ่มวัยเด็กแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำให้ทราบว่า

สถานการณ์พัฒนาการเด็กที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่งนั้นสะท้อนถึงคุณภาพของประชากร ณ เวลานั้นอย่างไร ในขณะที่เดียวกันคุณภาพของเด็กในปัจจุบันก็จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประชากรวัยแรงงานในอนาคต รวมถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเมื่อพวกเขาต้องเติบโตไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงบั้นปลายของชีวิต จากงานศึกษาของ Boyden and Dercon (2012) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้ความสนใจเรื่องพัฒนาการเด็กไว้ว่า เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพประชากรในอนาคต กล่าวคือ การได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเต็มที่ในวัยเด็กไม่ว่าจะเป็นด้านโภชนาการ การทำกิจกรรมที่เหมาะสม การไม่ถูกใช้แรงงานก่อนวัยอันควร ฯลฯ ล้วนส่งผลต่อพัฒนาการเด็กไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ ด้านปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคม ซึ่งจะเกี่ยวข้องไปถึงคุณภาพชีวิตของพวกเขาในอนาคต เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของประเทศ จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย เนื่องจากเป็นการพัฒนาที่มีความยั่งยืนมากกว่าการลงทุนหรือพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

สำหรับในระดับครัวเรือนหรือครอบครัว ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งเป็นแนวทางพื้นฐานที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวทราบว่า เด็กหรือบุตรหลานในครอบครัวหรือในครัวเรือนมีพัฒนาการเป็นอย่างไร มีสมรรถนะในการปฏิบัติรวมถึงทักษะในการทำสิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามวัยหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเด็กคนอื่น ๆ ในอายุเดียวกัน อย่างไรก็ตามนอกเหนือไปจากการเข้าใจและรับทราบว่า พัฒนาการที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนนั้นเป็นเช่นใด ประเด็นสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจอีกประการ คือ ไม่ใช่เด็กทุกคนในอายุที่เท่ากันที่จะมีพัฒนาการทัดเทียมกัน กล่าวคือ การเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็กเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในหรือปัจจัยที่เกิดจากธรรมชาติของตัวเด็ก เช่น ปัจจัยทางพันธุกรรม ความเจ็บป่วย สุขภาพหรือความผิดปกติของร่างกายแต่กำเนิดนั้นในเด็กแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กต้องเข้าใจในกระบวนการและการพัฒนาของวัยเด็กอย่างรอบด้าน เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการตามวัยตามธรรมชาติของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติของเด็กก่อนวัยเรียนที่กำลังเติบโต ยังอาจกระทำในสิ่งที่ตามใจปรารถนาเป็นหลัก ยังขาดวินัยอย่างเคร่งครัด หรือยังไม่มีประสบการณ์ที่รู้ว่าจะต้องทำอะไรเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ดังนั้นผู้เป็นบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว ผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนครูที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องในช่วงการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน จึงมีความจำเป็นอย่าง

ยี่งที่จะต้องเข้าใจในเรื่องของพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนด้วยเช่นกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547) ซึ่งความเกี่ยวพันกันระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับบุคคลที่อยู่รายล้อมพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นบิดามารดา จะได้รับการกล่าวถึงในเชิงทฤษฎีต่อไปในหัวข้อแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

2.2.3 การประเมินและการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

นอกเหนือไปจากวิธีการหรือแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัยดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้า การเลือกใช้วิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนให้สมวัยนั้นมีความจำเป็นประการหนึ่งในการตรวจสอบหรือรับรู้ ว่า เด็กคนดังกล่าวมีพัฒนาการสมวัยหรือเป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น ๆ ในอายุเดียวกัน ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจในการวัดหรือประเมินว่า เด็กคนใดมีพัฒนาการที่สมวัยหรือไม่ ก็จำเป็นต้องนำเครื่องมือบางอย่างที่ได้รับการยอมรับหรือมีมาตรฐานที่เหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในการประเมินพัฒนาการของเด็ก อย่างไรก็ตามเครื่องมือ แบบประเมิน หรือการสำรวจที่จัดทำขึ้นเพื่อประเมินหรือวัดพัฒนาการเด็กนั้นอาจแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานที่ได้จัดทำซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้หรือจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจสถานการณ์เด็กก่อนวัยเรียนตลอดจนลักษณะของเครื่องมือที่ใช้การวัดหรือการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของไทยสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1) การสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กในประเทศไทย และโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กระทรวงสาธารณสุข ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่หรือรับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการด้านข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของคนไทย รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กด้วยเช่นกัน ซึ่งการสำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนโดยกระทรวงสาธารณสุขนั้นได้เริ่มทำครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยเป็นการสำรวจโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Denver II และได้มีการสำรวจทุก 3 ปี โดยใช้ชื่อว่า “การสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัย” สำหรับการสำรวจครั้งล่าสุดนั้นได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งผลการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กไทยในภาพรวมได้กล่าวไปแล้วในส่วนของบทนำ โดยพบว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา 10 กว่าปี สถานการณ์พัฒนาการเด็กไทยแม้จะมี

สัดส่วนเด็กที่พัฒนาการล่าช้าไม่มากนัก แต่ก็ไม่ได้พบว่ามีแนวโน้มการลดลงของสัดส่วนเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัยแต่ประการใด

อย่างไรก็ตามในอดีตที่ผ่านมา จากผลการสำรวจที่เกิดขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เด็กไทยยังมีพัฒนาการที่ไม่สมวัยอยู่ ดังนั้นใน ปี พ.ศ.2555 กระทรวงสาธารณสุขจึงได้จัดทำ “โครงการรณรงค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชินี” เพื่อให้เด็กที่เกิดในปี พ.ศ. 2553 ได้เข้าสู่ระบบการค้นหาและได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างทั่วถึง ซึ่งจากการดำเนินงานดังกล่าวจึงทำให้ทราบถึงสถานการณ์พัฒนาการเด็กไทยในลักษณะการติดตามความก้าวหน้าจากเด็กคนเดิมที่ตกเป็นตัวอย่าง และได้ข้อค้นพบหนึ่งเกี่ยวกับกลุ่มเด็กที่ต้องสงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าว่าในระยะเวลา 1 ปี เด็กกลุ่มนี้ร้อยละ 70 ไม่ได้มีพัฒนาการที่แสดงถึงความก้าวหน้าเพิ่มเติมแต่อย่างใด ซึ่งข้อค้นพบที่สะท้อนถึงปัญหาคุณภาพเด็กไทยผ่านการสำรวจเกี่ยวกับสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนเช่นนี้ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิด “โครงการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ” ขึ้นมา ในปี พ.ศ.2557 ซึ่งโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างให้เด็กไทยมีพัฒนาการสมวัยอย่างรอบด้าน เต็มโตเป็นเด็กที่ฉลาดทั้งทางสติปัญญาและอารมณ์ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นความหวังและพลังให้ชาติบ้านเมืองต่อไปในอนาคต ตลอดจนมีศักยภาพ สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ทั้งในระดับอาเซียนและระดับโลก ซึ่งกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้มอบหมายให้สถาบันราชานุกูล ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพระบบบริการในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการสมวัยหรือเต็มตามศักยภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องกับการให้บริการทุกระดับได้เข้าใจ และจัดสรรการบริการที่ตอบสนองต่อการสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก ทั้งในระดับครอบครัว ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและระดับเขตบริการสาธารณสุข สามารถวางแผนและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม (สถาบันราชานุกูล, 2557)

ในปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นว่า กระทรวงสาธารณสุข ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน จึงได้จัดตั้งส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบต่อการสำรวจการคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนโดยตรง คือ “โครงการส่งเสริม

พัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 60 พรรษา 2 เมษายน 2558” ซึ่งมีวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เด็กไทยทุกคนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม จึงได้มีการรณรงค์คัดกรองพัฒนาการเด็กในศูนย์เด็กเล็กทั่วประเทศ โดยใช้แบบคัดกรอง/คู่มือ DSPM ระหว่างวันที่ 6-10 กรกฎาคม 2558 เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นสัปดาห์ของการพัฒนาประชากรไทย (วันที่ 11 กรกฎาคม เป็นวันประชากรโลก) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้รับการรณรงค์ให้จัดขึ้นเพื่อรับทราบถึงสถานการณ์ปัญหาพัฒนาการเด็กที่มีอายุ 42 เดือน หรือ 3 ปี ครั้ง ในศูนย์เด็กเล็ก และวางแผนแก้ไขปัญหาโดยความร่วมมือจากกระทรวง/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สุรเชษฐ์ สถิตนิรามัย, 2558) จึงเห็นได้ว่า โครงการต่าง ๆ ที่กระทรวงสาธารณสุขได้จัดขึ้นเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน แต่ละโครงการมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันไป สำหรับกรณีโครงการเฉลิมพระเกียรติของสมเด็จพระเทพฯ จึงเห็นได้ชัดว่า ได้เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากสถาบันครอบครัวแล้ว ศูนย์เด็กเล็กในฐานะที่เป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ ก็มีความสำคัญไม่น้อยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเช่นกัน และควรเป็นอีกปัจจัยแวดล้อมหนึ่งที่มีการประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงสถาบันครอบครัว ในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กรวมถึงการเฝ้าระวังสถานการณ์พัฒนาการเด็กที่ล่าช้าด้วย

นอกเหนือจากกระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียน ในประเทศไทยก็ได้มีการสำรวจอีกงานหนึ่งที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก รวมถึงเด็กก่อนวัยเรียนด้วยเช่นกัน ซึ่งการสำรวจดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย” หรือ Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) สำหรับการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน โดยข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจดังกล่าว ตลอดจนการเปรียบเทียบกับเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน จะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 3 อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นสามารถกล่าวได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนเป็นสิ่งจำเป็นต่อสังคมหรือประเทศในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนานโยบายเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวคือ เครื่องมือที่ใช้

สำหรับการประเมินและการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนช่วยให้สังคมได้ทราบถึงสถานการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่เกิดขึ้นอยู่ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งในแต่ละเครื่องมืออาจมีลักษณะการออกแบบเครื่องมือที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์การใช้

2) เครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินและการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) เป็นการสำรวจงานหนึ่งที่มีแบบสอบถามหรือเครื่องมือที่ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามในการประเมินหรือวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ได้มีการคิดค้นหรือพัฒนาแบบสอบถาม เครื่องมือหรือแบบวัดต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นจำนวนมากโดยขึ้นอยู่กับกรอบการทำงานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงเป้าประสงค์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สำหรับในที่นี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงเครื่องมือจำนวน 2 เครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก ตลอดจนเป็นเครื่องมือต้นตำรับที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมืออื่น ๆ สำหรับใช้ในการวิจัยหรือประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ แบบทดสอบ Denver II และแบบประเมิน DSPM โดยทั้ง 2 เครื่องมือ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.1) แบบทดสอบ Denver II

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในระดับสากล คือ *Denver Developmental Screening Test II* หรือ *Denver II* ซึ่งเป็นแบบทดสอบหรือประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน โดยเริ่มตั้งแต่เด็กเมื่อแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี เครื่องมือดังกล่าวได้รับการพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1967 และต่อมาได้มีการปรับปรุงขึ้นในปี ค.ศ. 1992 เพื่อให้แบบประเมินดังกล่าวมีความสมบูรณ์และสามารถถูกนำไปใช้ได้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น (Barnes & Stark, 1975; Frankenburg, Dodds, Archer, Shapiro, & Bresnick, 1992) สำหรับเครื่องมือดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เบื้องต้น คือ การใช้คัดกรองเด็กทั่วไปเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านต่าง ๆ กับเด็กในวัยเดียวกันว่ามีพัฒนาการที่สมวัยหรือไม่ โดยเป็นการทดสอบอย่างเป็นระบบด้วยข้อคำถาม/หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กตามอายุของเด็กในแต่ละด้าน ซึ่งไม่ใช่แบบคัดกรองที่สามารถวินิจฉัยได้ว่า เด็กคนดังกล่าวเป็นผู้ที่มีพัฒนาการสมวัยหรือไม่แต่ประการใด (Frankenburg, 2002) แต่เป็นการคัดกรองเบื้องต้นว่า มีเด็กคนใดที่เข้าข่ายหรือมีโอกาสเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการล่าช้าหรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นเด็กคน

ดังกล่าวก็จะได้รับการติดตามไต่ถามโดยเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขต่อไป สำหรับเครื่องมือดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อทดสอบจำนวน 125 ข้อ ซึ่งแบ่งการทดสอบเด็กในด้านต่าง ๆ ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว ด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านภาษา ด้านสังคม และการช่วยเหลือตนเอง โดยในแต่ละด้านมีการให้คำจำกัดความ ดังนี้

- 1) ด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว หมายถึง การทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อและตา การจัดการกับของชิ้นเล็ก ๆ และการแก้ไขปัญหา
- 2) ด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ หมายถึง การทรงตัวและการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การเดิน การนั่ง การกระโดด และการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ทั้งหมด
- 3) ด้านภาษา หมายถึง ความเข้าใจและการใช้ภาษา รวมถึงทักษะการได้ยิน
- 4) ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง หมายถึง การมีความสัมพันธ์และการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ตลอดจนการดูแลตนเองในชีวิตประจำวันหรือการทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง

จากวัตถุประสงค์ ลักษณะและองค์ประกอบของแบบสอบถาม Denver II ทำให้สามารถสรุปประโยชน์ของการใช้แบบสอบถามดังกล่าวในการทดสอบพัฒนาการเด็ก โดยเป็นการสรุปจาก “แบบชี้แจงแบบทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย หรือ DENVER II” ที่ได้รับการจัดทำขึ้นโดยคลินิกกิจกรรมบำบัด ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์ คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบชี้แจงแบบทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย หรือ DENVER II, ม.ป.ป.) ซึ่งสามารถอธิบายประโยชน์ของ DENVER II ได้ 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ทำให้ทราบสถานการณ์โดยรวมเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอย่างรอบด้านและเป็นระบบ เนื่องจากเป็นแบบสอบถามที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในระดับสากล และนำไปใช้ได้ง่าย และเก็บข้อมูลกับเด็กเป็นจำนวนมากได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว
- 2) สามารถคัดกรองหรือแยกเด็กที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาพัฒนาการที่ไม่สมวัยหรือได้รับการต้องสงสัยโดยผู้เป็นบิดามารดาหรือบุคลากรทางการแพทย์ว่า เด็กคนดังกล่าวมีปัญหาพัฒนาการไม่สมวัยหรือมีอาการผิดปกติตั้งแต่แรกเกิด เพื่อนำไปสู่การตรวจวินิจฉัยอย่างละเอียดต่อไป ตลอดจนการแสวงหาแนวทางรับมือหรือการได้รับการกระตุ้นพัฒนาการแต่เนิ่นๆ (early intervention) เพื่อให้เด็กที่มีโอกาสเสี่ยงได้รับการแก้ไขปัญหาหรือเสริมสร้างพัฒนาการให้สมวัยต่อไป

สำหรับการวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในแบบประเมินดังกล่าวกระทำโดยการตรวจสอบแบบ checklist ว่า เด็กในแต่ละช่วงอายุสามารถกระทำหรือปฏิบัติได้ในเกณฑ์ใดบ้าง เช่น เมื่ออายุ 3 ปี สามารถยืนขาเดียวได้เป็นเวลา 1-2 วินาที (ขาทั้ง 2 ข้าง) สามารถทำตามคำสั่งได้โดยไม่ต้องแนะนำหรือทำท่าทางเป็นแบบอย่าง ฯลฯ เมื่ออายุ 4 ปี สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในกิจกรรมพื้นฐาน อาทิ การแต่งตัว การแปรงฟัน เป็นต้น สำหรับการแปลผลว่า เด็กคนใดเข้าข่ายว่ามีพัฒนาการล่าช้าหรือไม่เป็นไปตามปกตินี้ วัดจากเด็กที่ได้รับการประเมินจากข้อทดสอบต่าง ๆ ในแต่ละอายุว่า “ควรระวัง” ตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป และ/หรือ “ล่าช้า” อย่างน้อย 1 ข้อขึ้นไป ในขณะที่เด็กที่มีพัฒนาการปกติจะต้องเป็นเด็กที่ได้รับการประเมินจากข้อทดสอบต่าง ๆ ในแต่ละอายุโดยไม่มีผลว่า “ล่าช้า” หรือ มีผลว่า “ควรระวัง” เพียง 1 ข้อทดสอบเท่านั้น (Tecklin, 2008)

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของการใช้แบบทดสอบดังกล่าว คือ เป็นเพียงการคัดกรองเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการในปัจจุบันของเด็กคนหนึ่งกับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกันว่าเป็นไปตามเกณฑ์หรือสมวัยหรือไม่ แต่ไม่สามารถบ่งชี้หรือคาดการณ์ถึงความสามารถในอนาคตได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะแบบสอบถามดังกล่าวเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบหรือประเมินพัฒนาการ หากใช้แบบสอบถามสำหรับการวิจัยที่ได้มีการสอบถามถึงข้อมูลสำคัญจำเป็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก เพราะฉะนั้นการนำแบบประเมินพัฒนาการเด็ก Denver II มาใช้ จึงเหมาะกับการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กในเบื้องต้นมากกว่าการพิสูจน์หาเหตุปัจจัยที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือสมวัย

2.2) แบบประเมิน DSPM

ในขณะเดียวกัน นอกเหนือไปจากการสำรวจพัฒนาการเด็กแล้ว กระทรวงสาธารณสุขยังได้สร้างเครื่องมืออีกชุดหนึ่งเรียกว่า แบบคัดกรองการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หรือ *Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM)* ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้เฝ้าระวังคัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบเบ็ดเสร็จ กล่าวคือ แบบคัดกรองดังกล่าวจะถูกนำไปใช้โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับปฐมภูมิ อาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. ตลอดจนผู้ดูแลเด็ก ซึ่งแบบคัดกรองดังกล่าวได้รับการพัฒนามาจากแบบประเมินพัฒนาการเด็กต่าง ๆ อาทิ แบบประเมินพัฒนาการสถาบันเด็กแห่งชาติมหาชิรี คู่มือคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิดถึงอายุ 5 ปี หรือ TDSI (Thai Developmental Skills Inventory) และ Denver II สำหรับลักษณะเด่นของแบบคัดกรอง DSPM คือ ประกอบไปด้วยข้อทดสอบต่าง ๆ เพื่อเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กทุกช่วง

อายุ โดยมีการกำหนดอายุของเด็กเป็นอายุเดือนเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุแรกเกิดถึง 8 เดือน กลุ่มอายุ 9 เดือน กลุ่มอายุ 18 เดือน (1 ปี ครึ่ง) กลุ่มอายุ 30 เดือน (2 ปี ครึ่ง) และกลุ่มอายุ 42 เดือน (3 ปี ครึ่ง) โดยประเด็นด้านพัฒนาการในการประเมินสำหรับแบบคัดกรอง DSPM ได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเคลื่อนไหว 2) ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา 3) ด้านการเข้าใจภาษา 4) ด้านการใช้ภาษา และ 5) ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม โดยเกณฑ์การแปลผลว่า เด็กคนใดมีพัฒนาการที่ปกติ คือ เด็กที่ผ่านข้อทดสอบทุกข้อที่ได้กในแต่ละช่วงอายุสามารถทำได้ สำหรับจุดเด่นของแบบคัดกรองและใฝ่ระวัง DSPM คือ ได้ระบุถึงแนวทางการประเมินและฝึกหรือสร้างเสริมทักษะให้แก่เด็กในแต่ละข้อทดสอบด้วยในกรณีที่มีการประเมินแล้วพบว่า เด็กมีโอกาสพัฒนาการล่าช้าหรือไม่สามารถปฏิบัติได้ในข้อทดสอบนั้น ๆ (จิราพร ชมพิกุล, 2558)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แบบคัดกรองดังกล่าวได้รับการยอมรับว่า มีมาตรฐานที่น่าเชื่อถือและมีคุณภาพทัดเทียมกับแบบประเมินพัฒนาการเด็กอื่น ๆ จึงได้มีงานศึกษาเปรียบเทียบความไวและความจำเพาะของแบบคัดกรอง DSPM กับแบบประเมิน Denver II ผลปรากฏว่า แบบคัดกรอง DSPM ที่ใช้ใฝ่ระวังและคัดกรองพัฒนาการเด็กโดยกรมสุขภาพจิตนั้นเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการตรวจหากกลุ่มเด็กที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการที่ไม่สมวัยเช่นเดียวกับแบบประเมิน Denver II (จิราพร ชมพิกุล, 2558) อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการนำแบบคัดกรองดังกล่าวไปใช้ คือ การให้คำแนะนำส่งเสริมพัฒนาการ (early intervention) ในกรณีที่พบว่า เด็กที่ได้รับการทดสอบหรือคัดกรองมีความเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการที่ล่าช้า กล่าวคือ ผู้ดูแลเด็กบางคนยังที่ขาดความรู้และทักษะในการดูแลเด็กสามารถนำคำแนะนำหรือวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่กำหนดไว้ในคู่มือ DSPM ไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างทันท่วงที ในขณะที่เดียวกันถ้าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ให้คำแนะนำก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในคู่มือดังกล่าวเพื่อที่จะอธิบายผู้ดูแลเด็กหรือผู้เป็นบิดามารดาเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการที่สมวัยต่อไป (จิราพร ชมพิกุล, 2558)

จากเครื่องมือหรือประเมินพัฒนาการเด็กทั้ง 2 แบบ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าในแต่ละเครื่องมือหรือแบบประเมินได้มีจำนวนข้อคำถามหรือหลักเกณฑ์ในการกำหนดช่วงอายุข้อคำถามที่ต้องการใช้วัดพัฒนาการเด็กในแต่ละอายุที่แตกต่างกันไป รวมถึงการแบ่งประเภทหรือด้านต่าง ๆ ของพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งถ้าพิจารณาจากแบบประเมินหรือเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ในข้างต้นแล้ว พบได้ว่า มิติสำหรับการวัดพัฒนาการเด็ก ประกอบไปด้วยพัฒนาการด้าน

ร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย พัฒนาการทางสติปัญญา เช่น ความสามารถในการใช้ภาษา การคิดคำนวณ พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม อย่างไรก็ตามการใช้คำหรือด้านต่าง ๆ ของพัฒนาการเด็กนั้นได้แตกต่างกันไปอันขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการเก็บข้อมูลของแต่ละหน่วยงานที่ใช้เครื่องมือชนิดต่าง ๆ รวมถึงการนำเครื่องมือหรือแบบประเมินต้นแบบไปประยุกต์ใช้ตามความต้องการและความเหมาะสม ทั้งนี้การกำหนดเกณฑ์ว่า เด็กในแต่ละช่วงวัยจะสามารถทำสิ่งใด หรือมีพฤติกรรมใดได้บ้างซึ่งถึงการมีพัฒนาการที่สมวัย ก็ต้องอ้างอิงมาตรฐานตามองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ สำหรับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่การศึกษาในครั้งนี้สนใจศึกษาเฉพาะกลุ่มเด็กอายุ 3-4 ปี จะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 2.3 เกี่ยวกับทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการเด็ก

อย่างไรก็ตามผลการประเมินหรือผลการสำรวจที่ได้จากแบบคัดกรองหรือแบบประเมินดังกล่าว ได้สะท้อนถึงสถานการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น แม้มีข้อคำถามในการประเมินพัฒนาการเด็กจำนวนมาก แต่ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก็ไม่ได้ถูกบรรจุลงในแบบประเมินดังกล่าวอย่างละเอียดเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาถึงพัฒนาการเด็กครั้งนี้ จึงไม่ได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือดังกล่าว เนื่องจากข้อมูลที่ได้มีข้อจำกัดในการสะท้อนถึงสถานการณ์พัฒนาการเด็กเท่านั้น จึงเป็นเหตุผลอีกประการสำหรับการศึกษานี้ที่ได้เลือกใช้ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 หรือ MICS4 สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับข้อคำถามที่ใช้การประเมินพัฒนาการเด็กในการสำรวจ MICS จะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 3

2.2.4 สาเหตุที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า

การพัฒนาการสำรวจเกี่ยวกับสถานการณ์เด็กซึ่งส่งผลให้ได้รับทราบข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จึงทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความละเอียดมากกว่าข้อมูลจากแบบประเมินหรือแบบคัดกรองการเฝ้าระวังพัฒนาการเด็ก อย่างไรก็ตามในการประเมินพัฒนาการเด็กว่าอยู่ในระดับสมวัยหรือล่าช้า จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรได้รับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็ก กล่าวคือ นอกจากช่วยทำให้ได้ข้อมูลการประเมินระดับพัฒนาการเด็กที่แท้จริง ในกรณีที่มีการสืบหาข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ผู้ประเมินที่มีความเชี่ยวชาญก็

จะสามารถสอบถามถึงสาเหตุของการที่เด็กมีพัฒนาการล่าช้าได้อย่างตรงจุด ซึ่งความเข้าใจถึงสาเหตุของการที่เด็กมีพัฒนาการล่าช้าสามารถเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งช่วยทำให้เข้าใจแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างสมวัยได้เช่นกัน จากงานสัมมนาการพัฒนาและดูแลเด็กปฐมวัยกับการคุ้มครองทางสังคม ได้มีการกล่าวถึง สาเหตุ 3 ประการที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า ได้แก่ การขาดภาวะโภชนาการที่มีคุณค่า ปัจจัยด้านการเลี้ยงดู และการใช้สื่อโทรทัศน์และสมาร์ทโฟน (smartphone) (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557) โดยสามารถสรุปประเด็นหลัก 3 ประการเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เด็กไทยมีพัฒนาการล่าช้าได้ดังนี้

1) การขาดภาวะโภชนาการที่ดีและมีคุณค่า ซึ่งการขาดโภชนาการดังกล่าวเกิดได้ทั้งในตัวผู้เป็นมารดาในขณะตั้งครรภ์และเด็กที่คลอดออกมาแล้วยังไม่ได้รับสารอาหารที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอ ซึ่งปัญหาด้านโภชนาการดังกล่าวมักเกิดจากเด็กที่มีมารดาซึ่งอายุน้อยและเด็กที่อยู่ในครอบครัวฐานะยากจน นอกจากนี้ในกรณีที่มารดามีภาวะทุโภชนาการในระดับสูงยังอาจส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงของบุตรที่ต้องพิการหรือบกพร่องในพัฒนาการด้านต่าง ๆ แต่กำเนิด

2) ปัจจัยด้านการเลี้ยงดู ซึ่งหมายรวมถึงตัวบุคคลที่เลี้ยงดูเด็กและวิธีการเลี้ยงดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยผู้เป็นบิดามารดาและบุตรเท่านั้น อาจส่งผลให้โอกาสการเลี้ยงดูบุตรมีน้อย กล่าวอีกนัย คือ ผู้เป็นบิดามารดาอาจมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรได้น้อยหรือไม่มีเลย เนื่องจากผู้เป็นบิดามารดาต้องทำงาน ส่งผลให้เด็กจึงต้องอยู่ในความดูแลของบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บิดามารดา เช่น ในกรณีที่ เป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวขนาดใหญ่ เด็กอาจได้รับการเลี้ยงดูโดยญาติคนอื่น ๆ ในครอบครัว แต่ถ้าเป็นครอบครัวเดี่ยว เด็กอาจได้รับการเลี้ยงดูโดยพี่เลี้ยงเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก และศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในลำดับถัดมา คือ บุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บิดามารดาหรือคนในครอบครัวควรมีวิธีการเลี้ยงดูหรือกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพหรือไม่ ซึ่งกิจกรรมบางอย่างถ้าไม่ได้มีการส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติ พัฒนาการของพวกเขา ก็อาจจะไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นล่าช้า เช่น การเล่นนิทาน การเล่น เป็นต้น

3) การใช้สื่อโทรทัศน์หรือสมาร์ทโฟน (smartphone) กับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้า ในขณะที่การเลี้ยงดูด้วยวิธีการเล่นนิทานหรือการเล่นเป็นวิธีการที่คอยกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งหมดอันส่งผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กมากกว่าการเลี้ยงดูเด็กโดยใช้สื่อโทรทัศน์หรือสมาร์ทโฟน

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การพิจารณาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายในหรือธรรมชาติของเด็กด้วย เนื่องจากเด็กแต่ละคนเกิดมามีความพร้อมที่แตกต่างกัน ดังเช่นงานศึกษาของอัจอร์ตัน กัลยา (2553) เกี่ยวกับสาเหตุของพัฒนาการล่าช้าในผู้ป่วยเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 0-5 ปี ที่เข้ารับการรักษาที่คลินิกกระตุ้นพัฒนาการสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี พบว่า ส่วนใหญ่พัฒนาการที่ไม่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนมีสาเหตุจากโครโมโซมผิดปกติ/โรคทางพันธุกรรม รองลงมา คือ ภาวะแทรกซ้อนระหว่างคลอด โรคออทิสติก และสาเหตุอื่นๆ เช่น พิการทางการได้ยินและการมองเห็น

2.2.5 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ โดยเริ่มต้นจากกระทรวงสาธารณสุข และได้มีการขยายผลไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยงานระดับย่อยภายใต้การบริหารงานของกระทรวงสาธารณสุข เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุขท้องถิ่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล รวมถึงการขยายผลในประเด็นดังกล่าวไปยังหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดในสังคมในการเลี้ยงดูและขัดเกลาเด็ก ซึ่งก็คือ ครอบครัว สำหรับบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กสามารถติดตามสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ ของเด็กในแต่ละช่วงวัยในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านการเคลื่อนไหว ด้านสติปัญญาและการเข้าใจภาษา ด้านการช่วยเหลือตนเอง และด้านสังคม เพื่อที่จะได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยและหาวิธีส่งเสริมพัฒนาการในแต่ละด้านได้อย่างเหมาะสม การจัดสภาพแวดล้อมทั้งในเชิงกายภาพและทำที่ในการปฏิบัติของผู้เป็นบิดามารดาเป็นสิ่งจำเป็นในการฝึกหรือส่งเสริมพัฒนาการเด็กภายในบ้าน

จากความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กดังกล่าวรวมถึงบทบาทของผู้เป็นบิดามารดาและผู้ดูแลเด็กในการเลี้ยงดูและใส่ใจต่อพัฒนาการของเด็ก จึงเป็นที่มาของการที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำคู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิดจนถึงอายุครบ 5 ปี สำหรับผู้ปกครองขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ได้ใช้เป็นแนวทางในการดูแลเด็กทั้งเด็กปกติทั่วไป และเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการ ในด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ รวมถึงการเฝ้าติดตาม ประเมินพัฒนาการและสามารถใช้คู่มือเล่มนี้ส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยผ่านวิธีการเล่น การจัดกิจกรรม การพูดคุย การจัดบทบาทสมมติให้เด็กอย่างเหมาะสมตามวัยจะ

ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเคลื่อนไหว ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ด้านการเข้าใจภาษา ด้านการใช้ภาษา และด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม

สำหรับแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยผู้เป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง รวมถึงผู้ดูแลเด็กนั้น คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิดจนถึงอายุครบ 5 ปี สำหรับผู้ปกครอง (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.) ได้กำหนดข้อปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้

- 1) การจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เหมาะสมกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัย
- 2) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องทุกวัน อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง โดยฝึกเด็กผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันหรือฝึกผ่านการเล่นกับเด็ก
- 3) ในขณะที่ฝึกเด็ก ผู้ดูแลเด็กควรใช้คำพูดที่สื่อสารง่าย กระชับ ชัดเจน และมีความคงที่
- 4) ให้เวลาเด็กในการปฏิบัติตามประมาณ 3-5 วินาที ถ้าเด็กยังไม่ได้ปฏิบัติตาม ให้ผู้ดูแลเด็กทวนซ้ำด้วยข้อความหรือคำสั่งเดิม พร้อมให้การช่วยเหลือแก่เด็กจนกว่าจะทำเสร็จ
- 5) ผู้ดูแลเด็กควรให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเท่าที่จำเป็น ลดการช่วยเหลือลงเมื่อเด็กสามารถทำได้ สำหรับการให้ความช่วยเหลือ ผู้ดูแลเด็กสามารถกระทำดังนี้
 - 5.1) การช่วยเหลือทางกาย หมายถึง ผู้ดูแลเด็กสามารถแสดงออกด้วยการจับมือให้เด็กทำ เมื่อเด็กทำได้แล้วให้ลดการช่วยเหลือลงโดยให้แตะข้อศอกเด็กและกระตุ้นโดยใช้คำพูดให้เด็กทำ
 - 5.2) การช่วยเหลือทางวาจา หมายถึง ผู้ดูแลเด็กสามารถบอกให้เด็กในทราบบนสิ่งที่ผู้ดูแลต้องการให้เด็กทำ
 - 5.3) การแสดงออกผ่านท่าทาง หมายถึง การแสดงออกของผู้ดูแลเด็กผ่านการชี้ให้เด็กทำ การผงกศีรษะเมื่อเด็กทำถูกต้อง การส่ายหน้าเมื่อเด็กทำไม่ถูกต้อง
- 6) ถ้าเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว ให้เปลี่ยนข้อความแบบต่าง ๆ แต่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เด็ก เรียนรู้สิ่งแตกต่างกัน เช่น การใช้คำพูดว่า “ไม่ใช่” แทนคำว่า “ไม่ถูกต้อง” เป็นต้น
- 7) ผู้ดูแลเด็กควรให้แรงเสริมเด็กทันทีเมื่อเด็กทำได้ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือให้ทำได้หรือเด็กทำได้ด้วยตนเอง เช่น ยิ้ม ชมเชย ประบมือ สัมผัส ให้ขนม อย่างไรก็ตาม ผู้ดูแลเด็กควรคำนึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 7.1 การให้แรงเสริมอย่างเหมาะสมกับเด็กในแต่ละวัยซึ่งควรเป็นสิ่งที่เด็กชอบ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความชอบไม่เหมือนกัน

7.2 การให้แรงเสริมเป็นประจำ เมื่อต้องการให้เด็กเกิดทักษะหรือพฤติกรรมใหม่เกิดขึ้น

7.3 การลดแรงเสริมลงเมื่อเด็กทำได้แล้ว

7.4 การขัดขวางไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการหรือป้องกันเด็กไม่ให้ทำในสิ่งที่ผิดหรือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น การที่เด็กใช้มือปิดสิ่งของ เป็นสิ่งที่เด็กทำไม่ถูกต้อง ผู้ดูแลเด็กต้องบอกเด็กไม่ควรทำและให้เด็กเก็บของ หลังจากนั้นอาจเบี่ยงเบนความสนใจ เพิกเฉยกับพฤติกรรมที่เด็กทำไม่ถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการเสริมแรงทางลบ

จากแนวปฏิบัติของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า บทบาทของผู้ปกครองหรือบิดามารดากับบุตรนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก กล่าวคือ ในระหว่างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นหาใช่เพียงแค่การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกันอย่างเดียว แต่ในระหว่างการทำกิจกรรมได้ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทักษะในเรื่องดังกล่าวหรือในกิจกรรมที่ทำ รวมถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดผ่านอารมณ์และความรู้สึกของผู้ดูแลหรือบิดามารดา จึงทำให้เด็กมีโอกาสดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการอย่างรอบด้านมากขึ้น

2.3 พัฒนาการเด็กและทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการเด็ก

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ได้มีกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรเป้าหมายที่เป็นเด็กอายุ 36-59 เดือน หรือ 3-4 ปี ซึ่งเด็กที่มีอายุในช่วงดังกล่าวมีพัฒนาการในด้านต่างๆที่เจริญเติบโตและเชื่อมต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ในชีวิตและสังคม ซึ่งในการกล่าวถึงทักษะต่างๆของประชากรวัยเด็กนั้น จึงไม่ปฏิเสธได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับ “พัฒนาการ” (development) โดยคำว่า “พัฒนาการ” ในความหมายโดยทั่วไปเมื่ออ้างอิงจากพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางดี กล่าวอีกนัย คือ หมายถึง ความเจริญออกงามและการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นคำที่ให้น้ำหนักไปทางด้านบวก เมื่อมีการนำประเด็นเรื่องพัฒนาการมาผนวกกับเรื่องของมนุษย์แล้ว ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและอธิบายถึงที่มาและความสำคัญของพัฒนาการของมนุษย์โดยตรง คือ วิชาจิตวิทยา (psychology) โดยในทางจิตวิทยานั้น ได้มีการให้คำนิยามเกี่ยวกับพัฒนาการไว้เป็นจำนวนมาก โดยสามารถสรุปได้ว่าพัฒนาการในบริบทที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยเฉพาะนั้นหมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้นใน

ด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีเป็นแบบแผนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งเชิงปริมาณ เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ขนาดสมอง ฯลฯ และเชิงคุณภาพ เช่น การเข้าใจและยอมรับกติกาของสังคม การจัดการอารมณ์และความรู้สึก ฯลฯ (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546; สุชา จันทน์เอม, 2540)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าได้มุ่งเน้นไปที่เด็กก่อนวัยเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 ได้ให้นิยามพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนหรือพัฒนาการเด็กปฐมวัยไว้ว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องและสามารถคาดการณ์ได้ โดยเด็กเรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมเคลื่อนไหว การคิด การพูด ความรู้สึก และความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งนี้พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การเติบโตทางกายภาพ ทักษะในการอ่านออกเขียนได้และการรู้จักตัวเลข พัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ และความพร้อมในการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

สำหรับพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนนั้นสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ว่าด้วยพัฒนาการเด็ก สำหรับทฤษฎีที่นำมาใช้ในการอธิบายพัฒนาการเด็ก โดยมากเป็นทฤษฎีที่ปรากฏในสาขาจิตวิทยา โดยในการศึกษาค้นคว้าได้อ้างถึงพัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยา ยังได้อ้างถึงพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์ และในทางสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ดังนี้

2.3.1 พัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยา

ในทางจิตวิทยา ได้มีสาขาวิชาหนึ่งที่เน้นศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์เป็นหลัก คือ จิตวิทยาพัฒนาการ (development psychology) เป็นสาขาวิชาที่เน้นศึกษาพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สุขภาพ ชีววิทยา ตลอดจนงานแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาร่วมใช้อธิบายพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็กโดยเฉพาะ เช่น การพิจารณาความเจริญเติบโตทางร่างกายที่ส่งผลต่อความฉลาดทางปัญญา รูปแบบการเลี้ยงดูของบิดามารดากับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก ความสามารถในการเรียนรู้ตัวเลขกับพัฒนาการทางสมอง สุนัขทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับ

ทักษะทางปัญญาและพฤติกรรมของเด็ก ฯลฯ (Dacey & Travers, 2002; สุชา จันทน์เอม, 2540) โดยในศาสตร์ดังกล่าวได้แบ่งพัฒนาการมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกาย

กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกายมองว่า ร่างกายของมนุษย์มีการพัฒนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละชั้น การเปลี่ยนแปลงใดใดที่เกิดขึ้นกับร่างกายมีมูลเหตุมาจากปัจจัยทางชีววิทยาเป็นสำคัญ เช่น พันธุกรรม ฮอร์โมน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการด้านร่างกายใดใดก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสติปัญญาได้เช่นกัน ทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกาย คือ ทฤษฎีวุฒิภาวะ (Maturational Theory) ของ Arnold Gesell โดยหัวใจสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวมองว่า ร่างกายของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยส่งผลให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปอย่างมีลำดับพัฒนาการ (พรอนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553)

สำหรับพัฒนาการด้านร่างกายในวัยเด็กก่อนวัยเรียนที่มี ซึ่งในที่นี้หมายถึงเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี หรืออายุก่อน 5 ปีนั้น เป็นช่วงวัยที่ร่างกายของเด็กเอื้อต่อการให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือมีอิสระในการเคลื่อนไหวร่างกายได้มากขึ้น แต่ยังคงอยู่ในวงจำกัด ในระยะนี้เด็กสามารถเดิน วิ่ง กระโดดโลดเต้นได้อันเกิดจากพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและระบบประสาท นอกจากร่างกายส่วนต่าง ๆ จะเจริญเติบโตและเอื้อให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวและช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้นแล้ว อวัยวะส่วนสำคัญที่เอื้อต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็ก คือ สมอง ก็มีพัฒนาการเจริญเติบโตด้วยเช่นกัน พัฒนาการของสมองที่เจริญเติบโตหรือสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นก็จะเอื้อต่อพัฒนาการทางสติปัญญาอันนำไปสู่การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามมา อาทิ พฤติกรรมการปรับตัว พฤติกรรมการใช้ภาษา พฤติกรรมส่วนตัวและทางสังคม

2) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์

กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์มองว่า จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัยต่าง ๆ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากปัจจัยทางชีววิทยา เช่น การกระตุ้นของฮอร์โมน ตลอดจนอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการเรียนรู้การจัดการอารมณ์และจิตใจด้วย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตรในครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนและโรงเรียน ฯลฯ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงพัฒนาการด้านจิตใจจึงมักมีการกล่าวถึงพัฒนาการด้านสังคมควบคู่ไปด้วย

ทฤษฎีที่สำคัญ เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (Psychosocial Development Theory) ของ Erik Erikson ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytical Theory) ของ Sigmund Freud

สำหรับพัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์ในวัยเด็กอายุ 3-4 ปีนั้น เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson แล้ว สามารถจัดลำดับขั้นพัฒนาการทางจิตสังคมของเด็กอายุ 3-4 ปี ได้อยู่ในขั้นที่ 3 คือ ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกล้ม (initiative vs. guilt) กล่าวคือ ในขั้นดังกล่าว สืบเนื่องจากเด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวได้อย่างเสรีแล้ว เด็กจะเริ่มเกิดความสนใจกับสิ่งรอบตัว และพยายามเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวตามความสนใจของเด็ก เริ่มมีจินตนาการ ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้รับการสนับสนุนหรือถูกควบคุมจากผู้ดูแลหรือผู้ปกครองต่อการมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กต้องการแล้ว เด็กอาจเกิดความรู้สึกล้ม กลัวหรือไม่กล้าที่จะมีการคิดริเริ่ม ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนให้เรียนรู้อย่างอิสระอย่างเต็มที่แล้ว เช่น การเล่นของเล่นหรือลงมือทำในสิ่งต่าง ๆ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน เด็กก็จะเกิดพัฒนาการไปสู่การมีความคิดริเริ่มหรือการมีความคิดสร้างสรรค์อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะในต่าง ๆ ในอนาคตเมื่ออายุเพิ่มขึ้นต่อไป (Boyd, Barnett, Bodrova, Leong, & Gomby, 2005; Ginsburg, 2007) นอกจากนี้สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนของเด็กช่วงอายุ 3-4 ปี คือ การแสดงออกทางอารมณ์ เนื่องจากเด็กที่เริ่มตระหนักถึงความเป็นอิสระของตนเอง ในบางครั้งอาจมีพฤติกรรมที่ผู้ดูแลเห็นว่าไม่สมควรจึงมีการควบคุมอันส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกล้มขัดใจ และอาจแสดงอารมณ์โกรธหรือความไม่พอใจออกมา ดังนั้นบทบาทของผู้ดูแลเด็กที่นอกเหนือไปจากการสนับสนุนความเป็นอิสระของเด็กอย่างเต็มที่แล้วจึงต้องมีการจัดการความเป็นอิสระดังกล่าวในขอบเขตที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กเข้าใจและยอมรับในเงื่อนไขหรือกติกาบางอย่างที่ตนเองและผู้อื่นเห็นชอบว่าสามารถกระทำได้ ด้วยเหตุนี้ความเอาใจใส่ของผู้ดูแลจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กเช่นกัน (Asiabi, 2000)

3) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคม

กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคมมองว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งกับบุคคลใกล้ชิดติดภายในครอบครัว และกับกลุ่มสังคมอื่น ๆ ที่ขยายวงกว้างออกไป เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนในโรงเรียน เพื่อนที่ทำงาน ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ต่างก็เกิดขึ้นและมีการพัฒนาตามช่วงวัยของมนุษย์

ไปด้วยเช่นกัน พัฒนาการด้านสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม และมนุษย์ก็จะเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม พัฒนาการด้านสังคมจึงเกี่ยวพันกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (Psychosocial Development Theory) ของ Erik Erikson จึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายพัฒนาการด้านสังคมในมนุษย์แต่ละช่วงวัยด้วยเช่นกัน

สำหรับพัฒนาการด้านสังคมในวัยเด็กอายุ 3-4 ปีนั้น ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson เด็กวัยดังกล่าวเริ่มเรียนรู้บทบาททางสังคมของตนเอง ซึ่งเกิดจากการจำแนกความแตกต่างระหว่างเพศได้ ตลอดจนการทำความเข้าใจจิตวิทยาทางสังคมบางอย่างอันเป็นเงื่อนไขสำหรับการดำรงอยู่ในสังคม ในช่วงวัยดังกล่าว เด็กได้ริเริ่มการเรียนรู้ถึงแนวทางการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นในขั้นดังกล่าวเด็กจึงมีโอกาสรียนรู้บทบาทตามตัวแบบ (role model) เช่น การสังเกตหรือเลียนแบบบทบาททางเพศจากครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัว ด้วยเหตุนี้การสังเกตพฤติกรรมใดใดของสมาชิกครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้บทบาททางสังคมของเด็กในช่วงวัยนี้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura ที่มองว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยการสังเกตหรือทำตามตัวแบบ (Bandura, 1977) ในเด็กช่วงวัยดังกล่าวจึงเริ่มมีพฤติกรรมในลักษณะที่มีความแตกต่างระหว่างเพศมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการสังเกตตัวแบบและได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ สืบเนื่องจากพัฒนาการด้านร่างกายที่เอื้อให้เด็กมีการเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระมากขึ้น ตลอดจนพัฒนาการทางปัญญาที่เด็กเริ่มเรียนรู้จุดจำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้มากขึ้น เด็กจึงเริ่มเกิดความสนใจและเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือไปจากสมาชิกในครอบครัว ซึ่งในช่วงวัยดังกล่าวถ้าเด็กได้รับโอกาสได้ศึกษาในระดับก่อนวัยเรียน เช่น การเรียนในระดับอนุบาล หรือการได้รับการดูแลจากบุคคลอื่น ๆ ตามศูนย์เด็กเล็กต่าง ๆ เด็กก็จะมีโอกาสเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นทั้งเด็กในวัยเดียวกันและผู้ใหญ่ที่แปลกหน้าไปจากสมาชิกในครอบครัว (Mize & Ladd, 1990) ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจจิตวิทยาทางสังคมที่ขยายขอบเขตไปจากระดับครอบครัวไปสู่ระดับกลุ่มเพื่อนหรือสังคมอื่น ๆ

4) กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญา

กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญา มองว่า สติปัญญา ความคิด รวมถึงเรื่องจริยธรรม นั้นก็แปรผันไปตามช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกันซึ่งมีทั้งปัจจัยทางชีววิทยาและสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องของ ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory) ของ Jean Piaget ที่มองว่า มนุษย์ในแต่ละช่วงวัยมีพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาที่แตกต่างกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การฝึกทักษะต่างๆของมนุษย์ในแต่ละวัย โดย Piaget ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางปัญญาออกเป็น 4 ขั้น (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (sensorimotor period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้และการกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (preoperational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษา แบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ 2 ขั้น คือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอด (pre-conceptual intellectual period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี และขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (intuitive thinking period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

ขั้นที่ 3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (concrete operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กสามารถสร้างภาพขึ้นมาในใจ และสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

ขั้นที่ 4 การคิดแบบนามธรรม (formal operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

ดังนั้น จากขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาที่ Piaget ได้แบ่งเอาไว้ เด็กก่อนวัยเรียนซึ่งในที่นี่คือเด็กอายุ 3-4 ปี จึงเข้าข่ายอยู่ในขั้นพัฒนาการทางปัญญาขั้นที่ 2 หรือขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (preoperational period) ซึ่งในขั้นดังกล่าว Piaget ได้แบ่งออกเป็นอีก 2 ขั้นย่อย คือ ขั้นก่อนเกิด

ความคิดแบบรวบยอด (pre-conceptual thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ตั้งแต่ 2 เหตุการณ์ ขึ้นไปให้เป็นเหตุผลเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน ซึ่งในขั้นดังกล่าวพัฒนาการทางภาษาของเด็กจะมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และขั้นพัฒนาการย่อยอีกขั้นเรียกว่า ขั้นการคิดแบบหยั่งรู้ (intuitive thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่ต้องเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน หรือสามารถคาดเดาได้โดยไม่ต้องใช้เวลาในการลำดับเหตุผล (Stafford & Bayer, 1993; สุชา จันท์เอม, 2540) เพราะฉะนั้นถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องที่มีลักษณะเป็นตอนที่ต่อเนื่อง ก็อาจช่วยทำให้เด็กวัยนี้ได้รับการกระตุ้นทักษะการคิดหรือคาดเดาได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีผู้ปกครองหรือบิดามารดาคอยดูแลหรือร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากการพิจารณาว่ามนุษย์หรือเด็กนั้นมีพัฒนาการของชีวิตในแต่ละด้านรวมถึงในแต่ละช่วงวัยอย่างไรแล้ว การพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กนั้น ก็ได้มีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมหรือบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ด้วยเช่นกัน ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวมีลักษณะเป็นแบบจำลองที่ใช้ในการอธิบายว่า มนุษย์นั้นเกิดและดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมหรือในระบบนิเวศที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา โดยแบบจำลองดังกล่าวเรียกว่า “แบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์” (Ecological model of human development)

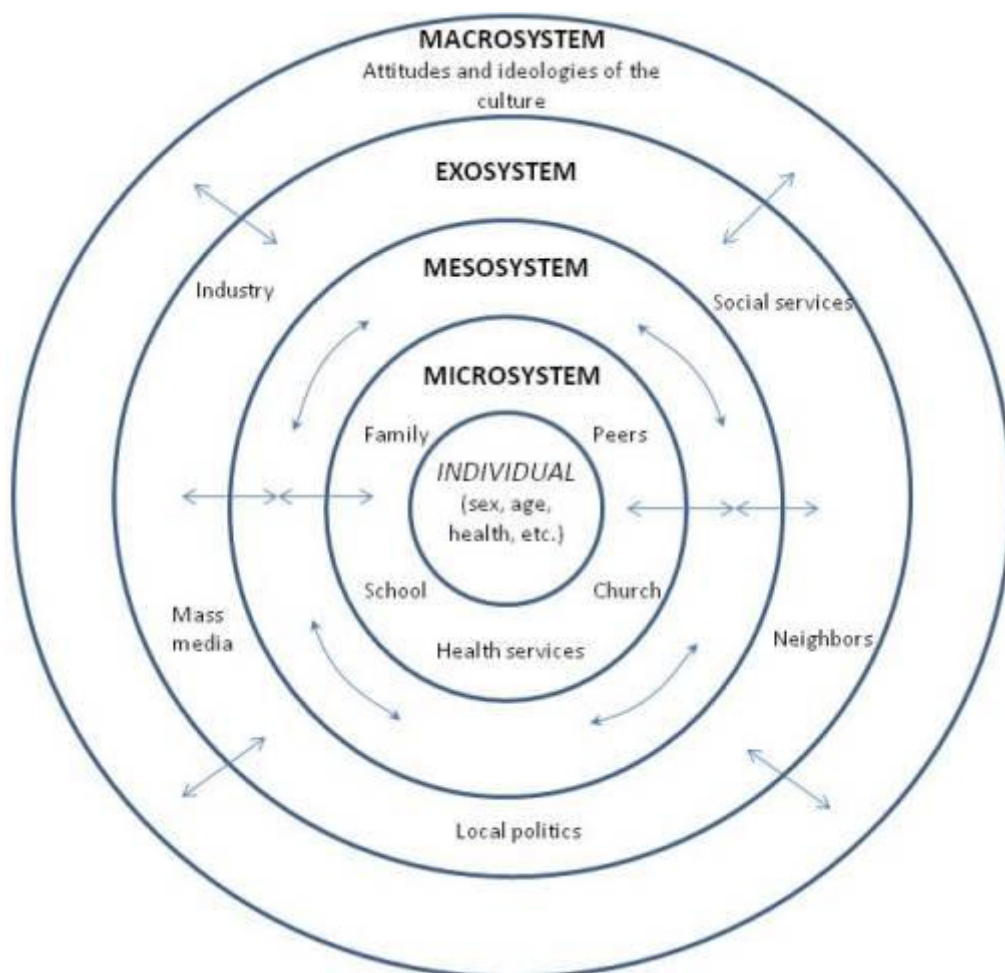
5) แบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์

Urie Bronfenbrenner (1994) นักจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงการทำความเข้าใจพัฒนาการของมนุษย์ไว้ว่า ต้องคำนึงถึงปัจจัยเชิงนิเวศ เนื่องจากมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ดังนั้นระบบนิเวศจึงเป็นสิ่งแวดล้อมซึ่งถือได้ว่าเป็นบริบทอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ โดยความหมายของคำว่า “ระบบนิเวศ” หรือ ecological system ในมุมมองของ Bronfenbrenner มีลักษณะแตกต่างไปจากความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ซึ่งไม่ใช่หมายความเฉพาะมิติเชิงชีววิทยาอันว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กล่าวคือ สำหรับ Bronfenbrenner คำว่าระบบนิเวศ คือ ระบบในสังคมที่ประกอบ

ไปด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (subsystems) โดยระบบย่อยเหล่านั้นเป็นทั้งแนวทางและสิ่งที่คอยส่งเสริมความก้าวหน้าของพัฒนาการมนุษย์ ในกรณีนี้ Bronfenbrenner ได้สร้างแบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ (Ecological model of human development) ขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของระบบนิเวศที่มีต่อพัฒนาการของมนุษย์ โดยเขาได้แบ่งระบบย่อยในสังคม ออกเป็น 5 ระบบ (Bronfenbrenner, 1994) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 ระบบย่อยในสังคมตามมุมมองแบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ ของ Bronfenbrenner

ที่มาของภาพ: Hchokr (2012)

5.1) ระบบจุลภาค (micro systems)

ระบบจุลภาค เป็นระบบนิเวศในระดับหน่วยย่อยที่สุด ซึ่งเป็นระบบที่สะท้อนถึงแบบแผนเกี่ยวกับกิจกรรมพื้นฐานต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดย Bronfenbrenner มองว่า ในระบบดังกล่าว บทบาททางสังคมและประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในสังคมไม่ว่าจะเป็นในสถานการณ์รูปแบบใดก็ตามต่างก็มีอิทธิพลพัฒนาการของมนุษย์ ทั้งสถานการณ์เชิงบวก เช่น การให้ความร่วมมือเพื่อกระทำบางอย่าง และสถานการณ์เชิงลบ เช่น ความขัดแย้ง

ความไม่ลงรอยในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมระดับเล็กหรือสังคมที่ใกล้ตัวคนเรามากที่สุด เช่น ภายในบ้านหรือครอบครัว/ครัวเรือน สังคมในโรงเรียน สังคมระดับกลุ่มเพื่อน สังคมในที่ทำงาน เป็นต้น

5.2) ระบบมีชัณภูมิภาค (mesosystems)

ระบบมีชัณภูมิภาคหรือระบบระหว่างกลาง เป็นระบบซึ่งคอยทำหน้าที่ประสานหรือเชื่อมโยงระบบขนาดเล็กหรือระบบจุลภาคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น ระบบที่คอยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน หรือโรงเรียนกับที่ทำงาน หรือที่ทำงานกับบ้าน ฯลฯ ซึ่งจากงานศึกษาบางงานพบว่า กระบวนการในลักษณะการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยสังคม 2 หน่วย นั้นมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กเป็นอย่างมาก เช่น งานศึกษาของ Epstein (1983) ที่พบว่า กิจกรรมระหว่างบ้านกับโรงเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านโดยครูประจำชั้น มีอิทธิพลต่อระดับผลการเรียนและความสามารถในการช่วยเหลือตนเองเมื่ออยู่ในโรงเรียน มากกว่าปัจจัยทางด้านชาติพันธุ์และเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน

5.3) ระบบภายนอก (exosystems)

ระบบภายนอก เป็นระบบสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่คนเราไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรง แต่สามารถมีผลกระทบได้ เช่น ระบบการทำงานของผู้เป็นพ่อและแม่ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเด็กหรือบุตรโดยตรง แต่สามารถผลกระทบได้ กล่าวคือ ถ้าตำแหน่งงานหรืออาชีพที่ผู้เป็นพ่อหรือแม่ทำงานอยู่นั้นมีลักษณะเป็นแบบเช้ากะ หรือไม่มีความคงที่ของเวลา เช่น การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การทำอาชีพผู้รักษาความปลอดภัยหรือยาม การเป็นพนักงานขายของ หรือ salesman ที่ต้องเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตลอดเวลา ฯลฯ ก็อาจส่งผลกระทบต่อระยะเวลาหรือความถี่ในการพบปะกันหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นบิดามารดากับบุตรได้เช่นกัน นอกจากนี้ ตัวอย่างอื่น ๆ ของระบบภายนอก เช่น สื่อมวลชน บริการทางสังคม การเมืองท้องถิ่น เป็นต้น

5.4) ระบบมหภาค (macrosystems)

ระบบมหภาค เป็น ระบบขนาดใหญ่หรือกล่าวได้ว่าเป็นโครงสร้างส่วนบนสุด (superstructure) เปรียบเสมือนกรอบหรือร่มที่ครอบคลุมระบบย่อยต่าง ๆ ในสังคม โดยระบบมหภาคนั้นประกอบไปด้วยค่านิยม ความเชื่อ ธรรมเนียมประเพณี หรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ในสังคม โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถกล่าวโดยรวมเรียกว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบที่มีขนาดใหญ่ และอาจมีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

5.5) ระบบลำดับเวลา (chronosystems)

ระบบลำดับเวลาเป็นระบบที่ว่าด้วยเรื่องอิทธิพลของลำดับเวลาที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการมนุษย์ กล่าวคือ สถานการณ์หรือบริบทเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวคนเราในแต่ละช่วงเวลาได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อตอนแรกเกิดฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอาจอยู่ในช่วงตั้งตัวแต่พออายุย่างเข้าสู่วัยเรียน ฐานะของครัวเรือนมีแนวโน้มดีขึ้นที่มีความมั่นคงมากขึ้น ดังนั้นระบบหรือปัจจัยแวดล้อมในมิติด้านลำดับเวลาจึงเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ด้วย

จากแบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ (Ecological Model of Human Development) ของ Bronfenbrenner จึงแสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อชีวิตคนเรา ทั้งสิ้นรวมถึงพัฒนาการของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยก่อนวัยเรียน สิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบจุลภาค (microsystems) หรือสังคมในระดับครอบครัวซึ่งสังคมระดับพื้นฐานที่มนุษย์ในช่วงแรกของชีวิตได้พึ่งพาอาศัยหรือมีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด จึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่คอยช่วยเหลือหลอมหรือขัดเกลาให้สมาชิกในช่วงแรกของชีวิตได้เรียนรู้และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการชีวิตในเบื้องต้นก่อนออกไปสู่สังคมในระดับอื่น ๆ หรือสังคมภายนอกครอบครัวต่อไป ซึ่งสมาชิกในครอบครัวที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด คือ ผู้เป็นบิดามารดาในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดในเชิงชีววิทยาและเป็นผู้รับผิดชอบหรือมีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นสถานภาพทางสังคมที่สังคมคาดหวังว่าผู้เป็นบิดามารดาควรปฏิบัติเช่นใดกับบุตร ด้วยเหตุนี้การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาบุตรจึงจำเป็นที่จะต้องมึเรื่องบทบาทของบิดามารดาเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้ใกล้ชิดหลักกับบุตรหรือเด็กไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพัฒนาการเด็กในศาสตร์สาขาวิชาใดก็ตาม รวมถึงประชากรศาสตร์ด้วยเช่นกัน

2.3.2 พัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์

ประชากรศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งในลักษณะสหสาขาวิชา (interdisciplinary) ซึ่งได้นำองค์ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ระบาดวิทยา จิตวิทยา ฯลฯ มาร่วมใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางประชากร ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 มิติหลัก ได้แก่ ขนาดและการกระจายตัวทางประชากร โครงสร้างประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น (เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์, 2540) เพราะฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงเด็ก จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมิติทาง

อายุหรือวัยซึ่งเป็นหนึ่งตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งในประเด็นด้านโครงสร้างประชากร ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เนื่องจากประชากรศาสตร์มีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา การสนใจเรื่องเด็กในทางประชากรศาสตร์จึงทำความเข้าใจเด็กผ่านองค์ความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นสหสาขาวิชาเช่นเดียวกับวิชาประชากรศาสตร์ โดยในการศึกษาค้นคว้าได้มุ่งเน้นมิติของเด็กเกี่ยวกับเรื่อง “พัฒนาการ” เป็นสำคัญ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในมุมมองทางประชากรศาสตร์ได้ดังนี้

1) เด็กในฐานะหน่วยการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อเกี่ยวกับนิยามของคำว่า “เด็ก” และ “เด็กก่อนวัยเรียน” จึงกล่าวได้ว่า ในเรื่องของวัยหรืออายุนั้นเป็นมิติด้านหนึ่งในการศึกษาปรากฏการณ์ทางประชากร 6 ด้าน ซึ่งก็คือ มิติด้านโครงสร้างทางประชากร โดยอายุเป็นข้อมูลเฉพาะบุคคลที่ผันแปรไปตามกาลเวลาและเป็นตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งนอกเหนือไปจากตัวแปรเพศในการศึกษาโครงสร้างทางประชากร โดยโครงสร้างอายุเป็นข้อมูลทางประชากรทั้งในเชิงชีววิทยาและเชิงสังคม กล่าวคืออายุนั้นถูกสื่อความหมายด้วยตัวเลขที่นับจากวันเดือนปีที่ประชากรแต่ละคนได้ถือกำเนิดขึ้นมาจนกระทั่งมีชีวิตอยู่หรือสิ้นชีวิตตกลงภายในกรอบระยะเวลาของการศึกษามิติด้านอายุ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญา ในอีกแง่หนึ่งอายุก็ถูกกำหนดให้มีความหมายและคุณค่าในเชิงสังคมด้วย กล่าวคือ ในทางประชากรศาสตร์ ตัวแปรอายุถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้ถึงสถานภาพบางอย่างทั้งในครอบครัวและสังคม (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543) ในแง่ดังกล่าว เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับมุมมองทางสังคมวิทยา จึงสามารถกล่าวได้ว่าอายุหรือวัยนั้นเป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งที่ใช้กำหนดสถานภาพและบทบาททางสังคม เช่น วัยสูงอายุคือบุคคลที่มีความอาวุโส เป็นผู้ที่อาบน้ำร้อนมาก่อน มีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาทั้งเรื่อง การงานและจิตใจ ตลอดจนจนเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือจากสมาชิกในสังคม ในขณะที่วัยเด็กต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีหน้าที่เรียนหนังสือเป็นหลัก ฯลฯ

เมื่อพิจารณาประเด็นด้านวัยหรืออายุในทางเศรษฐศาสตร์ประชากร ซึ่งมองว่า วัยเป็นมิติทางประชากรที่มีความเกี่ยวข้องต่อการสร้างผลิตภาพในเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้นประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุจึงถูกจัดว่าเป็นประชากรวัยพึ่งพิง ซึ่งไม่ได้เข้าข่ายต่อการสร้างผลิตภาพทางเศรษฐกิจเหมือนกับประชากรวัยแรงงานแต่ประการใด อย่างไรก็ตามมุมมองดังกล่าวได้เป็นประเด็นท้าทาย

มากขึ้นในแวดวงประชากรศาสตร์ในปัจจุบัน เนื่องจากการอธิบายและศึกษาถึงผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากประชากรผู้สูงอายุในฐานะผู้ค้าความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศโดยรวมมากขึ้น เพราะฉะนั้น การที่เราทราบโครงสร้างอายุประชากรนั้นทำให้เราทราบได้ว่าสัดส่วนของประชากรในแต่ละวัย คือ วัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ของพื้นที่หนึ่งๆ ณ ช่วงเวลาหนึ่งนั้น มีสภาพเป็นอย่างไร โดยโครงสร้างอายุดังกล่าวสามารถสะท้อนถึงภาวะการแข่งขันหรือโอกาสเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาประเทศได้เช่นกัน

2) การศึกษาเรื่องเด็กและพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์

ประชากรศาสตร์แม้เป็นสหสาขาวิชาแต่ก็มีชุดองค์ความรู้บางอย่างเป็นของตนเองที่พยายามใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆทางประชากร เช่น ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านทางประชากร (demographic transition theory) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวถูกสร้างขึ้นโดย Warren Thompson ในปี 1929 โดยต่อมาก็มีผู้ได้อธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางประชากรด้วยเช่นกัน เช่น Adolphe Landry ในปี 1934 และ Frank Notestein ในปี 1945 แม้ว่าทั้งสองคนหลังจะไม่ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนผ่านทางประชากรโดยอ้างถึง Warren แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานของบุคคลทั้งสองก็ได้สะท้อนถึงความพยายามในการอธิบายปรากฏการณ์ทางประชากรในลักษณะของการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งทฤษฎีดังกล่าว ได้พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงของขนาดหรือจำนวนประชากรในแต่ละช่วงเวลาของกลุ่มประเทศต่าง ๆ (โดยใช้ข้อมูลสถิติทางประชากรของยุโรปหรือประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นพื้นฐาน) หรือกล่าวอีกนัย คือ ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงอัตราเพิ่มประชากรอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะการตายและภาวะเจริญพันธุ์ (อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ) โดยการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นนั้นแบ่งออกเป็น 3 ชั้น หรือ 4 ชั้น ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละมุมมองของนักประชากร แต่ไม่ว่าจะแบ่งชั้นการเปลี่ยนผ่านเป็นกี่ชั้น แต่แนวโน้มในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงอัตราเพิ่มของประชากร รวมถึงอัตราการเกิดและอัตราการตายก็เป็นสิ่งที่ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอว่าในทุกประเทศต่างก็ต้องเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวนี้เช่นกัน เพียงแต่อาจเกิดขึ้นก่อนหรือหลังหรือใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนผ่านที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยในขั้นแรกสุดเป็นชั้นที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายในระดับสูงเนื่องจากยังไม่มีเทคโนโลยีการคุมกำเนิดและข้อจำกัดของความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้

จำนวนประชากรยังไม่มากและมีอัตราเพิ่มคงที่ จากนั้นเมื่อเข้าสู่ขั้นที่ 2 อัตราการเกิดจะเริ่มลดลงเล็กน้อยจากเทคโนโลยีการคุมกำเนิด ในขณะที่อัตราการตายลดลงอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นและมีอัตราเพิ่มประชากรมากขึ้น ต่อมาในขั้นสุดท้าย เมื่อเทคโนโลยีการคุมกำเนิดและค่านิยมการคุมจำนวนบุตรเริ่มแพร่หลายเลยส่งผลให้อัตราการเกิดลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่อัตราการตายเข้าสู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงแต่ยังมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอยู่เนื่องจากคนเริ่มมีอายุยืนขึ้น (Kirk, 1996) ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนผ่านเช่นนี้ได้เกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ จำนวนมาก รวมถึงประเทศไทยด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มของประชากรวัยเด็ก ได้พบว่า มีตัวอย่างงานศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนและสาเหตุการตายของเด็กจำนวนมากโดยได้นำทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านทางประชากรมาปรับใช้ แม้งานส่วนมากไม่ได้มุ่งอธิบายพัฒนาการเด็กโดยตรง แต่ได้มุ่งไปที่ปรากฏการณ์หลักในทางประชากร คือ ภาวะการตายของเด็ก (child mortality) แต่กระนั้นในงานศึกษาเหล่านั้นก็ได้พยายามเชื่อมโยงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตายของเด็ก ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น การได้อาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ความเจริญทางการแพทย์ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ฯลฯ และปัจจัยภายในที่เกิดจากตัวเด็ก เช่น ความเจ็บป่วย ความพิการ ความบกพร่องทางพันธุกรรม พฤติกรรมสุขภาพ ฯลฯ (Ettinger, 2004; Reher & Gonzalez-Quinones, 2003; Usanova, Matveeva, Leonov, & Shulyndina, 1984) โดยนัยดังกล่าวก็สะท้อนถึงความบกพร่องของพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่น่าไปสู่การตายในวัยเด็กตามมา ดังเช่นงานศึกษาของ Masuy-Stroobant (2006) ซึ่งได้พยายามสรุปสังเคราะห์ทฤษฎีและกรอบแนวการวิเคราะห์การตายของเด็ก โดยได้อธิบายว่า การตายของเด็กนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยทางตรงหรือปัจจัยกำหนดจากสาเหตุการตายที่ได้รับการวินิจฉัยทางการแพทย์ เช่น การระบุว่าตายเพราะโรคต่าง ๆ หรือเกิดจากความเจ็บป่วย ซึ่งการเจ็บป่วยสามารถสะท้อนได้ถึงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กได้เช่นกัน ดังเช่นในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ หรือ MICS ที่ได้มีการวัดพัฒนาการเด็กด้วยตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงสุขภาพของเด็ก โดยข้อคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กที่ว่า

“เด็กป่วยจนไม่สามารถเล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้หรือไม่” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การป่วยเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนถึงพัฒนาการของเด็ก

ดังนั้น นอกเหนือไปจากการพิจารณาถึงปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อการตายในเด็กโดยตรง จึงต้องมีการพิจารณาไปถึงปัจจัยทางอ้อมด้วย เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ตัวแปรทางสังคม และสภาพที่อยู่อาศัย โดยกลุ่มปัจจัยหรือตัวแปรอิสระเหล่านี้อาจไม่ได้ส่งผลต่อการตายโดยตรงแต่ได้ส่งผ่านตัวแปรแทรกกลางต่าง ๆ (Masuy-Stroobant, 2006) เช่น ในกรณีของอิทธิพลของตัวแปรทางสังคมที่ส่งผลต่ออัตราการตายของเด็ก สามารถอธิบายโดยยกตัวอย่างได้ว่า เกิดจากตัวแปรเกี่ยวกับการศึกษาหรืออาชีพของผู้เป็นบิดามารดา ซึ่งเปรียบเสมือนกับทุนชีวิต อันส่งผลต่อสาเหตุการตายของเด็กผ่านปัจจัยแทรกกลาง เช่น ต้นทุนทางด้านสุขภาพเมื่อแรกเกิด รวมถึงการติดเชื้อ การเจ็บป่วย และภูมิคุ้มกัน ที่นำไปสู่สาเหตุการตายโดยตรงตามมา กล่าวคือ ถ้าผู้เป็นบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็กหรือบุตรมากที่สุดเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่ไม่สูงมากหรือประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง/ทำงานไม่เป็นเวลา เช่น การเป็นลูกจ้าง หรือต้องเข้ากะทำงาน จึงอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการมีความรู้ในการดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างถูกต้องหรือสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กได้เช่นกัน และเมื่อเด็กมีสุขภาพที่ไม่ดีมากแล้วก็อาจเป็นปัจจัยกำหนดที่นำไปสู่ภาวะการตายในเด็กตามมา

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาถึงงานศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนความเจ็บป่วยของเด็กก็เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความพยายามในการศึกษาพัฒนาการของเด็ก แม้ว่างานศึกษาดังกล่าวไม่ได้มุ่งศึกษาพัฒนาการเด็กโดยตรงก็ตาม โดยลักษณะงานศึกษาดังกล่าวพยายามอธิบายว่ามีสาเหตุใดบ้างที่นำไปสู่ความเจ็บป่วยหรือปัญหาสุขภาพของเด็ก รวมถึงงานศึกษาด้านอนามัยเจริญพันธุ์ (reproductive health) เช่น ข้อค้นพบที่ว่าเด็กมีโอกาสเจ็บป่วยได้มากขึ้นถ้าผู้เป็นมารดาไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องสถานพยาบาลและการให้บริการด้านสุขภาพ (Grover, Chhabra, Malik, & Kannan, 2004) ข้อค้นพบที่ว่า การตายจากโรคท้องร่วงอันมีสาเหตุมาจากภาวะทุโภชนาการ อัตราการตีมนมแม่ที่ต่ำ การอาศัยอย่างแออัดในที่พักอาศัย น้ำหนักแรกคลอด การได้รับภูมิคุ้มกัน อนามัยภายในที่พักอาศัย ฯลฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยเช่นกัน (Ezeonwu, Chima, Oguonu, Ikefuna, & Nwafor, 2015) จึงกล่าวได้ว่า นอกจากปัจจัยที่เกิดจากตัวสุขภาพของเด็กเมื่อแรกเกิดแล้ว สภาพแวดล้อมในครัวเรือน รวมถึงพฤติกรรมการเล่นดูและ

ความรู้ของผู้เป็นมารดาซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด ก็เป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อสุขภาพของเด็กและอาจรวมถึงเรื่องพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในอดีตได้พบว่า มีงานศึกษาทางประชากรศาสตร์จำนวนหนึ่งซึ่งสะท้อนถึงความพยายามที่จะศึกษาพัฒนาการเด็กโดยตรง เช่น Hernandez (1997) ได้พยายามศึกษาถึงความเกี่ยวพันกันระหว่างปัจจัยทางประชากรกับประเด็นด้านการพัฒนาซึ่งเน้นถึงประชากรวัยเด็กเป็นหลัก โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านทางประชากร โดยมองว่าพัฒนาการเด็กนั้นมีความเกี่ยวพันกับปรากฏการณ์ทางประชากร กล่าวคือ ครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจนั้นนอกจากส่งผลต่อความต้องการมีบุตรหรือภาวะเจริญพันธุ์ซึ่งเป็นการศึกษาประชากรในแง่ของจำนวนหรือปริมาณแล้วปัจจัยดังกล่าวเหล่านั้นอาจมีแนวโน้มต่อการอธิบายพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน ซึ่งในที่นี้ตีความได้ว่าการศึกษาพัฒนาการเด็กเป็นมิติหนึ่งในการพิจารณา “คุณภาพ” ของประชากร อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของ Hernandez นั้นถือได้ว่าเป็นเพียงงานวิจัยเชิงวิวิธวิทยาเท่านั้น เนื่องจากในเบื้องต้น เขาเพียงต้องการสังเคราะห์ตัวแปรและมาตรวัดตลอดจนแนวทางการตั้งสมมติฐานที่เหมาะสมสำหรับใช้เพื่อการศึกษาพัฒนาการเด็กต่อไป สำหรับดัชนีที่เขาเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการเด็กนั้น สามารถนำมาจำแนกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ 8 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- 1) อายุของผู้เป็นบิดาและมารดาเมื่อให้กำเนิดทารก
- 2) เชื้อชาติ (race) หรือชาติพันธุ์ (ethnicity)
- 3) ประสบการณ์เกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย
- 4) สถานะสมรสของบิดามารดา (marital situation)
- 5) รูปแบบการอยู่อาศัยของเด็ก (living arrangements) เช่น การอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา บิดาหรือมารดา ญาติคนอื่น ๆ ในครอบครัว ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ญาติ (อาทิ การได้รับเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม)
- 6) ระดับการศึกษาของบิดามารดา (educational attainments)
- 7) การมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของบิดามารดา (labor force participation)
- 8) ความยากจนของครอบครัวและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (poverty and income inequality)

ต่อมา ในปี 2012 Hernandez (2012) ได้นำมิติการเปลี่ยนแปลงทางประชากรในด้านครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ-สังคม ไปใช้ในการศึกษาผลกระทบต่อชีวิตเด็กในสังคมอเมริกาที่อาศัยในครอบครัวของกลุ่มผิวสีชาวแอฟริกันและแคริบเบียนที่มีการย้ายถิ่น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เด็กกลุ่มนี้ต่างมีปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพ ความเป็นอยู่ และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทางประชากร เช่น สถานภาพการเป็นผู้ลี้ภัยและประสบการณ์การย้ายถิ่นของผู้เป็นบิดามารดา ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยคงที่ เช่น สีผิว เชื้อชาติ ระดับการศึกษาสูงสุด เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า งานศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเช่นกัน แต่งานศึกษามากมายได้มุ่งเน้นไปที่ภาวะการตายและการเจ็บป่วยของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการศึกษากระแสหลักในทางประชากรศาสตร์ อย่างไรก็ตามการศึกษาในประเด็นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า งานศึกษาทางประชากรศาสตร์ไม่ได้ละเลยเรื่องพัฒนาการเด็กแต่ประการใด ทั้งนี้พัฒนาการเด็กอาจถูกจัดได้ว่าเป็นคุณภาพของประชากรอย่างหนึ่งซึ่งนักประชากรก็ได้มีการศึกษาอยู่เรื่อยมาซึ่งอาจไม่ได้มีความแพร่หลายในวงกว้างเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะดังที่ได้กล่าวไปส่วนแรกแล้วว่า สำหรับประเด็นด้านพัฒนาการเด็ก ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินอาจไม่เกี่ยวข้องกับวิชาประชากรศาสตร์โดยตรง แต่ในฐานะที่ประชากรศาสตร์เป็นสหสาขาวิชา กอปรกับแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเองก็ได้มีการหยิบจับไปใช้ในการศึกษาอยู่ในแวดวงสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการเด็กสามารถเป็นทางเลือกหนึ่ง ที่นอกเหนือไปจากการศึกษาประชากรศาสตร์แบบกระแสหลักที่มุ่งเน้นปรากฏการณ์ทางประชากร 6 ด้าน ได้แก่ ขนาด การกระจายตัว โครงสร้างทางประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น โดยการศึกษาพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อคุณภาพประชากรซึ่งเป็นอีกมิติสำคัญหนึ่งในการศึกษาทางประชากรศาสตร์ ทั้งนี้ความเป็นสหสาขาวิชาของประชากรศาสตร์จึงถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งที่สามารถนำองค์ความรู้จากสาขาวิชาอื่น ๆ มาใช้วิเคราะห์อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆทางประชากรได้อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถรวมถึงเรื่องพัฒนาการเด็กด้วยเช่นกัน

2.3.3 พัฒนาการเด็กในทางเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา

ดังที่ได้กล่าวไปว่า วิชาประชากรศาสตร์มีความเป็นสหสาขาวิชา ซึ่งมีลักษณะเป็นการพยายามนำองค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากร ซึ่งในที่นี้สนใจศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กในฐานะที่เป็นข้อบ่งชี้หนึ่งของคุณภาพประชากร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความเป็นสหสาขานี้มีความหลากหลาย กล่าวคือ สามารถนำองค์ความรู้จากศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมาร่วมใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากรได้ เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ระบาดวิทยา สาธารณสุขศาสตร์ ฯลฯ เพราะฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงได้หยิบยกมุมมองเกี่ยวกับเด็กและการศึกษาเรื่องเด็กรวมถึงพัฒนาการเด็กจากสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยาเป็นหลัก เนื่องจากทั้งสองสาขานี้มีแนวคิดและทฤษฎีซึ่งทางประชากรศาสตร์หยิบยกมาใช้เป็นประจำ และสะท้อนถึงตัวแปรเชิงเศรษฐกิจสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตประชากรหรือพัฒนาการเด็กได้ด้วยเช่นกัน โดยสามารถอธิบายพัฒนาการเด็กในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยาได้ดังนี้

1) มุมมองทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งในทางสังคมศาสตร์ที่เน้นศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ตั้งแต่การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการกระจายสินค้าและบริการ รวมถึงแนวทางในการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (นราทิพย์ ชูติวงศ์, 2539) ด้วยเหตุนี้ประชากรจึงถือได้ว่าเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนั้นการกล่าวถึงความสำคัญของประชากรในเศรษฐศาสตร์นั้นจึงมีมุมมองต่าง ๆ ที่หลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1) เศรษฐศาสตร์กับประชากร

ในทางเศรษฐศาสตร์ มีสาขาวิชาย่อยสาขาหนึ่งเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์ประชากร” ซึ่งเป็นสาขาวิชาย่อยที่นำแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากร เช่น แนวคิดการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจต่อภาวะเจริญพันธุ์ของ G. S. Becker (1960) แนวคิดอุปสงค์และอุปทานต่อบุตรของ Easterlin (1975) แนวคิดการไหลเวียนของความมั่งคั่งของ Caldwell

(1982) โดยแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ มองว่า การมีบุตรของคู่สมรสเป็นการตัดสินใจอย่างหนึ่งซึ่งมีเรื่องของการคำนวณต้นทุนและค่าเสียโอกาส ตลอดจนการคำนึงถึงอรรถประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากการมีบุตร ด้วยเหตุนี้ ตัวแปรสำคัญในทางเศรษฐศาสตร์ที่นำมาใช้ในการศึกษาทางประชากรในหลายงานศึกษา คือ ตัวแปรด้านรายได้หรือตัวแปรใดใดที่บ่งชี้ถึงฐานะทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว หรือครัวเรือนก็ตามซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันไปจึงกล่าวได้ว่า ตัวแปรรายได้หรือฐานะทางการเงิน จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการบริโภค รวมถึงพฤติกรรมการมีบุตรหรือภาวะเจริญพันธุ์ของคนในสังคมด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษาอุปสงค์ต่อบุตรของ Becker ได้พบว่า นอกเหนือไปจากเศรษฐกิจสถานะหรือรายได้ของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อการกำหนดจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นที่ไม่ปรากฏชัดมากนักหรือเพิ่มในปริมาณที่น้อย แต่ในขณะเดียวกันได้ส่งผลต่ออุปสงค์ในคุณภาพของบุตรเพิ่มขึ้นอย่างมาก กล่าวคือ ความยืดหยุ่นของปริมาณบุตรต่อรายได้ (income elasticity of the demand for child quantity) มีค่าเป็นบวกแต่มีปริมาณ (magnitude) ไม่มาก ในขณะที่ความยืดหยุ่นของคุณภาพบุตรต่อรายได้ (income elasticity of the demand for child quality) มีค่าเป็นบวกเช่นกันแต่มีปริมาณที่มากกว่า (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540) เพราะฉะนั้นจึงสรุปความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนกับอุปสงค์ของบุตรทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพได้ว่า เมื่อบิดามารดามีฐานะดีขึ้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องการมีบุตรจำนวนเพิ่มขึ้นเสมอไป แต่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มคุณภาพให้แก่บุตร จึงเป็นเหตุผลที่อธิบายถึงสาเหตุที่ผู้ที่มีฐานะรวยสนใจเน้นคุณภาพบุตรมากกว่าปริมาณ ซึ่งคุณภาพของบุตรเกิดขึ้นได้จากการศึกษาและการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ของบุตรอันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการในวัยเด็กด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ ความเป็นสหสาขาวิชาของประชากรศาสตร์ในแง่เศรษฐศาสตร์ จึงมีความคาบเกี่ยวกับแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ประชากร เนื่องจากมีลักษณะการนำหลักการ รวมถึงกรอบการวิเคราะห์เชิงแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากร ไม่ว่าจะเป็นภาวะเจริญพันธุ์ การสมรส การย้ายถิ่น ต่างก็สามารถถูกอธิบายได้ด้วยหลักการบางอย่างทางเศรษฐศาสตร์ได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ประเด็นด้านพัฒนาการเด็กนั้นก็ถือว่าเป็นประเด็นในคุณภาพของประชากร เมื่อนำเรื่องดังกล่าวมาศึกษาในทางประชากรศาสตร์ จึงได้มี

ความพยายามในการนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีบางอย่างในทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายเรื่อง พัฒนาการเด็กในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องคุณภาพชีวิตประชากรซึ่งเป็นมิติสำคัญประการ หนึ่งในทางประชากรศาสตร์ได้เช่นกัน เพราะฉะนั้น ปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้อธิบาย ปรากฏการณ์ทางประชากร ไม่ว่าจะเป็น ฐานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้ของครัวเรือน ค่าครองชีพ มูลค่าการลงทุนหรืออุปทานบุตร ฯลฯ จึงมีแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการนำมาวิเคราะห์พัฒนาการ เด็กในทางประชากรศาสตร์ได้เช่นกัน

1.2) เศรษฐศาสตร์กับการพัฒนาแรงงานและทรัพยากรมนุษย์

นอกจากเศรษฐศาสตร์ประชากรแล้ว ในทางเศรษฐศาสตร์ยังมีสาขาวิชาอีกย่อยหนึ่งที่ เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์พัฒนาการ” หรือ Economic Development ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาถึงการพัฒนา ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาว่าเป้าหมายสำคัญในการพัฒนานั้นคือ อะไร มีมาตรการใดบ้างที่ใช้เป็นข้อบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนา และควรดำเนินการเช่นไรเพื่อนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเช่นนั้นด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ โดยประเด็น สำคัญในการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์พัฒนาการนั้นครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ของมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วย อาทิ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำในสังคม ความ อยู่ดีมีสุข การลงทุนด้านการศึกษา ทุนมนุษย์ การย้ายถิ่น สิ่งแวดล้อม ฯลฯ (Heckman & Mosso, 2014; บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540) ดังนั้น เมื่อได้พิจารณาประชากรวัยเด็กในแง่ของเศรษฐศาสตร์ แรงงานและทรัพยากรมนุษย์ ประชากรวัยเด็กจึงเปรียบเสมือนเป็นทรัพยากรของชาติที่จะเติบโต เป็นประชากรวัยแรงงานในอนาคต ซึ่งประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งในการเชื่อมโยงเรื่องพัฒนาการเด็ก หรือคุณภาพของเด็กในฐานะแรงงานที่มีทักษะในอนาคตก็อาจจะซ่อนให้เห็นผ่านคำถามที่ว่า “ควรทำอย่างไรให้เด็กมีคุณภาพชีวิตหรือมีพัฒนาการที่ดีพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา และด้านพฤติกรรม” ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ดังที่ได้กล่าวไป ในข้างต้น ซึ่งเป็นมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการลงทุนพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเริ่ม ตั้งแต่การเลี้ยงดูเมื่ออยู่ในครรภ์มารดา ทารก เด็กและเยาวชน การลงทุนด้านการศึกษา การอบรม พัฒนาฝีมือแรงงาน โดยเน้นความสำคัญของการปลูกฝังอบรมความรู้ ทักษะและค่านิยม ในตัว บุคคลตั้งแต่เด็ก เยาวชนจนถึงเป็นผู้ใหญ่ในวัยทำงาน

จากงานศึกษาต่าง ๆ ได้กล่าวอธิบายถึงข้อดีหรือความคุ้มค่าดังกล่าวอันเกิดจากการลงทุนในวัยเด็ก โดยพบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดีในช่วงแรกของชีวิตจะมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ จะเป็นทักษะทางกายภาพ ความฉลาดทางสติปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีกว่า รวมถึงมีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาสูงกว่า นอกจากนี้ยังสามารถลดโอกาสการเรียนซ้ำชั้น หรือการลาออกระหว่างเวลาเรียน และมีโอกาสเป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ มีสุขภาพที่ดีในระยะยาว มีรายได้ให้กับครอบครัวในอนาคต รวมถึงการลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมในสังคม (Gertler et al., 2014; Heckman, 2008; Heckman et al., 2006) จึงเห็นได้ว่า ประชากรที่มีคุณภาพดีแต่วัยเยาว์ส่งผลดีให้กับประเทศในอนาคตเป็นอย่างมาก กล่าวคือนอกจากเป็นวัยที่มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนในระยะยาวมากที่สุดแล้ว ยังเป็นวัยที่เปรียบเสมือนสมาชิกรุ่นใหม่ในสังคมหรือผ้าขาวที่จำเป็นต้องได้รับการแต่งแต้มหรือดูแลและเอาใจใส่อย่างเต็มที่เพื่อที่จะได้เติบโตขึ้นมาด้วยพัฒนาการที่สมวัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่พัฒนาการเด็ก ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า สภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุดตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งก่อนที่จะเข้าสู่วัยเรียน คือ ครอบครัว ดังนั้นบทบาทของผู้ที่เป็นบิดามารดาในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดจึงมีความเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตรเป็นอย่างมาก บุญคง หันจางสิทธิ์ (2540) ได้กล่าวถึงบทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีคุณภาพไว้ว่า ควรเริ่มต้นจากการวางแผนครอบครัวที่ดี กล่าวคือ เริ่มต้นจากเตรียมตัวที่จะเป็นพ่อและแม่ เช่น การตรวจสุขภาพร่างกายก่อนการสมรสหรือการตั้งครรภ์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของมารดาในระหว่างตั้งครรภ์ การเข้าใจในธรรมชาติของเด็กตลอดจนวิธีการเลี้ยงดูเด็กในแต่ละช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโต อาทิ การเตรียมความพร้อมด้านร่างกายของมารดาในการให้นมบุตร การจัดเตรียมโภชนาการที่เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ การให้วัคซีนภูมิคุ้มกันที่ครบถ้วนในแต่ละช่วงอายุ การจัดสภาพบ้านหรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูบุตร รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมดุลครบทุกด้าน ซึ่งสามารถทำได้โดยโดยเริ่มต้นจากการที่บิดามารดาต้องดูแลเอาใจใส่และอยู่ใกล้ชิดกับบุตรด้วยความรักและความเข้าใจ ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกทางใจของบุตร นอกจากนี้เปิดโอกาสให้บุตรได้เรียนรู้ เล่น และฝึกทำสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ รู้จักการสังเกตและติดตามการแสดงออกของบุตรคอยรับฟังและพูดคุยโต้ตอบ สนใจที่จะตอบคำถามอย่างมีเหตุผลและเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่เหมาะสม

กับเด็ก ตลอดจนการวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี (role model) ให้กับบุตร เช่น การสอนให้บุตรรู้จักใช้เหตุผลและรู้จักคิด การมีเวลาให้กับบุตร ในกรณีที่บุตรถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังหรือถูกทำโทษโดยปราศจากเหตุผล จะสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของบุตร ตลอดจนการมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือการมีนิสัยก้าวร้าวในภายหลัง เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพของบิดามารดาเป็นการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างหนึ่ง ซึ่งจากประเด็นนี้ข้างต้นจึงเห็นได้ว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา ก็ได้มีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ งานศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์พัฒนาการจึงได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องพัฒนาการเด็กโดยตรง ซึ่งกล่าวได้ว่า งานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กมีจุดเริ่มต้นมาจากความคิดที่ว่า ทรัพยากรเด็กเป็นกำลังสำคัญของชาติ ดังนั้นการลงทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในวัยเด็กจึงถือได้ว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์อย่างหนึ่งที่มีความคุ้มค่าในระยะยาว เนื่องจากเด็กเหล่านี้จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่หรือวัยแรงงานที่มีคุณภาพในวันข้างหน้าซึ่งสามารถสร้างผลิตภาพหรือผลตอบแทนกลับคืนสู่ประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Heckman, 2012; Heckman & Masterov, 2007) โดยงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์พัฒนาการได้ศึกษาพัฒนาการเด็กผ่านทักษะสำคัญใน 2 ด้าน คือ ทักษะด้านสติปัญญา (cognitive skill) และทักษะเชิงพฤติกรรม (non-cognitive skill) (Heckman, 2008; พิริยะ ผลพิรุฬห์ และ บังปอนด์ รักอำนวยกิจ, 2558) เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับการแบ่งพัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยาแล้วจึงกล่าวได้ว่า ทักษะทางด้านปัญญานั้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา ในขณะที่เดียวกันทักษะทางพฤติกรรมนั้นสอดคล้องกับพัฒนาการด้านจิตใจ-อารมณ์และสังคม

ดังนั้น เมื่อมีการลงทุนให้กับมนุษย์อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางปัญญาและทักษะทางพฤติกรรมแล้ว จึงอาจเป็นผลดีในระยะยาวต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจากงานศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์ชิ้นหนึ่งโดยพิริยะ ผลพิรุฬห์ และ บังปอนด์ รักอำนวยกิจ (2558) เรื่อง “ทุนมนุษย์กับผลิตภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไทย” ได้อธิบายถึงการเชื่อมโยงระหว่าง การศึกษากับตลาดแรงงาน พบว่าการศึกษาช่วยในการผลิตวุฒิการศึกษา ทักษะอาชีพ ทักษะความชำนาญ คุณธรรม จริยธรรม ความมุ่งมั่น ความขยันหมั่นเพียร ทุนมนุษย์จำเป็นต้องมีทักษะขั้นพื้นฐานทั้งในด้านปัญญาและพฤติกรรมจากการเรียนในระดับปฐมวัย เด็กที่มีโอกาสผ่านการศึกษาปฐมวัย

จะมีความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์มีโอกาสเติบโตเป็นทรัพยากรแรงงานหรือทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยงานศึกษาดังกล่าวได้ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า การสร้างทุนมนุษย์มีความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภาพ โดยมองว่าการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่สามารถผลิตทักษะความชำนาญ ของแรงงานดีเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าจะผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาได้มาก แต่ยังคงประสบปัญหาความไม่สอดคล้องในการทำงานจริง ซึ่งปัจจัยหนึ่งเป็นผลพวงมาจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จากงานศึกษาดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องทุนมนุษย์หรือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เหมาะสมตั้งแต่วัยเยาว์มีแนวโน้มที่จะทำให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ทั้งในเชิงผลิตภาพและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสังคมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ได้พบว่า มีงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ที่แม้ไม่ได้เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการเด็กโดยตรง แต่ได้มีการกล่าวถึงปัจจัยที่มีส่วนในการสนับสนุนต่อการลงทุนในวัยเด็ก เช่น ตัวแปรด้านเศรษฐฐานะของครัวเรือน นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีแนวโน้มนำมาใช้อธิบายถึงความแตกต่างของพัฒนาการเด็กในเด็กแต่ละคนได้เช่นกัน เนื่องจากครัวเรือนแต่ละแห่งอาจมีความสามารถที่แตกต่างกันในการลงทุนในเด็กอันเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน (ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุเณร, 2555) ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นบ่อเกิดของความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามมา เช่น โอกาสการเข้าถึงระดับการศึกษาที่สูง โอกาสการเข้าถึงการศึกษาแบบพิเศษ เช่น การเรียนเตรียมอนุบาล การเรียนพิเศษ โอกาสการเข้ารับบริการทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพ โอกาสการเข้าถึงทรัพยากรหรือสินค้าที่เป็นสื่อส่งเสริมการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เช่น ของเล่น หนังสือนิทาน หนังสืออ่านนอกเวลา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ เป็นต้น

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความเหลื่อมล้ำจากระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กอันเกี่ยวพันกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ปรากฏในงานศึกษาของดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุเณร (2555) ในตารางที่ 2.1 พบว่า จากการคำนวณสัดส่วนสมาชิกวัยเด็กต่อสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด มีลักษณะแปรผันผกผันกับระดับฐานะของครัวเรือนและแปรผันผกผันกับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของ

ครัวเรือนในแต่ละ Decile อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ถ้าสมมติให้จำนวนสมาชิกในครัวเรือนในทุก
ระดับฐานะทางเศรษฐกิจมีขนาดเท่ากัน คือ 1 หน่วย พบว่า สัดส่วนของเด็กในครัวเรือนซึ่งอยู่ในวัย
ฟังฟังจะมีขนาดลดลงตามระดับเศรษฐกิจสถานะที่สูงขึ้น แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนที่มีฐานะยากจนมี
แนวโน้มรับภาระในการรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กหรือสมาชิกในครัวเรือนที่อายุ 6-14 ปี มากกว่า
ครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวย กล่าวอีกนัย คือ ในประเทศไทยพบว่ามีจำนวนเด็กโดยเฉลี่ยในครัวเรือนที่
มีฐานะยากจนมากกว่าในครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งเด็กจำนวนมากเหล่านั้นอาจไม่ได้รับการ
ส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่จำกัดจึงอาจเป็นอุปสรรค
หรือปัจจัยที่บั่นทอนต่อการพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ด้านต่างๆ ในอนาคตต่อไป

ตารางที่ 2.1 สัดส่วนสมาชิกวัยเด็กต่อสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามระดับฐานะ

ฐานะทางเศรษฐกิจ	ระดับฐานะ*	จำนวนสมาชิก		สัดส่วนสมาชิกวัยเด็กต่อสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด**	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน*
		วัยเด็กโดยเฉลี่ย (6-14 ปี)*	จำนวนสมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ย*		
<p style="text-align: center;"> </p>	1	1.29	4.14	0.31	5,042
	2	1.07	3.79	0.28	7,705
	3	0.94	3.61	0.26	9,531
	4	0.83	3.47	0.24	11,391
	5	0.74	3.33	0.22	13,390
	6	0.64	3.21	0.20	15,917
	7	0.56	3.06	0.18	19,033
	8	0.48	2.88	0.17	23,229
	9	0.42	2.71	0.15	30,785
	10	0.26	2.38	0.11	63,369
ภาพรวม		0.68	3.18	0.21	22,396

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2552 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

* ค่ามัธยฐาน decile กลุ่มครัวเรือนตามระดับฐานะ ออกเป็น 10 กลุ่ม รวมถึงหาค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อายุ 6-14 ปี และสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด และรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามกลุ่มครัวเรือนในแต่ละฐานะทั้ง 10 กลุ่ม โดยดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุเณร (2555)

** คำนวณโดยผู้วิจัย

1.3) เศรษฐศาสตร์กับการศึกษา (เศรษฐศาสตร์) กับพัฒนาการเด็ก

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานและทรัพยากรมนุษย์ กลไกสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในสังคมที่จะทำให้แรงงานและทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพมากขึ้น คือ การศึกษา โดย บุญคง หันจางสิทธิ์ (2540) ได้กล่าวถึงการศึกษาในความหมายอย่างกว้างไว้ว่า หมายถึง ขบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นขบวนการของชีวิต เป็นขบวนการหาความรู้และประสบการณ์ทุกอย่างที่ได้รับตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ในขณะที่การศึกษาในความหมายอย่างแคบหมายถึงการเรียนการสอนใน

สถาบันการศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้เขายังได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาไม่ว่าจะรูปแบบใดหรือระดับใดก็ตามมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ การทำความเข้าใจถึงธรรมชาติและบทบาทของการศึกษาผ่านการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จึงทำให้เข้าใจถึงความสำคัญของการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ได้ทางหนึ่งผ่านการลงทุนในการศึกษา (investment in human capital) ทั้งนี้จากงานศึกษาของพริยะ ผลพิรุฬห์ และปังปอนด์ รักอำนวนยกิจ (2558) ได้กล่าวถึงคุณภาพของระบบการศึกษาที่ดีว่า มีอิทธิพลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยผ่านกลไกหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาช่วยให้แรงงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยแรงงานที่มีประสิทธิภาพจะเพิ่มปริมาณผลผลิตของประเทศ

(2) การศึกษาช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้การผลิตได้ผลดีขึ้น

(3) การศึกษาช่วยเพิ่มความเข้าใจและทักษะการเรียนรู้ ทำให้ข้อมูลข่าวสารตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่คิดค้นขึ้น สามารถแพร่หลายได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มมากขึ้น

เพราะฉะนั้นการศึกษาของเด็กในช่วงก่อนวัยเรียนจึงเป็นอีกระดับการศึกษาแบบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการศึกษาในระดับอื่น ๆ กล่าวคือ การศึกษาก่อนเข้าวัยเรียนหรือการศึกษาก่อนการประถมศึกษาที่มุ่งที่จะอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมทุกด้าน ทั้งทายกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อที่จะรับการศึกษาระดับต่อไป เพราะฉะนั้นการให้การศึกษาสำหรับเด็กจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเด็กแรกเกิดถึงอายุ 3 ปี โดยปกติมักได้รับการดูแลจากผู้เป็นบิดามารดาอยู่ในบ้าน แต่เด็กบางคนอาจได้รับจากดูแลจากพี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลในสถานเลี้ยงเด็ก ในกรณีที่ไม่มีสมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยดูแลหรือเลี้ยงดูบุตรได้ ดังนั้น ผู้เป็นบิดามารดาควรเลือกสถานเลี้ยงเด็กที่สะอาดปลอดภัย มีกิจกรรมการเล่นและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ สำหรับบุตรที่มีอายุ 3-4 ปีขึ้นไป บิดามารดาควรนำบุตรเข้ากลุ่มเรียนรู้จากครูและเพื่อนในชั้นเด็กเล็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูที่บ้านเพื่อเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ โดยเด็กในช่วงวัยดังกล่าว สำหรับด้าน

ร่างกาย ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการเคลื่อนไหว การใช้มือกับตาในการทำงานประสานกัน โดยการฝึกทักษะการวาด การปั้น และการขีดเขียนนั้นถือได้ว่าเป็นการฝึกการประสานประสาทสัมผัสที่ดี ด้านสติปัญญา ควรเน้นให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านการรับรู้ เช่น รู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกัน รู้จักเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันหรือต่างกัน รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ สนใจและใฝ่รู้ ในขณะที่ด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจ ควรเป็นการฝึกให้บุตรมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้จักแบ่งปัน ทำตามระเบียบ รู้จักการรับ และความช่วยเหลือ รู้จักขอบคุณ และขอโทษเป็น (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540)

2) มุมมองทางสังคมวิทยา

นอกจากการพิจารณาแนวคิด ทฤษฎี และงานศึกษาในทางเศรษฐศาสตร์แล้ว มุมมองทางด้านสังคมวิทยาที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายพัฒนาการเด็กในงานศึกษาทางประชากรศาสตร์ก็มีส่วนเกี่ยวข้องของด้วยเช่นกัน แนวคิดทฤษฎีสำคัญทางสังคมวิทยาที่สาขาวิชาประชากรศาสตร์นิยมนำมาใช้ในงานศึกษา เช่น สถานภาพสมรส รูปแบบครอบครัว เมืองและชนบท ภาวะทันสมัย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่น แบบแผนพฤติกรรมของคนในแต่ละวัย ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางประชากรและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์นั้นต่างก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ในเบื้องต้น สังคมวิทยาเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมุ่งแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคมทั้งในแง่ที่เป็นโครงสร้างและพฤติกรรมทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ แนวคิด “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (social interaction) จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการศึกษาทางสังคมวิทยา เพราะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตามเนื่องจากพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์นั้นมีหลายด้านการศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมจึงมีความหลากหลาย ในแง่มุมหนึ่งของการศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมทางสังคมวิทยา ได้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาสังคมในระดับมหภาค ดังเช่นการศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่ถูกกำหนดหรือออกแบบไว้เป็นชุดของกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานต่าง ๆ ไว้ให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ หรือที่เรียกกันว่า “สถาบันทางสังคม” (social institution)

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาปฏิสัมพันธ์ของบิดามารดากับบุตร โดยมุ่งเน้นไปที่เด็กก่อนวัยเรียนเป็นหลัก ดังนั้นบทบาทของสถาบันทางสังคมที่มีต่อการเลี้ยงดูบุตร หรือมีอิทธิพลต่อการขัดเกลาเด็กจึงเป็นเรื่องที่ต้องนำมาพิจารณาด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถาบันทางสังคมนั้นแบ่งออกเป็นหลายด้าน แต่เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด หรือระบบสังคมระบบที่มีขนาดเล็กที่สุด (microsystem) ตามความคิดของ Bronfenbrenner ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงได้กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันทางสังคม 2 สถาบันหลักที่มีความเกี่ยวพันกับการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา

2.1) สถาบันครอบครัวกับพัฒนาการเด็ก

เมื่อพิจารณาถึงเด็ก ในทางสังคมวิทยา มองว่า เด็กคือสมาชิกคนหนึ่งในสังคม โดยสังคมในระดับย่อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวนั้นมีหน้าที่หลักในการขัดเกลาทางสังคม (socialization) แก่เด็ก สุพัตรา สุภาพ (2546) ได้กล่าวว่า ครอบครัวนอกจากเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction) ในสังคมเพื่อให้สังคมมีสมาชิกใหม่มาแทนสมาชิกเดิมที่ตายไปแล้ว ครอบครัวยังเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด กล่าวคือ ช่วยเตรียมตัวให้เด็กออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมนอกครอบครัว อีกทั้งยังช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่า แบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ การให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก การสอนให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวสามารถให้การขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับทิงามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นหน่วยสังคมหน่วยแรกที่จะช่วยเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้เด็กนั้นผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งเป็นพัฒนาการที่จะนำไปสู่การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการช่วยเหลือตนเองและการเรียนรู้แบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับพัฒนาการเด็กโดยเริ่มตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอดจนสู่ช่วงเป็นทารกและเข้าสู่ระดับก่อนวัยเรียน สถาบัน

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ดูแลขัดเกลาสมาชิกในเบื้องต้นเพื่อเตรียมความพร้อมในการส่งต่อสมาชิกในสังคมให้เข้ารับการขัดเกลาต่อในสถาบันการศึกษาต่อไป

ในทางสังคมวิทยา ความสำคัญของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กนั้นพิจารณาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบหรือระดับความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว เช่น การมีพี่น้องในครอบครัว ซึ่งมีงานศึกษาที่พบว่า การมีพี่น้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัวส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจรวมถึงทักษะการเข้าสังคมของเด็กในอนาคต (Aguilar, O'Brien, August, Aoun, & Hektner, 2001; Dunn, 1988) การหย่าร้าง การเป็นหม้าย การสมรสใหม่ ฯลฯ ซึ่งทำให้เด็กเปลี่ยนเป็นสถานภาพต่าง ๆ เช่น การเป็นบุตรกำพร้าบิดา/มารดา การเป็นบุตรที่ติดตามจากสามี/ภรรยาในกรณีที่ถูกเป็นบิดา/มารดาที่มีการสมรสใหม่ (การมีพ่อเลี้ยง/แม่เลี้ยง) ฯลฯ ซึ่งอาจมีผลต่อการเรียนรู้บทบาททางเพศหรือการซึมซับพฤติกรรมบางอย่างจากการใช้ความรุนแรงหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว เช่น บิดาและ/หรือมารดาต้องย้ายถิ่นไปทำงานในที่อื่นจึงไม่มีเวลาอยู่กับบุตรซึ่งส่งผลให้เด็กมีปัญหาพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคมตามมา เช่น เด็กมีพฤติกรรมต่อต้านการเข้าสังคม ชอบอยู่คนเดียว และมีอารมณ์หงุดหงิดง่าย เป็นต้น (Pryor & Rodgers, 2001) รวมถึงรูปแบบและความถี่ของการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัว อาทิ จำนวนเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ล้วนมีความสำคัญต่อพัฒนาการเด็กทั้งสิ้น (Minuchin, 2002) นอกจากนี้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดา (parenting style) ในแต่ละครอบครัวก็มีแนวโน้มส่งผลต่อระดับพัฒนาการเด็กที่แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน เช่น การเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (authoritative) ช่วยทำให้เด็กมีพัฒนาการและความฉลาดทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยรูปแบบอื่น (Baumrind, 1971; พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ และคณะ, 2545)

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวแม้จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กของแต่ละคน แต่สภาพแวดล้อมภายนอกครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อบรรยากาศและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้เช่นกัน ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวขยายขอบเขตไปถึงสังคมในระดับสถานศึกษา สภาพเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Wilson & Gottman, 2002) เช่น สภาพ

เศรษฐกิจที่ไม่ดีอาจทำให้คู่สมรสเกิดความเครียดและทะเลาะกันบ่อยครั้งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อด้าน อารมณ์และความรู้สึกของเด็กตามมา เป็นต้น เพราะฉะนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นหน่วยสังคม พื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต้นแบบของการมีพฤติกรรมที่ดีที่สังคมพึง ประสงค์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจึงควรเริ่มต้นจากภายในครอบครัวก่อน หา ใช้การผลักภาระในด้านการส่งเสริมหรือการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมไปยังสถาบัน ศาสนาหรือสถาบันการศึกษาเพียงอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันครอบครัวก็ต้องทำหน้าที่ในการให้ ความรักและเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัวให้ดีที่สุดซึ่งถือว่าเป็นเกราะภูมิคุ้มกันที่ดีจากภัยสังคม ต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่สามารถส่งผลต่อความมั่นคงของชีวิตสมาชิกในครอบครัว ได้ตลอดเวลา

2.2) สถาบันการศึกษากับพัฒนาการเด็ก

นอกจากบทบาทของครอบครัวที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการเด็กแล้ว บทบาทของ สถาบันการศึกษาก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสถาบันครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ช่วยกัน ในทางสังคมวิทยาได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษาไว้ว่า เป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่หลัก ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้ ความสามารถ ตลอดจนเข้าใจระเบียบแบบแผนและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2546) จึงกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหลักที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้กับสังคม

สำหรับการศึกษาของเด็กที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือที่เรียกกันว่า การศึกษาในระดับก่อนวัยเรียน (pre-school) ซึ่งครอบคลุมถึงคำเรียกต่างๆที่ว่า “อนุบาล” “การศึกษาปฐมวัย” “เตรียมประถม” “เตรียมอนุบาล” ฯลฯ ซึ่งคำเรียกต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนหมายถึง เป็นการเรียนการศึกษาที่เกิดขึ้นก่อนเริ่มเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนี้ ซึ่งพบว่ามีโรงเรียนหรือสถานศึกษาหลายแห่งได้เปิดการเรียนการสอนระดับอนุบาลด้วยเพื่อเป็น การเตรียมความพร้อมหรือปูพื้นฐานสำหรับเด็กที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม การศึกษาในระดับก่อนวัยเรียนในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาระบบ หรือการศึกษาที่มีรูปแบบ (formal education) เนื่องจากมีการกำหนดมาตรฐานการรับรอง

หลักสูตร รวมถึงแนวทางการประเมินคุณภาพจากโรงเรียนที่มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายบังคับให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนก็ตาม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การศึกษาก่อนวัยเรียน มีความหมายเช่นเดียวกันกับการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งยังไม่ใช่การศึกษาในระดับภาคบังคับที่เป็นทางการซึ่งรัฐบาลกำหนดไว้ กล่าวอีกนัย คือ เป็นการให้การศึกษาได้ดั่งตามแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งก่อนอายุครบ 6 ปี อย่างไรก็ตาม การศึกษาก่อนวัยเรียนหรือการศึกษาในระดับปฐมวัยถือได้ว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการศึกษาภาคบังคับ เนื่องจากพัฒนาการมนุษย์ในช่วงอายุ 5 ปีแรกของมนุษย์หรือในช่วงก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ (กรมอนามัย, 2552) ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวถึงการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน หรือการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและความเข้าใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติ ศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กได้อาศัยอยู่ เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตของเด็กให้พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อันก่อให้เกิดคุณค่าต่อทั้งตนเองและสังคม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

เพราะฉะนั้นการฝึกพัฒนาทักษะพื้นฐานสำคัญสำหรับการเรียนรู้ต่อไปในอนาคตจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กอายุก่อน 6 ปี ซึ่งจากการศึกษาของ Magnuson, Meyers, Ruhm, and Waldfogel (2004) พบว่า เด็กในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งเคยได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมาก่อน มีแนวโน้มที่จะมีทักษะด้านคณิตศาสตร์และการอ่านดีกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน กล่าวอีกนัย คือ เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมีความพร้อมต่อการเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษามากกว่า รวมถึงการมีโอกาสเรียนต่อในระดับประถมศึกษามากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ซึ่งหมายความว่า ในกรณีที่ต้องการสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับ การให้เด็กได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้เด็กได้เข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานได้เช่นกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาก่อนวัยเรียนกับพัฒนาการเด็ก พบว่า เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมีแนวโน้มได้รับพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยในแต่ละด้านมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(Martinez, Naudeau, & Pereira, 2012) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเด็กได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้หรือได้รับการเตรียมความพร้อมการฝึกพัฒนาทักษะด้านใดบ้างในช่วงก่อนวัยเรียน

นอกจากการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาก่อนวัยเรียนมีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กแล้ว อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการนิยมส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาก่อนวัยเรียนด้วย ซึ่งผลการสำรวจเด็กและเยาวชนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2545 พบว่า เด็กเล็กอายุ 3-5 ปี มีอัตราการเข้าเรียนในระดับก่อนวัยเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545) ต่อมา การสำรวจในปี พ.ศ. 2551 พบว่า เด็กเล็กอายุ 3-4 ปี มีอัตราการเข้าเรียนในระดับก่อนวัยเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.0 และจากการสำรวจเดียวกันในปีเดียวกันพบว่า ร้อยละ 95.0 ของเด็กอายุ 5 ปี เป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองมีแนวโน้มส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาก่อนวัยเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ปกครองมีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลานจำกัดเนื่องจากต้องทำงาน (O'Connor, 1988) ดังนั้นการส่งบุตรหลานให้เข้ารับการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาก่อนวัยเรียนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อเป็นการโอนภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานไปสู่หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลเด็กโดยตรง ซึ่งนอกจากช่วยทดแทนเวลาในการเลี้ยงดูบุตรที่ผู้ปกครองไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้บุตรเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาดูด้วยเช่นกัน โดยจากงานศึกษาของ Martinez et al. (2012) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้บุตรหลานของตนเองเข้ารับการศึกษาก่อนวัยเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ รวมถึงทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน

2.3) ความสำคัญของสถาบันทางสังคมอื่น ๆ กับพัฒนาการเด็ก

ดังที่ได้กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า นอกจากสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ในสังคม สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมหลักที่รับผิดชอบในการขัดเกลาเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในแง่องค์ความรู้ กติกาสังคม ให้แก่สมาชิกในสังคม ทั้ง 2 สถาบันจึงมีความสำคัญต่อเด็กในลักษณะที่เป็นปัจจัยด้านการเลี้ยงดู (nurture) หรือกระบวนการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพราะฉะนั้นข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว

รวมถึงการศึกษาก่อนวัยเรียนของเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาใช้อธิบายว่าเด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการที่สมวัยหรือเป็นไปตามเกณฑ์ได้อย่างไร

อย่างไรก็ตามนอกจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ก็มีบทบาทในการร่วมสร้างหรือกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมรวมทั้งในเรื่องของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน เช่น บทบาทของสื่อจากสถาบันสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมรวมทั้งเด็ก บทบาทของภาครัฐหรือสถาบันการเมืองการปกครองในการบริหารและกำหนดนโยบายสาธารณะที่สนับสนุนและส่งเสริมต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก เช่น นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ นโยบายเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ฯลฯ บทบาทของสถาบันศาสนาในการขัดเกลาความเชื่อ คุณธรรม จริยธรรมของสมาชิกในสังคมที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กได้เช่นกัน ในขณะที่สถาบันเศรษฐกิจได้มีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น การผลิตและการกระจายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน เช่น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ของเล่น หนังสือ และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว เมื่อพิจารณาความสอดคล้องต้องกันระหว่างมุมมองทางเศรษฐศาสตร์กับสังคมวิทยาแล้ว ความพยายามที่จะทำให้เด็กหรือบุตรหลานของตนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมกำหนด ตลอดจนค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานของตนเองมีลักษณะเก่งกว่าเด็กคนอื่น ๆ หรือเหนือกว่ามาตรฐานซึ่งเป็นค่านิยมที่วนเวียนอยู่กับ “ผลการเรียน” เป็นหลัก จึงกล่าวได้ว่า เด็กที่มีพัฒนาการที่ดีหรือเป็นไปตามเกณฑ์มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะความสัมพันธ์เชิงบวก ค่านิยมการแข่งขันของเด็กรุ่นใหม่จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่คนรุ่นใหม่ไม่นิยมมีบุตรจำนวนมากหรือชะลอเวลาการมีบุตรออกไป เนื่องจากการเลี้ยงดูเพื่อให้บุตรมีพัฒนาการสมวัยนั้นมีค่าใช้จ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวอีกนัยคือการลงทุนที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ประกอบกับค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานของตนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่สมบูรณ์หรือ “ดีเลิศ” มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน จึงนำไปสู่แรงจูงใจในการลงทุนหรือยอมจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อทำให้บุตรหลานของตนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านได้อย่างเต็มที่มากขึ้น

ดังนั้นภาพลักษณ์ของการเลี้ยงดูบุตรในปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงแค่การเลี้ยงดูให้เติบโตไปตามวัยเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ไปตามเกณฑ์หรือเหนือเกณฑ์มากกว่าที่ควรจะเป็นเพื่อตอบสนองต่อความภูมิใจของผู้ปกครอง ซึ่งนำไปสู่การลงทุนเพื่อสร้างเด็กที่มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ตามมา และส่งผลให้คนหนุ่มสาวในรุ่นต่อมาได้มองเห็นถึงค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการมีบุตรและนำไปใช้เป็นเหตุผลในการตัดสินใจกำหนดขนาดครอบครัวในอนาคตหรือจำนวนบุตรที่คาดหวัง รวมถึงอายุที่จะเริ่มมีบุตรคนแรกต่อไป ทั้งนี้เพราะอายุที่จะเริ่มมีบุตรคนแรกนั้นสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่คนเป็นพ่อและแม่รู้สึกว่าจะมีความมั่นคงในหน้าที่การงานเช่นกัน จึงเห็นได้ว่า การคำนึงถึงเรื่องพัฒนาการเด็กในการเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นมุมมองในเชิงคุณภาพก็เป็นเรื่องที่มาควบคู่กับมุมมองเชิงปริมาณว่าด้วยจำนวนบุตรที่ต้องการมีเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาถึงพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนจึงเป็นมิติหนึ่งในการพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้สนใจในประเด็นดังกล่าวในฐานะที่เป็นปัจจัยแวดล้อมหรืออิทธิพลจากการเลี้ยงดู (nurture) ว่ามีผลกระทบต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอย่างไรบ้าง ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญอีกแนวคิดหนึ่งที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แนวคิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

2.4 ทฤษฎีที่ใช้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการศึกษาพัฒนาการเด็กในมุมมองทางสังคมวิทยา แนวคิด “การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (social interaction) เป็นแนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งสำหรับการศึกษาทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม กล่าวคือเมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วย่อมต้องได้รับการพึ่งพาอาศัยจากสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานต่าง ๆ และความอยู่รอด นับตั้งแต่เกิดจนเติบโตและสิ้นอายุขัย อย่างไรก็ตามโดยปกติแล้ว คำว่า “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (social interaction) หมายถึง พฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มคน ตลอดจนระดับสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2546) ดังนั้นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมจึงหมายถึงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ 2 คน หรือ 2 ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งในที่นี้คือ ผู้ที่เป็นบิดามารดากับบุตร อย่างไรก็ตาม สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นับอิทธิพล

ของการมีปฏิสัมพันธ์จากฝ่ายบิดามารดาที่มีต่อตัวบุตรเป็นหลัก เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายหลักในการอธิบายอิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน

ด้วยเหตุนี้แนวคิด “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพราะรูปแบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะการให้ความร่วมมือกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยน ความขัดแย้ง ที่ปรากฏออกมาในเชิงพฤติกรรม กิจกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ต่างมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งพฤติกรรมมนุษย์นั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ พฤติกรรมภายนอก (overt behavior) และพฤติกรรมภายใน (covert behavior) สำหรับพฤติกรรมภายนอกหรือพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นชัดและสามารถวัดได้โดยง่าย เช่น การทำหรือไม่ทำอะไร หรือมีความถึในการกระทำดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ดังเช่นพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่พฤติกรรมภายใน (covert behavior) หรือพฤติกรรมที่ไม่สามารถวัดออกมาได้ง่ายแต่ต้องอาศัยเครื่องมือหรือเทคนิคที่มีประสิทธิภาพวัดข้อมูลดังกล่าวออกมาให้เห็นเป็นประจักษ์ เช่น ความรู้ ความรู้สึก ทศนคติ ความคิดเห็นและอารมณ์ (จุฑารัตน์ เชื้ออำนาจ, 2553) จึงเห็นได้ว่า การศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยข้อมูลและการวัดพฤติกรรมจากทั้ง 2 ระดับควบคู่กันไป เพราะพัฒนาการหรือทักษะบางอย่างของเด็กนั้นอาจเป็นสิ่งที่มีความรู้แฝง (tacit knowledge) หรือซ่อนอยู่ในตัวเด็กได้เช่นกัน ในขณะที่เดียวกันในระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกันหรือการได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรก็ไม่ได้หมายถึงการได้ลงมือกระทำในกิจกรรมดังกล่าวอย่างเดียว แต่ในระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็ได้มีอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความผูกพัน ที่เกิดขึ้นระหว่างบิดามารดากับบุตรระหว่างที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันด้วย เช่นเดียวกันกับการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ก็สามารถเป็นได้ทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอกได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมบางอย่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็กซึ่งอาจยังช่วยเหลือตนเองได้ไม่มากนักจึงต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นโดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว ซึ่งครอบครัวเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานต่อการขัดเกลาสมาชิกใหม่ในสังคม โดยการให้ความช่วยเหลือหรือการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถปรากฏในกิจกรรมพื้นฐานในชีวิตประจำวัน เช่น การป้อนอาหาร การ

สวมเสื้อผ้า ฯลฯ ตลอดจนการสอนหรือเป็นแบบอย่างในพฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ ให้กับเด็ก เพื่อที่จะได้เรียนรู้และเตรียมพร้อมสู่การเข้าสังคมในระดับต่าง ๆ นอกเหนือไปจากในครอบครัวต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงได้มีองค์ความรู้หรือแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่ไว้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ ดังเช่นในเรื่องพัฒนาการเด็ก กล่าวคือ เด็กแต่ละคนสามารถมีพฤติกรรมหรือพัฒนาการที่แตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า สามารถแบ่งปัจจัยเหล่านั้นได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ (nature) และปัจจัยทางสังคมอันเกิดจากการเลี้ยงดู (nurture) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตรก็ถือได้ว่า เป็นปัจจัยหนึ่งในปัจจัยทางสังคมและเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.4.1 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ได้มุ่งเน้นถึงการปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ดังนั้น จึงได้มีการหยิบยกทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเพื่อใช้สำหรับการทบทวนวรรณกรรมในแง่ที่มาขององค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยทฤษฎีดังกล่าวมีเนื้อหาสาระ ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรดังต่อไปนี้

1) สาระสำคัญ ความเป็นมา การประยุกต์ใช้ และข้อถกเถียงต่อทฤษฎี

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Parent-child Interaction Theory) แม้จะมีคำว่า “ปฏิสัมพันธ์” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา แต่ทฤษฎีดังกล่าวเกิดขึ้นครั้งแรกโดยนักวิชาการด้านพยาบาลศาสตร์ โดยทฤษฎีดังกล่าวเป็นความคิดในการพยาบาล (nursing) รูปแบบหนึ่ง โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแนวทางในการรักษาหรือแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเชิงสุขภาพบางอย่างที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ภาวะซึมเศร้าในเด็ก ทักษะการเข้าสังคมของเด็ก ฯลฯ อย่างไรก็ตามแม้ทฤษฎีดังกล่าวไม่ใช่ทฤษฎีหลักทางสังคมวิทยา แต่ด้วยคำสำคัญที่ปรากฏในทฤษฎีก็สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของคนซึ่งในที่นี้คือพัฒนาการของเด็กอันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกับผู้เป็นพ่อและแม่กับเด็กในครอบครัวได้เช่นกัน

ทฤษฎีดังกล่าวได้รับการพัฒนาโดย Kathryn E. Barnard ชาวอเมริกัน ซึ่ง Barnard เคยมีประสบการณ์เป็นผู้ช่วยให้คำแนะนำด้านการพยาบาลเด็ก (pediatric nursing) ตลอดจนการเป็นผู้ให้คำแนะนำหลักในการพยาบาลมารดากับบุตร (maternal-child nursing) ภายหลังจากการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Barnard ก็ได้ปฏิบัติงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย University of Washington ซึ่งเป็นสถาบันเดียวกันกับที่เธอได้สำเร็จการศึกษา ได้มีการพัฒนาต่อยอดวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของการพัฒนาวัยเด็กตอนต้นมาสู่การทำโครงการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการพัฒนางานวิจัยโดยตรงเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในช่วงปี ค.ศ. 1976 - 1979 จนในที่สุด Barnard ได้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า Nursing Child Assessment Project หรือ NCAP ขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาแบบจำลองที่เรียกว่า Parent-Child Interaction หรือ PCI โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อใช้แบบจำลองดังกล่าวในการสนับสนุนภาระหน้าที่หลักของหน่วยงาน NCAP ในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยทั้งที่เป็นตัวเด็ก ตลอดจนการใช้แบบจำลองดังกล่าวในการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมและการแก้ไขปัญหาพัฒนาการที่ล่าช้าในเด็ก (Basavanthappa, 2007; Fine, 2001)

นอกเหนือไปจากประสบการณ์ด้านการศึกษาและการทำงานของ Barnard บุคคล/นักวิชาการที่มีอิทธิพลต่อ Barnard ก็มีส่วนสำคัญต่อความคิด/จุดยืนในการพัฒนาทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรขึ้นมา ซึ่งบุคคลที่มีอิทธิพลต่อ Barnard เป็นอย่างมากคนหนึ่ง คือ Florence Blake ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการพยาบาลเด็กที่เคยได้ร่วมงานกับ Barnard โดยแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ Barnard ได้พัฒนาทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรขึ้นมาพร้อมกับการจัดตั้งโครงการ NCAP คือ ความเชื่อหรือปณิธานในการรักษาผู้ป่วยของ Florence Blake ที่ว่า หัวใจสำคัญในการรักษาพยาบาลควรมุ่งเน้นไปที่ผู้ป่วยมากกว่าเน้นที่กระบวนการทางการแพทย์/การรักษา ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วย (Fine, 2001) ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวผู้ป่วยที่เป็นเด็กในเรื่องพัฒนาการจึงไม่ใช่แค่ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว แต่ควรมีการอุทิศตนของวิชาชีพพยาบาลในการเข้าแทรกแซงและแก้ปัญหาต่อสถานการณ์พัฒนาการเด็กที่น่าเป็นห่วงในแต่ละชุมชน กล่าวคือ Barnard ต้องการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสถานพยาบาลให้มีความใกล้ชิดมากขึ้น

ในการดูแลและป้องกันปัญหาพัฒนาการที่เกิดขึ้นในเด็ก การปล่อยให้เด็กมีปัญหาและให้มารับการรักษาภายหลังเป็นสิ่งที่อาจสายเกินไปและเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่าการเน้นการป้องกันโดยที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ด้านการพยาบาลจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือในประเด็นดังกล่าวกับครอบครัวที่มีปัญหาในเรื่องพัฒนาการเด็กหรือเด็กที่มีพัฒนาการไม่ดีหรือล่าช้า (poor-child development) (Melmed et al., 2009)

ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลผ่าน NCAP และการใช้แบบจำลอง PCI ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ในขณะเดียวกันก็ได้มีการต่อยอดและสะสมความรู้จากการทำวิจัยและประสบการณ์จากนักวิชาการที่มีความสนใจในเรื่องการรักษาพยาบาลเด็กและส่งเสริมพัฒนาการเด็กผ่านอิทธิพลของผู้เป็นบิดามารดา จึงทำให้ Barnard ในฐานะที่เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์ด้านการพยาบาลเด็ก ได้ประมวลสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยวิธีการอุปนัยจนกลายเป็นทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Parent-child Interaction Theory) (Fine, 2001) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- 1) เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ในทางตรงกันข้ามก็เช่นกัน
- 2) สิ่งแวดล้อมที่สำคัญในที่นี้ คือ บิดามารดา (parent) ในฐานะผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กในครอบครัวมากที่สุด ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานของลักษณะส่วนบุคคล (interactive and individual characteristics) ของทั้งผู้เป็นบิดามารดาและบุตร
- 3) ลักษณะส่วนบุคคลในระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรสามารถปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์หรือสนับสนุนต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

จากสาระสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักในการนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้ คือ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งการนำแบบจำลอง PCI มาประยุกต์ใช้หรือการลงมือประเมินพัฒนาการเด็กอย่างแท้จริง มีข้อคำนึงต่าง ๆ ในการดำเนินการ เช่น ความสัมพันธ์ในระหว่างการดูแลหรือเลี้ยงดูเด็ก รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมของเด็ก (Fine, 2001) ซึ่งข้อคำนึงเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยแวดล้อมหรือบริบทในสังคมตั้งแต่สังคมในระดับครอบครัวไปจนถึงสังคมนอกครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก

ทั้งนี้ ทฤษฎีหรือแบบจำลองปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรได้ถูกนำมาใช้ในงานศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นบิดามารดากับพฤติกรรมของบุตร ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างของบุตร ก็เป็นตัวบ่งชี้ถึงพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน ในขณะเดียวกัน กิจกรรมที่บ่งชี้ถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นบิดามารดากับบุตรก็ได้มีงานศึกษาในลักษณะดังกล่าวได้ศึกษาไว้ถึงรูปแบบกิจกรรมที่ผู้เป็นบิดามารดานิยมปฏิบัติกับบุตร เช่น งานศึกษาของ Chivanon, Wacharasin, Homchampa, and Phuphaibul (2011) ได้ศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร จาก 5 กิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงในครัวเรือน คือ การให้อาหารบุตร การเล่นกับบุตร การสอนบุตร การฝึกระเบียบวินัยบุตร และการดูแลกิจวัตรประจำวันของบุตร โดยผลการวิจัยได้พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรได้ส่งผลต่อการเจริญเติบโตด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านภาษา ด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวได้เป็นตัวอย่งงานศึกษาเชิงประจักษ์งานหนึ่งที่ได้ตอกย้ำให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรว่าเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก โดยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะในการอบรมสั่งสอนหรือเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไปในตัว

อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์และข้อถกเถียงเกี่ยวกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรของ Barnard จาก Chinn and Kramer (1995) ในประเด็นที่ว่า ทฤษฎีดังกล่าวของ Barnard ได้เน้นบทบาทของผู้เป็นบิดามารดามากเกินไป และไม่มีความชัดเจนว่าเมื่อมีการเปรียบเทียบการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ไม่ใช่บิดามารดาหรือบิดามารดาคนใดคนหนึ่งแล้วได้ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในพัฒนาการของเด็กอย่างไร (Chinn & Kramer, 1995) ในขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัดต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มประชากรที่มีลักษณะเฉพาะบางประการ (Masters, 2014) เช่น ในกรณีที่เด็กอาจไม่ได้อยู่กับบิดามารดาพร้อมหน้าในครอบครัว หรือเด็กกำพร้า ฯลฯ รวมถึงปัจจัยแทรกซ้อนที่เข้ามาแทรกแซงทำให้ผลที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่มีต่อบุตรไม่มีความชัดเจนและไม่มีความคงที่ อันเนื่องมาจากทฤษฎีดังกล่าวค่อนข้างเป็นทฤษฎีที่เปิดหรือมีขอบเขตกว้างขวางมาก ปัจจัยอื่น ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของตัวเด็กหรือตัวบิดามารดาก็อาจมีอิทธิพลแทรกแซงได้เช่นกัน (Wojnar, 2011)

2) ความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

เมื่อสังคมหรือระบบต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเด็กประกอบไปด้วยระบบย่อยต่าง ๆ หรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ แล้ว การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน จึงถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมระดับหน่วยย่อยหรือครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมที่ใกล้ชิดต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก เนื่องจากผู้เป็นบิดามารดานั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับเด็กเมื่อแรกเกิดจนกระทั่งเด็กได้เติบโตเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนที่เด็กจะเข้าสู่สังคมในระดับโรงเรียนต่อไป ซึ่งในช่วงวัยเด็กตอนต้นหรือช่วงเด็กก่อนวัยเรียนถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเรียนรู้และการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก

ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเกี่ยวกับบทบาทของผู้เป็นบิดามารดาในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร หากใช้เพียงแค่การทำกิจกรรมใดใดร่วมกันเท่านั้น แต่รวมถึงการเกิดขึ้นของอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ จากงานศึกษาของ Martin, Clements, and Crnic (2002) เกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร ได้พบว่า ในระหว่างการทำกิจกรรมบางอย่างซึ่งในงานศึกษาดังกล่าวได้ออกแบบให้เป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความตึงเครียด คือ การทำงานบ้านที่ต้องใช้ระยะเวลาานานพอสมควร โดยจากการทดลองพบว่า ผู้ที่เป็นมารดาไม่ได้รายงานตนเองเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งอารมณ์ใดใดในระหว่างการทดลอง ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้เป็นมารดาได้พยายามที่จะไม่แสดงออกซึ่งอารมณ์ด้านลบเพื่อที่จะให้กิจกรรมในการทำงานบ้านร่วมกันกับบุตรได้ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาดังกล่าวก็ได้พบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างการตอบสนองทางอารมณ์ของเด็กกับผู้เป็นมารดาในระหว่างการทำงานร่วมกัน กล่าวคือ บุตรหรือเด็กก็ไม่ได้แสดงออกซึ่งอารมณ์ใดใดออกมาในระหว่างการทำงานซึ่งอาจเป็นเพราะผู้เป็นมารดาไม่ได้แสดงอารมณ์ใดใดออกมาระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน ผลการศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างมารดากับบุตรช่วยหล่อหลอมให้การปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างมารดากับบุตรดำเนินไปในทิศทางที่ควรจะเป็น กล่าวคือ ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ที่จะเข้าใจและจัดการกับอารมณ์/ความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายไปพร้อม ๆ กันในระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะฉะนั้น

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในครอบครัวจึงถือได้ว่า เป็นปัจจัยหนึ่งในการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจของเด็ก

ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร จึงสะท้อนให้เห็นว่าการขัดเกลาทางสังคม (socialization) อันเกิดจากผู้เป็นบิดามารดาได้ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กหรือบุตรในด้านต่าง ๆ ซึ่งบทบาทดังกล่าวอาจแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว กล่าวคือ บางครอบครัวผู้เป็นบิดามารดาอาจให้ความสนใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตรอย่างเท่าเทียมกัน บางครอบครัวอาจเน้นไปที่บทบาทของบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเป็นหลัก (Kellerman & Katz, 1978) ในขณะที่บางครอบครัวอาจมอบหมายให้ผู้อื่น อาทิ พี่เลี้ยง ญาติ/สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ได้ช่วยเลี้ยงดูบุตร เช่น การให้ผู้สูงอายุช่วยเลี้ยงบุตรหลานเนื่องจากผู้เป็นบิดามารดาต้องทำงาน (ดวงหทัย ยอดทอง และคณะ, 2557)

ทั้งนี้ นอกจากภายในครอบครัวได้มีการกำหนดว่า ผู้ใดทำหน้าที่หรือมีความรับผิดชอบหลักในการเลี้ยงดูเด็ก ประเภทกิจกรรมในระหว่างการเล่นเด็กที่แตกต่างกันไปก็เป็นอีกประเด็นที่สมาชิกในครอบครัวได้ตกลงกันว่า ใครจะทำกิจกรรมอะไรกับบุตรหรือเด็กบ้าง จากงานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันของบิดามารดากับบุตร ซึ่งเป็นงานศึกษาเชิงสำรวจภายใต้การดำเนินงานของ Japanese Association for Women's Education ในปี 1995 โดยการศึกษาดังกล่าวได้มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดากับบุตรใน 6 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี ไทย สวีเดน อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา งานศึกษาดังกล่าวได้พบว่า สิ่งที่ทุกประเทศได้มีความคล้ายคลึงกันในการทำกิจกรรมระหว่างบิดามารดากับบุตร คือ การแบ่งบทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูหรือทำกิจกรรมกับบุตร กล่าวคือ สำหรับผู้เป็นบิดามีแนวโน้มในการเล่นกับบุตรหรือการพาบุตรไปเดินเล่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นกับบุตรถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้เป็นบิดารายงานว่าเป็นกิจกรรมหลักในฐานะบทบาทของการเป็นบิดามารดา ในขณะที่ผู้เป็นมารดามีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับกิจกรรมพื้นฐานในชีวิตประจำวันมากกว่า อาทิ การอาบน้ำหรือเปลี่ยนเสื้อผ้าให้บุตร การช่วยบุตรทำการบ้าน อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างประเทศซึ่งมีปัจจัยทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้พบว่า ในบางสังคมหรือบางประเทศค่อนข้างมีความชัดเจนต่อทัศนคติในการแบ่งบทบาทในการเลี้ยงดูบุตร เช่น กิจกรรมการจัดหาอาหารหรือป้อนอาหารบุตร ซึ่งจากการสำรวจได้พบว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการรายงานคำตอบ

ดังกล่าวในสัดส่วนที่สูงสุดโดยคิดเป็นร้อยละ 88.3 รองลงมา ได้แก่ อังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 75.5 สวีเดน คิดเป็นร้อยละ 67.4 ไทย คิดเป็นร้อยละ 65.3 สหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ 64.0 และ เกาหลี คิดเป็นร้อยละ 58.0 (Makino, Shimizu, Sugiyama, Hara, & Watanabe, 1995) จาก ประเด็นต่าง ๆ ในข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร หาใช่การพิจารณาที่ตัวบุคคล คือ ผู้เป็นบิดามารดาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงบุคคลอื่นที่ อาจมีส่วนการรับภาระในการเลี้ยงบุตรในครอบครัว การแบ่งบทบาทของบิดามารดาหรือสมาชิก คนอื่นในครอบครัวกับการเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนการคำนึงถึงประเภทกิจกรรมในการระหว่างการมี ปฏิสัมพันธ์

ในขณะเดียวกันในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ความเอาใจใส่ ความเข้มงวด รวมถึง การกระตุ้นพฤติกรรมของเด็ก เช่น การเสริมแรงหรือการลงโทษเด็ก ก็อาจมีความแตกต่างกันไปใน แต่ละกิจกรรมของในแต่ละครอบครัวด้วยเช่นกัน จากงานศึกษาของ Rollins and Thomas (1979) ที่ได้ศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมของผู้เป็นบิดาและมารดาต่อผลลัพธ์ต่าง ๆ ของเด็ก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ความก้าวร้าว พัฒนาการทางจริยธรรม และบทบาททางเพศ พบว่า การ สนับสนุนของบิดามารดาผ่านการทำกิจกรรมกับบุตรซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือ การยอมรับ และการแสดงออกซึ่งอารมณ์และความรู้สึก (affection) ในฐานะของผู้ดูแลที่มีต่อบุตร หรือเด็ก ส่งผลต่อทักษะทางสังคมของบุตรในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ถ้าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตรมีลักษณะที่ดี กล่าวอีกนัยคือ เมื่อผู้เป็นบิดามารดาให้ความสนใจในการทำกิจกรรม กับบุตร หรือเป็นครอบครัวที่อบอุ่น (warmth) ก็จะทำให้บุตรหรือเด็กมีทักษะทางสังคมที่ดีตามไป ด้วย เช่น การนับถือในตนเอง (self - esteem) การรู้จักควบคุมตนเอง (self-control) รวมถึงทักษะ ทางปัญญา เช่น การมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางสติปัญญาที่ดี

ความสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นได้ในระหว่างการได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตร คือ การได้มีการพูดคุยการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งในบทสนทนาหรือการทำการกิจกรรม ร่วมกันก็เป็นช่องทางหนึ่งสำหรับผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กได้สื่อสารกับบุตรหรือเด็กโดยซึ่ง จำเป็นต้องมีเรื่องของภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง สำหรับภาษาถือได้ว่า เป็นสื่อกลางที่ใช้ใน ชีวิตประจำวันเพื่อการติดต่อสื่อสาร การเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของภาษาในวัยเด็กนั้นเริ่มต้นจาก การเปล่งเสียง การสร้างคำ การรู้จักคำ สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งอยู่ในขั้นพัฒนาการในระดับก่อน

ปฏิบัติการ หรือ preoperational stage การได้เรียนรู้ว่า คำพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้จากผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ดูแล ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์บิดามารดากับบุตรหรือเด็กในช่วงวัยดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็ก เพราะเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ว่า คำอะไรหมายความว่าอย่างไร อ่านออกเสียงอย่างไร เพื่อที่พวกเขาจะได้รู้จักใช้คำเหล่านั้นในการติดต่อสื่อสารหรือเพื่อแสดงความต้องการของผู้อื่นและเข้าใจความต้องการของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเข้ามาเกี่ยวข้องอันเสมือนเป็นการชักจูงมบพสนทนาในชีวิตประจำวันเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่เด็กจะออกไปในสังคมที่ใหญ่กว่าระดับครอบครัว (Nock, 1987)

3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรและผลต่อพัฒนาการเด็ก

จากความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับพัฒนาการเด็กที่มีความสำคัญต่อทั้งตัวเด็กรวมถึงสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว แม้ว่าครอบครัวในความหมายโดยง่ายซึ่งประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูก หรือบิดามารดากับบุตร หรือที่เรียกกันว่า “ครอบครัวหน่วยย่อย” (nuclear family) ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีขนาดเล็ก ในขณะที่ถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกคนอื่น ๆ เช่น ญาติ อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยก็จะเรียกว่าเป็น “ครอบครัวหน่วยขยาย” (extended family) ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ (สุพัตรา สุภาพ, 2546) สำหรับครอบครัว ถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานที่มีความสำคัญกับพัฒนาการเด็กดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 2.3.3 แต่การพิจารณาเพียงว่า มีใครบ้างอยู่ในครอบครัวอาจเป็นการพิจารณาที่ผิวเผินในศึกษาถึงปัจจัยเชิงสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก กล่าวคือ การสนใจเพียงว่า ใครบ้างที่อยู่ในครอบครัวหรืออยู่ร่วมกันกับเด็กอาจทำให้ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า บุคคลใดที่อยู่ร่วมกันกับเด็กนั้นมีอิทธิพลต่อเด็กได้อย่างไร ดังนั้นการพิจารณามิติในแง่คุณภาพของการอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาว่า ในกรณีที่บิดามารดาได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรของตนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของบุตรได้อย่างไร

จากงานศึกษาของ Kahen, Katz, and Gottman (1994) ได้พบว่า ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เป็นบิดามารดากับบุตรช่วยส่งเสริมต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก เมื่อพวกเขาได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์หรือสังคมอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในครอบครัว ดังเช่นสังคมกลุ่มเพื่อนของพวกเขาเมื่อเข้าสู่วัยเรียน กล่าวคือ เด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดาของเขาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความใกล้ชิดและความผูกพันในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ ส่งผลให้เด็กที่มีลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนในกลุ่มของเขา ซึ่งงานศึกษาดังกล่าวได้วัดผ่านการใช้บทสนทนาในกลุ่มเพื่อนในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ถ้าเด็กคนใดได้รับการเลี้ยงดูโดยปราศจากหรือแทบไม่มีโอกาสได้รับการปฏิสัมพันธ์กับผู้เป็นบิดามารดา เด็กคนนั้นก็จะมีแนวโน้มมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม เช่น การใช้คำหยาบคายในการด่าหรือล้อเลียนเพื่อน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม และอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงการไม่สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดีอันถือได้ว่า เป็นข้อบ่งชี้อย่างหนึ่งของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม สำหรับในแง่ของพัฒนาการทางสติปัญญาที่เช่นกัน จากงานศึกษาของ Wood (2002) ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับบิดามารดาหรือมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตรจะส่งผลต่อความสามารถในทักษะการอ่านออกเขียนได้ (literacy) ของเด็กให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความสามารถดังกล่าวสะท้อนถึงพัฒนาการทางสติปัญญา อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตรต้องเกิดขึ้นเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น นอกจากในมิติตัวบุคคลหรือโอกาสที่ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตรแล้ว ความถี่ของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันจึงเป็นอีกมิติหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการศึกษาประเด็นดังกล่าวที่ส่งผลต่อพัฒนาการเด็กด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรว่า หากใช้เพียงแค่การพิจารณาว่า เด็กหรือบุตรได้มีการทำกิจกรรมกับบิดามารดาหรือประเภทของบุคคลที่ทำกิจกรรมเพียงมิติเดียว แต่ต้องคำนึงถึงมิติประเภทกิจกรรมด้วย จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า ในงานศึกษาถึงกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ปฏิบัติร่วมกับบิดามารดาและผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ พบว่า งานศึกษาส่วนใหญ่ได้มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเป็นหลักว่ามีกระบวนการในการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างไร ซึ่งโดยมากเป็นการศึกษาในเชิงจิตวิทยา ศึกษาศาสตร์ รวมถึงด้านการพยาบาลในเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมประเภทการ

อ่านหนังสือ การเล่าเรื่อง/เล่านิทาน การเล่น โดยจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่งานศึกษาส่วนใหญ่ได้เลือกใช้เพื่อหาอิทธิพลต่อการส่งเสริมพัฒนาการในเด็กก่อนวัยเรียน

สำหรับกิจกรรมด้านการอ่าน แม้เป็นข้อเท็จจริงที่ว่า การส่งเสริมให้บิดามารดามีปฏิสัมพันธ์กับบุตรด้วยการอ่านหนังสือสามารถช่วยแก้ปัญหาพัฒนาการด้านภาษาที่ล่าช้าของบุตรหรือเด็กได้ดีขึ้น เช่น การรู้จักคำศัพท์และรู้จักใช้คำศัพท์ รวมถึงทักษะการสนทนาในชีวิตประจำวัน จึงกล่าวได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งในทางสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการทางสังคม อย่างไรก็ตาม จากงานศึกษาต่าง ๆ ที่ได้พบได้กล่าวถึงคุณภาพและรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการอ่านหนังสือของบิดามารดากับบุตร อาทิ เนื้อหาในหนังสือที่อ่านหรือประเภทของหนังสือ ความคงที่ของการอ่านหนังสือระหว่างบิดามารดากับบุตร การใช้เสียง (Dale, Crain-Thoreson, Notari-Syverson, & Cole, 1996) นอกจากนี้ การศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นหรือพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการอ่านหนังสือระหว่างบิดามารดากับบุตร ส่วนใหญ่ได้ปรากฏในงานศึกษาแบบระยะยาว (longitudinal study) ทั้งนี้ เพื่อสังเกตถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการของเด็กแต่ละคนโดยคำนึงถึงมิติของเวลาและความสม่ำเสมอในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Farrant & Zubrick, 2012; Sulzby & Teale, 1987)

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพและรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการอ่านหนังสือของบิดามารดากับบุตร ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อก่อนหน้าเกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมที่บิดามารดาได้ร่วมกันกับบุตรจึงเป็นอีกมิติหนึ่งของการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรให้มีความลึกซึ้งมากขึ้น โดย Newman (1996) ได้ศึกษาถึงผลลัพธ์หรือประโยชน์ของการอ่านหนังสือและการเล่านิทานระหว่างบิดามารดากับบุตรซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานอย่างหนึ่งของสมาชิกในครอบครัวสำหรับการเลี้ยงดูเด็กไว้ว่า การอ่านหนังสือและการเล่าเรื่อง เช่น นิทานให้กับบุตรช่วยส่งเสริมให้บุตรมีพัฒนาการเกี่ยวกับการรู้หนังสือ (การอ่านออกเขียนได้) หรือมีทักษะด้านการอ่านที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามลักษณะหรือประเภทของหนังสือหรือเรื่องเล่าที่ผู้เป็นบิดามารดาได้ถ่ายทอดให้แก่บุตร รวมถึงศักยภาพด้านการอ่านของผู้เป็นบิดามารดาที่อาจมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรผ่านการอ่านหนังสือ/เล่านิทานให้

ฟังได้เช่นกัน ซึ่งจากงานศึกษาดังกล่าวของ Neuman ได้พบว่า ประเภทของเนื้อหาที่เป็นสื่อสำหรับการเล่าเรื่องหรือการอ่านของบิดามารดาให้กับบุตรนั้น มีผลต่อพฤติกรรมสะท้อนกลับของเด็กอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ถ้าเนื้อหาหรือการเล่าเรื่องที่มีลักษณะการคาดหมายทำนายหรือเป็นตอนต่อเนื่อง (series story) เช่น ในระหว่างเล่าเรื่องผู้เป็นบิดามารดาได้สอดแทรกคำถามกระตุ้นความคิดของบุตรเกี่ยวกับการคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในเรื่องนั้น ๆ หรือหนังสือที่ได้มีการสอดแทรกคำถามระหว่างเนื้อหาเอาไว้ ก็จะช่วยทำให้บุตรหรือเด็กได้ใช้ความคิดในการผูกโยงเหตุการณ์หรือใช้จินตนาการในการคาดเดาคำตอบจากเนื้อเรื่องได้มากขึ้น ในขณะที่ถ้าเป็นการเล่าเรื่องแบบปกติ (narrative) เช่น การอ่านไปเรื่อย ๆ ตาม เนื้อความที่ปรากฏในหนังสือ หรือเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ จนจบโดยไม่ได้มีการซักถามหรือกระตุ้นให้บุตรได้คิดหรือสงสัยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เด็กก็จะรับรู้หรือสามารถจดจำได้เพียงแค่เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากการบอกเล่าหรือภาพประกอบที่เกิดขึ้นในสื่อสำหรับการเรียนรู้เท่านั้น และมีความเป็นไปได้น้อยที่จะได้ฝึกทักษะในการคิดล่วงหน้า ความสนใจใคร่รู้ รวมถึงการตอบโต้และการซักถาม เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดาในระหว่างการอ่าน/เล่าเรื่องด้วยวิธีการหรือสื่อที่มีเนื้อหาแบบการคาดหมายทำนายหรือเป็นตอนย่อย/ภาค (high/episodic predictability)

นอกจากนี้ ในงานศึกษาดังกล่าวของ Neuman ยังได้พิจารณาถึงคุณภาพการอ่านโดยวัดจากความสามารถด้านการอ่าน/การเล่าเรื่อง (reading/story telling proficiency) ของผู้เป็นบิดามารดาในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร ในการศึกษาประเด็นดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทของบิดามารดาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบิดามารดาที่มีความสามารถด้านการอ่าน (proficient-parent reader) กับกลุ่มบิดามารดาที่มีข้อจำกัดด้านการอ่าน (low proficient-parent reader) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีความสามารถด้านการอ่านมีแนวโน้มเลือกใช้เนื้อหา/วิธีการถ่ายทอดแบบการเล่าเรื่อง (narrative) ในระหว่างอ่านหนังสือ/เล่านิทานให้บุตรฟัง ในขณะที่กลุ่มบิดามารดาที่มีข้อจำกัดด้านการอ่านมีแนวโน้มใช้เนื้อหา/วิธีการถ่ายทอดที่มีลักษณะคาดหมายทำนายเนื้อเรื่อง (high predictable) มากกว่า สะท้อนให้เห็นว่า ประเภทของสื่อประกอบการอ่าน/เล่าเรื่องรวมถึงความสามารถด้านการอ่านของบิดามารดาในระหว่างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นมีความสำคัญ เพราะถ้าบิดามารดาที่มีข้อจำกัดด้านการอ่าน พวกเขาก็จะเลือกใช้สื่อ/วิธีการถ่ายทอดที่มีลักษณะคาดหมายทำนายเนื้อเรื่อง (high predictable) เพื่อสนับสนุนให้

ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวราบรื่นไปได้ยิ่งขึ้น ในขณะที่บิดามารดาที่ไม่มีข้อจำกัดด้านการอ่านมีแนวโน้มที่จะสื่อ/วิธีการถ่ายทอดที่มีลักษณะเป็นเรื่องราวแบบปกติ (narrative) ซึ่งอาจเป็นเพราะบิดามารดาในกลุ่มนี้มีทักษะ/ความสามารถด้านการอ่านหรือการเล่านิทานที่ดีอยู่แล้ว จึงสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมในระหว่างการสนทนาหรือเล่าเรื่องที่สามารถกระตุ้นความสนใจหรือความคิดของบุตรหรือเด็กได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามก็ไม่พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีความสามารถในการอ่านได้นิยมใช้วิธีการอ่าน/เล่านิทานแบบการเล่าเรื่องปกติมากกว่าการคาดหมายทำนายเนื้อเรื่องอย่างชัดเจนแต่อย่างใด ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาในแต่ละครอบครัวเป็นหลัก อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาในภาพรวมโดยไม่คำนึงลักษณะหรือเทคนิควิธีในการอ่านหนังสือกับเด็กหรือบุตร กิจกรรมการอ่านหนังสือที่ได้มีการพูดคุยของเด็กกับบิดามารดาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์กับเด็กก่อนวัยเรียนเป็นอย่างมากในการพัฒนาทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่านออกเขียนได้ ความเข้าใจในภาษา ฯลฯ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้ารับการศึกษาคือต่อไปในโรงเรียน (Bus, Van Ijzendoorn, & Pellegrini, 1995)

สำหรับการเล่น ถือได้ว่าเป็นอีกกิจกรรมพื้นฐานสำคัญในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีงานศึกษาที่กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นระหว่างบิดามารดากับบุตรว่า นอกจากเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา การเล่นกันระหว่างบิดามารดากับบุตรยังช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างบิดามารดากับบุตร (parent-child bonds) ในครอบครัวด้วยเช่นกัน (Ginsburg, 2007) อย่างไรก็ตาม ในการเล่นระหว่างบิดามารดากับบุตรที่ส่งผลดีต่อเด็กอาจขึ้นอยู่กับรูปแบบการเลี้ยงดูในครอบครัวด้วยเช่นกัน โดยมีการศึกษาที่พบว่า การเล่นกันอย่างเต็มที่ระหว่างบิดามารดากับบุตรในครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูแบบไม่บังคับหรือควบคุมมากเกินไป (democratic parenting style) จะส่งผลให้เด็กเติบโตอย่างมีอิสระ (independence) มีความไว้วางใจในตนเอง (self-reliance) อันนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (pro-social behavior) ในอนาคต เช่น การรู้จักให้ความช่วยเหลือ การรู้จักแบ่งปันหรือสงเคราะห์ผู้อื่น เป็นต้น (Baumrind, 1996)

นอกจากการอ่านหนังสือ การเล่านิทาน การเล่น เป็นกิจกรรมพื้นฐานของสมาชิกในครอบครัวในการเลี้ยงดูหรือส่งเสริมพัฒนาการของบุตรหรือเด็ก การร้องเพลงยังถือได้ว่าเป็นอีกกิจกรรมที่ถูกจัดให้ว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการเด็กเช่นกัน จากงานศึกษาต่าง ๆ ได้พบว่า

การร้องเพลงรวมถึงกิจกรรมใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการดนตรี (music) มีประโยชน์ต่อพัฒนาการเด็ก ทั้งในด้านสติปัญญา ตลอดจนอารมณ์และสังคม อาทิ การพัฒนาทักษะด้านการออกเสียงคำหรือความสามารถในการจดจำรูปคำและการออกเสียง (auditory memory) ความสามารถด้านการอ่าน ตลอดจนความสามารถทางปัญญาในด้านอื่น ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับตัวเลขและคำศัพท์ (Anvari, Trainor, Woodside, & Levy, 2002) การเสริมสร้างทักษะการอ่านออกเขียนได้ (literacy) หรือพัฒนาการทางภาษา (Paquette & Rieg, 2008) นอกจากนี้ ยังได้พบว่า เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่ได้มีการร้องเพลงให้เด็กก่อนวัยเรียนได้ฟังและ/หรือร้องเพลงร่วมกับเด็ก พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ได้มีการร้องเพลงสามารถทำคะแนนสอบคณิตศาสตร์ได้มากกว่าในครอบครัวที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับเด็ก (Geoghegan & Mitchelmore, 1996)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทั้งบทบาทของตัวบิดามารดาและประเภทหรือลักษณะกิจกรรมที่แตกต่างกันไปก็อาจส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน แม้กระทั่งในลักษณะของการจำแนกประเภทกิจกรรมกับบุตรระหว่างบิดากับมารดาก็ได้พบว่ามี ความแตกต่างเกิดขึ้นอันส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กด้วยเช่นกัน ดังเช่นงานศึกษาของ MacDonald and Parke (1984) ที่ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมด้วยกันระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยมีการอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร และมารดากับบุตรไว้ว่า การที่บุตรหรือเด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมกับผู้เป็นบิดาด้วยการเล่นในเชิงกายภาพ (parental physical play or engagement) และการทำกิจกรรมในลักษณะคำพูดกับผู้เป็นมารดา (maternal verbal behavior) จะมีแนวโน้มส่งผลให้บุตรหรือเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นสิ่งที่ดีขึ้นถึงการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่เหมาะสม จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการที่เด็กจะมีพัฒนาการที่สมวัยได้ นอกจากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดา ความเหมาะสมหรือประเภทของกิจกรรมที่ได้กระทำร่วมกับบิดาหรือมารดา ก็เป็นอีกมิติหนึ่ง ที่ควรคำนึงถึงด้วยเช่นกัน

4) ปัจจัยสนับสนุนต่อการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดากับบุตร

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตรไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยเอกเทศ อย่างน้อยปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ส่วนหนึ่งต้องเกิดจากการอยู่ร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือการที่บิดามารดามีเวลาให้กับบุตร ดังนั้นการพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมของครอบครัวจึงถือได้ว่าเป็นการพิจารณาปัจจัยสนับสนุนที่มีต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งได้มีงานศึกษาหนึ่งที่ได้มีการอธิบายถึงความเกี่ยวพันระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของบ้าน กล่าวคือ บ้านเปรียบเสมือนบริบทเชิงสถานที่แห่งแรกที่ได้เกิดและเติบโตขึ้นมาในนั้น และได้ สะสมประสบการณ์การเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้านรวมถึงการได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เป็นบิดามารดาของเขามีละน้อย (Berk & Winsler, 1995) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของบ้านแล้ว ในความหมายดังกล่าวจึงหมายถึงสิ่งที่เป็นวัตถุ สามารถมองเห็นและจับต้องได้ เช่น อาณาเขตภายในบ้าน สนามหญ้า สวนในบ้าน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของเล่น หนังสือ โทรทัศน์ ฯลฯ และสิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่เด็กเมื่อได้เกิดมาแล้ว พวกเขาาก็ได้รับรู้และอาจเข้าไปสัมผัสเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของพวกเขาภายในบ้าน

ด้วยเหตุนี้สิ่งของหรือสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในบ้าน จึงเปรียบเสมือนทรัพยากรหรือสื่อที่ใช้ในระหว่างการเล่นเด็กหรือในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมต่อการพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน เมื่อพิจารณาในแง่อิทธิพลของสื่อที่มีแนวโน้มส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กก่อนวัยเรียนได้มากที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ทุกครัวเรือนมี และเข้าถึงง่าย (Nock, 1987) ทั้งนี้ แม้ว่าเด็กไม่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับโทรทัศน์โดยตรง แต่เนื้อหาสาระที่ปรากฏผ่านสื่อโทรทัศน์ก็ได้มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจของเด็ก เช่น การได้เรียนรู้สถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ จากภาพที่ปรากฏผ่านสื่อโทรทัศน์ เช่น เหตุการณ์ตลก การใช้ความรุนแรง การแก้ไขปัญห ฯลฯ รวมถึงตัวอย่างการใช้ภาษาที่ปรากฏผ่านสื่อดังกล่าว (Elkin & Handel, 1984) อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่า สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการรับรู้ของเด็กอย่างปรากฏชัด เนื่องจากเป็นเรื่องยากที่จะระบุได้ว่า เด็กได้เรียนรู้อะไรจากสื่อโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผลกระทบของจำนวนชั่วโมงในการรับชมโทรทัศน์ การตระหนักต่อเหตุการณ์ทางสังคม คำศัพท์ที่ได้เรียนรู้จากสื่อดังกล่าว รวมถึงแนวโน้มการใช้ความรุนแรงจากการรับชมสื่อ

โทรทัศน์ ฯลฯ (Nock, 1987) ดังนั้น การศึกษาเรื่องอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กจึงควรมีการเชื่อมโยงเข้ากับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย (Liebert, Sprafkin, & Davidson, 1982) นัยดังกล่าว อาจตีความได้ว่า เป็นการนำตัวแปรเกี่ยวกับสื่อไปจับคู่ (interaction) กับตัวแปรอื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่า อิทธิพลของสื่อร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลต่อเด็กได้อย่างไร เช่น การดูโทรทัศน์ร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งผู้เป็นบิดามารดาอาจมีการสอนบุตรหรือให้คำอธิบายเพิ่มเติมจากเนื้อหาที่ปรากฏผ่านสื่อโทรทัศน์ รวมถึงการเลือกประเภท/ลักษณะของรายการที่มีเนื้อหาเหมาะสมต่อบุตร ดังนั้น อิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ก็อาจส่งผลต่อเด็กมากขึ้นผ่านกระบวนการขัดเกลาจากการชมสื่อโทรทัศน์ด้วยกันระหว่างผู้เป็นบิดามารดากับบุตร (St Peters, Fitch, Huston, Wright, & Eakins, 1991)

นอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคมภายในบ้านก็มีผลต่อคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรได้เช่นกัน สำหรับสิ่งแวดล้อมทางสังคมนั้น หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องสัมผัสได้ แต่เป็นคุณสมบัติบางอย่างที่อาจเป็นทั้งติดตัวมาหรือได้รับมาในภายหลังของผู้เป็นบิดามารดา รวมถึงที่ตั้งของบ้าน เช่น ระดับการรู้หนังสือของบิดามารดา (Weinfeld, Ogawa, & Egeland, 2002) ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดาหรือครัวเรือน ที่ตั้งของบ้าน/ครัวเรือนในเขตเมือง/ชนบท ตลอดจนลักษณะเฉพาะบางอย่างของเด็กหรือบุตร เช่น ปัญหาสุขภาพของเด็ก กล่าวคือ เด็กบางคนอาจมีปัญหาด้านสุขภาพหรือความผิดปกติของร่างกายจนไม่สามารถเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูได้

อย่างไรก็ตาม นอกจากอิทธิพลจากครอบครัวของเด็กที่อยู่ในครอบครัว สังคมในระดับกลุ่มเพื่อน สังคมในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อมวลชนก็มีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมอันส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน แม้ว่า เป็นเด็กในระดับก่อนวัยเรียนก็ตาม กล่าวคือ สำหรับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนหรือสังคมในโรงเรียน ถ้าเด็กในช่วงก่อนวัยเรียนได้รับการศึกษาระดับปฐมวัยหรือการศึกษาก่อนวัยเรียน (preschool education) เด็กเหล่านี้ก็จะมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ที่นอกเหนือไปจากผู้เป็นพ่อและแม่หรือสมาชิกในครอบครัวดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อสถาบันการศึกษากับพัฒนาการของเด็ก และการใช้สื่อในระหว่างการเรียนรู้กันระหว่างบิดามารดากับบุตร เพราะฉะนั้นการพิจารณาปัจจัยแวดล้อมโดยมุ่งเน้นไปที่บทบาทของบิดามารดาที่มี

ต่อพัฒนาการเด็กอย่างเดียวจึงอาจไม่สามารถอธิบายผลที่เกิดขึ้นต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้อย่างสมบูรณ์ การพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ของเด็กก็ต้องถูกนำมาร่วมใช้ในการศึกษาถึงพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยเช่นกัน แต่กระนั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาต่อบุตรก็เป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของผู้ที่มีสถานภาพเป็นบิดามารดา ซึ่งในทางสังคมวิทยาได้มีกรอบความคิดอย่างหนึ่งที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมผ่านทฤษฎีที่มีชื่อว่า “โครงสร้างหน้าที่นิยม” ซึ่งสามารถถูกนำไปใช้อธิบายความสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมในทุกระดับและทุกหน่วยย่อยของสังคมรวมถึงภายในครอบครัว ดังเช่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาต่อบุตรด้วยเช่นกัน

5) สถานการณ์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาต่อบุตรในประเทศไทย

สำหรับสถานการณ์เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาต่อบุตรของประเทศไทยในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ไม่ใช่ทุกครอบครัวที่เด็กก่อนวัยเรียนหรือบุตรได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกับบิดามารดาของพวกเขา สำหรับในกรณีมารดา จากงานศึกษาของ กมลชนก ขำสุวรรณ และบุรเทพ โชคนานุกูล (2555) ได้กล่าวถึง บทบาทของมารดาในครอบครัวที่อาจเปลี่ยนแปลงไปจากในสังคมสมัยก่อน ได้เกิดจากการที่ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้เวลาในการเลี้ยงดูลูกลดลง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการหยังเสียงสาธารณะจากสวนดุสิตโพลล์ในช่วงก่อนวันแม่แห่งชาติ ปี พ.ศ.2557 ในประเด็นเกี่ยวกับความผูกพันความใกล้ชิดระหว่างแม่ลูกในปัจจุบัน จากการหยังเสียงได้พบว่า ร้อยละ 58.92 ของผู้เป็นมารดา มีความเห็นว่า ความผูกพันระหว่างแม่กับลูกลดลง โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้เป็นแม่ต้องทำมาหากิน จึงมีเวลาให้ลูกน้อยลง หรือในบางครั้ง คือ ไม่ได้อยู่ด้วยกันเพราะต้องออกไปทำงานที่อื่น (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) จากข้อค้นพบดังกล่าวทั้งในเชิงวิชาการและความคิดเห็นของประชาชนจึงแสดงให้เห็นว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้เป็นมารดาต้องออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น ดังนั้นโอกาสที่มารดาต่อบุตรได้มีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวจึงอาจมีความเป็นไปได้ค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกันกับในกรณีของบิดาหรือผู้เป็นพ่อ ได้มีผลการสำรวจเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในครอบครัวไทยจากแผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริม

สุขภาพ โดยพบว่า มีบิดาคิดเป็นร้อยละ 21 ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร นอกจากนี้ บิดาส่วนใหญ่ หรือประมาณร้อยละ 70 ต้องทำงานโดยเฉลี่ยวันละมากกว่า 8 ชั่วโมง และในวันทำงานจะมีเวลาอยู่พูดคุยกับบุตรและครอบครัวโดยเฉลี่ยเพียง 50 นาทีเท่านั้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2551) ดังนั้นการที่สถานการณ์เกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรเป็นเช่นนี้ จึงอาจส่งผลกระทบต่อโอกาสที่ลดลงของผู้เป็นพ่อในการเสริมสร้างทักษะหรือกิจกรรมต่าง ๆ กับบุตรในครอบครัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ข้อค้นพบดังกล่าวมีความหมายครอบคลุมถึงในประเด็นเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวที่ได้หยิบยกมาเป็นเพียงสถานการณ์เกี่ยวกับลักษณะการเป็นอยู่ของบิดามารดากับบุตรในครอบครัว กล่าวอีกนัย คือ สถานการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเท่านั้น ซึ่งยังไม่พบว่า มีงานศึกษาใดที่ได้บ่งชี้ถึงสถานการณ์ที่สะท้อนถึงการได้มีปฏิสัมพันธ์หรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตรโดยตรงหรือเป็นการศึกษาผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นการวิเคราะห์ผลไปที่ประโยชน์ของกิจกรรมที่ได้ทำเป็นหลักมากกว่าประเภทสมาชิกในครอบครัวหรือครัวเรือนที่ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

จากประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในช่วงต้นจึงสรุปได้ว่า บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรมีอิทธิพลหรือมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการของบุตร อย่างไรก็ตามสำหรับการอภิปรายถึงสาเหตุของการที่บิดามารดาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรแล้วมีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก การนำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้นอาจทำยังไม่เห็นภาพที่ชัดเจนเท่าที่ควรในมิติเชิงสังคม เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวมุ่งเน้นแต่ความสำคัญหรืออิทธิพลจากบิดามารดาจนละเลยบริบทอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมหรือความเป็นจริงที่ว่า ไม่ใช่เด็กทุกคนที่ได้อยู่พร้อมหน้ากับบิดามารดา ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และในบางครั้งทฤษฎีดังกล่าวยังถูกวิจารณ์ว่าเป็นเพียงแบบจำลอง (model) มากกว่าเป็นทฤษฎี ดังนั้น เพื่อให้การอภิปรายผลสอดคล้องกับสภาพสังคมหรือสถานการณ์การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาของเด็กมากขึ้น จึงได้มีการนำทฤษฎีทางสังคมอื่น ๆ มาใช้ในการอธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก

2.4.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม

จากความคิดของ Bronfenbrenner ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นระบบอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการมนุษย์ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อพัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยา เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการเด็กในมุมมองทางสังคมวิทยา จึงจำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ในลักษณะที่สะท้อนถึงการอธิบายว่า อะไรคือสิ่งที่เป็นตัวกำหนดต่อปรากฏการณ์ทางสังคมหรือพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งในที่นี่มีความหมายครอบคลุมถึงพัฒนาการมนุษย์ด้วย สำหรับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism Theory) เป็นทฤษฎีสำคัญทฤษฎีหนึ่งในทางสังคมวิทยา ซึ่งมีสาระสำคัญว่า สังคมเปรียบเสมือนร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานเป็นระบบใหญ่ โดยอาศัยระบบย่อยหรืออวัยวะต่างๆทำหน้าที่สอดประสานกัน โดยระบบย่อยเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปในสังคม และต่างมีหน้าที่ (function) ที่แตกต่างกันไปในการขัดเกลาพฤติกรรมสมาชิกในสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2545) โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เป็นกรอบใหญ่สำหรับการอภิปรายผลการศึกษเกี่ยวกับอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนเนื่องจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีขนาดใหญ่ (grand theory) ที่เหมาะสมต่อการใช้อธิบายปรากฏการณ์สังคมในระดับกว้างซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ผ่านการทำหน้าที่ของระบบย่อยหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

สำหรับนักคิดคนสำคัญคนหนึ่งของทฤษฎีดังกล่าว คือ Talcott Parsons โดยเขาได้กล่าวถึงระบบที่สำคัญในสังคมจำนวน 4 ระบบ ที่คอยตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม และระบบวัฒนธรรม โดยระบบเศรษฐกิจนั้นถูกใช้สำหรับแก้ไขปัญหาปากท้องหรือปัญหาการปรับตัวของสมาชิกในสังคม ระบบการเมืองถูกใช้สำหรับแก้ไขปัญหาคุณภาพหรือการบรรลุเป้าหมายของสมาชิกในสังคม ระบบสังคมถูกใช้สำหรับแก้ไขปัญหาการเสียระเบียบหรือการบูรณาการในสังคม และระบบวัฒนธรรมที่ Parsons มองว่า เป็นระบบที่ใหญ่ที่สุดนั้น ถูกใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาในด้านการสร้างและธำรงรักษาไว้ซึ่งแบบแผนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม โดยในมุมมองของ Parsons ระบบวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นระบบที่อยู่ในโครงสร้างส่วนบนที่สุดของสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2545) ซึ่งเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับที่ Bronfenbrenner ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมใน

ระบบมหภาค (macrosystem) ว่าเป็นสิ่งที่คอยโอบล้อมระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคมหรือระบบนิเวศโดยรวมทั้งหมด แต่เหนือสิ่งอื่นใดที่ Parsons ได้เน้นย้ำ คือ ในแต่ละระบบแม้จะมีหน้าที่เฉพาะด้านที่แตกต่างกันไป แต่ระบบต่าง ๆ ก็มีการประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี กล่าวอีกนัย คือ หากระบบใดระบบหนึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ระบบอื่น ๆ ก็จะคอยช่วยทำหน้าที่ดังกล่าวให้แทน เพื่อให้สังคมได้รับการบูรณาการ (integration) และปรับเข้าสู่ภาวะสมดุล

ในเวลาต่อมา Robert K. Merton ได้ต่อยอดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยเขาได้อธิบายเรื่อง “หน้าที่” ของระบบในสังคมเพิ่มเติมว่า หน้าที่โดยปกติที่ระบบย่อยต่าง ๆ ต้องกระทำอยู่แล้ว เรียกว่าเป็นหน้าที่เชิงประจักษ์ (manifest function) (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2545) เช่น ครูหรือโรงเรียนมีหน้าที่สอนความรู้และศีลธรรมขั้นพื้นฐานให้นักเรียน นักบวชหรือศาสนสถานมีหน้าที่ให้ที่พึ่งทางใจแก่สมาชิกในสังคมหรือช่วยประกอบพิธีทางศาสนา ผู้เป็นบิดามารดาควรมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรและให้การอบรมหรือการขัดเกลาทางสังคมในเบื้องต้นแก่เด็ก ฯลฯ แต่ในบางครั้งระบบย่อยบางระบบอาจไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ ระบบย่อยนั้นๆ ก็จะเกิดภาวะที่เรียกว่า การบกพร่องเชิงหน้าที่ (dysfunction) เช่น ในบางครอบครัวอาจขาดบิดาและ/หรือมารดาที่มีหน้าที่โดยตรงในการเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่เดียวกันถ้าระบบย่อยได้มีการทำหน้าที่อื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นไปตามหน้าที่หลักหรือหน้าที่เชิงประจักษ์ของตนเองตามที่สังคมคาดหวังก็จะเรียกภาวะดังกล่าวว่า หน้าที่เชิงแฝง (latent function) ทั้งนี้ Merton ได้กล่าวถึงหน้าที่เชิงแฝงไว้ว่า เป็นกระบวนการหนึ่งในสังคมที่ทำให้เกิดการทดแทนทดแทนเชิงหน้าที่ (functional alternatives) ซึ่งหมายความว่า ไม่มีสิ่งใดจำเป็นมากจนเมื่อขาดไปแล้วจะหาสิ่งอื่นมาทำหน้าที่ทดแทนได้ (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2545) เมื่อพิจารณาจากความหมายดังกล่าวแล้วและเมื่อนำไปเชื่อมโยงกับเรื่องการดูแลเด็กจึงกล่าวได้ว่า หน้าที่ในการดูแลเด็กซึ่งในที่นี้หมายถึงเด็กวัยเรียน ทุก ๆ หน่วยหรือทุก ๆ ระบบย่อยในสังคมต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ถึงแม้จะไม่ใช้หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือสถาบันทางสังคมใดสถาบันหนึ่งโดยตรง แต่ก็สามารถกระทำหน้าที่แฝงในลักษณะเป็นทางเลือกเชิงหน้าที่ที่มีส่วนต่อการขัดเกลาหรือดูแลสมาชิกรุ่นใหม่ในสังคมได้เช่นกัน

จากสาระสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม จึงกล่าวได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งในหลายสถาบัน ซึ่งเป็นสถาบันในระดับพื้นฐานที่มีหน้าที่ขัดเกลาสมาชิก

ใหม่หรือเด็ก ผู้เป็นพ่อและแม่ หรือบิดามารดานั้นจึงมีหน้าที่โดยตรงในการเลี้ยงดูบุตรในฐานะสมาชิกใหม่ของสังคม ดังนั้นในมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรจึงเป็นเรื่องธรรมชาติหรือสิ่งที่ควรเกิดขึ้นในครอบครัว ถ้าครอบครัวใดที่บิดามารดาไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ จึงอาจเข้าข่ายการบกพร่องเชิงหน้าที่ของสถาบันครอบครัว แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า เมื่อสถาบันครอบครัวทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์แล้วจะส่งผลเสียต่อเด็กในด้านต่าง ๆ ดังเช่น พัฒนาการเด็กซึ่งเป็นประเด็นหลักของเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้ที่สะท้อนถึงคุณภาพประชากรตั้งแต่วัยเยาว์ แต่สถาบันทางสังคมอื่น ๆ สามารถมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ทดแทนสถาบันครอบครัวหรือมีส่วนในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยได้เช่นกัน เช่น สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่โดยตรงในการสอนหนังสือหรือให้ความรู้ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก สถาบันเศรษฐกิจที่มีหน้าที่ในการผลิตสิ่งของหรือสื่อที่ใช้สำหรับส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก สถาบันการเมืองที่คอยกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่มีส่วนต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจึงมีความสำคัญและความเหมาะสมต่อการนำมาใช้อธิบายประเด็นการศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร และพัฒนาการเด็ก กล่าวคือ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า แม้ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 2.4.1 มีต้นกำเนิดมาจากนักวิชาการด้านการพยาบาล แต่คำว่า “ปฏิสัมพันธ์” ก็เป็นแนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในทางสังคมวิทยา ซึ่งทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมถือได้ว่า เป็นทฤษฎีระดับมหภาคทฤษฎีหนึ่งทางสังคมวิทยาที่อธิบายถึงที่มาของพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมว่า เกิดจากการที่สังคมได้กำหนดสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมกับสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมซึ่งมีลักษณะเป็นทฤษฎีมหภาคและมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ แบบองค์รวม ในบางครั้งทฤษฎีดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “ทฤษฎีระบบ” (System Theory) หรือในบางครั้งเรียกว่า “แนวทางเชิงระบบ” (System Approaches) โดยแนวทางเชิงระบบได้กำหนดองค์ประกอบของความเป็น “ระบบ” ไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบ (objects) ประกอบไปด้วยทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ตัวบุคคล การรับรู้ ความเชื่อ ฯลฯ 2) คุณสมบัติของระบบ (attributes) เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าระบบดังกล่าวเป็นระบบเปิดหรือปิด 3)

สัมพันธ์ภาพ (relationships) หมายถึง การติดต่อหรือความเกี่ยวข้องของระหว่างกันของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบ และ 4) สภาพแวดล้อม (environments) กล่าวคือ ไม่มีระบบใดที่ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ แต่ทุกระบบต่างอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งสิ้น โดยสภาพแวดล้อมในที่นี้ หมายถึง สภาพแวดล้อมของระบบซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกันไม่ว่าจะจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมก็ตาม (Stafford & Bayer, 1993) ดังนั้น เมื่อนำแนวทางเชิงระบบมาพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร จึงกล่าวได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งซึ่งก็คือระบบครอบครัวในระบบสังคมที่สะท้อนถึงสัมพันธ์ภาพ (relationships) ระหว่างตัวบุคคลที่เป็นบิดามารดากับบุตร ซึ่งมีมิติในเรื่องของการรับรู้ ความเชื่อ ความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตลอดจนการเป็นระบบที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อระบบในสังคม

เพราะฉะนั้น จากแนวทางเชิงระบบ การศึกษาสิ่งใดใดในสังคม เราจะไม่สามารถเข้าใจต่อสิ่งที่ถูกศึกษาได้อย่างถ่องแท้ถ้าไม่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ถูกศึกษากับสิ่งอื่น ๆ เช่นเดียวกันกับการศึกษามนุษย์ ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ก็มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การติดต่อสื่อสาร การให้/รับความช่วยเหลือ ฯลฯ ดังนั้นการพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำประเด็นเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเข้ามาเป็นตัวแปรหลักที่ใช้ในการศึกษา อย่างไรก็ตามข้อจำกัดของทฤษฎีขนาดใหญ่คือเมื่อนำมาใช้วิเคราะห์ในระดับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลอาจทำให้ไม่เกิดความชัดเจน เพราะได้ละเลยความคิดหรือความรู้สึกของปัจเจกบุคคล ดังนั้นเพื่อให้การอภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้เกิดภาพที่ชัดเจนในระดับปัจเจกบุคคลมากขึ้น จึงได้หยิบยกทฤษฎีทางสังคมอื่น ๆ ที่เน้นการอธิบายพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคลมาร่วมใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏดังกล่าว ได้แก่ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ในทางสังคมวิทยา และทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลในทางเศรษฐศาสตร์

2.4.3 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

นอกจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้ถูกนำมาใช้ในการอธิบายถึงสาเหตุของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ก็เป็นอีกกรอบความคิดหนึ่งในทางสังคมวิทยา ที่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายสาเหตุ

ของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรอันส่งผลต่อพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน โดยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดย Herbert Mead โดยเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญกับหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นระดับปัจเจกบุคคล โดยเขาสนใจเรื่อง “ตัวตน” ของมนุษย์ในฐานะสมาชิกของสังคมว่า ตัวตนของคนเราถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร ในเวลาต่อมา Herbert Blumer ได้พัฒนาทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยสาระสำคัญของทฤษฎีดังกล่าว อธิบายว่า โลกทางสังคมของมนุษย์เป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ สรรพสิ่งต่าง ๆ ล้วนแต่ถูกกำหนดความหมายขึ้นมาโดยมนุษย์ทั้งสิ้นโดยพฤติกรรมมนุษย์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระทำระหว่างกันบนพื้นฐานของความหมาย (meaning) ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ที่สมาชิกในสังคมเป็นผู้ให้ความหมายผ่านการตีความของแต่ละปัจเจกบุคคล (สัญญา สัญญา วิวัฒน์, 2545)

เพราะฉะนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรอาจไม่จำเป็นต้องถูกอธิบายด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้าง-หน้าที่ในสังคมซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกเสมอไป กล่าวคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่เกิดขึ้นในระหว่างการเลี้ยงดูบุตรอาจเป็นเพราะผู้เป็นบิดามารดาทำไปเพราะการตระหนักรู้ในตัวตนของตนเอง (self-concept) หรือความศรัทธาในตัวตนของตนเอง (self esteem) ว่า ตนเองเป็นใคร และสมควรทำอะไร กล่าวอีกนัย คือ ได้มีการตระหนักรู้ในสถานภาพหรือตัวตนในฐานะที่เป็นผู้ให้การขัดเกลา (socializers) เนื่องจากมีสถานภาพเป็น “บิดามารดา” ในขณะที่เด็กหรือบุตรได้รับการมองหรือถูกให้ความหมายจากผู้เป็นบิดามารดาว่า มีสถานะหรือตัวตนเป็นผู้ได้รับการขัดเกลา (socializee) ซึ่งการนำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มาใช้ในการวิเคราะห์จะช่วยทำให้การอธิบายผลมีมิติความเป็นมนุษย์มากขึ้น เนื่องจากสามารถอธิบายผลเกี่ยวกับจิตใจ ความคิด ความรู้สึกของปัจเจกบุคคลได้มากกว่าการใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมอธิบายผลเพียงอย่างเดียวเนื่องจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้มุ่งเน้นการอธิบายในเชิงโครงสร้างหรือสถาบันทางสังคมเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำทฤษฎีการเลือกและอรรถประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์มาร่วมใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวร่วมกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมและทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ซึ่งจะช่วยขยายความให้เห็นชัดว่า “ความหมาย” และ “คุณค่า” อันเกิดจากมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรนอกเหนือไปจากการกระทำไปตามหน้าที่ หรือสถานภาพ

และบทบาทของการเป็นบิดามารดา รวมถึงความคาดหวังที่มีต่อบุตรแล้ว “ความหมาย” “คุณค่า” และ “ความคาดหวัง” ก็สามารเป็นสาเหตุให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กวัยเรียนได้เช่นกัน ซึ่งจากกรอบความคิดใหญ่เรื่อง “ทุนมนุษย์” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น เป็นสิ่งที่ทำให้ในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องนำเอาหลายทฤษฎีของสาขาวิชาต่าง ๆ มาร่วมอธิบายการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรและพัฒนาการเด็ก เพราะการลงทุนในมนุษย์หรือในที่นี้ คือ การลงทุนให้กับประชากรในวัยเด็กก่อนวัยเรียน ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยบทบาทหรือความรับผิดชอบของผู้เป็นบิดามารดาเพียงอย่างเดียว การให้คุณค่าหรือการตีความต่อบุตรและความคาดหวังต่ออรรถประโยชน์จากตัวบุตรที่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลก็สามารถนำมาใช้อธิบายประเด็นดังกล่าวให้มีความลุ่มลึกมากขึ้นได้เช่นกัน

2.4.4 ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล

ดังที่ได้กล่าวไปในส่วนของการศึกษาเรื่องเด็กในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีสาขาวิชาย่อยสาขาหนึ่งที่เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์ประชากร” ได้มีการนำเอาองค์ความรู้หรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากรรวมถึงเรื่องของเด็กด้วยเช่นกัน สำหรับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่นิยมถูกนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางประชากร คือ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงหลักอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) เป็นหัวใจสำคัญ โดยทฤษฎีดังกล่าวได้กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีเหตุผลรองรับและมีการคำนึงเป้าหมาย (end) โดยมีการเลือกใช้วิธีการ (means) หรือกระทำในสิ่งซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายหรือตอบสนองความพึงพอใจหรือคาดหวังว่าจักได้ประโยชน์มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกหรือวิธีการอื่น ๆ ภายใต้ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่มีอยู่ (G. Becker, 1976) ดังนั้นทฤษฎีดังกล่าวจึงค่อนข้างครอบคลุมในการอธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ถูกมองว่ามีเหตุผล

ประชากรศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ได้นำทฤษฎีการเลือกและอรรถประโยชน์ (Choice and Utility Theory) หรือทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) มาอธิบายปรากฏการณ์ทางประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำมาใช้อธิบายภาวะเจริญพันธุ์หรือ

สถานการณ์การมีบุตร ตลอดจนความต้องการมีบุตร และอาจรวมถึงเรื่องของการสมรสและการตัดสินใจย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่ประเด็นเรื่องพัฒนาการของเด็กเป็นหลัก ดังนั้นจึงขอเน้นกล่าวถึงบทบาทของทฤษฎีการเลือกและอรรถประโยชน์ต่อภาวะเจริญพันธุ์หรือสถานการณ์การมีบุตร ตลอดจนความต้องการมีบุตรเท่านั้นซึ่งความต้องการดังกล่าวหรืออุปสงค์ต่อบุตรได้ครอบคลุมทั้งในมิติเชิงปริมาณและคุณภาพดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อการศึกษาเรื่องเด็กในทางเศรษฐศาสตร์

บุญคง หันจางสิทธิ์ (2540) ได้กล่าวถึงแนวทางการวิเคราะห์ภาวะเจริญพันธุ์และขนาดของครอบครัวได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการเลือกและอรรถประโยชน์ (choice and utility) กล่าวคือ จำนวนบุตรที่ครอบครัวจะมีหรือสามารถมีได้ให้อรรถประโยชน์ (utility) หรือความพึงพอใจ (satisfaction) เหมือนสินค้าที่คงทน (consumer durables) เนื่องจากสินค้าที่คงทนเหล่านี้ให้อรรถประโยชน์ในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น บุตรจึงเปรียบเสมือนสินค้าคงทน เนื่องจากเมื่อครอบครัวได้ให้กำเนิดบุตรขึ้นมาแล้ว บุตรก็อาจจะอยู่ด้วยกันต่อไปเป็นเวลานาน อรรถประโยชน์ของบุตรที่ให้แก่บิดามารดาและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว คือ ความสุขและความพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งบุตรอันก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจนั้นไม่ได้มาโดยการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กล่าวอีกนัย คือ บุตรไม่ใช่สินค้าไร้ราคา (free goods) สำหรับสิ่งแลกเปลี่ยนในการได้มาซึ่งบุตรที่ก่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจก็คือรายจ่ายหรือต้นทุนที่ปรากฏทั้งในรูปแบบของเงินและไม่ใช้เงิน สำหรับต้นทุนที่เป็นเงิน เช่น ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่าที่อยู่อาศัยรวมถึงการตกแต่งสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมต่อการเลี้ยงบุตร ค่ายารักษาพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน ค่าเสียโอกาสที่เป็นรายได้จากการหยุดงาน เป็นต้น สำหรับต้นทุนที่ไม่ใช่เงิน เช่น ความลำบากของมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ ความเจ็บปวดเวลาคลอด การเสียโอกาสในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นทั้งกิจกรรมหรือความสุขส่วนตัวเพื่อสละเวลามาเลี้ยงดูบุตร ฯลฯ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีบุตรเพื่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจจึงต้องมีการลงทุนในตัวบุตรในระหว่างการเลี้ยงดู ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้ไม่ใช่เกิดขึ้นกับคุณภาพของบุตรแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังสะท้อนกลับมาสู่ความสุขและความพึงพอใจในคุณภาพของบุตร และอาจหมายรวมถึงการได้พึ่งพาบุตรในอนาคตด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้นพัฒนาการของเด็กจึงเป็นตัวสะท้อนถึงความต้องการหรือเป้าหมายของผู้เป็นบิดามารดาว่า ต้องการให้บุตรมีคุณค่าหรือมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดเพื่อที่จะได้ก่อให้เกิดความพึงพอใจจากการที่ได้มีบุตร จึงกล่าวได้ว่า ถ้าการที่เด็กมีคุณภาพหรือมีพัฒนาการที่ดีเป็นเป้าหมาย โดยจุดเริ่มต้นคือการมีบุตรหรือตัดสินใจมีบุตร เพราะฉะนั้นกระบวนการหรือแนวทางที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหรือได้รับความพึงพอใจจากที่บุตรมีคุณภาพหรือมีพัฒนาการที่ดี สมวัย คือ วิธีการเลี้ยงดูหรือการขัดเกลาทางสังคมของผู้เป็นบิดามารดาซึ่งการได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูกหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรก็ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเลี้ยงดูด้วยเช่นกัน

2.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

จากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงวัยแรกเริ่มของมนุษย์ที่มีความเหมาะสมต่อการลงทุน/ขัดเกลาหรือเสริมสร้างพัฒนาการซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์อย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นการสร้างพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกด้านเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่หรือเข้าสู่วัยแรงงานที่มีศักยภาพหรือมีประสิทธิภาพในการสร้างผลิตภาพที่มีประสิทธิผลต่อไป อย่างไรก็ตาม มนุษย์เมื่อแรกเกิดไม่สามารถพึ่งพาหรือช่วยเหลือตนเองได้ จำเป็นต้องได้รับการดูแลหรือขัดเกลาจากคนรอบข้าง ซึ่งบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คือ ผู้เป็นบิดามารดาในครอบครัว ทั้งนี้ ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม นอกจากบิดามารดาหรือสมาชิกคนอื่นในครอบครัว สังคมที่อยู่นอกเหนือไปจากครอบครัว เช่น เพื่อนบ้าน ชุมชน สถานศึกษา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ต่างก็มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมหรือเสริมสร้างพัฒนาการของมนุษย์ได้เช่นกัน โดยในการศึกษาคั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยจากผู้เป็นบิดามารดา ในลักษณะการได้มีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยแวดล้อมและการลงทุนในมนุษย์อย่างหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ในวัยเด็ก นอกจากนี้เมื่อพิจารณากลับมาที่ตัวมนุษย์หรือร่างกายของคนเรา กล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนไม่ได้เกิดมามีสภาพปกติเหมือนกัน บางคนอาจเกิดมาพร้อมกับความพิการ ความผิดปกติทางพันธุกรรม หรือมีโรคประจำตัวบางอย่าง เพราะฉะนั้นพัฒนาการของมนุษย์หรือในเด็กก่อนวัยเรียน

แต่ละคนจึงอาจมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยที่มาจากทั้งในตัวของเด็กโดยกำเนิด รวมถึงปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่อยู่รอบตัวเด็ก

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน โดยแบ่งปัจจัยเป็น 2 ด้านหลัก คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ (nature) และปัจจัยด้านการเลี้ยงดู (nurture)

1) **ปัจจัยทางธรรมชาติ (nature)** เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของตัวเด็ก หรือเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติรวมถึงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยทางธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ อายุ เพศ น้ำหนักเมื่อแรกเกิด โรคประจำตัว/ความผิดปกติทางร่างกาย/ความพิการของเด็กตั้งแต่แรกเกิด โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นำปัจจัยทางธรรมชาติหรือตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของเด็กก่อนวัยเรียนมาร่วมวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นตัวแปรควบคุม

2) **ปัจจัยด้านการเลี้ยงดู (nurture)** เป็นปัจจัยแวดล้อมที่เด็กแต่ละคนได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ตลอดจนการถูกหล่อหลอมเลี้ยงดูด้วยการให้คุณค่าและความหมายเชิงสังคมบางอย่าง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยด้านการเลี้ยงดูที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย อาทิ เขตเมืองหรือชนบท ภูมิภาค ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของครัวเรือน ตลอดจนลักษณะของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียนทั้งในแง่ปัจจัยทางประชากรและสังคม อาทิ ระดับเศรษฐกิจสถานะของบิดามารดาหรือครัวเรือน การได้อยู่อาศัยกับบิดามารดา สถานภาพสมรสของมารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ลักษณะอาชีพของบิดามารดา ทักษะ/ความสามารถด้านการอ่านของบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็ก ประเภทของสื่อที่ใช้ในระหว่างการเลี้ยงดู ลักษณะเนื้อหาของสื่อ/ที่ใช้ในระหว่างการเล่าเรื่องให้เด็กฟัง พฤติกรรมสุขภาพของมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ อายุมารดาหรือผู้ดูแลหลัก รูปแบบการเลี้ยงดูบุตร การทำกิจกรรมร่วมกับบุตร อาทิ การเล่นนิทาน การอ่านหนังสือ การทำงานบ้าน การเล่น ฯลฯ รวมถึงตัวแปรที่เป็นลักษณะของเด็กอันเกิดจากการเลี้ยงดู เช่น พฤติกรรมด้านโภชนาการทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาทิ การดื่มนมแม่ การรับประทานอาหารประเภทต่าง ๆ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน รวมถึงการมีสื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็กภายในบ้าน เช่น ของเล่น หนังสือ โทรทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น เพราะฉะนั้นนอกเหนือไปจากการทำกิจกรรมร่วมกันหรือการ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่เป็นปัจจัยหลักในการมุ่งเน้นศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยอื่น ๆ ในด้านการเลี้ยงดูก็จะถูกนำมาร่วมวิเคราะห์ในฐานะตัวแปรควบคุมเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยการเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ในอีกแง่ คือ พัฒนาการบางอย่างของเด็กอาจสนับสนุนหรือส่งเสริมต่อพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียนได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนที่เป็นทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ทางจิตวิทยา ได้ยกตัวอย่างถึงความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดจนการบรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาว่า ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความพร้อมทางร่างกายหรือการมีพัฒนาการด้านร่างกายที่สมวัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กได้ด้วย เช่น กล้ามเนื้อขาที่แข็งแรงช่วยให้เด็กได้เดินไปไหนมาไหนได้สะดวก จึงอาจทำให้มีโอกาสในการได้เรียนรู้กับสิ่งรอบตัวได้มากขึ้น ดังนั้นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงพัฒนาการทางร่างกายจึงสามารถได้รับการนำมาร่วมวิเคราะห์ในฐานะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กในด้านสติปัญญาตลอดจนด้านอารมณ์และสังคมได้เช่นกัน สำหรับตัวแปรที่บ่งชี้ถึงพัฒนาการด้านร่างกาย เช่น ความเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อแขนและขา น้ำหนัก ส่วนสูง หรือความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักและส่วนสูง (ดัชนีมวลกาย) เป็นต้น ซึ่งตัวแปรลักษณะดังกล่าวแม้เป็นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงลักษณะทางกายภาพของเด็ก แต่ไม่สามารถจัดหมวดหมู่ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นตัวแปรทางธรรมชาติ (nature) หรือตัวแปรด้านการเลี้ยงดู (nurture) เนื่องจากพัฒนาการทางร่างกายของเด็กสามารถเกิดได้จากทั้งพันธุกรรมหรือปัจจัยทางธรรมชาติ และเกิดขึ้นได้จากการเลี้ยงดู เช่น การให้เด็กทานอาหารในปริมาณที่มากหรือน้อยเกินไป การดูแลเรื่องการออกกำลังกายหรือพฤติกรรมสุขภาพของเด็ก ฯลฯ

เพราะฉะนั้น จากความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่สนใจในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อได้พิจารณา ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม จึงสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework) โดยแบ่งเป็นตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ และตัวแปรควบคุมได้ ดังนี้

1) ตัวแปรตาม

ตัวแปรตามหรือประเด็นเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน สามารถจำแนกออกเป็นได้หลายด้าน แต่งานศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางจิตวิทยา ได้แบ่งประเภทของพัฒนาการออกเป็น 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พัฒนาการด้านสังคม

และพัฒนาการด้านสติปัญญา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงประชากรวิทยา ซึ่งมีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา จึงได้หยิบยกแนวทางการศึกษาพัฒนาการเด็กในมุมมองแบบ “ทุนมนุษย์” ในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาประชากรในมิติเชิงคุณภาพ โดยจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทุนมนุษย์และอุปสงค์ต่อบุตร ได้พบว่าการลงทุนในมนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์หรือในวัยเด็กดังเช่นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจะก่อให้เกิดความคุ้มค่าและผลประโยชน์ระยะยาวต่อแรงงานและประเทศในอนาคต โดยงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการของเด็กและได้แบ่งประเภทของพัฒนาการหรือทักษะของเด็กออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านทักษะทางปัญญา และทักษะทางพฤติกรรม เพราะฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นวิเคราะห์พัฒนาการเด็กในฐานะตัวแปรตามโดยแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ด้าน ตามแนวทางการศึกษาพัฒนาการเด็กในทางเศรษฐศาสตร์ คือ พัฒนาการที่เป็นทักษะทางปัญญา และพัฒนาการที่เป็นทักษะทางพฤติกรรม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คงไว้ซึ่งการแบ่งประเภทด้านพัฒนาการของทางจิตวิทยาที่เป็นสาขาวิชาต้นกำเนิดในการแบ่งประเภทพัฒนาการที่ได้ถูกนำไปใช้ในวงกว้าง ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้คำว่า “พัฒนาการทางสติปัญญา” ในความหมายเดียวกันกับทักษะทางปัญญา และ “พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม” ในความหมายเดียวกันกับทักษะทางพฤติกรรม

2) ตัวแปรอิสระ

ดังที่ได้กล่าวไว้ในขอบเขตการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย กล่าวคือ ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งจากการกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกับบิดามารดา พบว่า ทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยา กล่าวถึง บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรหรือจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวเป็นระบบย่อยอย่างหนึ่งในระบบนิเวศทั้งหมดที่มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการชีวิตมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนในการสนับสนุนหรือส่งเสริมพัฒนาการของบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนในระยะแรกเริ่มก่อนที่เด็กจะเติบโตและได้รับอิทธิพลจากระบบสังคมอื่นต่อไป เช่น การฝึกให้เด็กเดินหรือเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ การสอนให้เด็กรู้จักควบคุมหรือการแสดงออกอารมณ์อย่างเหมาะสม การสอนหรือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามกติกาของสังคม การ

ฝึกสอนให้เด็กรู้จักสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ตัวอักษร ตัวเลข ภาพ สี ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวถึงบทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรหรือจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวว่า เป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งมีเหตุและผลรองรับ กล่าวคือ นอกจากบิดามารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็กหรือบุตรมากที่สุดในฐานะผู้ให้กำเนิดตามที่ทฤษฎีทางจิตวิทยาได้อธิบายไว้ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรหรือครอบครัวเป็นความสัมพันธ์พื้นฐานซึ่งคอยให้การขัดเกลาทางสังคมในระยะแรกเริ่มหลังจากเด็กได้ถือกำเนิดขึ้นมา ทั้งนี้ แม้สังคมได้กำหนดหรือคาดหวังในบทบาทดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่บิดามารดาควรพึงกระทำต่อบุตรซึ่งเป็นการพิจารณาตามสถานภาพและบทบาทรวมถึงความคาดหวังทางสังคมหรือเหตุผลเชิงจิตวิสัยเป็นหลัก แต่เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในเชิงอัตวิสัย การให้ความหมายและคุณค่าในการเลี้ยงดูหรือการลงทุนในบุตรโดยคำนึงถึงอรรถประโยชน์สูงสุดที่บิดามารดาคาดว่าจะได้รับจากบุตรเมื่อเติบโตขึ้นในอนาคต หรือการเลี้ยงดูบุตรโดยคำนึงถึงมิติในเชิงคุณภาพ ก็สามารถช่วยอธิบายความสัมพันธ์ของพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำแนวคิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมาพัฒนาเป็นตัวแปรการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในฐานะที่เป็นช่องทางหนึ่งในการเลี้ยงดู หรือกล่าวอีกนัยคือเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการขัดเกลาทางสังคมหรือการลงทุนในเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อให้เด็กได้มีคุณภาพโดยในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงคุณภาพประชากรที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียนผ่านแนวคิดพัฒนาการเด็กดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อตัวแปรตาม

3) ตัวแปรควบคุม

นอกเหนือไปจากการปฏิสัมพันธ์หรือการทํากิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า มีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มของตัวแปรได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยด้านการเลี้ยงดู ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้น ซึ่งตัวแปรควบคุมเหล่านี้ จะได้รับการนำมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กหรือคุณภาพของประชากรให้ดียิ่งขึ้นตั้งแต่เยาว์วัย

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกลุ่มตัวแปรควบคุมขึ้นมาใหม่โดยพิจารณาจากความเชื่อมโยงของเนื้อหาในส่วนต่างๆ ที่ปรากฏในการทบทวนวรรณกรรม เนื่องจากการแบ่งกลุ่มตัวแปรควบคุมโดยยึดตามเกณฑ์ปัจจัย 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ (nature) และปัจจัยจากการเลี้ยงดู (nurture) อาจส่งผลให้งานศึกษาในครั้งนี้เข้าข่ายการศึกษาแบบจิตวิทยามากเกินไป การจัดกลุ่มตัวแปรควบคุมโดยคำนึงถึงธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายหรือเด็กก่อนวัยเรียนจึงอาจเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการอภิปรายผลและกำหนดข้อเสนอแนะมากกว่า ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมจึงสามารถแบ่งประเภทกลุ่มตัวแปรควบคุมได้ดังนี้

3.1) กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน โดยกลุ่มตัวแปรดังกล่าวประกอบไปด้วยตัวแปรที่มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะทางกายภาพหรือภูมิหลังของเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวคือนอกจากหมายถึงตัวแปรที่เป็นปัจจัยทางธรรมชาติอย่างอายุ เพศ ยังหมายรวมถึงปัจจัยทางสังคมหรือจากการเลี้ยงดู เช่น ประวัติการติ่มนมแม่ กล่าวคือแม้การติ่มนมแม่เป็นพฤติกรรมของมารดาในระหว่างการเลี้ยงดู แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับการติ่มนมแม่ จึงเป็นข้อมูลในอดีตหรือภูมิหลังของเด็ก ผู้วิจัยจึงได้จัดให้ตัวแปรประวัติการติ่มนมแม่อยู่ในกลุ่มตัวแปรลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ลักษณะตัวแปรในกลุ่มดังกล่าวสามารถครอบคลุมได้ถึงลักษณะทางกายภาพที่สะท้อนถึงพัฒนาการทางร่างกายของเด็กได้เช่นกัน อาทิ น้ำหนัก ส่วนสูง ดัชนีมวลกาย เป็นต้น

3.2) กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน โดยลักษณะครัวเรือนในที่นี้ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง รวมถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในทางประชากรศาสตร์ โดยจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า ลักษณะครัวเรือนที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม แม้ข้อมูลลักษณะครัวเรือนบางอย่างถูกเก็บรวบรวมด้วยข้อบ่งชี้ในเชิงกายภาพ เช่น ที่ตั้งของครัวเรือน แต่ก็สามารถนำมาวิเคราะห์โดยพิจารณาถึงความหมายทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับข้อมูลดังกล่าว เช่น เขตพื้นที่เทศบาลกับนอกเขตเทศบาล ก็สามารถนำมาพิจารณาในบริบทเชิงสังคมในแง่ความเป็นเมืองและชนบท หรือภูมิภาคที่เป็นที่ตั้งของครัวเรือน ก็สามารถนำมาพิจารณาถึงมิติเชิงเศรษฐกิจสังคมเกี่ยวกับความเจริญหรือความทันสมัยของพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพฯ ในฐานะเมืองหลวงที่เป็น

ศูนย์กลางความเจริญในด้านต่าง ๆ นอกจากปัจจัยในเชิงพื้นที่ ระดับเศรษฐกิจสถานะครัวเรือนก็เป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงลักษณะครัวเรือน ในขณะที่เดียวกันปัจจัยในด้านชาติพันธุ์ก็สะท้อนถึงลักษณะครัวเรือนในแง่มิติทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมก็ได้พบว่า ระบบต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งในแง่ระบบเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แม้เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นในระดับครัวเรือน แต่ทั้ง 2 ระบบดังกล่าวต่างก็เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้เช่นกัน

นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เนื่องจากงานศึกษาดังกล่าวเป็นงานศึกษาในเชิงประชากรศาสตร์ ประกอบกับจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า มีตัวแปรทางประชากรและสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กในฐานะคุณภาพประชากร อาทิ ขนาดครัวเรือนซึ่งสามารถวัดได้จากจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ตลอดจนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีลักษณะทางประชากรเป็นผู้สูงอายุ/เด็ก ซึ่งสามารถพิจารณาในแง่มุมของการเกื้อหนุนระหว่างรุ่นหรือการเป็นภาระของประชากรวัยพึ่งพิงในครัวเรือนได้เช่นกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ข้อมูลลักษณะครัวเรือนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการเด็กในฐานะที่เป็นสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กก่อนวัยเรียน

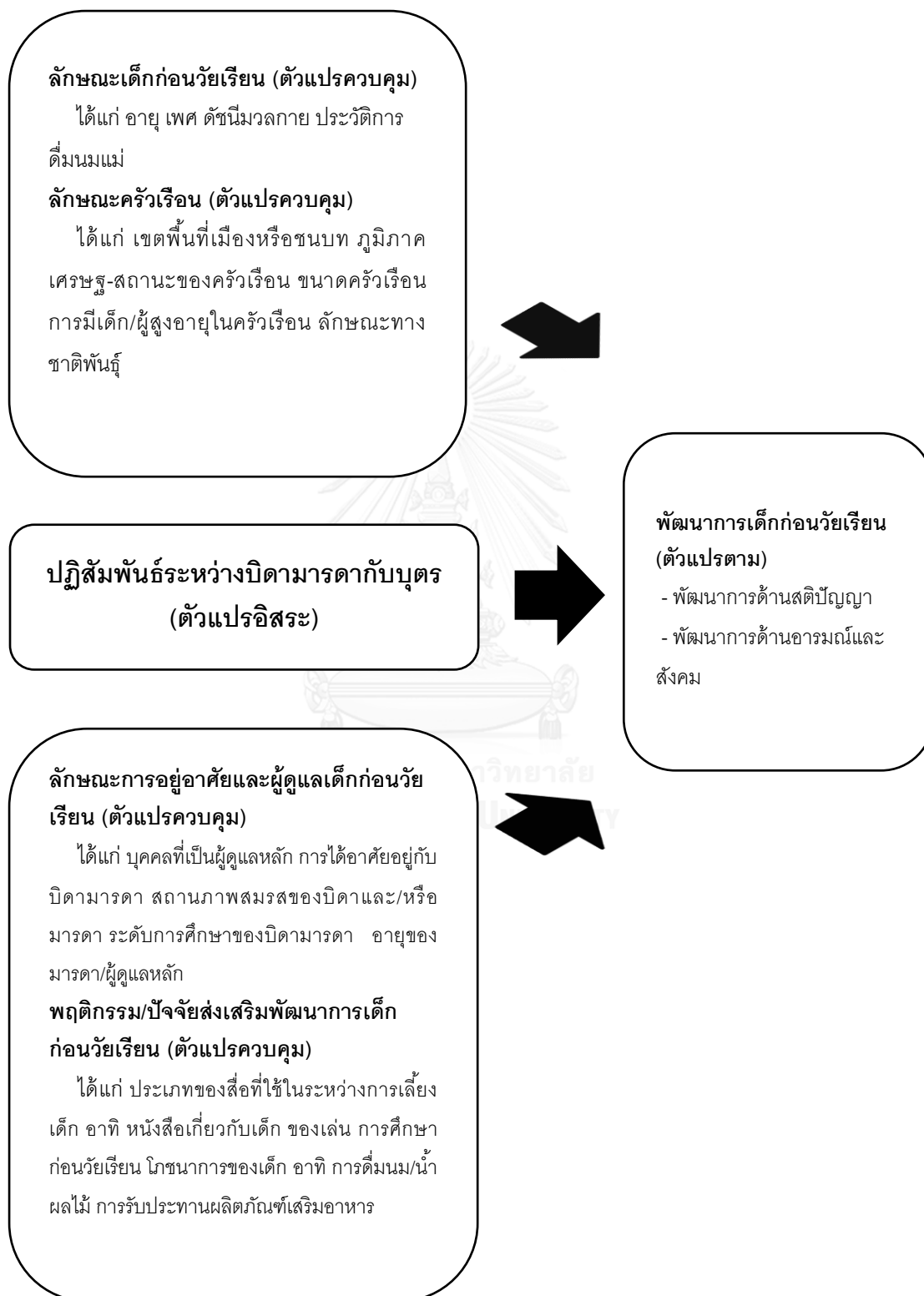
3.3) กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน โดยบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม คือ สมาชิกในสถาบันครอบครัว ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาและญาติหรือบุคคลอื่นในครัวเรือนเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นบิดามารดาตลอดจนผู้ดูแลหลัก เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็กในช่วงก่อนวัยเรียนมากที่สุด ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลดังกล่าวอาจมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก อาทิ อายุซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็กหรือวัยวุฒิ/ความพร้อมในการมีและเลี้ยงดูบุตร ระดับการศึกษาซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของบิดามารดาหรือผู้ดูแลหลักในการเลี้ยงดูเด็ก สถานภาพสมรสซึ่งเป็นตัวชี้ถึงสถานการณ์ด้านสัมพันธภาพของคู่สมรสในครอบครัว หรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลักซึ่งในบางครอบครัวบิดามารดาอาจมีภาระในการทำงานนอกบ้าน จึงอาจทำให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวเป็นผู้ดูแลหลักในการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนแทนบิดามารดา เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวแปรลักษณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กก่อนวัยเรียนจึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยด้านการเลี้ยงดู (nurture) หรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งที่สามารถมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

3.4) กลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ลักษณะของตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันทั้งของตัวเด็กและการได้รับการดูแล/เลี้ยงดูจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก เช่น การเข้ารับการศึกษาระดับปฐมวัย

หรือการศึกษาก่อนวัยเรียน การจัดสรรทรัพยากรที่มีลักษณะเป็นสื่อการเรียนรู้หรือส่งเสริมพัฒนาการเด็กไว้ในครัวเรือน เช่น หนังสือเกี่ยวกับเด็ก ของเล่น นอกจากนี้ยังสามารถรวมถึงการส่งเสริมพฤติกรรมโภชนาการที่เอื้อต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยในด้านต่าง ๆ เช่น การดื่มนม การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในปัจจัยการเลี้ยงดู (nurture) หรือสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนเช่นกัน

เพราะฉะนั้น จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีตัวแปรต่าง ๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีผลบวกต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน จึงสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังปรากฏในภาพที่ 2.2 อย่างไรก็ตาม ตัวแปรที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในด้านความครบถ้วนของตัวแปรควบคุมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีประเทศไทย พ.ศ.2555 หรือ MICS4 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกับตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมแล้ว จึงอาจทำให้ขาดตัวแปรบางตัวแปรที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าวจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 6

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่มีลักษณะข้อมูลแบบตัดขวาง (cross-section data) เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เกิดจากการสำรวจในระดับประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งในที่นี้ คือ การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555

3.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 (The Multiple Indicator Cluster Survey, MICS4)⁶ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ภายใต้การสนับสนุนขององค์การยูนิเซฟ (UNICEF) กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

3.2.1 การเปรียบเทียบเครื่องมือการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยกับเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ในการสำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 เกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันมีเครื่องมือ 3 เครื่องมือหลักที่นิยมใช้หรือเป็นแม่แบบในการสำรวจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ แบบทดสอบ Denver II แบบคัดกรองการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก รวมถึงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) โดยลักษณะของเครื่องมือทั้ง 3 ประเภทมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไปตามประเด็นเปรียบเทียบซึ่งปรากฏในตารางที่ 3.1 โดยประเด็นดังกล่าวประกอบไปด้วยชื่อที่ใช้ในการเรียกเครื่องมือ

⁶ ข้อมูล MICS4 ที่ได้รับจากสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นข้อมูลดิบ ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบไฟล์ SPSS ผู้วิจัยนำมาคลีนข้อมูลและใช้คำสั่งในการวิเคราะห์ภายหลังผ่านโปรแกรม STATA ด้วยตัวผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ ช่วงอายุของกลุ่มเป้าหมาย การแบ่งด้านพัฒนาการ ตัวอย่างข้อคำถามในการวัด พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เกณฑ์การประเมินถึงความปกติ ของพัฒนาการ

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบเครื่องมือ 3 เครื่องมือหลัก ที่ใช้สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็ก ก่อนวัยเรียน

ประเด็นเปรียบเทียบ	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน		
	Denver II	DSPM	MICS
ชื่อทางการภาษาไทย	ไม่มี (นิยมใช้คำว่า แบบทดสอบ Denver II)	แบบคัดกรองการเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาการ เด็ก	การสำรวจสถานการณ์ เด็กและสตรีวัยเจริญ พันธุ์
ชื่อทางการภาษาอังกฤษ	Denver Developmental Screening Test II	Developmental Surveillance and Promotion Manual	Multiple Indicator Cluster Survey
วัตถุประสงค์	การใช้คัดกรองเด็กทั่วไป เพื่อเปรียบเทียบ ความสามารถด้านต่าง ๆ กับเด็กในวัยเดียวกันว่ามี พัฒนาการที่สมวัยหรือไม่	การใช้เฝ้าระวัง คัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการ เด็กแบบเบ็ดเสร็จ	สำรวจสถานการณ์ของ เด็กและสตรีวัยเจริญ พันธุ์ในด้านต่าง ๆ โดย ไม่ได้เก็บข้อมูล พัฒนาการเด็กเพียง อย่างเดียว
ช่วงอายุของ กลุ่มเป้าหมาย	เด็กเมื่อแรกเกิดจนถึง อายุ 6 ปี โดยแบ่งช่วงอายุ เป็น 2 ช่วงใหญ่ คือ 1) ช่วงอายุ 0-24 เดือน และ 2) ช่วงอายุอย่าง 3 ปี – อายุ 6 ปี	กำหนดอายุของเด็กเป็น อายุเดือนเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุแรกเกิดถึง 8 เดือน กลุ่มอายุ 9 เดือน กลุ่มอายุ 18 เดือน (1 ปี ครึ่ง) กลุ่มอายุ 30 เดือน (2 ปีครึ่ง) และกลุ่มอายุ 42 เดือน (3 ปีครึ่ง)	อายุ 3-4 ปี หรือ 36-59 เดือน
การแบ่งด้านพัฒนาการ	แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกล้ามเนื้อเล็ก และการปรับตัว	แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเคลื่อนไหว 2) ด้านการใช้	แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอ่านออก และการรู้จักตัวเลข

ประเด็นเปรียบเทียบ	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน		
	Denver II	DSPM	MICS
	2) ด้านการใช้ กล้ามเนื้อใหญ่	กล้ามเนื้อมัดเล็กและ สติปัญญา	2) ด้านกายภาพ
	3) ด้านภาษา	3) ด้านการเข้าใจ ภาษา	3) ด้านสังคมและ อารมณ์
	4) ด้านสังคมและการ ช่วยเหลือตนเอง	4) ด้านการใช้ภาษา 5) ด้านการช่วยเหลือ ตนเองและสังคม	4) ด้านการเรียนรู้
ตัวอย่างข้อคำถามหรือ ตัวชี้วัดของพัฒนาการ ทางสติปัญญาในเด็กอายุ 3-4 ปี	- พูดเป็นประโยคให้ผู้อื่น ฟังเข้าใจได้เกือบหมด - รู้คำคุณศัพท์ 3 คำ - รู้กริยา 4 อย่าง - บอกความหมายได้ 5 คำ	- ถามคำถามได้ 4 แบบ เช่น ใคร อะไร ที่ไหน ทำไม (37-42 เดือน) - พูดเป็นประโยค 3 คำ ติดต่อกัน โดยมี ความหมายและเหมาะสม กับโอกาส ได้ (43-48 เดือน) - เลือกสีได้ 8 สี ตามคำสั่ง (55-60 เดือน)	- สามารถบอกหรือ เรียกชื่อตัวอักษรได้อย่าง น้อย 10 ตัว - สามารถอ่านคำง่าย ๆ หรือคำที่ใช้ ได้ยินบ่อย ๆ ได้อย่างน้อย 4 คำ - รู้จักเลข และสามารถ บอกตัวเลข 1-10 ได้
ตัวอย่างข้อคำถามหรือ ตัวชี้วัดของพัฒนาการ ทางอารมณ์และสังคมใน เด็กอายุ 3-4 ปี	- สวมเสื้อทางศีรษะ - บอกชื่อเพื่อน - แปร่งฟันด้วยตนเอง - จัดอาหาร รินน้ำ	- ทำตามกฎในการเล่น เป็นกลุ่มได้ (37-42 เดือน) - เล่นเลียนแบบบทบาท ของผู้ใหญ่ได้ (55-60 เดือน)	- สามารถเข้ากับเด็กคนอื่น ได้ดี - ไม่มีการเตะ กัด หรือ ทุบตีเด็กคนอื่นหรือ ผู้ใหญ่ - ไม่มีอาการสมาธิสั้น หรือถูกเบี่ยงเบนความ สนใจได้ง่าย
เกณฑ์การประเมินว่าเด็ก คนใดมีพัฒนาการปกติ	เด็กที่เข้าข่ายว่ามี พัฒนาการปกตินั้นจะต้อง เป็นเด็กที่ได้รับการ ประเมินจากข้อทดสอบ ต่าง ๆ ในแต่ละอายุโดย ไม่มีผลว่า “ล่าช้า” หรือ มี	เด็กที่มีพัฒนาการที่ปกติ คือ เด็กที่ผ่านข้อทดสอบ ทุกข้อที่เด็กในแต่ละช่วง อายุสามารถทำได้	- ในแต่ละด้าน พัฒนาการ แม้ทำไม่ได้ เพียง 1 ข้อคำถามหรือ 1 เกณฑ์ ก็ถือว่าเป็น พัฒนาการเป็นไปตาม เกณฑ์

ประเด็นเปรียบเทียบ	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน		
	Denver II	DSPM	MICS
	ผลว่า “ควรระวัง” เพียง 1 ข้อทดสอบ		- สำหรับพัฒนาการในภาพรวม คือ ผ่านเกณฑ์พัฒนาการอย่างน้อย 3 ใน 4 ด้านขึ้นไป

จากตารางที่ 3.1 สามารถกล่าวถึงเหตุผลของการเลือกข้อมูลพัฒนาการเด็กจากเครื่องมือในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยสามารถอภิปรายเหตุผลได้ดังนี้

1) **วัตถุประสงค์** ในกรณีที่เป็นการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ พบว่าเป็นการสำรวจข้อมูลที่นอกเหนือไปจากสถานการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก แต่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของเด็กในด้านอื่น ๆ ตลอดจนข้อมูลของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จึงทำให้ได้ข้อมูลลักษณะของมารดาที่มีบุตรและเข้าข่ายว่าเป็นเด็กก่อนวัยเรียนได้จากการสำรวจเดียวกัน นอกจากนี้ยังเป็นการสำรวจที่แบ่งเครื่องมือหรือแบบสอบถามย่อยโดยถามเกี่ยวกับลักษณะครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง ซึ่งส่งผลให้ได้ข้อมูลลักษณะครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ด้วย เพราะฉะนั้นข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จึงอาจมีความเกี่ยวพันกับพัฒนาการเด็ก การใช้ข้อมูลจากการสำรวจดังกล่าวจึงสามารถนำมาใช้ศึกษาในเชิงวิชาการได้ดีกว่าข้อมูลพัฒนาการเด็กที่มาจากอีก 2 เครื่องมือที่เหลือซึ่งเป็นเพียงการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการเด็กเท่านั้น และอาจได้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือนหรือผู้ปกครองที่ไม่ละเอียดเท่ากับการสำรวจในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์

2) **ช่วงอายุของกลุ่มเป้าหมาย** จากการเปรียบเทียบช่วงอายุของเด็กก่อนวัยเรียนทั้ง 3 เครื่องมือ พบว่า ในกรณีการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์มีการกำหนดขอบเขตช่วงอายุของเด็กก่อนวัยเรียนในขอบเขตที่แคบกว่าเครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งถ้าได้นำข้อมูลจากเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาเชิงวิชาการ สามารถทำให้กำหนดขอบเขตการวิจัยที่รัดกุมได้มากกว่า เนื่องจากถ้าพิจารณาจากทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยา ได้พบว่า แม้ช่วงอายุเด็กก่อนวัยเรียนมีระยะเวลาประมาณ 0-5 ปี แต่ในช่วง 5 ปี ดังกล่าว เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการค่อนข้างมากในระยะเวลาอันสั้น ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เด็กก่อน

วัยเรียนตอนปลายมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กก่อนวัยเรียนตอนต้น รวมถึงความสำคัญของการที่เด็กอายุ 3-4 ปี มีพัฒนาการที่สมวัย ซึ่งเป็นขั้นที่เด็กสามารถมีความคิดริเริ่มต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่หากได้รับการส่งเสริมพัฒนาการในช่วงดังกล่าวอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันถ้าเด็กในช่วงอายุดังกล่าวมีพัฒนาการที่ล่าช้าก็จะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกกลัวหรือไม่กล้าคิดและ/หรือลองทำในสิ่งใหม่ที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้ในอนาคต จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ความจำเพาะของกลุ่มอายุเด็กก่อนวัยเรียนในกรสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์จึงมีความเหมาะสมต่อการศึกษาเฉพาะกรณีมากกว่าเครื่องมืออื่นที่กำหนดขอบเขตช่วงอายุกว้างกว่าดังเช่นในกรณีแบบทดสอบ Denver II และการเจาะจงอายุที่จำเพาะเป็นรายเดือน/รายปีในหลายอายุในแบบคัดกรองการไฝ่ระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งถ้านำข้อมูลพัฒนาการเด็กจากเครื่องมือทั้ง 2 มาใช้ อาจทำให้ขอบเขตการศึกษากว้างเกินไป ในขณะที่เดียวกันแม้สามารถเลือกข้อมูลรายอายุจากเครื่องมือทั้ง 2 มาศึกษาเฉพาะกรณีได้ แต่ถ้าพิจารณาจากเหตุผลในประเด็นการแบ่งด้านพัฒนาการ และตัวอย่างข้อคำถามในการวัดพัฒนาการประกอบไปด้วย การเลือกข้อมูลพัฒนาการเด็กจากเครื่องมือทั้ง 2 จึงค่อนข้างมีข้อจำกัดพอสมควร

3) การแบ่งด้านพัฒนาการ จากการเปรียบเทียบ พบว่า การแบ่งประเภทพัฒนาการในข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ เป็นการแบ่งด้านพัฒนาการที่อิสระจากกัน และมีความครบถ้วนตามการแบ่งประเภทพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยามากกว่าการแบ่งด้านพัฒนาการในกรณีข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือแบบทดสอบ Denver II ซึ่งพบว่าขาดมิติด้านอารมณ์หรือจิตใจ และในแบบคัดกรองการไฝ่ระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งพบว่าได้มีการรวมมิติด้านร่างกายและสติปัญญาเข้าด้วยกัน รวมถึงได้มีการแยกมิติด้านภาษาออกจากมิติทางสติปัญญา แม้ว่าการแบ่งด้านพัฒนาการของแต่ละเครื่องมือได้มีวัตถุประสงค์ในการแบ่งที่แตกต่างกันไป กล่าวคือไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าเครื่องมือใดมีการแบ่งด้านพัฒนาการได้ดีหรือด้อยกว่า แต่เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ดังนั้นจึงได้มีการเลือกใช้ข้อมูลจากเครื่องมือที่มีการแบ่งด้านพัฒนาการที่ใกล้เคียงกับทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยามากที่สุด ซึ่งก็คือ ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์

4) ตัวอย่างข้อคำถามหรือตัวชี้วัดของพัฒนาการเด็กอายุ 3-4 ปี ซึ่งในที่นี้ได้หยิบยกเฉพาะตัวอย่างข้อคำถามหรือตัวชี้วัดของพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมเป็นหลักตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 จากการเปรียบเทียบ

ตัวอย่างข้อคำถามหรือตัวชี้วัดของพัฒนาการเด็กอายุ 3-4 ปี ทั้งพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า ตัวอย่างข้อคำถามหรือตัวชี้วัดของพัฒนาการเด็กในกรณีข้อมูลการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์มีลักษณะตรงตามการแบ่งด้านพัฒนาการและเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการเด็ก ในขณะที่ข้อมูลจากเครื่องมือแบบทดสอบ Denver II และแบบคัดกรองการไ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีข้อจำกัดในประเด็นที่ว่า

จากเหตุผลของการใช้ข้อมูลการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ตลอดจนข้อมูลการเปรียบเทียบเครื่องมือต่าง ๆ ในการสำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงต้น จึงสามารถสรุปข้อดีและข้อเสียของแหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ได้ดังนี้

1) **ข้อดี** คือ การได้นำข้อมูลพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่เกิดจากการสำรวจขนาดใหญ่ในระดับประเทศมาใช้ในการศึกษาทางวิชาการ ซึ่งทำให้ข้อมูลดังกล่าวเกิดประโยชน์มากขึ้น นอกเหนือไปจากการได้ข้อมูลที่แสดงถึงสถานการณพัฒนาการเด็กเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ การนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาในเชิงวิชาการช่วยทำให้เห็นความลุ่มลึกในแง่ความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปเนื่องจากข้อมูลที่ใช้เกิดจากการสุ่มตัวอย่างในระดับชาติ

2) **ข้อเสีย** คือ มาตรวัดในการประเมินว่าเด็กคนใดผ่านเกณฑ์หรือเข้าข่ายว่ามีพัฒนาการปกติในการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทยค่อนข้างหยาบกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับแบบทดสอบ Denver II ซึ่งมีการแปลผลที่ละเอียดกว่า ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่ามีสาเหตุมาจากวัตถุประสงค์ในการใช้เครื่องมือทั้ง 3 ประเภทมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการเลือกใช้การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ และข้อดีที่ได้จากการใช้ข้อมูลดังกล่าว พบว่า การใช้ข้อมูลการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์มีแนวโน้มที่เป็นประโยชน์มากกว่าทั้งในแง่การศึกษาเชิงวิชาการและการพัฒนาไปสู่นโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนต่อไป

3.2.2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์

สำหรับความเป็นมาของการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ การสำรวจดังกล่าวเป็นการสำรวจที่ประเทศไทยได้นำเอาโครงสร้างแบบสอบถามและหลักการต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากการสำรวจระดับนานาชาติที่มีชื่อว่า Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) มาใช้ในการสำรวจสถานการณของเด็กและสตรีระดับครัวเรือนที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ

การสำรวจดังกล่าวหรือที่เรียกชื่อย่อว่า MICS เป็นการสำรวจที่ได้รับการพัฒนาโดยองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) โดยองค์การยูนิเซฟมีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาแบบสำรวจดังกล่าวขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์เด็ก อันจะนำไปสู่การสะท้อนถึงสถานการณ์เด็กและสตรีในระดับนานาชาติและการได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบเพื่อแก้ปัญหาด้านสถานการณ์เด็กและสตรีในแต่ละประเทศต่อไป (UNICEF, 2014) สำหรับการสำรวจ MICS ในระดับนานาชาติ นั้นได้เกิดขึ้นมาแล้วจำนวน 5 รอบ โดยรอบแรก (MICS1) เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1995-1996 รอบที่ 2 (MICS2) เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2000 รอบที่ 3 (MICS3) เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2005-2006 รอบที่ 4 เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2012 (MICS4) และรอบที่ 5 หรือครั้งล่าสุด (MICS5) เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2015 (Wikipedia, 2015) ปัจจุบันได้มีประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำการสำรวจ MICS ไปใช้แล้วรวม 108 ประเทศ (UNICEF, 2016) โดยประเทศส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศไทยที่ได้นำการสำรวจดังกล่าวมาใช้ด้วยเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการสำรวจดังกล่าว คือ สำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ประสานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้การสนับสนุนด้านงบประมาณการสำรวจจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และการสนับสนุนด้านเทคนิคด้วยความรู้และแนวทางในการดำเนินการสำรวจและการรายงานผลการสำรวจให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลจากองค์การยูนิเซฟสำนักงานใหญ่ นิวยอร์ก และหน่วยงานอื่น ๆ ในองค์การสหประชาชาติ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามกับภาคีสมาชิกประเทศอื่น ๆ ของสหประชาชาติ ในปฏิญญาว่าด้วยความอยู่รอด การปกป้องและการพัฒนาเด็ก ในปี พ.ศ. 2543 และแผนปฏิบัติการของ “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” พ.ศ. 2545 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

การสำรวจ MICS ในประเทศไทยครั้งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งถือว่าเป็นการสำรวจ MICS ในรอบที่ 3 ของการสำรวจในระดับ โดยการดำเนินการครั้งแรกได้ใช้ชื่อว่า “โครงการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย” ซึ่งจากการสำรวจในครั้งที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ข้อมูลที่ได้จากการสร้างตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินสถานการณ์ความเป็นอยู่ของเด็ก สำหรับนำไปใช้กำหนดนโยบายหรือมาตรการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเด็กได้อย่างเหมาะสมและตรง

เป้าหมาย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) เนื่องด้วยความสำเร็จดังกล่าวและเพื่อให้มีการดำเนินการสำรวจที่สอดคล้องกับการดำเนินการในประเทศอื่น ๆ จึงเป็นที่มาของการจัดทำสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยขึ้นมาเป็นครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2555

สำหรับการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ครั้งที่ 2 (MICS4) ในเดือนกันยายน – พฤศจิกายน พ.ศ.2555 เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ องค์การยูนิเซฟ กระทรวงการพัฒนาระบบสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์การสำรวจ คือ เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับการประเมินสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย รวมทั้งการจัดทำตัวชี้วัดที่ใช้ในการติดตามความก้าวหน้าตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (The Millennium Development Goals-MDG) รวมถึงเป้าหมายของโลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก (A World Fit for Children-WFFC) และเป้าหมายอื่น ๆ ตามข้อตกลงระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาปรับปรุงข้อมูลและระบบติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย และสร้างความแข็งแกร่งความชำนาญด้านเทคนิคในการออกแบบและนำระบบไปปฏิบัติการ ตลอดจนให้ได้ผลการสำรวจที่เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานการณ์ของเด็กและสตรีซึ่งรวมถึงผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและไม่ได้ได้รับความเท่าเทียม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

นอกจากนี้ ในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ในครั้งที่ 2 ได้มีจุดเด่นที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากงานสำรวจอื่น ๆ ในเวลาเดียวกันและในช่วงเวลาก่อนหน้า กล่าวคือ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสำรวจดังกล่าวเป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการสำรวจเชิงอิเล็กทรอนิกส์ (E-Survey) โดยพนักงานสนามเปลี่ยนจากการบันทึกข้อมูลลงในแบบสอบถามกระดาษเป็นการบันทึกลงในแท็บเล็ต (tablet) ซึ่งภายในแท็บเล็ตมีโปรแกรมสำหรับการบันทึกข้อมูลและมีการ

ตรวจสอบความถูกต้องและสอดคล้องของข้อมูลในเบื้องต้นด้วย ส่งผลให้สามารถควบคุมคุณภาพของข้อมูลได้ตั้งแต่ทำงานสนาม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นประเด็นในเรื่อง “พัฒนาการเด็ก” เป็นหลัก ซึ่งจากข้อมูลของ MICS4 ได้พบว่า มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเฉพาะในเด็กอายุตั้งแต่ 36 เดือนถึง 59 เดือน เท่านั้น ดังนั้นประชากรเป้าหมายในการศึกษา คือ ประชากรวัยเด็กทั่วประเทศที่มีอายุตั้งแต่ 36 เดือนถึง 59 เดือน หรืออายุ 3-4 ปี โดยจากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หน่วยระดับครัวเรือนเป็นที่ตั้งนั้นพบว่า ครัวเรือนที่เป็นตัวอย่างมีจำนวน 26,850 ครัวเรือน โดยในครัวเรือนทั้งหมดพบว่า มีสตรีวัยเจริญพันธุ์หรือสตรีที่มีอายุ 15-49 ปี จำนวน 22,256 คน ซึ่งสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีบุตรหรือเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้นด้วยจำนวนทั้งสิ้น 9,757 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ซึ่งจำนวนตัวอย่างเด็กที่เข้าข่ายในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กที่มีอายุ 3-4 ปี มีจำนวน 4,362 คน

3.4 การสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนั้นแผนการสุ่มตัวอย่างจึงเป็นแผนการสุ่มที่เกิดจากการวางแผนโดยทางสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการสุ่มและเก็บรวบรวมข้อมูล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) ได้ออกแบบแผนการสุ่มตัวอย่างในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ในลักษณะการสุ่มแบบชั้นภูมิ 2 ชั้น (stratified two-stage sampling) โดยใช้เกณฑ์ด้านพื้นที่เป็นตัวกำหนดชั้นภูมิ ซึ่งชั้นภูมิในที่นี้ คือ การแบ่งตามภูมิภาค และเขตการปกครอง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 9 ชั้นภูมิ คือ กรุงเทพมหานคร และ อีก 4 ภูมิภาค จำแนกตามเขตการปกครอง (ในและนอกเขตเทศบาล) โดยมีเขตแฉ่งนับ (enumeration era) เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง และครัวเรือนส่วนบุคคลเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง โดยในแต่ละเขตแฉ่งนับตัวอย่างได้แบ่งครัวเรือนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกอายุต่ำกว่า 5 ปี และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกอายุต่ำกว่า 5 ปี สำหรับการเลือกหน่วยตัวอย่างมี 2 ชั้น ดังนี้

1) การเลือกหน่วยตัวอย่างขั้นที่ 1 ในแต่ละชั้นภูมิ ใช้วิธีการสุ่มแบบระบบในการเลือกเขต
 แฉงนับตัวอย่าง ซึ่งเขตแฉงนับต่าง ๆ นั้นเป็นข้อมูลที่มาจกโครงการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของ
 ครั้วเรื้อน พ.ศ.2555 (สพค.55) ซึ่งผลการสุ่มได้เขตแฉงนับตัวอย่างจำนวน 1,350 เขต จากจำนวน
 เขตทั้งหมด 5,970 เขต

2) การเลือกหน่วยตัวอย่างขั้นที่ 2 ในแต่ละเขตแฉงนับตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบระบบใน
 การเลือกครั้วเรื้อนตัวอย่าง โดยการสุ่มในแต่ละเขต แบ่งเป็นครั้วเรื้อนตัวอย่างที่มีสมาชิกอายุต่่า
 กว่า 5 ปี จำนวน 10 ครั้วเรื้อน และครั้วเรื้อนตัวอย่างที่ไม่มีสมาชิกอายุต่่ากว่า 5 ปี จำนวน 10
 ครั้วเรื้อน ดังนั้นจึงได้ครั้วเรื้อนตัวอย่างทั้งสิ้น 27,000 ครั้วเรื้อน ซึ่งในจำนวนดังกล่าวพบว่าเป็น
 ครั้วเรื้อนที่มีผู้อยู่อาศัยจำนวน 26,850 ครั้วเรื้อน

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ใช้วิธีการสำรวจ (survey) ในการ
 เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นการสำรวจในระดับประเทศ โดย
 ทำการสำรวจระหว่างเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ.2555 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ใช้แบบสอบถาม (questionnaires) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 โดยการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 (MICS4) ประกอบไปด้วย
 แบบสอบถามจำนวน 3 ชุดหลัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ดังต่อไปนี้

1) แบบสอบถามครั้วเรื้อน เป็นแบบสอบถามที่เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นผู้
 กรอก แบบสอบถามดังกล่าวประกอบไปด้วยหัวข้อคำถาม 6 ส่วนหลัก คือ ลักษณะทั่วไปของ
 สมาชิกครั้วเรื้อน การศึกษา น้ำและสุขาภิบาล ลักษณะครั้วเรื้อน การทำกิจกรรมของเด็ก เกลือ
 ไอโอดีน

2) แบบสอบถามสำหรับผู้หญิงอายุ 15-49 ปี เป็นแบบสอบถามที่ผู้หญิงอายุ 15-49 ปี
 หรือสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่เป็นตัวอย่างเป็นผู้ตอบ แบบสอบถามดังกล่าวประกอบไปด้วยหัวข้อ
 คำถาม 9 ส่วนหลัก คือ ลักษณะทั่วไป ภาวะการตายของเด็ก ความต้องการบุตรคนสุดท้าย

อนามัยแม่และเด็ก การคุมกำเนิด ความต้องการที่ยังไม่สัมฤทธิ์ การสมรสหรือการอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การติดเชื้อ HIV/เอดส์ ความรุนแรงในครอบครัว

3) แบบสอบถามสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เป็นแบบสอบถามที่ผู้หญิงอายุ 15-49 ปี หรือผู้ดูแลหลักของเด็กที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ในครัวเรือนเป็นผู้ตอบ แบบสอบถามดังกล่าวประกอบไปด้วยหัวข้อคำถาม 7 ส่วนหลัก คือ อายุของเด็ก การจดทะเบียนเกิด พัฒนาการของเด็ก การกินนมแม่ การดูแลเมื่อเจ็บป่วย ภูมิคุ้มกัน การชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็ก **เพราะฉะนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวจึงเป็นข้อมูลที่มาจากการตอบหรือการประเมินลักษณะของเด็กโดยผู้เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลัก**

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเท่านั้น ดังนั้นข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นข้อมูลที่มาจากรูปแบบสอบถามสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เป็นหลัก อย่างไรก็ตามข้อมูลบางส่วนที่มาจากแบบสอบถามครัวเรือนและแบบสอบถามสำหรับผู้หญิงอายุ 15-49 ปี ก็ได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยเช่นกันโดยการเชื่อมข้อมูลทั้ง 3 ส่วนจากแบบสอบถามเข้าด้วยกันโดยใช้ข้อมูลของเด็กเป็นแกนหลัก เนื่องจากหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียน จึงทำให้สามารถได้ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนและผู้หญิงอายุ 15-49 ปี ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก คือ อาจเป็นได้ทั้งมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

3.7 การวิเคราะห์ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ผลการศึกษาเป็นการใช้สมการถดถอย (regression) เนื่องจากต้องการพิสูจน์ว่า เมื่อควบคุมปัจจัยหรือตัวแปรอื่นๆ แล้ว (ceteris paribus) ตัวแปรอิสระที่สนใจในการศึกษาครั้งนี้ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตร มีอิทธิพลต่อพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ STATA

สำหรับสถิติที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ คือ การใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรเดี่ยวและตัวแปรคู่ในสถิติเชิงพรรณนา และใช้สมการถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression) สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรพหุในสถิติเชิงอนุมาน ทั้งนี้ เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ระดับพัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นตัวแปรแบบกลุ่ม (categorical variables) โดย

แบ่งค่าออกเป็น 2 ค่า คือ 1) การมีระดับพัฒนาการที่สมวัย และ 2) การมีระดับพัฒนาการที่ล่าช้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยด้วยแบบจำลองแบบโพรบิต (probit regression) (Wooldridge, 2015) จากนั้นได้เลือกใช้วิธีการแปลผลจากค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ในรูปแบบแบบความน่าจะเป็นหรือโอกาส (probability) ที่เด็กก่อนวัยเรียนได้บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการที่สมวัยในแต่ละด้านพัฒนาการ (กลุ่มอ้างอิง คือ มีพัฒนาการที่ไม่สมวัยหรือล่าช้า) โดยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ จะกล่าวในหัวข้อถัดไปเกี่ยวกับตัวชี้วัดและมาตรวัดในหัวข้อย่อยที่ 3.8.1 – 3.8.3 รวมถึงการสรุปรายละเอียดของมาตรวัดและตัวชี้วัดในตารางที่ 3.3

3.8 ตัวชี้วัดและมาตรวัด

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินหรือวัดพัฒนาการของเด็กได้มีการแบ่งประเภทหรือมิติของพัฒนาการเด็กที่แตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้แบบประเมิน อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทพัฒนาการเด็กที่แตกต่างกัน ต่างก็มีจุดร่วมอยู่เหมือนกัน คือ มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่บ่งชี้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 3-4 ปี ควรปฏิบัติได้ หรือมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการมีพัฒนาการในแต่ละด้านที่สมวัย ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม ในสาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ ได้แบ่ง ประเภทพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย/กายภาพ พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางสติปัญญา สำหรับการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี หรือ MICS ได้แบ่งพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาการด้านการอ่านออกและกรู้จักตัวเลข
- 2) พัฒนาการด้านกายภาพ
- 3) พัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์
- 4) พัฒนาการด้านการเรียนรู้

จากการแบ่งประเภทพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนออกเป็น 4 ด้าน ดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับ การแบ่งประเภทพัฒนาการมนุษย์ในมุมมองของสาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีหรือ MICS ได้มีการปรับเปลี่ยนค่าที่

ใช้ในการแบ่งประเภทพัฒนาการ การจัดกลุ่ม และการสร้างประเภทพัฒนาการขึ้นมาใหม่ ซึ่งอาจเป็นเพราะได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กก่อนวัยเรียนรวมถึงการกระชับจำนวนข้อคำถามโดยเน้นถึงประเด็นสำคัญหรือข้อบ่งชี้พื้นฐานที่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการสร้างแบบสำรวจ MICS ได้สังเกตเห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนควรปฏิบัติหรือกระทำได้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาตามนิยามหรือลักษณะของประเภทพัฒนาการในแต่ละด้านในมุมมองทางจิตวิทยาตามที่ได้กล่าวไว้ในส่วนของ การทบทวนวรรณกรรมบทที่ 2 การแบ่งประเภทพัฒนาการโดยใช้คำว่า “พัฒนาการด้านการอ่านออกและการรู้จักตัวเลข” จึงเข้าข่ายว่า มีความสอดคล้องกับ “พัฒนาการทางสติปัญญา” เนื่องจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Jean Piaget ได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ถึงพัฒนาการทางสติปัญญาว่าเกี่ยวข้องกับทักษะการใช้ภาษา รวมถึงตัวเลขหรือทักษะการคิดคำนวณ สำหรับการแบ่งประเภทพัฒนาการอีกด้านโดยใช้คำว่า “พัฒนาการด้านกายภาพ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางร่างกาย/กายภาพ (physical development) อันเป็นการเน้นพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและความสามารถในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับการแบ่งประเภทพัฒนาการโดยคำนึงถึงด้านกล้ามเนื้อในแบบประเมินของ Denver II และ DSPM ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ในขณะเดียวกัน การแบ่งประเภทพัฒนาการเป็นด้านสังคมและอารมณ์ในการสำรวจ MICS นี้ความได้ว่า เป็นการพิจารณาพัฒนาการทั้ง 2 มิติ ควบคู่ไปด้วยกัน คือ พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ กับพัฒนาการทางสังคม ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า มีทฤษฎีพัฒนาการทางจิตและสังคมของ Ericson ที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์จิตใจและสังคมควบคู่ไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ การสำรวจ MICS ยังได้เพิ่มพัฒนาการอีกด้าน โดยใช้คำว่า “พัฒนาการด้านการเรียนรู้” ซึ่งอาจเป็นเพราะการประเมินพัฒนาการเด็กในการสำรวจครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี โดยเฉพาะ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 ว่า เด็กในช่วงก่อนวัยเรียนเป็นช่วงวัยสำคัญของการเรียนรู้สิ่งรอบตัว ประกอบกับเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี เป็นช่วงวัยที่เริ่มมีการรับรู้ในตัวตนของตนหรือ “รูประสา” กับสิ่งรอบตัวมากขึ้น จึงสามารถตีความได้ว่า การสำรวจ MICS ได้สนใจประเมินถึงพัฒนาการด้านการเรียนรู้ เพื่อประเมินถึงการใช้ศักยภาพของเด็กที่มีต่อสิ่งรอบตัวที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็ก แม้ศักยภาพดังกล่าวไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นพัฒนาการด้านหนึ่งในการแบ่งประเภทพัฒนาการตามสาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ แต่การเรียนรู้ถูกจัดว่าเป็นทฤษฎี

สำคัญอีกทฤษฎีหนึ่งในทางจิตวิทยาที่ช่วยอธิบายให้เห็นภาพว่า มนุษย์สามารถมีพัฒนาการที่ สมวัยหรือมีพัฒนาการที่ล่าช้าได้อย่างไร โดยการเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัย พื้นฐานจากศักยภาพที่เด็กมีอยู่ควบคู่ไปกับปัจจัยแวดล้อมของเด็ก เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึง เป็นได้ทั้งพัฒนาการและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการสำรวจ MICS จึงได้แยก ประเภทพัฒนาการเกี่ยวกับการเรียนรู้ออกมาประเมินเพื่อให้สะท้อนถึงศักยภาพหรือพัฒนาการ เด็กได้อย่างมีมิติที่ชัดเจนมากขึ้น

สำหรับตัวชี้วัดหรือข้อคำถามในการวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของข้อมูล MICS คำถามแต่ ละข้อได้ถูกจัดให้อยู่ในองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาว่า เด็กมี พัฒนาการในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่ สำหรับองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน (สำนักงานสถิติ แห่งชาติ, 2557) ได้แก่

1) การอ่านออกและการรู้จักตัวเลข: เด็กจะถูกจัดว่ามีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์เมื่อ เข้าเงื่อนไขต่อไปนี้อย่างน้อย 2 ข้อ จากตัวชี้วัดจำนวน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

- 1.1) เด็กสามารถบอกหรือเรียกชื่อตัวอักษรได้อย่างน้อย 10 ตัว
- 1.2) เด็กสามารถอ่านคำง่ายๆ หรือคำที่ใช้ ได้ยินบ่อย ๆ ได้อย่างน้อย 4 คำ
- 1.3) เด็กรู้จักเลข และสามารถบอกตัวเลข 1-10 ได้

2) กายภาพ: เด็กจะถูกจัดว่ามีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์เมื่อเข้าเงื่อนไขต่อไปนี้ อย่าง น้อย 1 ข้อ จากตัวชี้วัดจำนวน 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

- 2.1) เด็กสามารถหยิบสิ่งของเล็ก ๆ เช่น กิ่งไม้ ก้อนหิน ฯลฯ ขึ้นจากพื้นด้วยนิ้ว 2 นิ้ว
- 2.2) แม่หรือผู้ดูแลหลักไม่ได้ระบุว่าบางครั้งเด็กป่วยจนไม่สามารถเล่นได้

3) สังคมและอารมณ์: เด็กจะถูกจัดว่ามีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์เมื่อเข้าเงื่อนไข ต่อไปต่อไปนี้ 2 ข้อ จากตัวชี้วัดจำนวน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

- 3.1) สามารถเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี
- 3.2) เด็กไม่มีการเตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่
- 3.3) เด็กไม่มีอาการสมาธิสั้นหรือถูกเบียดเบียนความสนใจได้ง่าย

4) การเรียนรู้: เด็กจะถูกจัดว่ามีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์เมื่อเข้าเงื่อนไขต่อไปนี้ อย่าง น้อย 1 ข้อ จากตัวชี้วัดจำนวน 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

4.1) เด็กสามารถทำตามคำสั่งง่าย ๆ ได้อย่างถูกต้อง

4.2) เมื่อให้เด็กทำอะไรบางอย่างแล้วเด็กสามารถทำได้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ในรายงานการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้มีการนำเสนอค่าสถิติที่เรียกว่า “ดัชนีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน” (Early Child Development Index: ECDI) ดัชนีดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากเกณฑ์มาตรฐานที่คาดว่าเด็กจะต้องมีการพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กส่วนใหญ่ของกลุ่มอายุนั้น ซึ่งวัตถุประสงค์ของการทำดัชนีดังกล่าว คือ เพื่อให้ผู้ที่กำหนดนโยบายรับทราบถึงสถานะพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทยในภาพรวม อย่างไรก็ตามดัชนีดังกล่าวได้สะท้อนถึงข้อมูลพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 3-4 ปี เท่านั้น นอกจากนี้ดัชนีดังกล่าวได้รับการคำนวณโดยวัดว่า เด็กอายุ 3-4 ปี คนใดที่สามารถบรรลุพัฒนาการได้อย่างน้อย 3 ใน 4 ด้านขึ้นไป จึงได้ถูกจัดให้ว่าเป็นผู้ที่มีการบรรลุพัฒนาการในภาพรวมทั้งหมด ดังนั้นในการคำนวณดัชนีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน (ECDI) จึงเป็นการคำนวณจากร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์อย่างน้อย 3 ด้าน จากทั้งหมด 4 ด้านพัฒนาการในข้างต้น ซึ่งผลการสำรวจพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการไปตามวัยคิดเป็นร้อยละ 91.5 ในขณะที่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีเด็กที่มีพัฒนาการด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลขเป็นไปตามเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 63.3 ด้านกายภาพ คิดเป็นร้อยละ 97.4 ด้านสังคมและอารมณ์ คิดเป็นร้อยละ 86.5 และด้านการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 96.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พัฒนาการด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลขเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ แล้ว จึงกล่าวได้ว่า สถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี ของไทยมีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยในด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลขหรือสถิติปัญญาน้อยกว่าพัฒนาการด้านอื่นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ เมื่อได้มีการเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวกับประเทศอื่น ซึ่งได้มีการเก็บข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน พบว่า สถานการณ์การมีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ในแต่ละด้านรวมถึงดัชนีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน (ECDI) มีลักษณะดังปรากฏในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 การเปรียบเทียบร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ในแต่ละด้านพัฒนาการของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) จำแนกตามประเทศและปีที่สำรวจ⁷

ประเทศ	ด้านพัฒนาการของ MICS				ดัชนีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน (ECDI)
	การอ่านออกและรู้จกตัวเลข	กายภาพ	สังคมและอารมณ์	การเรียนรู้	
ไทย (Thailand)					
ปี ค.ศ. 2012	63.3	97.4	86.5	96.5	91.5
เวียดนาม (Vietnam)					
ปี ค.ศ. 2011	24.1	97.7	88.6	91.3	82.8
ไนจีเรีย (Nigeria)					
ปี ค.ศ. 2011	32.0	93.0	65.0	78.0	61.0
กาน่า (Ghana)					
ปี ค.ศ. 2011	71.5	99.5	65.1	82.6	81.1
ซูรินาเม (Suriname)					
ปี ค.ศ. 2010	20.7	97.8	67.4	97.1	70.9

จากตารางที่ 3.2 เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทยกับตัวอย่างประเทศที่ได้มีการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ได้แก่ เวียดนาม ไนจีเรีย กาน่า และซูรินาเม พบว่า ในแต่ละประเทศได้มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ในแต่ละด้านพัฒนาการที่แตกต่างกัน โดยประเทศกาน่าเป็นประเทศที่มีสัดส่วนเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการด้านการอ่านออกและรู้จกตัวเลข และพัฒนาการด้านกายภาพสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ⁸ ทั้งนี้ สำหรับพัฒนาการด้านกายภาพ พบว่า ตัวอย่างประเทศที่ได้หยิบยกขึ้นมา

⁷ ข้อมูลร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ในแต่ละด้านพัฒนาการของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS) ของประเทศเวียดนาม (General Statistical Office 2011) ไนจีเรีย (National Bureau of Statistics, 2011) กาน่า (Institute of Statistical, 2011) และซูรินาเม (Ministry of Social Affairs and Housing and General Bureau of Statistics, 2012) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลผ่านการสืบค้นจากรายงานสรุปหรือรายงานฉบับสมบูรณ์การสำรวจ MICS ของประเทศต่าง ๆ ทางออนไลน์

⁸ ประเทศกาน่าเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างเด็กในเขตพื้นที่ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น 5 อันดับแรกของประเทศ ตัวอย่างเด็กจึงอาจไม่สะท้อนลักษณะเด็กทั้งประเทศได้หมด

มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการด้านดังกล่าวเป็นไปตามเกณฑ์สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการในด้านอื่น สำหรับพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ พบว่า ประเทศไทยและเวียดนาม มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวเป็นไปตามเกณฑ์ใกล้เคียงกันและค่อนข้างสูงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ เช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ แต่ 2 ประเทศที่มีสัดส่วนเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวเป็นไปตามเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกันในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น คือ ไทยกับชิวินาเม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวมจากดัชนีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน (ECDI) หรือสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการในแต่ละด้านเป็นไปตามเกณฑ์ตั้งแต่ 3 ด้านขึ้นไปจาก 4 ด้าน พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนดังกล่าวที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนให้เป็นอย่างดีในแต่ละด้านพัฒนาการ กล่าวคือ ไม่เน้นส่งเสริมพัฒนาการหรือให้ความสำคัญกับพัฒนาการในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป แต่คำนึงถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบสำคัญประการหนึ่งที่ได้จากตารางดังกล่าวเกี่ยวกับสถานการณ์พัฒนาการเด็กในแต่ละด้าน คือ พัฒนาการในด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลข และพัฒนาการในด้านสังคมและอารมณ์ มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ต่ำกว่าพัฒนาการอีก 2 ด้าน คือ กายภาพ และการเรียนรู้ แม้ว่าในบางประเทศ เช่น ไทย กาน่า มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามเกณฑ์เกินครึ่งก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนดังกล่าวตามด้านพัฒนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลข พบว่า ประเทศส่วนใหญ่ในที่มีสัดส่วนเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการด้านอื่น และเป็นพัฒนาการด้านเดียวที่มีบางประเทศมีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ต่ำกว่าครึ่งหรือร้อยละ 50 ยกเว้นในประเทศกาน่า ซึ่งพบว่า เด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์เป็นไปตามเกณฑ์ในสัดส่วนที่ต่ำสุด

เพราะฉะนั้น จากการเปรียบเทียบสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์เมื่อเปรียบเทียบกับในเชิงด้านพัฒนาการต่าง ๆ รวมถึงการเปรียบเทียบกับข้อมูลระหว่างประเทศ จึงแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ระดับพัฒนาการในด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลข และพัฒนาการในด้านสังคมและอารมณ์ อาจเป็นสิ่งที่ยังมีความแปรผันไปตามปัจจัยบางอย่างที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิจารณาและ/หรือการกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้การส่งเสริมพัฒนาการ

เด็กก่อนวัยเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือสถานการณ์ของ พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในทั้ง 2 ด้านให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับพัฒนาการในด้านอื่นที่มี สัดส่วนสูงกว่า หรือให้มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับพัฒนาการเด็กในภาพรวมหรือดัชนีพัฒนาการเด็ก ก่อนวัยเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามเกณฑ์พร้อมกันในทุกด้าน อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพิจารณาสถานการณ์เด็กจากดัชนีดังกล่าวเป็นหลัก อาจทำให้เกิดความ เข้าใจผิดในปัญหาหรือสถานการณ์พัฒนาการเด็ก เพราะดัชนีดังกล่าวเป็นการนำเสนอภาพรวม ของสถานการณ์พัฒนาการเด็กโดยรวมทุกด้านพัฒนาการเข้าไว้ด้วยกัน จึงทำให้ไม่สามารถทราบ ได้ว่า พัฒนาการด้านใดที่เด็กก่อนวัยเรียนมีปัญหาหรือน่าเป็นห่วง ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กได้อย่างตรงจุด เพราะฉะนั้น จากประเด็นดังกล่าวจึงเป็นอีกเหตุผลหรือ ที่มาในการศึกษาพัฒนาการเด็กในครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการทั้ง 2 ด้านเป็นหลัก คือ พัฒนาการด้านการอ่านออกและรู้จักตัวเลข และพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ ซึ่งการศึกษา พัฒนาการในลักษณะเฉพาะด้านเช่นนี้จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนด ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนต่อไป

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ จากกรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework) ที่ได้ กล่าวไว้ในบทที่ 2 เมื่อนำมาพิจารณากับข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 สามารถแสดงให้เห็นถึงตัวชี้วัดและมาตรวัดของตัวแปรต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

3.8.1 ตัวแปรตาม

ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พัฒนาการเด็ก โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของ พัฒนาการเด็กได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม

1) พัฒนาการทางสติปัญญา

สำหรับการวัดพัฒนาการทางสติปัญญาซึ่งเป็นตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ เลือกใช้แนวคิดทักษะทางปัญญา (cognitive skill) ซึ่งในที่นี้มุ่งศึกษาเฉพาะทักษะทาง คณิตศาสตร์และทักษะการอ่านมาเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของแนวคิดพัฒนาการทาง สติปัญญา เนื่องจากการสำรวจดังกล่าวได้มุ่งเน้นวัดมิติด้านสติปัญญาผ่านข้อคำถามเกี่ยวกับ

ทักษะด้านคณิตศาสตร์และการอ่านเป็นหลัก โดยทักษะทางคณิตศาสตร์ หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถในการคิดคำนวณตัวเลข (Manfra, Dinehart, & Sembiente, 2014)

การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้วัดทักษะด้านคณิตศาสตร์ โดยมีข้อคำถามหรือตัวชี้วัดเกี่ยวกับทักษะทางคณิตศาสตร์ของเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 1 ประการ โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ*ความสามารถในการรู้จักตัวเลขและการนับเลข 1-10* โดยมีการกำหนดค่าในการวัดจากการตอบเป็น 2 กลุ่ม คือ “ทำได้” และ “ทำไม่ได้” ในขณะที่ทักษะการอ่าน หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการรับสาร (Leppänen, Niemi, Aunola, & Nurmi, 2004) ซึ่งการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้วัดทักษะการอ่านของเด็กอายุ 3-4 ปี จากตัวบ่งชี้จำนวน 2 ประการ โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ*ความสามารถในการเรียกชื่อตัวอักษรได้อย่างน้อย 10 ตัว และการอ่านคำที่นิยมในชีวิตประจำวันอย่างน้อย 4 คำ* ซึ่งในแต่ละความสามารถวัดจากการตอบว่า “ทำได้” และ “ทำไม่ได้”

2) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

สำหรับการวัดพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมซึ่งเป็นตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดทักษะทางพฤติกรรม (non-cognitive skill) มาเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของแนวคิดพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม โดยทักษะทางพฤติกรรม คือ ทักษะใดใดก็ตามที่ไม่ใช่ทักษะทางปัญญา ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งสภาพอารมณ์และจิตใจ เช่น ความเครียด ความสุข ฯลฯ ตลอดจนพฤติกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น การเข้ากันได้ดีกับผู้อื่น ความขัดแย้งและการจัดการกับความขัดแย้ง ฯลฯ (พิริยะ ผลพิรุฬห์ และบึงปอนด์ รักอำนวยกิจ, 2558)

การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้วัดทักษะทางพฤติกรรม โดยมีข้อคำถามหรือตัวชี้วัดเกี่ยวกับทักษะทางพฤติกรรมหรือพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 3 ประการ ได้แก่ 1) *ความสามารถในการเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี* 2) *การเตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่* และ 3) *อาการสมาธิสั้นหรือถูกเบี่ยงเบนความสนใจได้ง่าย* ซึ่งในแต่ละข้อคำถามวัดจากการตอบว่า “มี” และ “ไม่มี” พฤติกรรมดังกล่าว

เพราะฉะนั้นความหมายของคำตอบที่สะท้อนถึงการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กอายุ 3-4 ปี ในแต่ละข้อคำถามในการศึกษาคั้งนี้จึงแปลความได้ดังนี้

1) ถ้าตอบว่า “มี” ในข้อคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี แสดงว่าเข้าข่ายมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือในทางตรงกันข้ามก็เช่นกัน

2) ถ้าตอบว่า “ไม่มี” ในข้อคำถามเกี่ยวกับการเตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่ และอาการสมาธิสั้นหรือถูกเบียดเบียนความสนใจได้ง่าย แสดงว่าเข้าข่ายมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือในทางตรงกันข้ามก็เช่นกัน

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินว่าเด็กก่อนวัยเรียนคนใดมีพัฒนาการที่เป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่ จากรายงานฉบับสมบูรณ์ “การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555” ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการวัดการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการในแต่ละด้านเป็นไปตามเกณฑ์ว่า ในกรณีที่พัฒนาการด้านใดมีข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ 3 ข้อ ให้ถือว่าเด็กที่เข้าข่ายว่ามีพฤติกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 2 ข้อขึ้นไป เป็นเด็กที่เข้าข่ายว่ามีการบรรลุพัฒนาการ แต่ในกรณีที่พัฒนาการด้านใดมีข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ 2 ข้อ ให้ถือว่าเด็กที่เข้าข่ายว่ามีพฤติกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 1 ข้อขึ้นไป เป็นเด็กที่เข้าข่ายว่ามีการบรรลุพัฒนาการ สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้มุ่งเน้นในประเด็นพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เป็นหลัก ซึ่งข้อคำถามหรือข้อบ่งชี้ในการวัดพัฒนาการทั้ง 2 ด้าน ต่างมีข้อคำถามจำนวน 3 ข้อทั้งสิ้น ดังนั้นเกณฑ์ที่เด็กก่อนวัยเรียนคนใดเข้าข่ายว่ามีการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการในด้านดังกล่าวสมวัยหรือไม่ จึงพิจารณาจากการเข้าข่ายว่ามีพฤติกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดในข้อคำถามหรือข้อบ่งชี้ตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาคั้งนี้มุ่งอธิบายว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะที่เป็นงานวิจัยทางวิชาการ หาใช่การนำเสนอภาพรวมของสถานการณ์พัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมในบทก่อนหน้า ได้มีงานศึกษาต่าง ๆ ใช้เกณฑ์ลักษณะดังกล่าวในช่วงต้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในช่วงก่อนวัยเรียน เช่น การเข้าใจคำพื้นฐานในชีวิตประจำวัน การรู้จักตัวอักษร

การนับเลข ในขณะที่พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เช่น ความขัดแย้งหรือการทะเลาะกับเพื่อน การเข้ากับผู้อื่นได้ดี ฯลฯ อีกทั้งยังได้พบว่า ในการประเมินหรือวัดพัฒนาการเด็กในแต่ละด้านด้วยเครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กบางเครื่องมือ ก็ได้กำหนดถึงเกณฑ์ในการบรรลุหรือมีพัฒนาการที่สมวัยว่า ต้องเด็กเป็นทีผ่านหรือสามารถทำได้ในทุกข้อบ่งชี้ ดังเช่นในกรณีของแบบประเมิน DSPPM ซึ่งถือว่ เป็นแบบประเมินคัดกรองใ้ระวังพัฒนาการเด็กที่ได้รับความนิยมในวงกว้างเช่นกัน

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้กำหนดเกณฑ์ของเด็กก่อนวัยเรียนที่บรรลุพัฒนาการในแต่ละด้านโดยต้องเป็นเด็กที่เข้าข่ายว่ามีพฤติกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดในตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ข้อ จึงจัดได้ว่าบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการสมวัย สำหรับเด็กที่ไม่เข้าข่ายว่ามีพฤติกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามตัวบ่งชี้ครบทั้งจำนวน 3 ข้อ ก็จะถือว่าไม่ได้บรรลุหรือมีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ที่สูงกว่าการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (MICS)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของผลการศึกษาที่ได้จากการใช้เกณฑ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ทั้งในมิติพัฒนาการทางสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอตารางผลการวิเคราะห์สมการถดถอย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตัวแปรตามหรือพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่สมวัยทั้ง 2 ด้าน ตามเกณฑ์ของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ หรือ MICS ไว้ในภาคผนวก ค. (ตารางที่ 1-10)

3.8.2 ตัวแปรอิสระ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (parent-child interaction) เป็นตัวแปรอิสระ สำหรับ**ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร คือ กิจกรรมที่เด็กอายุ 3-4 ปี ได้ทำร่วมกับบิดามารดาและผู้อื่น** โดยจากข้อมูลของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้ใช้ข้อคำถามที่สะท้อนถึงตัวบ่งชี้ดังกล่าวว่า “ใน 3 วันก่อนการสัมภาษณ์มีสมาชิกอายุมากกว่า 15 ปีที่อยู่ในครัวเรือนได้ทำกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกับเด็กหรือไม่” ซึ่งการสำรวจดังกล่าวได้แบ่งประเภทบุคคลอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่ได้ทำกิจกรรมกับเด็ก ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ผู้เป็นมารดา ผู้เป็นบิดา และคนอื่นๆ ในครัวเรือน

ทั้งนี้ได้มีการกำหนดประเภทกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ในครัวเรือน (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป) ได้กระทำ หรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 6 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

- 1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับเด็ก
- 2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่องให้เด็กฟัง
- 3) การร้องเพลงให้เด็กฟังหรือร้องร่วมกับเด็กหรือร้องเพลงกล่อมเด็ก
- 4) การพาเด็กไปนอกบ้าน/บริเวณบ้าน/สนาม/รอบบ้าน
- 5) การเล่นกับเด็ก
- 6) การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลขหรือวาดรูป

จาก 6 กิจกรรมดังกล่าวในข้างต้น ก็จะมีมาตรวัดที่บ่งชี้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือนหรือมีปฏิสัมพันธ์กับใครบ้างหรือไม่ สำหรับมาตรวัดที่ใช้ในการตอบคำถามดังกล่าว คือ การตอบว่า “ทำ” หรือ “ไม่ทำ” กิจกรรมดังกล่าวกับใครก็ตามที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปที่อยู่ในครัวเรือนในช่วงเวลา 3 วันก่อนเก็บข้อมูล เพราะฉะนั้น ในแต่ละกิจกรรม จึงมีความเป็นไปได้ว่า เด็กอาจได้ทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับบิดาหรือมารดา หรือทั้งบิดาและมารดา หรือ/และกับผู้อื่น เพราะฉะนั้นเพื่อให้เกิดการจำแนกลักษณะการทำกิจกรรมของเด็กกับบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ อย่างเป็นอิสระจากกัน จึงทำให้สามารถจำแนกกลุ่มของเด็กที่ทำกิจกรรมร่วมกับหรือมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนได้เป็น 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) เฉพาะมารดา
- 2) เฉพาะบิดา
- 3) ทั้งมารดาและบิดา
- 4) เฉพาะคนอื่น
- 5) ทั้งคนอื่น และมารดา
- 6) ทั้งคนอื่น และบิดา
- 7) ทั้งคนอื่น มารดา และบิดา
- 8) ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความกระชับต่อการวิเคราะห์ผลการศึกษามากขึ้น ผู้วิจัย จึงได้รวมกลุ่มที่ 5-7 เข้าด้วยกัน เป็นกลุ่มที่เรียกว่า “เด็กได้มีการทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น มารดา และ/

หรือบิดา เนื่องจากเกิดจากการผสมกันของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่เพียงมารดาและ/หรือบิดา อย่างเดียว แต่มีสมาชิกคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับเด็กหรือบุตร เช่นเดียวกันมารดาและ/หรือบิดาด้วย เพราะฉะนั้น ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในส่วนของกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนได้ร่วมทำกับเด็กก่อนวัยเรียน จึงสามารถแบ่งบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กจึงแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

- 1) เฉพาะมารดา
- 2) เฉพาะบิดา
- 3) ทั้งมารดาและบิดา
- 4) เฉพาะคนอื่น
- 5) ทั้งคนอื่น รวมถึงมารดาและ/หรือบิดา
- 6) ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน

ดังนั้น ในการวัดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการวัดที่มีองค์ประกอบ 2 มิติ เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ “ประเภทบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมด้วย” และ “ประเภทกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน” ทั้งนี้ สำหรับขอบเขตของคำว่า “บิดามารดา” หรือ parent ในที่นี้ สามารถเป็นได้ทั้ง เฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ทั้งมารดาและบิดา เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า มีหลายงานศึกษาที่ได้ใช้คำว่า “parent” แต่ในเนื้อหาได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เป็นบิดาและ/หรือมารดา ในลักษณะคนใดคนหนึ่งด้วยเช่นกัน แต่เพื่อให้ผลการศึกษาเกิดภาพที่ชัดเจนขึ้นจากอิทธิพลของบิดามารดาที่มีต่อพัฒนาการเด็กอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์หรือได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้มีการคำนึงถึงอิทธิพลจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กโดยนำมาเปรียบเทียบกับเช่นกัน

3.8.3 ตัวแปรควบคุม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาพัฒนาการเด็ก และข้อมูลตามที่ปรากฏในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ครั้งที่ 2 หรือ MICS4 สามารถสรุปเกี่ยวกับ

จำนวนและลักษณะตัวแปรต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นตัวแปรควบคุมสำหรับการวิเคราะห์ในสมการถดถอยได้ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย และประวัติการดื่มนมแม่

1.1) อายุ

ในกรณีตัวแปรอายุ จากข้อมูลการสำรวจดังกล่าวได้แบ่งอายุออกเป็น 2 ลักษณะ คือ อายุปี และอายุเดือน ซึ่งเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง สำหรับอายุปีของเด็กในที่นี่ คือ อายุเต็มปี (ไม่ใช่อายุอย่าง) ดังนั้นสำหรับตัวอย่างที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียนในที่นี่จึงมีค่าที่เป็นไปได้อยู่ 2 ค่า คือ อายุ 3 หรือ 4 ปี เท่านั้น เนื่องจากข้อคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในข้อมูล MICS เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี .ในขณะเดียวกัน อายุเดือนของเด็กในที่นี่ คือ อายุเต็มเดือน ปี (ไม่ใช่อายุอย่าง) ดังนั้นสำหรับตัวอย่างที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียนในที่นี่จึงมีค่าที่เป็นไปได้อยู่ระหว่าง 36-59 เดือน

อย่างไรก็ตาม สำหรับตัวแปรอายุที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้อายุเดือน และได้นำตัวแปรดังกล่าวมาจัดทำเป็นตัวแปรกลุ่มหรือกลุ่มอายุเดือน เนื่องจากการใช้ตัวแปรอายุเป็นรายปีสำหรับการศึกษาพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนส่งผลให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนเพียงกลุ่มอายุที่ปรากฏอยู่ระหว่างเด็กอายุ 3 กับ 4 ปี เท่านั้น ซึ่งถ้าพิจารณาตามทฤษฎีพัฒนาการเด็กทฤษฎีต่าง ๆ ในทางจิตวิทยา ได้พบว่า เด็กเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นก็จะมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น นอกจากนี้การพิจารณาอายุเป็นรายปีอาจทำให้ไม่เห็นความชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงในระดับพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในแต่ละช่วงอายุเดือน เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันถ้าใช้อายุเดือนของเด็กในลักษณะที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง ก็อาจส่งผลกระทบต่อการอธิบายผลการศึกษาที่ชักนำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ยี่สิบหรือพิจารณาการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของบุตรหรือเด็กตลอดทุกเดือน ซึ่งพฤติกรรมที่สะท้อนถึงพัฒนาการบางอย่างที่สมวัยหรือล่าช้าอาจไม่สามารถสังเกตได้ภายในระยะเวลา 1 เดือน ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้เลือกกลุ่มอายุเดือนเป็นตัวแปรควบคุม

ดังนั้น ตัวแปรกลุ่มอายุเดือนของเด็ก เป็นการจัดกลุ่มอายุเดือนของเด็กระหว่างอายุ 36-59 เดือน ซึ่งในงานศึกษานี้ได้แบ่งกลุ่มอายุเดือนเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.3.1) กลุ่มอายุ 36-41 เดือน
- 1.3.2) กลุ่มอายุ 42-47 เดือน
- 1.3.3) กลุ่มอายุ 48-53 เดือน
- 1.3.4) กลุ่มอายุ 54-59 เดือน

1.2) เพศ

เพศของเด็ก หมายถึง เพศสภาพโดยกำเนิดของเด็กแบ่งเป็น 2 เพศ คือ ชายและหญิง

1.3) ค่าดัชนีมวลกาย

ค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index : BMI) เป็นมาตรวัดที่ใช้สำหรับการประเมินภาวะ อ้วนและผอม สำหรับเกณฑ์ที่กำหนดว่า เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี คนใดเข้าข่ายว่าอ้วนหรือผอม ในที่นี้ได้นำเกณฑ์ค่าดัชนีมวลกายอ้างอิงสำหรับเด็กอายุ 1-7 ปี ที่ได้รับการพัฒนาโดยนายแพทย์ ประสงค์ เทียนบุญ ซึ่งเป็นผู้เขียนบทความเรื่อง “ดัชนีมวลกายในกุมารเวชศาสตร์” ซึ่งเป็นการ กำหนดเกณฑ์ดัชนีมวลกายในกลุ่มเด็ก ที่แตกต่างไปจากเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้ในผู้ใหญ่ (ในผู้ใหญ่ดัชนีมวลกายสำหรับผู้ที่มิใช่น้ำหนักปกติอยู่ระหว่าง 18-22) โดยประสงค์ เทียนบุญ (2547) ได้แบ่ง ลักษณะของเด็กออกเป็น 4 กลุ่ม ตามช่วงของดัชนีมวลกาย ดังนี้

- 1.5.1) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าปกติ (underweight) คือ มีค่า BMI ต่ำกว่า 14.5
- 1.5.2) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักปกติ (normal) คือ มีค่า BMI ตั้งแต่ 14.5 ถึง 18
- 1.5.3) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักสูงกว่าปกติ (overweight) คือ มีค่า BMI มากกว่า 18 ถึง

19.5

- 1.5.4) กลุ่มเด็กที่เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน (obesity) คือ มีค่า BMI มากกว่า 19.5 ขึ้นไป

1.4) ประวัติการติ่มนมแม่ และระยะเวลาการติ่มนมแม่

ประวัติการเคยติ่มนมแม่ของเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาครั้งนี้ ในเบื้องต้นสามารถ แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เคยและไม่เคยติ่มนมแม่ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ได้มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการติ่ม นมแม่ (สำหรับเด็กที่เคยติ่มนมแม่) ซึ่งวัดโดยให้ตอบเป็นจำนวนเดือนที่เด็กเคยได้ติ่มนมแม่เป็น เวลาติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลจากการสำรวจดังกล่าว ได้กำหนดช่วงคำตอบไว้ที่ 0-59

เดือน สำหรับคำตอบที่เป็น 0 หมายถึง มีระยะเวลาการติ่มนมแม่น้อยกว่า 1 เดือน ไม่ได้หมายความว่า เด็กคนดังกล่าวไม่เคยติ่มนมแม่เลย

ดังนั้นการศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับการติ่มนมแม่ จึงแบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ ประวัติการติ่มนมแม่ ซึ่งวัดโดยการตอบว่า เคยติ่ม/ไม่เคยติ่มนมแม่ ในขณะที่อีกตัวแปร คือ ระยะเวลาการติ่มนมแม่ ซึ่งเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่องโดยวัดจากจำนวนเดือนที่เคยติ่มนมแม่เป็นระยะเวลาติดต่อกัน อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์สมการถดถอย จำเป็นต้องเลือกตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเกี่ยวกับการติ่มนมแม่เข้าสมการ เนื่องจากการนำตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรเข้าสู่สมการถดถอยจะส่งผลให้ตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งถูกตัดออกจากสมการ อันเนื่องมาจากทั้ง 2 ตัวแปรดังกล่าวเป็นคำถาม/คำตอบที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เด็กที่ไม่มีประวัติการติ่มนมแม่ ข้อมูลระยะเวลาที่ติ่มนมแม่จึงเป็นค่า missing ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ตัวแปรประวัติการติ่มนมแม่ (เคย/ไม่เคยติ่ม) สำหรับร่วมการวิเคราะห์สมการถดถอย เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวครอบคลุมจำนวนเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหมด ในขณะที่ตัวแปรระยะเวลาการติ่มนมแม่มีข้อมูลเฉพาะกลุ่มเด็กที่เคยมีประวัติติ่มนมแม่เท่านั้น

2) กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือนประกอบไปด้วยเขตพื้นที่เมือง/ชนบท ภูมิภาค เศรษฐฐานะครัวเรือน ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (ขนาดครัวเรือน) จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน โดยตัวแปรแต่ละตัวมีรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรวัดดังต่อไปนี้

2.1) เขตพื้นที่

เขตพื้นที่ของครัวเรือนในการศึกษารั้งนี้ คือ เขตพื้นที่ของครัวเรือนที่ตั้งอยู่ซึ่งเป็นการแบ่งเขตโดยกระทรวงมหาดไทย โดยแบ่งเป็น 2 เขต คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล สำหรับในการศึกษารั้งนี้ได้พิจารณาเขตพื้นที่เทศบาลและนอกเขตเทศบาลในมิติเชิงสังคมเป็นหลัก จึงได้นำแนวคิดเมืองและชนบทมาใช้เป็นคำเรียกกลุ่มในตัวแปรเขตพื้นที่แทนเขตเทศบาลหรือนอกเขตเทศบาลตามลำดับ เพราะฉะนั้นเขตพื้นที่ในที่นี้จึงแบ่งเป็นเขตเมือง (ในเขตเทศบาล) และเขตชนบท (นอกเขตเทศบาล)

2.2) ภูมิภาค

ภูมิภาคเป็นเขตพื้นที่ตามภูมิภาคของกระทรวงมหาดไทย โดยแบ่งออกเป็น 4 ภูมิภาค อย่างไรก็ตามจากข้อมูล MICS4 ประเทศไทย ได้แบ่งภูมิภาคออกเป็น 5 ภาค ดังต่อไปนี้

- 2.2.1) กรุงเทพมหานคร
- 2.2.2) ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ)
- 2.2.3) ภาคเหนือ
- 2.2.4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.2.5) ภาคใต้

2.3) สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนหรือดัชนีความมั่งคั่ง

สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนหรือดัชนีความมั่งคั่งเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญสำหรับการวัดองค์ประกอบของมาตรฐานการดำเนินชีวิตของครอบครัวเรือนแบบผสม ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) ได้คำนวณโดยใช้ข้อมูลที่เก็บได้โดยง่ายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในครัวเรือน ดังต่อไปนี้

- (1) การเป็นเจ้าของทรัพย์สินบางประเภทของครัวเรือน ได้แก่ ตู้เย็น โทรทัศน์ โทรศัพท์ รถยนต์ รถบรรทุก จักรยาน เป็นต้น
- (2) วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน เช่น ไม้ อิฐ หิน ซีเมนต์ เป็นต้น
- (3) การมีไฟฟ้าใช้
- (4) การเข้าถึงน้ำดื่ม น้ำใช้
- (5) ส้วมแบบถูกสุขอนามัย

จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 มาตรฐานที่เป็นดัชนีความมั่งคั่งหรือระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือนได้รับการคำนวณด้วยวิธีการทางสถิติที่เรียกว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis - PCA) โดยการจัดครัวเรือนตามลำดับขั้นที่ต่อเนื่องของความมั่งคั่งแบบเปรียบเทียบ ซึ่งดัชนีความมั่งคั่งเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับประเทศที่ขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับรายได้และรายจ่าย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดแบบดั้งเดิมที่ใช้ในการวัดความมั่งคั่งหรือระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน

จากรายงานฉบับสมบูรณ์ การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการคำนวณดัชนีความมั่งคั่ง ไว้ว่า ทำให้สามารถวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจในด้านโอกาสการเข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ ในสังคม เช่น การบริการสาธารณสุข การศึกษาก่อนวัยเรียน การซื้อของเล่นหรือสื่อประกอบการเรียนรู้ของเด็ก เป็นต้น ทำให้ทราบได้ว่า สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนส่งผลต่อระดับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียนได้อย่างไร

สำหรับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนหรือดัชนีความมั่งคั่งจากข้อมูล MICS4 ประเทศไทย ได้แบ่งระดับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ยากจนมาก ยากจนปานกลาง ร่ำรวย และร่ำรวยมาก

2.4) ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน

ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนเป็นข้อมูลเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในการสำรวจดังกล่าว โดยชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้แบ่งตัวแปรนี้ออกเป็น 2 กลุ่มตามที่ปรากฏในข้อมูลจากการสำรวจดังกล่าว คือ ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็น “ไทย” และ “ไม่ใช่ไทย”

2.5) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นตัวแปรที่ได้มาจากข้อมูลในแบบสำรวจเกี่ยวกับลักษณะครัวเรือนที่เด็กอาศัยอยู่ ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนออกเป็น 3 ตัวแปรย่อย ดังนี้

2.5.1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด

ตัวแปรดังกล่าว คือ จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ได้รับการรายงานจากหัวหน้าครัวเรือนว่าได้อาศัยอยู่ในครัวเรือน ตัวแปรดังกล่าวมีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

2.5.2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี)

ตัวแปรดังกล่าว คือ จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ได้รับการรายงานจากหัวหน้าครัวเรือนว่าได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนโดยเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 0 ปี จนถึง 14 ปี ตัวแปรดังกล่าวมีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

2.5.3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นวัยสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป)

ตัวแปรดังกล่าว คือ จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ได้รับการรายงานจากหัวหน้าครัวเรือนว่าได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนโดยเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ตัวแปรดังกล่าวมีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

3) กลุ่มตัวแปรลักษณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรลักษณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียนประกอบไปด้วย บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับมารดา การได้อาศัยอยู่กับบิดา สถานภาพสมรสของมารดา อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ระดับการศึกษาของมารดา ระดับการศึกษาของบิดา โดยตัวแปรแต่ละตัวมีรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรวัดดังต่อไปนี้

3.1) บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก (บุคคลที่ให้ข้อมูลเด็ก)

นอกเหนือไปจากตัวแปรทางประชากรและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างตัวแปรควบคุมขึ้นมาอีกหนึ่งตัวแปร คือ บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลักของเด็กก่อนวัยเรียน หรือบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียน โดยการสร้างตัวแปรดังกล่าวมาจากการเปรียบเทียบรหัสของผู้ให้ข้อมูลเด็กในแบบสอบถามเด็กกับรหัสของผู้เป็นมารดาว่า เป็นรหัสสมาชิกในครัวเรือนที่เหมือนกันหรือไม่ ในกรณีที่พบว่าเป็นรหัสเดียวกันจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลเด็กในการสำรวจดังกล่าว คือ เป็นมารดาของเด็กอย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้าม ถ้าพบว่า รหัสไม่สอดคล้องกัน หมายความว่า ผู้ให้ข้อมูลเด็กคนดังกล่าวไม่ใช่มารดาแต่เป็นผู้ดูแลหลักของเด็ก ดังนั้นตัวแปรดังกล่าวจึงได้รับการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กที่มีมารดาเป็นผู้ดูแลหลัก และเด็กที่มีผู้อื่นเป็นผู้ดูแลหลัก สำหรับเหตุผลในการสร้างตัวแปรดังกล่าวใส่เข้าไปในสมการถดถอย เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนจากการสำรวจดังกล่าวได้ถูกให้ข้อมูลโดยสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้ดูแลหลัก หากใช้การวัดโดยตรงจากผู้สัมภาษณ์ จึงได้นำตัวแปรบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลักใส่ลงไปในสมการเพื่อเป็นตัวแปรควบคุม

3.2) การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา

ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับมารดา หมายถึง เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาในครัวเรือนเดียวกันหรือไม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (2) ได้อาศัยอยู่กับมารดา (3) ได้อาศัยอยู่กับบิดา และ (4) ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา

3.3) สถานภาพสมรสของมารดา

สถานภาพสมรสของมารดา ได้ถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่มสถานะ คือ “สมรส” และ “ไม่ได้สมรส” ซึ่งกลุ่มมารดาที่ไม่ได้สมรส เกิดจากการรวมกลุ่มระหว่างสถานภาพการสมรสที่เป็น โสด หม้าย หย่า แยก เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งกลุ่มสถานภาพดังกล่าวสะท้อนถึงความไม่ราบรื่นและ/หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิตครอบครัวและชีวิตคู่ของผู้เป็นมารดาของเด็กก่อนวัยเรียน

3.4) อายุมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

อายุมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักในการศึกษาครั้งนี้ คือ อายุเต็มปี ข้อมูลอายุดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามสำหรับสตรีวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้นจึงเป็นอายุของสตรีที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์เท่านั้น ทำให้อาจไม่สามารถทราบข้อมูลอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลักที่อายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป ซึ่งอายุมารดาหรือผู้ดูแลหลักในที่นี้เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

3.5) ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้เรียนของมารดา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาตามข้อมูลจาก MICS4 ประเทศไทย ซึ่งแบ่งระดับการศึกษาสูงสุดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2) ระดับมัธยมศึกษา และ 3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา

3.6) ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้เรียนของบิดา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดระดับการศึกษาสูงสุดของบิดาตามข้อมูลจาก MICS4 ประเทศไทย ซึ่งแบ่งระดับการศึกษาสูงสุดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2) ระดับมัธยมศึกษา และ 3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา

4) กลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนประกอบไปด้วย การศึกษาก่อนวัยเรียน จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กภายในบ้าน การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้าน พฤติกรรมโภชนาการโดยตัวแปรแต่ละตัวมีรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรวัดดังต่อไปนี้

4.1) ประวัติการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน

การศึกษาก่อนวัยเรียนในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ พ.ศ.2555 ได้ครอบคลุมขอบเขตของการศึกษาก่อนวัยเรียนในระดับกว้าง คือ เป็นการศึกษาดูได้ก็ตามใน

สถานที่ใดก็ได้ก็ตามที่มีการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ระดับประถมศึกษา ซึ่งจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียน โดยให้มีการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น

3) ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

อย่างไรก็ตามจากการสำรวจดังกล่าวไม่ได้มีการเก็บข้อมูลว่า การศึกษาก่อนวัยเรียน ดังกล่าวนั้นมาจากสถานที่หรือแหล่งใด แต่เน้นเก็บข้อมูลเพียงว่า เด็กอายุ 0-4 ปี นั้นได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือไม่ในช่วง 1 ปีก่อนการสำรวจ สำหรับมาตรวัดที่ใช้ คือ การเคยได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือไม่เคยได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน โดยคำถามมีอยู่ว่า “เด็กคนดังกล่าวได้เรียนในศูนย์เด็กเล็กหรือเข้ารับการพัฒนาก่อนวัยเรียนที่จัดโดยเอกชนหรือรัฐบาลรวมทั้งโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็กของชุมชนหรือไม่” ซึ่งคำถามดังกล่าวมีลักษณะเป็นคำตอบแบบ 2 คำตอบ คือ “เรียน” หรือ “ไม่เรียน” ดังนั้น คำตอบของตัวแปรการศึกษาก่อนวัยเรียนเข้าข่ายเป็นตัวแปรแบบตัวแปร 2 ค่า (dichotomous variable) แต่เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ได้สนใจถึงระยะเวลาที่เด็กได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนด้วย ซึ่งขอบเขตของระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนจากข้อมูลสำรวจดังกล่าวได้วัดหน่วยเป็นจำนวนชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ ดังนั้นจึงได้รวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเข้ากับระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเข้าด้วยกัน จึงได้ตัวแปรเกี่ยวกับระยะเวลาที่ได้การศึกษาก่อนวัยเรียน ที่แบ่งข้อมูลออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 2) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนน้อยกว่า 1 ชั่วโมง 3) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 1-12 ชั่วโมง 4) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 13-25

ชั่วโมง 5) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 26-34 ชั่วโมง และ 6) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป

4.2) จำนวนหนังสือนิทาน หนังสือหรือสมุดภาพของเด็ก

จำนวนหนังสือนิทาน หนังสือหรือสมุดภาพของเด็กทั้งหมดที่มีอยู่ในบ้าน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งกลุ่มจำนวนหนังสือออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ไม่มีหนังสือในบ้านเลย มีหนังสือจำนวน 1-5 เล่ม มีหนังสือจำนวน 6-9 เล่ม และมีหนังสือตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป โดยสาเหตุที่จัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าว เนื่องจากข้อมูลที่ได้จาก MICS4 ค่าที่เท่ากับ 10 คือ มีหนังสือตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป จึงส่งผลให้ไม่สามารถกำหนดค่าเป็นตัวแปรต่อเนื่องได้

4.3) การเล่นอุปกรณ์หรือของเล่นเมื่ออยู่ที่บ้าน

ตัวแปรดังกล่าววัดโดยการตอบว่า “เล่น” หรือ “ไม่เล่น” อุปกรณ์หรือของเล่นประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในบ้าน ซึ่งได้แบ่งประเภทของเล่นออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

4.3.1) ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน คือ การวัดว่าเด็กได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้านหรือไม่ โดยวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แบ่งเป็น “ได้เล่น” และ “ไม่ได้เล่น”

4.3.2) ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน คือ การวัดว่าเด็กได้เล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาดหรือผลิตจากโรงงานหรือไม่ โดยวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แบ่งเป็น “ได้เล่น” และ “ไม่ได้เล่น”

4.3.3) สิ่งของ/ข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน หรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน คือ การวัดว่าเด็กได้เล่นสิ่งของ/ข้าวของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้านหรือไม่ โดยวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แบ่งเป็น “ได้เล่น” และ “ไม่ได้เล่น”

4.4) พฤติกรรมด้านโภชนาการ

ตัวแปรดังกล่าววัดจากการตอบข้อคำถามที่ว่า “ภายใน 24 ชั่วโมงก่อนหน้านี้ (ทั้งกลางวันและกลางคืน) เด็กได้ดื่ม/กินสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่” โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกประเภทโภชนาการที่สำคัญมา 3 ประเภท ได้แก่ นม น้ำผลไม้ และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ดังนี้

4.4.1) ประวัติการตีมนม

ประวัติการตีมนมเป็น 1 ในข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านโภชนาการ ซึ่งนมในที่นี้สามารถเป็นได้ทั้งนมผง ผสมผสม นมสด หรือนมกล่อง โดยมาตรฐานพฤติกรรมการตีมนมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เคยตีและไม่เคยตี

4.4.2) ประวัติการดื่มน้ำผลไม้

ประวัติการดื่มน้ำผลไม้เป็น 1 ในข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านโภชนาการ ซึ่งน้ำผลไม้จากการสำรวจไม่ได้ระบุว่าเป็นผลไม้ชนิดใดหรือมีความเข้มข้นมากน้อยเพียงใด จึงมีแนวโน้มว่าหมายรวมถึงผลไม้ทุกชนิด รวมถึงการเป็นได้ทั้งน้ำผลไม้แท้หรือน้ำผลไม้แบบผสม สำหรับมาตรฐานพฤติกรรมการดื่มน้ำผลไม้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เคยดื่ม และไม่เคยดื่ม

4.4.3) ประวัติการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

ประวัติการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจัดว่าเป็น 1 ในข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านโภชนาการเช่นกัน ซึ่งผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากการสำรวจดังกล่าว คือ อาหารจำพวกวิตามินเสริม / แร่ธาตุเสริม / ยา เช่น น้ำมันตับปลา ธาตุเหล็ก ฯลฯ โดยมาตรฐานพฤติกรรมการตีมนมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เคยรับประทานและไม่เคยรับประทาน

จากรายละเอียดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและมาตรฐานที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น สามารถนำมาสรุปได้ดังปรากฏในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 สรุปรายละเอียดการวัดของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง “พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน: การศึกษาผลกระทบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร”

ลำดับ	ตัวแปร	ระดับมาตรวัด	การวัด
ตัวแปรตาม			
1	พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา 1) สมวัย 2) ล่าช้า ระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม 1) สมวัย 2) ล่าช้า
ตัวแปรอิสระ และตัวแปรควบคุม			
1	การได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	เน้นกิจกรรม (1) ได้/ไม่ได้ อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน (2) ได้/ไม่ได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากสมาชิกในครัวเรือน (3) ได้/ไม่เข้าร่วมร้องเพลงกับ/ได้ฟังการกล่อมเพลงจากสมาชิกในครัวเรือน (4) ได้/ไม่ได้รับการพาไปนอกบ้านโดยสมาชิกในครัวเรือน (5) ได้/ไม่ได้เล่นกับสมาชิกในครัวเรือน (6) ได้/ไม่ได้รับการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลขหรือวาดรูปจากสมาชิกในครัวเรือน เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันโดยวิเคราะห์แยกกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ การอ่านหนังสือ การเล่านิทาน และการร้องเพลง (1) ทำกิจกรรมกับเฉพาะมารดา (2) ทำกิจกรรมกับเฉพาะบิดา (3) ทำกิจกรรมกับทั้งมารดาและบิดา (4) ทำกิจกรรมกับเฉพาะคนอื่น (5) ทำกิจกรรมกับทั้งคนอื่นรวมถึงมารดาและ/หรือบิดา (6) ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน

ลำดับ	ตัวแปร	ระดับมาตรวัด	การวัด
2	อายุ	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) กลุ่มอายุ 36-41 เดือน 2) กลุ่มอายุ 42-47 เดือน 3) กลุ่มอายุ 48-53 เดือน 4) กลุ่มอายุ 54-59 เดือน
3	เพศ	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ชาย 2) หญิง
4	ดัชนีมวลกาย	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าปกติ 2) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักปกติ 3) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักสูงกว่าปกติ 4) กลุ่มเด็กที่เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน
5	ประวัติการดื่มนมแม่	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) เคยดื่ม 2) ไม่เคยดื่ม
6	เขตพื้นที่	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) เมือง 2) ชนบท
7	ภูมิภาค	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) กรุงเทพฯ 2) ภาคกลาง 3) ภาคเหนือ 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5) ภาคใต้
8	สถานะทางเศรษฐกิจของ ครัวเรือนหรือดัชนีความมั่งคั่ง	ลำดับมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) จนมาก 2) จน 3) ปานกลาง 4) รวย 5) รวยมาก
9	ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ไทย 2) ไม่ใช่ไทย
10	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	อัตราส่วนมาตรา (ตัวแปรต่อเนื่อง)	จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน
11	จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	อัตราส่วนมาตรา (ตัวแปรต่อเนื่อง)	จำนวนผู้สูงอายุ หรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน
12	จำนวนเด็กในครัวเรือน	อัตราส่วนมาตรา (ตัวแปรต่อเนื่อง)	จำนวนเด็ก หรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน
13	บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) มารดา 2) คนอื่น

ลำดับ	ตัวแปร	ระดับมาตรวัด	การวัด
14	การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา 2) ได้อาศัยอยู่กับมารดา 3) ได้อาศัยอยู่กับบิดา 4) ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา
15	สถานภาพสมรสของมารดา	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) สมรส 2) ไม่ได้สมรส
16	ระดับการศึกษาของมารดา/ ผู้ดูแลหลัก	ลำดับมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2) ระดับมัธยมศึกษา 3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา
17	ระดับการศึกษาของบิดา	ลำดับมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2) ระดับมัธยมศึกษา 3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา
18	อายุของมารดา/ผู้ดูแลหลัก	อัตราส่วนมาตรา (ตัวแปรต่อเนื่อง)	จำนวนอายุของมารดา/ผู้ดูแลหลักที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์ (15-49 ปี)
19	การได้รับการศึกษาก่อนวัย เรียน	ลำดับมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 2) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนน้อยกว่า 1 ชั่วโมง 3) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 1-12 ชั่วโมง 4) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 13-25 ชั่วโมง 5) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน 26-34 ชั่วโมง 6) ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป
20	จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กที่มี อยู่ในครัวเรือน	ลำดับมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	1) ไม่มีหนังสือในบ้านเลย 2) มีหนังสือจำนวน 1-5 เล่ม 3) มีหนังสือจำนวน 6-9 เล่ม 4) มีหนังสือตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป
21	การเล่นของเล่น	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน 1) ได้เล่น 2) ไม่ได้เล่น ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน 1) ได้เล่น 2) ไม่ได้เล่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน หรือสิ่งของที่พบบนอกบ้าน 1) ได้เล่น 2) ไม่ได้เล่น

ลำดับ	ตัวแปร	ระดับมาตรวัด	การวัด
22	พฤติกรรมโภชนาการ	นามมาตรา (ตัวแปรกลุ่ม)	การดื่มนม 1) รับประทาน 2) ไม่ได้รับประทาน การดื่มน้ำผลไม้ 1) รับประทาน 2) ไม่ได้รับประทาน การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 1) รับประทาน 2) ไม่ได้รับประทาน

3.8.4 สมการถดถอยเพื่อการวิเคราะห์อิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน

ในการวิเคราะห์อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตัวแปรอิสระเป็น 1 กลุ่ม และตัวแปรควบคุมโดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 หัวข้อที่ 2.5 จึงได้กลุ่มตัวแปรทั้งหมด 5 ตัวแปร ก่อนเข้าสู่กระบวนการ ทั้งนี้การจัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าวในการวิเคราะห์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มของตัวแปรอิสระ อันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรควบคุมแต่ละกลุ่ม สำหรับกลุ่มตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับอธิบายพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาครั้งนี้ จึงแบ่งได้ 5 กลุ่มตัวแปร ดังนี้

- 1) กิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน
- 2) ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน
- 3) ลักษณะครัวเรือน
- 4) ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน
- 5) พฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

จากกลุ่มตัวแปรทั้ง 5 กลุ่มในข้างต้น ในแต่ละกลุ่มตัวแปร มีตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและปรากฏในข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 โดยสามารถจำแนกตัวแปรต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มตัวแปร รวมถึงเหตุผลของการออกแบบลักษณะตัวแปรเพื่อวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรแรก คือ กลุ่มตัวแปรกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยต้องการเน้นศึกษาในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตัวแปรอิสระหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มาจากข้อมูลการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) การอ่านหนังสือ/ดูสื่อบริการร่วมกับเด็ก 2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่องให้เด็กฟัง 3) การร้องเพลงให้เด็กฟังหรือร้องร่วมกับเด็กหรือร้องเพลงกล่อมเด็ก 4) การพาเด็กไปนอกบ้าน/บริเวณบ้าน/สนาม/รอบบ้าน 5) การเล่นกับเด็ก และ 6) การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลขหรือวาดรูป

ในเบื้องต้น (ขั้นตอนที่ 1) ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบการสร้างตัวแปรสำหรับภาวะสัมพันธภาพถดถอย ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบตัวแปรอิสระดังกล่าวให้อยู่ในรูปแบบการที่เด็กก่อนวัยเรียนได้หรือไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนผ่านกิจกรรม 6 ประเภท โดยยังไม่คำนึงว่า สมาชิกในครัวเรือนเป็นใคร เพราะฉะนั้นการวิเคราะห์สัมพันธภาพถดถอยในขั้นตอนแรก กลุ่มตัวแปรอิสระจึงมีจำนวน 6 ตัวแปร ดังนี้

- (1) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสื่อบริการร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน
- (2) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากสมาชิกในครัวเรือน
- (3) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ได้ฟังการกล่อมเพลงจากสมาชิกในครัวเรือน
- (4) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพาไปนอกบ้านโดยสมาชิกในครัวเรือน
- (5) เด็กก่อนวัยเรียนได้เล่นกับสมาชิกในครัวเรือน
- (6) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลขหรือวาดรูปจากสมาชิกในครัวเรือน

สมาชิกในครัวเรือน

ในขั้นตอนต่อมา (ขั้นตอนที่ 2) ของการวิเคราะห์สัมพันธภาพถดถอย ผู้วิจัยได้ออกแบบกลุ่มตัวแปรอิสระโดยคำนึงถึงประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมทำกิจกรรม โดยในแต่ละกิจกรรมได้จำแนกกลุ่มสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กก่อนวัยเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

- (1) เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับเฉพาะมารดา
- (2) เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับเฉพาะบิดา
- (3) เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับทั้งมารดาและบิดา

- (4) เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับเฉพาะคนอื่น
- (5) เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับทั้งคนอื่นรวมถึงมารดาและ/หรือบิดา
- (6) เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการพิจารณาว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกคนใดในครัวเรือนโดยคำนึงถึงทั้งประเภทกิจกรรมและประเภทสมาชิก จึงอาจทำให้มีจำนวนตัวแปรอิสระที่มากเกินไปในการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอย ในขณะเดียวกัน เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ต้องการมุ่งเน้นไปที่อิทธิพลหรือบทบาทของผู้เป็นบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยการร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรซึ่งเป็นเด็กก่อนวัยเรียนเป็นหลัก โดยประเภทกิจกรรมที่บิดามารดาได้ร่วมทำกับบุตรเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการวัดการมีปฏิสัมพันธ์ แต่ก็มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์/อภิปรายผลในแง่ที่ว่า การเลี้ยงดูบุตรด้วยการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหาใช่คำนึงถึงมิติของประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่เกี่ยวข้องอย่างเดียวนั้น แต่ควรคำนึงถึงประเภท/ลักษณะของกิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความกระชับในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้เลือกประเภทกิจกรรมจำนวน 3 กิจกรรม จากจำนวน 6 กิจกรรมตามที่ปรากฏในข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.2555 สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอย โดยพิจารณาจากกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมตลอดจนข้อค้นพบในเบื้องต้นเกี่ยวกับความแปรปรวนของข้อมูลกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนซึ่งค่อนข้างมีความแตกต่างในระหว่างครัวเรือนซึ่งรายละเอียดดังกล่าวจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 4 ว่าด้วยผลการศึกษาในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา สำหรับกิจกรรม 3 ประเภทที่ผู้วิจัยเลือก มีดังนี้

- (1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับเด็ก
- (2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่องให้เด็กฟัง
- (3) การร้องเพลงให้เด็กฟังหรือร้องร่วมกับเด็กหรือร้องเพลงกล่อมเด็ก

โดยสรุปแล้ว ในการวิเคราะห์สมการถดถอย สำหรับกรณีกลุ่มตัวแปรอิสระหรือตัวแปรที่เป็นกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวแปรดังกล่าวสำหรับการวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอน ดังปรากฏในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 การออกแบบตัวแปรการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียน ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ

กลุ่มตัวแปรอิสระในขั้นตอนที่ 1	กลุ่มตัวแปรอิสระขั้นตอนที่ 2
1. ลักษณะตัวแปร	
(1) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	(1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ (1.1) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับเฉพาะมารดา
(2) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากสมาชิกในครัวเรือน	(1.2) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับเฉพาะบิดา
(3) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ได้ฟังการกล่อมเพลงจากสมาชิกในครัวเรือน	(1.3) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับทั้งมารดาและบิดา
(4) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพาไปนอกบ้านโดยสมาชิกในครัวเรือน	(1.4) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับเฉพาะคนอื่น
(5) เด็กก่อนวัยเรียนได้เล่นกับสมาชิกในครัวเรือน	(1.5) เด็กก่อนวัยเรียนได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับทั้งคนอื่นรวมถึงมารดาและ/หรือบิดา
(6) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลขหรือวาดรูปจากสมาชิกในครัวเรือน	(1.6) เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพร่วมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน
	(2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง (2.1) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากเฉพาะมารดา (2.2) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากเฉพาะบิดา (2.3) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากทั้งมารดาและบิดา (2.4) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากเฉพาะคนอื่น (2.5) เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากทั้งคนอื่นรวมถึงมารดาและ/หรือบิดา (2.6) เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้รับการเล่านิทาน/เล่าเรื่องจากสมาชิกคนใดในครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรอิสระในขั้นตอนที่ 1
กลุ่มตัวแปรอิสระขั้นตอนที่ 2

(3) การร้องเพลงหรือร้องเพลงกล่อมเด็ก

(3.1) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากเฉพาะมารดา

(3.2) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากเฉพาะบิดา

(3.3) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากทั้งมารดาและบิดา

(3.4) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากเฉพาะคนอื่น

(3.5) เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากทั้งคนอื่นรวมถึงมารดาและ/หรือบิดา

(3.6) เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้ได้ร่วมร้องเพลงกับ/ฟังเพลงกล่อมเด็กจากสมาชิกคนใดในครัวเรือน

2. วัตถุประสงค์การออกแบบตัวแปร

- มุ่งเน้นเฉพาะการได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนโดยไม่เจาะจงว่าเป็นใคร

- มุ่งเน้นประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ **โดยพิจารณาจากบทบาทของบิดามารดาเป็นแกนหลักในการวิเคราะห์และอภิปรายผล** ทั้งนี้ได้มีการใช้ประเภท/ลักษณะกิจกรรม จำนวน 3 กิจกรรม ร่วมวิเคราะห์พร้อมกับบทบาทของสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อให้การวิเคราะห์/อภิปรายผลมีมิติที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในขั้นตอนที่ 2 แม้ได้กำหนดให้เป็นการแยกวิเคราะห์เป็นรายกิจกรรมเนื่องจากต้องการเน้นศึกษาอิทธิพลของประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กก่อนวัยเรียนเป็นหลัก แต่กิจกรรมที่เหลือที่ไม่ได้ถูกพิจารณาในมิติของประเภทสมาชิกครัวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์ จะได้รับการนำมาใส่เป็นตัวแปรควบคุมด้วยเช่นกันแต่อยู่ในรูปแบบของตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 คือ เน้นการได้ทำกิจกรรมเป็นหลัก

2) ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรที่ 2 คือ ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย และประวัติการดื่มนมแม่

3) ลักษณะครัวเรือน

กลุ่มตัวแปรที่ 3 คือ ลักษณะครัวเรือน ประกอบไปด้วยเขตพื้นที่เมือง/ชนบท ภูมิภาค เศรษฐฐานะครัวเรือน ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (ขนาดครัวเรือน) จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน

4) ลักษณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรที่ 4 คือ ลักษณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กก่อนวัยเรียน ประกอบไปด้วย บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา สถานภาพสมรสของมารดา อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ระดับการศึกษาของมารดา ระดับการศึกษาของบิดา

5) พฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

กลุ่มตัวแปรที่ 5 คือ พฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ประกอบไปด้วย การศึกษาก่อนวัยเรียน จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กภายในบ้าน การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้าน พฤติกรรมโภชนาการ

จากตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ และกลุ่มตัวแปรควบคุมดังที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงสามารถออกแบบสมการถดถอย เพื่อการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อความน่าจะเป็นหรือโอกาสที่เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการที่สมวัย ทั้งนี้กำหนดให้เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าเป็นกลุ่มอ้างอิง สำหรับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในที่นี้แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ พัฒนาการทางสติปัญญาและทางอารมณ์และสังคม โดยมีแบบจำลองการวิเคราะห์สมการถดถอยดังนี้

$$D_i = f(\alpha + \beta I + \gamma C + \delta H + \theta P + \vartheta B + \varepsilon_i)$$

โดยที่

- D_i คือ การมีพัฒนาการที่สมวัยของเด็ก i โดยแบ่งเป็นพัฒนาการ 2 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ผ่านเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อ
- I คือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในกิจกรรมต่าง ๆ
- C คือ กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน
- H คือ กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน
- P คือ กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน
- B คือ กลุ่มตัวแปรพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน
- ε_i คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (error term) โดยมีข้อสมมติว่า ค่าความคลาดเคลื่อนในที่นี้มีการแจกแจงปกติแบบสะสม (cumulative normal distribution)

3.9 การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาประกอบไปด้วยการนำเสนอในรูปแบบตารางสถิติ โดยมีการพรรณนาค่าอธิบายรวมถึงการตีความข้อมูลจากตารางสถิติ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สำหรับเนื้อหาในส่วนของผลการศึกษา ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ ส่วนแรกเป็นการนำเสนอสถิติเชิงพรรณนาทั้งในระดับตัวแปรเดี่ยวและตัวแปรคู่ในรูปแบบตาราง เพื่อให้ถึงลักษณะและความสัมพันธ์เบื้องต้นของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และส่วนที่ 2 คือ การนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบสถิติเชิงอนุมานจากการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร โดยนำเสนอในรูปแบบตารางการวิเคราะห์สมการถดถอย ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเป็นค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ที่มาจากการคำนวณผลกระทบส่วนเพิ่มที่ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ สำหรับการอธิบายผลการศึกษา ได้เน้นอธิบายผลการศึกษาในส่วนที่ 2 หรือผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยเป็นหลัก ซึ่งเป็นผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูงและได้มีการควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการอธิบายพัฒนาการที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนแล้ว จึงทำให้ได้ข้อค้นพบที่ถูกต้องแม่นยำมากกว่าผลการศึกษาในส่วนแรกหรือสถิติเชิงพรรณนาซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการนำเสนอภาพรวมของข้อมูลเกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นหลัก ทั้งนี้ การนำเสนอการอธิบายผลการศึกษาได้ปรากฏอยู่ในบทที่ 6 หัวข้อ 6.2 ว่าด้วยการอธิบายผลการศึกษา

บทที่ 4

ผลการศึกษา: สถิติเชิงพรรณนา

ในบทที่ 4 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนา โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรเดียว (univariate descriptive statistics) และสถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรคู่ (bivariate descriptive statistics) โดยมีจุดประสงค์เพื่อพรรณนาลักษณะของกลุ่มตัวอย่างหรือหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 3-4 ปี จากการประมวลผลข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 ได้พบว่า มีเด็กอายุ 3-4 ปี หรืออายุ 36-59 เดือน ที่ตกเป็นตัวอย่างจำนวน 4,362 คน ซึ่งมีลักษณะ (characteristic) โดยจำแนกตามประเภทของตัวแปรต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรเดียว

4.1.1 ตัวแปรตาม

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดให้ตัวแปรตาม คือ พัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน โดยแบ่งเป็นพัฒนาการ 2 ด้านหลัก คือ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ซึ่งในพัฒนาการแต่ละด้านของเด็กก่อนวัยเรียนได้แบ่งออกเป็นเด็กที่บรรลุและไม่บรรลุในพัฒนาการแต่ละด้าน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการบรรลุพัฒนาการในแต่ละด้านจากการ “ผ่าน” หรือ “ทำได้” ทั้ง 3 ข้อ หรือในทุกข้อบ่งชี้ของข้อคำถามในการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ซึ่งแตกต่างไปจากเกณฑ์ในการนำเสนอผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติหรือเกณฑ์ของ MICS ที่ได้กำหนดให้เด็กก่อนวัยเรียนที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการที่สมวัยในแต่ละด้านคือเด็กที่ “ผ่าน” หรือ “ทำได้” ในข้อบ่งชี้ต่าง ๆ เพียง 2 ใน 3 ข้อบ่งชี้ของพัฒนาการในแต่ละด้าน ซึ่งในแต่ละข้อบ่งชี้ของแต่ละด้านพัฒนาการจากการสำรวจดังกล่าวมีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4.1 และ 4.2

ในกรณีข้อบ่งชี้พัฒนาการทางสติปัญญาในแต่ละข้อ จากตารางที่ 4.1 พบว่า เด็กที่สามารถบอกหรือเรียกชื่อตัวอักษรได้อย่างน้อย 10 ตัว คิดเป็นร้อยละ 71.25 เด็กที่สามารถอ่านคำ

ง่าย ๆ หรือคำที่ใช้ ได้ยินบ่อย ๆ ได้อย่างน้อย 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 40.73 เด็กที่รู้จักเลข และสามารถบอกตัวเลข 1-10 ได้ คิดเป็นร้อยละ 67.25

ในกรณีข้อบ่งชี้พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมในแต่ละข้อ จากตารางที่ 4.2 พบว่า เด็กสามารถเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี คิดเป็นร้อยละ 98.10 เด็กไม่มีการเตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 68.91 เด็กไม่มีอาการสมาธิสั้นหรือถูกเบี่ยงเบนความสนใจได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 79.55

ตารางที่ 4.1 ร้อยละของความสามารถเด็กในการปฏิบัติตามข้อบ่งชี้หรือเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดพัฒนาการทางสติปัญญา

ข้อบ่งชี้พัฒนาการทางสติปัญญา	ความสามารถของเด็ก		รวม
	ทำได้	ทำไม่ได้	
การบอกหรือเรียกชื่อตัวอักษรได้อย่างน้อย 10 ตัว	71.25	28.75	100.00 (4,264)
การอ่านคำง่าย ๆ หรือคำที่ใช้ ได้ยินบ่อย ๆ ได้อย่างน้อย 4 คำ	40.73	59.27	100.00 (4,211)
การรู้จักเลข และสามารถบอกตัวเลข 1-10 ได้	67.25	32.75	100.00 (4,211)

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของความสามารถเด็กในการปฏิบัติตามข้อบ่งชี้หรือเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

ข้อบ่งชี้พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม	ความสามารถของเด็ก		รวม
	ทำได้	ทำไม่ได้	
การเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี	98.10	1.90	100.00 (4,257)
การไม่เตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่	68.91	31.09	100.00 (4,256)
ไม่มีอาการสมาธิสั้นหรือถูกเบี่ยงเบนความสนใจได้ง่าย	79.55	20.45	100.00 (4,205)

จากข้อค้นพบที่ปรากฏในตารางที่ 4.1 และ 4.2 จึงเห็นได้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่หรือมากกว่าร้อยละ 50 ของเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหมดสามารถทำได้ในข้อบ่งชี้ต่าง ๆ ในการวัด

พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ยกเว้นข้อบ่งชี้ประการหนึ่งในพัฒนาการทางสติปัญญาที่เป็นการอ่านคำง่าย ๆ หรือคำที่ใช้ ได้ยินบ่อย ๆ ได้อย่างน้อย 4 คำ พบว่า เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ในข้อบ่งชี้ดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นเพราะข้อบ่งชี้ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการวัดความเข้าใจในการใช้ภาษา โดยความเข้าใจในเรื่องของ “คำ” (word) มีความซับซ้อนมากกว่าความเข้าใจในเรื่องของ “ตัวอักษร” เพราะคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันนั้นเกิดจากการผสมผสานกันของตัวอักษรมากกว่า 1 ตัวอักษรขึ้นไป รวมถึงกาใส่ความหมายเข้าไปในคำต่าง ๆ ด้วย เนื่องด้วยความซับซ้อนดังกล่าวจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ในข้อบ่งชี้ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้ต้องการนำเสนอภาพรวมของสถานการณ์พัฒนาการเด็กโดยแบ่งเป็นการบรรลุหรือไม่บรรลุในพัฒนาการด้านต่าง ๆ เป็นหลัก จากการกำหนดเกณฑ์ในการมีพัฒนาการที่สมวัยหรือล่าช้าในแต่ละด้านที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงสามารถนำเสนอร้อยละของการมีพัฒนาการที่สมวัย และการมีพัฒนาการที่ล่าช้า โดยแบ่งร้อยละของเด็กที่พัฒนาการตามเกณฑ์ 2 รูปแบบ คือ เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ และเกณฑ์ของ MICS ดังปรากฏในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของการบรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน

ด้านพัฒนาการ	ร้อยละของระดับพัฒนาการ		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ (ผ่านทั้ง 3 ข้อบ่งชี้)			
พัฒนาการทางสติปัญญา	32.75	67.25	100.00 (4,174)
พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม	57.96	42.04	100.00 (4,175)
เกณฑ์ของ MICS (ผ่าน 2 ใน 3 ข้อบ่งชี้)			
พัฒนาการทางสติปัญญา	66.39	33.62	100.0 (4,174)
พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม	89.08	10.92	100.0 (4,175)

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ในกรณีที่ใช้เกณฑ์สำหรับการศึกษาคั้งนี้ หรือเด็กสามารถทำได้ในทุกข้อบ่งชี้ของแต่ละด้านพัฒนาการ พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย คิดเป็นร้อยละ 32.75 ในขณะที่เดียวกันเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และ

สังคมที่สมวัย คิดเป็นร้อยละ 57.96 ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ของการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยที่เด็กสามารถทำได้ในข้อบ่งชี้จำนวน 2 ใน 3 ข้อในแต่ละด้านพัฒนาการ พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัย คิดเป็นร้อยละ 66.39 ในขณะเดียวกันเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัย คิดเป็นร้อยละ 89.08 จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางดังกล่าว จึงพบว่า ถ้าใช้เกณฑ์ในการบรรลุพัฒนาการหรือการมีพัฒนาการที่สมวัยตามที่ปรากฏในรายงานสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ. 2555 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ อาจทำให้ได้เด็กที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อบ่งชี้ของการมีพัฒนาการที่สมวัยได้ทุกข้อ ดังนั้นเพื่อต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการที่เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมวัยมากที่สุด จึงได้เลือกใช้เกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยจากการทำได้ในทุกข้อบ่งชี้ของพัฒนาการแต่ละด้านสำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การนำเสนอผลการศึกษาสอดคล้องกับไปกับเกณฑ์ของการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ หรือ MICS ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้มีการวิเคราะห์สมการถดถอยกับตัวแปรพัฒนาการเด็กตามเกณฑ์ของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ควบคู่ไปด้วย เพื่อเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความแตกต่างของผลการศึกษาที่ได้จากการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียน

4.1.2 ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนซึ่งแบ่งได้เป็น 6 กิจกรรม คือ การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การร้องเพลง การพาไปนอกบ้าน การเล่น และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป โดยจากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนในกิจกรรมต่าง ๆ ดังปรากฏในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนที่ทำได้และไม่ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน

กิจกรรมที่เด็กได้ทำกับสมาชิกในครัวเรือน	ทำได้	ไม่ได้ทำ	รวม
การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ	91.32	8.68	100.00 (4,285)
การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง	82.57	17.43	100.00 (4,285)
การร้องเพลง	85.69	14.31	100.00 (4,285)
การพาไปนอกบ้าน	98.88	1.12	100.00 (4,285)
การเล่น	99.39	0.61	100.00 (4,285)
การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป	96.06	3.94	100.00 (4,285)

จากตารางที่ 4.4 พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ได้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกภายในครัวเรือน โดยพบว่า กิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกภายในครัวเรือนมากที่สุดอันดับแรก คือ การเล่น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 99.39 ของเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหมด รองลงมาคือ การพาไปนอกบ้าน การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การร้องเพลง และการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 98.88 96.06 91.32 85.69 และ 82.57 ของเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหมดตามลำดับ นอกจากนี้ จากการสำรวจดังกล่าวได้มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 6 กิจกรรมเหล่านี้ จากการสำรวจดังกล่าว ได้แบ่งสมาชิกในครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ มารดา บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม เด็กก่อนวัยเรียนแต่ละคนมีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ กับใครคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่า 1 คนที่อยู่ในครัวเรือน ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้จึงได้แบ่งกลุ่มสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ทั้งมารดาและบิดา เฉพาะคนอื่น ทั้งคนอื่น และมารดา/บิดา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความชัดเจนหรือการแยกจากกันอย่างเป็นอิสระของเด็กแต่ละคนที่อาจมีการทำกิจกรรมกับสมาชิกในครัวเรือนเพียงคนเดียวหรือมากกว่า 1 คน อีกทั้งเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบอย่างชัดเจนมากขึ้น จึงได้นำกลุ่มเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับสมาชิกคนใดในครัวเรือนมาเป็นกลุ่มอ้างอิงสำหรับการศึกษาในครั้งนี้อย่างไรก็ตาม จากการประมวลผลได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้มีการทำและไม่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ดังปรากฏในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของเด็กที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน

กิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ร้อยละ (จำนวน)
การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ	
เฉพาะมารดา	20.30 (870)
เฉพาะบิดา	20.84 (893)
ทั้งมารดาและบิดา	0.35 (15)
เฉพาะคนอื่น	49.10 (2,104)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	0.72 (31)
ไม่ได้ทำกับใคร	8.68 (372)
รวม	100.00 (4,285)
การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง	
เฉพาะมารดา	22.89 (981)
เฉพาะบิดา	18.04 (773)
ทั้งมารดาและบิดา	0.28 (12)
เฉพาะคนอื่น	40.72 (1,745)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	0.63 (27)
ไม่ได้ทำกับใคร	17.43 (747)
รวม	100.00 (4,285)
การร้องเพลง	
เฉพาะมารดา	21.24 (910)
เฉพาะบิดา	17.90 (767)
ทั้งมารดาและบิดา	0.19 (8)
เฉพาะคนอื่น	45.67 (1,957)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	0.69 (30)
ไม่ได้ทำกับใคร	14.31 (613)
รวม	100.00 (4,285)
การพาไปนอกบ้าน	
เฉพาะมารดา	11.79 (505)
เฉพาะบิดา	26.25 (1,125)
ทั้งมารดาและบิดา	0.42 (18)
เฉพาะคนอื่น	59.51 (2,550)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	0.91 (39)
ไม่ได้ทำกับใคร	1.12 (48)
รวม	100.00 (4,285)

กิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ร้อยละ (จำนวน)
การเล่น	
เฉพาะมารดา	9.52 (408)
เฉพาะบิดา	21.07 (903)
ทั้งมารดาและบิดา	0.42 (18)
เฉพาะคนอื่น	67.28 (2,883)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	1.10 (47)
ไม่ได้ทำกับใคร	0.61 (26)
รวม	100.00 (4,285)
การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป	
เฉพาะมารดา	20.07 (860)
เฉพาะบิดา	21.19 (908)
ทั้งมารดาและบิดา	0.33 (14)
เฉพาะคนอื่น	53.63 (2,298)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	0.84 (36)
ไม่ได้ทำกับใคร	3.94 (169)
รวม	100.00 (4,285)

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ในทุกกิจกรรม เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่ไม่ใช่มารดาและ/หรือบิดา โดยพบว่า กิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนมากที่สุด คือ การเล่น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 67.28 รองลงมา คือ การพาไปนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 59.51 การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป คิดเป็นร้อยละ 53.63 การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ คิดเป็นร้อยละ 49.10 การร้องเพลง คิดเป็นร้อยละ 45.67 และการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.72

อย่างไรก็ตาม สมาชิกในครัวเรือนที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยรองลงมาจากคนอื่นที่ไม่ใช่มารดา บิดา คือ การได้ทำกิจกรรมกับเฉพาะมารดาหรือเฉพาะบิดา เมื่อพิจารณาเฉพาะการทำกิจกรรมร่วมกับเฉพาะผู้เป็นมารดาหรือบิดา จากการประมวลผลในตารางข้างต้นสามารถสรุปแนวโน้มการทำกิจกรรมของเด็กร่วมกับมารดาหรือบิดาได้ดังนี้

1) กิจกรรมที่มารดามีแนวโน้มทำร่วมกับเด็กหรือบุตรของตนในสัดส่วนมากกว่าบิดา คือ กิจกรรมที่เป็นการเล่น/เล่าเรื่อง และการร้องเพลง

2) กิจกรรมที่บิดามีแนวโน้มทำร่วมกับเด็กหรือบุตรของตนในสัดส่วนมากกว่ามารดา คือ กิจกรรมที่เป็น การพาไปนอกบ้าน และการเล่น

3) กิจกรรมที่มารดาหรือบิดามีแนวโน้มทำร่วมกับเด็กหรือบุตรของตนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ กิจกรรมที่เป็นการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป

สำหรับในกรณีที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกับผู้เป็นมารดาและบิดา หรือทั้งกับคนอื่นและมารดาหรือบิดา/มารดาและบิดา จากการประมวลผลได้พบว่ามีสัดส่วนที่น้อยถึงน้อยมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในครัวเรือนบริบทของสังคมไทยมีแนวโน้มที่จะแบ่งบทบาทของมารดา บิดา และสมาชิกในครัวเรือนในการเลี้ยงดูบุตรว่าเป็นหน้าที่หรือภาระของผู้ใดผู้หนึ่งอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ ถ้าสมมติว่า มารดาได้ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกับบุตรแล้ว กิจกรรมอื่น ๆ ก็อาจถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของบิดาหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนไปโดยปริยาย ซึ่งจากผลการสำรวจจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในกรณีที่เด็กได้ทำกิจกรรมใดใดร่วมกับทั้งมารดาและบิดา ตลอดจนการได้ทำกิจกรรมร่วมกับทั้งมารดา บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน กลับพบว่ามีสัดส่วนที่น้อยถึงน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการทำกิจกรรมใดใดร่วมกับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา และเฉพาะคนอื่นในครัวเรือน

4.1.3 ตัวแปรควบคุม

จากการประมวลผลข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.255 (MICS4) เกี่ยวกับตัวแปรควบคุมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถแสดงค่าร้อยละและความถี่ (จำนวน) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียน ดังปรากฏในตารางที่ 4.6 และ 4.7

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนจำแนกตามตัวแปรควบคุม

ตัวแปร	ร้อยละ (จำนวน)
1. กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน	
1.1 อายุปี	
3 ปี	48.97 (2,136)
4 ปี	51.03 (2,226)
รวม	100.00 (4,362)
1.2 อายุเดือน	
36-41 เดือน	25.38 (1,107)
42-47 เดือน	23.59 (1,029)
48-53 เดือน	25.17 (1,098)
54-59 เดือน	25.86 (1,128)
รวม	100.00 (4,362)
1.3 เพศ	
ชาย	50.05 (2,183)
หญิง	49.95 (2,179)
รวม	100.00 (4,362)
1.4 ดัชนีมวลกาย	
น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	31.84 (1,307)
น้ำหนักปกติ	53.59 (2,200)
น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	6.38 (262)
อ้วน	8.19 (336)
รวม	100.00 (4,105)
1.5 ประวัติการติมนมแม่	
เคยดื่ม	94.53 (4,114)
ไม่เคยดื่ม	5.47 (238)
รวม	100.00 (4,352)
2. กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน	
2.1 เขตพื้นที่	
เทศบาล (เมือง)	50.99 (2,224)
นอกเขตเทศบาล (ชนบท)	49.01 (2,138)
รวม	100.00 (4,362)
2.2 ภูมิภาค	
กรุงเทพมหานคร	8.55 (373)

ตัวแปร	ร้อยละ (จำนวน)
กลาง	20.33 (887)
เหนือ	22.86 (997)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	25.63 (1,118)
ใต้	22.63 (987)
รวม	100.00 (4,362)
2.3 ระดับเศรษฐฐานะครัวเรือน	
จนมาก	14.77 (644)
จน	18.72 (816)
ปานกลาง	22.18 (967)
รวย	22.90 (998)
รวยมาก	21.43 (934)
รวม	100.00 (4,359)
2.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน	
ไทย	98.35 (4,284)
ไม่ใช่ไทย	1.65 (72)
รวม	100.00 (4,356)
3. กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน	
3.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก	
มารดาของเด็ก	75.13 (3,277)
คนอื่น	24.87 (1,085)
รวม	100.00 (4,362)
3.2 การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา	
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	61.74 (2,693)
ได้อาศัยอยู่กับมารดา	14.58 (636)
ได้อาศัยอยู่กับบิดา	3.23 (141)
ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	20.45 (892)
รวม	100.00 (4,362)
3.3 สถานภาพสมรสของมารดา	
สมรส	93.73 (3,064)
ไม่ได้สมรส (โสด หม้าย หย่า แยก)	6.27 (205)
รวม	100.00 (3,269)
3.4 ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	42.05 (1,834)

ตัวแปร	ร้อยละ (จำนวน)
มัธยมศึกษา	37.25 (1,625)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	20.70 (903)
รวม	100.00 (4,362)
3.5 ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	32.67 (924)
มัธยมศึกษา	43.14 (1,220)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	24.19 (684)
รวม	100.00 (2,828)
4. กลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน	
4.1 ระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน	
ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน	14.80 (633)
ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง	8.86 (379)
1-12 ชั่วโมง	13.88 (594)
13-25 ชั่วโมง	15.10 (646)
26-34 ชั่วโมง	28.38 (1,214)
ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป	18.98 (812)
รวม	100.00 (4,278)
4.2 จำนวนหนังสือในบ้าน	
ไม่มี	15.26 (665)
1-5 เล่ม	50.73 (2,211)
6-9 เล่ม	6.82 (297)
ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	27.19 (1,185)
รวม	100.00 (4,358)
4.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ	
4.3.1 ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน	
ได้เล่น	39.70 (1,725)
ไม่ได้เล่น	60.30 (2,620)
รวม	100.00 (4,345)
4.3.2 ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน	
ได้เล่น	98.29 (4,246)
ไม่ได้เล่น	1.71 (74)
รวม	100.00 (4,320)

ตัวแปร	ร้อยละ (จำนวน)
4.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน	
ได้เล่น	83.29 (3,614)
ไม่ได้เล่น	16.71 (725)
รวม	100.00 (4,339)
4.4 พฤติกรรมด้านโภชนาการ	
4.4.1 การดื่มนม	
เคย	90.68 (3,930)
ไม่เคย	9.32 (404)
รวม	100.00 (4,334)
4.4.2 การดื่มน้ำผลไม้	
เคย	48.06 (2,083)
ไม่เคย	51.94 (2,251)
รวม	100.00 (4,334)
4.4.3 การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	
เคย	19.17 (829)
ไม่เคย	80.83 (3,496)
รวม	100.00 (4,325)

จากตารางที่ 4.6 ได้กล่าวถึงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สำหรับข้อมูลลักษณะทางประชากรพื้นฐานหรือตัวแปรเกี่ยวกับอายุและเพศ พบว่า อายุของเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษารั้งนี้อยู่ที่อายุ 3-4 ปี หรืออายุ 36-59 เดือน เนื่องจากการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.255 (MICS4) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นเรื่องพัฒนาการเด็กเฉพาะเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี เท่านั้น โดยจากการประมวลผลข้อมูลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 3 และ 4 ปี มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 48.97 และ 51.03 ตามลำดับ ในขณะที่อายุเดือนก็ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนมีช่วงอายุเดือนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงเช่นกัน โดยอายุ 36-41 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25.38 อายุ 42-47 เดือน คิดเป็นร้อยละ 23.59 อายุ 48-53 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25.17 และอายุ 54-59 เดือน คิดเป็นร้อยละ 25.86 สำหรับข้อมูลด้านเพศ พบว่า สัดส่วนระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษารั้งนี้มีเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 50.05 และ 49.95 ตามลำดับ ทั้งนี้ นอกจากตัวแปรเพศและอายุเป็นองค์ประกอบพื้นฐานทางประชากรยังถือได้ว่าเป็นปัจจัยทางชีววิทยาที่มีความเกี่ยวพันกับ

พัฒนาการของมนุษย์ สำหรับตัวแปรทางชีววิทยาอีกประการที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการของเด็ก คือ ดัชนีมวลกาย จากการสำรวจดังกล่าว เมื่อแบ่งกลุ่มเด็กตามช่วงค่าดัชนีมวลกาย พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีน้ำหนักในเกณฑ์ปกติ โดยคิดเป็นร้อยละ 53.59 รองลงมา คือ เด็กมีน้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 31.84 ในขณะที่เดียวกันเด็กที่เข้าข่ายว่าอ้วน และมีน้ำหนักสูงกว่ามาตรฐานมีสัดส่วนที่รองลงมาเท่ากับร้อยละ 8.19 และ 6.38 ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการเคยดื่มนมแม่พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ไม่เคยดื่มนมแม่เลย คิดเป็นร้อยละ 5.43 เคยดื่มนมแม่ คิดเป็นร้อยละ 94.57 จึงกล่าวได้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ในที่นี่ คือ เด็กที่เคยมีประวัติการดื่มนมแม่

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ตกเป็นตัวอย่างอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 50.99 และ 49.01 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงที่ตั้งของครัวเรือนตามภูมิภาคแล้ว ในการสำรวจดังกล่าวได้แบ่งพื้นที่กรุงเทพฯ ไว้กลุ่มหนึ่งอย่างชัดเจนซึ่งอาจเป็นเพราะความต้องการในการเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ ของเด็กเมื่อจำแนกตามพื้นที่ต่าง ๆ จึงทำให้ภูมิภาคที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ในการศึกษาคั้งนี้จำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กรุงเทพฯ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยจากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ในช่วงต้น เท่ากับร้อยละ 8.55 20.33 22.86 25.63 และ 22.63 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้าหากได้รวมพื้นที่กรุงเทพฯ เข้ากับภาคกลางแล้ว ก็จะพบว่าเด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

สำหรับในมิติด้านเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะในระดับปานกลางขึ้นไป โดยพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.77 ฐานะยากจน คิดเป็นร้อยละ 18.72 ฐานะปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 22.18 ฐานะร่ำรวย คิดเป็นร้อยละ 22.90 และฐานะร่ำรวยมาก คิดเป็นร้อยละ 21.43 อย่างไรก็ตามในมิติด้านวัฒนธรรม ซึ่งข้อมูลที่พบได้จากการสำรวจดังกล่าว คือ ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นคนไทย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 98.35 ในขณะที่เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นคนไทย คิดเป็นร้อยละ 1.65

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลที่เป็นลักษณะของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียน ในเบื้องต้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กจากการสำรวจดังกล่าวมาจากการให้ข้อมูล โดยผู้เป็นแม่หรือผู้ดูแลหลักของเด็ก ซึ่งจากการสำรวจได้พบว่า ในจำนวนตัวอย่างของเด็กทั้งหมด 4,362 คน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่เป็นมารดาของเด็ก คิดเป็นร้อยละ 75.13 ในขณะที่เป็นผู้ดูแลหลัก (ผู้ที่ไม่ใช่มารดาของเด็ก) คิดเป็นร้อยละ 24.87 สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับบิดามารดา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา โดยคิดเป็นร้อยละ 61.74 รองลงมา คือ เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา คิดเป็นร้อยละ 20.45 ในขณะที่เด็กได้อาศัยอยู่กับเฉพาะมารดา คิดเป็นร้อยละ 14.58 และได้อาศัยอยู่กับเฉพาะผู้เป็นบิดา คิดเป็นร้อยละ 3.23 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรสถานภาพสมรสของผู้เป็นมารดา ซึ่งเสมือนเป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตคู่สมรสในครอบครัว พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ในการสำรวจครั้งนี้ มีมารดาที่มีสถานภาพสมรส หรือคิดเป็นร้อยละ 93.73 ในขณะที่ เด็กที่ที่มารดาซึ่งไม่ได้มีสถานภาพสมรส (โสด⁹ หมาย หย่า แยก) คิดเป็นร้อยละ 6.27

เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลักของเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า มารดาหรือผู้ดูแลหลักมีการศึกษาในระดับที่แตกต่างกันไป โดยเด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ระดับมัธยมศึกษา และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.04 37.25 และ 20.70 ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

ในขณะเดียวกัน ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดาของเด็กก่อนวัยเรียน ได้แสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีบิดาสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ระดับมัธยมศึกษา และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 32.67 43.14 และ 24.19 ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่มีบิดาที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาคือระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า อย่างไรก็ตามข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดาของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นข้อมูลที่มาจากเฉพาะเด็กที่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนร่วมกับบิดาเท่านั้น โดยไม่มีข้อมูลการศึกษาของบิดาที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็ก

⁹ สถานภาพของมารดาที่โสดในที่นี้ ตีความได้ว่า เป็นมารดาที่เข้าข่ายว่าเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีจำนวน 4 คน

จึงส่งผลให้จำนวนเด็กก่อนวัยเรียนที่มีข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดามีจำนวนที่น้อยอย่างปรากฏชัดเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาคั้งนี้ร้อยละ 14.80 ไม่ได้เป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน โดยที่เหลืออีกร้อยละ 85.20 คือ เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ซึ่งเด็กก่อนวัยเรียนแต่ละคนได้มีระยะเวลาในการเรียนหรือได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนที่แตกต่างกันไป โดยจากการสำรวจดังกล่าวได้กำหนดกรอบระยะเวลาไว้ที่ภายใน 1 สัปดาห์ จากการประมวลผลได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ใช้เวลาเรียนต่ำกว่า 1 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 8.86 ใช้เวลาเรียน 1-12 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 13.88 ใช้เวลาเรียน 13-25 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 15.10 ใช้เวลาเรียน 26-34 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 28.38 ใช้เวลาเรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไปหรือเฉลี่ยตกวันละ 5 ชั่วโมงขึ้นไปใน 1 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 18.98 จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในระยะเวลา 26-34 ชั่วโมง หรือโดยเฉลี่ยวันละ 3-5 ชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ในกรณีที่ได้เรียนทุกวัน หรือเฉลี่ยวันละ 5-7 ชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ในกรณีที่อาจไม่ได้เรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือเสาร์-อาทิตย์

นอกจากการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน จากการทบทวนวรรณกรรมก็ได้พบว่า สื่อที่ใช้ในการเลี้ยงดูเด็กภายในบ้านอย่างเช่นหนังสือที่เกี่ยวกับเด็กก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน จากการสำรวจดังกล่าวได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนหนังสือที่มีอยู่ในครัวเรือน ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งหนังสือนิทานและหนังสือหรือสมุดภาพของเด็ก เช่น สมุดภาพพระบายสี สมุดฝึกการวาดภาพ ฯลฯ โดยจากการประมวลผลได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้อาศัยอยู่ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กจำนวน 1-5 เล่ม โดยคิดเป็นร้อยละ 50.73 รองลงมา คือ ได้อยู่ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กจำนวนตั้งแต่ 10 เล่ม ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27.19 สำหรับเด็กที่อยู่ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กจำนวน 6-9 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 6.82 ในขณะที่เด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่มีหนังสือใดใดเกี่ยวกับเด็กเลย คิดเป็นร้อยละ 15.26

นอกจากหนังสือหรือสมุดภาพ ของเล่นก็ถือได้ว่าเป็นสื่อสำหรับการเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กได้ด้วยเช่นกัน การสำรวจดังกล่าวได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนในการศึกษาคั้งนี้ได้พบว่า ในกรณีที่เป็นของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน มีเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ 39.70 และไม่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ

60.30 ในกรณีที่ เป็นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงานมีเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ 98.29 และไม่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ 1.71 และในกรณีที่เป็นการเล่นกับสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน พบว่ามีเด็กที่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ 83.29 และเด็กที่ไม่ได้เล่น คิดเป็นร้อยละ 16.71 จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนในที่นั่งส่วนใหญ่ได้เล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นของเล่นที่ผลิตขึ้นมาสำเร็จรูปและพร้อมจำหน่าย อาจทำให้เกิดความสะดวกในการนำมาให้เด็กได้เล่นมากกว่าการสร้างของเล่นขึ้นมาเอง

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของเด็กในด้านโภชนาการ จากการสำรวจดังกล่าวได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนในที่นั่งได้เคยดื่มนมคิดเป็นร้อยละ 90.66 และไม่เคยดื่มนม คิดเป็นร้อยละ 9.32 นอกจากนี้ ยังได้พบว่า เด็กกลุ่มดังกล่าวได้เคยดื่มน้ำผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 48.06 และไม่เคยดื่มน้ำผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 51.94 สำหรับการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร จำพวกวิตามินต่าง ๆ พบว่า มีเด็กที่เคยรับประทานคิดเป็นร้อยละ 19.17 และไม่เคยรับประทานคิดเป็นร้อยละ 80.83

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

ตัวแปร	จำนวนเด็ก	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ลักษณะเด็ก					
ระยะเวลาการดื่มนมแม่ (เดือน)	3,958	8.73	48	0	8.155
ลักษณะครัวเรือน					
ขนาดครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือน)	4,362	4.93	28	2	1.883
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็ก (0-14 ปี)	4,362	1.90	17	1	1.033
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้สูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป)	4,362	0.41	4	0	2.688
ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	3,625	32.97	49	16	7.183

จากตารางที่ 4.7 ซึ่งเป็นตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเด็กก่อนวัยเรียนที่เป็นข้อมูลในลักษณะตัวแปรแบบต่อเนื่อง โดยพบว่า ระยะเวลาการดื่มนมแม่ของเด็กที่มีประวัติเคยดื่มนมแม่โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 8.73 หรือประมาณ 8-9 เดือน สำหรับขนาดครัวเรือนหรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 หรือประมาณ 4-5 คน ในขณะที่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสมาชิกของคนวัยต่าง ๆ ในครัวเรือน พบว่า ในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็ก โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.90 หรือประมาณ 2 คน ในขณะที่จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้สูงอายุ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.41 คน ซึ่งหมายความว่าเด็กก่อนวัยเรียนในที่มีแนวโน้มอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับอายุของผู้เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลักของเด็กก่อนวัยเรียน ข้อจำกัดของข้อมูลดังกล่าวคือการได้ทราบอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลักที่เป็นสตรีวัยเจริญพันธุ์เท่านั้น เนื่องจากการสำรวจดังกล่าวได้เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะผู้หญิงที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ จากการประมวลผลได้พบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการดูแลโดยผู้เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลักโดยเฉลี่ยมีอายุที่ 32-33 ปี

4.2 สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรคู่

สถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรคู่ แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรควบคุม ซึ่งในที่นี้เป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ในเบื้องต้นระหว่างพัฒนาการเด็กในด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคมกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้เกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยที่แตกต่างไปจากเกณฑ์ของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับสถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรคู่ในที่นี้ จึงมุ่งเน้นนำเสนอภาพรวมของข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่สมวัยหรือล่าช้า ที่มาจากเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นหลัก เนื่องจากข้อมูลในส่วนดังกล่าวยังไม่ได้เป็นการทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติขั้นสูงเพื่ออนุมานไปสู่เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ทั้งหมดแต่ประการใด

4.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระในที่นี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ คือ พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม กับกิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกในครัวเรือน โดยสามารถแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

1) พัฒนาการทางสติปัญญา

จากการประมวลผลข้อมูล ได้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญากับกิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกในครัวเรือนหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรของเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 6 กิจกรรม มีผลปรากฏดังในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ร้อยละของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียน จำแนกตามกิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน

กิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ			
เฉพาะมารดา	35.45	64.55	100.00 (852)
เฉพาะบิดา	33.83	66.17	100.00 (872)
ทั้งมารดาและบิดา	28.57	71.43	100.00 (14)
เฉพาะคนอื่น	33.11	66.89	100.00 (2,045)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	58.62	41.38	100.00 (29)
ไม่ได้ทำกับใคร	19.89	80.11	100.00 (362)
การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง			
เฉพาะมารดา	38.66	61.34	100.00 (957)
เฉพาะบิดา	33.11	66.89	100.00 (758)
ทั้งมารดาและบิดา	45.45	54.55	100.00 (11)
เฉพาะคนอื่น	32.94	67.06	100.00 (1,694)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	60.00	40.00	100.00 (25)
ไม่ได้ทำกับใคร	23.05	76.95	100.00 (729)
การร้องเพลง			

กิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
เฉพาะมารดา	36.03	63.97	100.00 (891)
เฉพาะบิดา	34.05	65.95	100.00 (749)
ทั้งมารดาและบิดา	71.43	28.57	100.00 (7)
เฉพาะคนอื่น	33.21	66.79	100.00 (1,909)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	55.56	44.44	100.00 (27)
ไม่ได้ทำกับใคร	23.18	76.82	100.00 (591)
การพาไปนอกบ้าน			
เฉพาะมารดา	37.20	62.80	100.00 (492)
เฉพาะบิดา	32.88	67.12	100.00 (1,107)
ทั้งมารดาและบิดา	58.82	41.18	100.00 (17)
เฉพาะคนอื่น	31.73	68.27	100.00 (2,477)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	48.57	51.43	100.00 (35)
ไม่ได้ทำกับใคร	15.22	84.78	100.00 (46)
การเล่น			
เฉพาะมารดา	39.10	60.90	100.00 (399)
เฉพาะบิดา	35.60	64.40	100.00 (882)
ทั้งมารดาและบิดา	46.67	53.33	100.00 (15)
เฉพาะคนอื่น	30.87	69.13	100.00 (2,809)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	44.19	55.81	100.00 (43)
ไม่ได้ทำกับใคร	15.38	84.62	100.00 (26)
การหยิบเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป			
เฉพาะมารดา	36.18	63.82	100.00 (843)
เฉพาะบิดา	33.00	67.00	100.00 (888)
ทั้งมารดาและบิดา	38.46	61.54	100.00 (13)
เฉพาะคนอื่น	31.72	68.28	100.00 (2,232)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	50.00	50.00	100.00 (32)
ไม่ได้ทำกับใคร	24.10	75.90	100.00 (166)

จากตารางที่ 4.8 ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ร่วมทำกิจกรรมหรือได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จำแนกตามกิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งพบว่า ในภาพรวมไม่ว่ากิจกรรมใดได้ก็ตาม ถ้า

เด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์หรือร่วมทำกับสมาชิกคนใดก็ตามในครอบครัวก็จะมีแนวโน้มในการบรรลุ พัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือมี ปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนใดในครัวเรือน ซึ่งจากการพิจารณาในกลุ่มเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับใคร ในทุกกิจกรรมได้พบว่า สัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย นั้นมีสัดส่วนที่น้อยกว่าอย่างปรากฏชัดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้บรรลุพัฒนาการหรือมี พัฒนาการทางสติปัญญาที่ล่าช้า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมกับบุคคลหรือ สมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย สามารถอธิบายผลได้ตามรายกิจกรรม ทั้ง 6 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการ อ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน จะมีสัดส่วนของการ บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ได้ทำกิจกรรมหรือมี ปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ทั้งมารดาและบิดา รวมถึงเฉพาะสมาชิกคนอื่นใน ครัวเรือนอย่างเห็นได้ชัด

2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการเล่า นิทาน/เล่าเรื่องกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน จะมีสัดส่วนของการบรรลุ พัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด หรือ แม้กระทั่งการได้ร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวกับเฉพาะทั้งมารดาและบิดา เด็กก็ยังมีสัดส่วนการบรรลุ พัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกับมารดา หรือบิดาหรือผู้อื่นในครัวเรือนเช่นกัน แม้จะไม่ชัดเจนเหมือนกับการที่เข้าร่วมกับทั้งมารดา บิดา และคนอื่นในครัวเรือน

3) การร้องเพลง

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการร้อง เพลงกับทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เดียวกันถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมี

ปฏิสัมพันธ์ในด้านการร้องเพลงกับทั้งมารดา/บิดาและกับผู้อื่นก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกับมารดาหรือบิดาหรือผู้อื่นเช่นกัน

4) การพาไปนอกบ้าน

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการพาไปนอกบ้านกับทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เดียวกันถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการพาไปนอกบ้านกับทั้งมารดา/บิดาและกับผู้อื่นก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกับมารดาหรือบิดาหรือผู้อื่นเช่นกัน

5) การเล่น

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการเล่นกับทั้งมารดาและบิดา รวมถึงการเล่นกับทั้งมารดา/บิดาและกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ หรือเด็กที่ทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับเฉพาะผู้เป็นมารดาหรือบิดาหรือคนอื่นเพียงอย่างเดียว

6) การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูปกับทั้งสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนร่วมกับมารดาและ/หรือบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ทั้งมารดาและบิดา รวมถึงเฉพาะสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน

นอกจากนี้ ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการจากข้อค้นพบในข้างต้น คือ ในกรณีที่เด็กได้มีการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ถ้าเป็นการทำกิจกรรมใดใดร่วมกับสมาชิกคนอื่นแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวอีกนัยคือไม่มีมารดา บิดา เข้ามาเกี่ยวข้องเลย จะพบได้ว่าเป็นเด็กที่มีการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับกรณีอื่น ๆ ที่มีมารดาหรือบิดาเข้ามาเกี่ยวข้อง ยกเว้นในกิจกรรมที่เป็นการอ่าน

หนังสือ/คู่มือภาพที่พบว่า ถ้าเป็นเด็กที่ทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับทั้งเฉพาะมารดาและบิดาจะเป็นเป็นเด็กที่มีการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับกรณีอื่น ๆ

2) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

จากการประมวลผล ได้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมกับกิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกในครัวเรือนหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรของเด็กก่อนวัยเรียน มีผลปรากฏดังในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน จำแนกตามกิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน

กิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
การอ่านหนังสือ/คู่มือภาพ			
เฉพาะมารดา	54.07	45.93	100.00 (847)
เฉพาะบิดา	60.96	39.04	100.00 (876)
ทั้งมารดาและบิดา	73.33	26.67	100.00 (15)
เฉพาะคนอื่น	60.30	39.70	100.00 (2,048)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	64.52	35.48	100.00 (37)
ไม่ได้ทำกับใคร	45.25	54.75	100.00 (358)
การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง			
เฉพาะมารดา	56.11	43.89	100.00 (957)
เฉพาะบิดา	61.06	38.94	100.00 (755)
ทั้งมารดาและบิดา	75.00	25.00	100.00 (12)
เฉพาะคนอื่น	61.58	38.42	100.00 (1,705)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	66.67	33.33	100.00 (27)
ไม่ได้ทำกับใคร	47.98	52.02	100.00 (719)
การร้องเพลง			
เฉพาะมารดา	57.21	42.79	100.00 (888)
เฉพาะบิดา	59.10	40.90	100.00 (753)

กิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์		รวม
	และสังคม		
	สมวัย	ล่าช้า	
ทั้งมารดาและบิดา	62.50	37.50	100.00 (8)
เฉพาะคนอื่น	60.68	39.32	100.00 (1,910)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	66.67	33.33	100.00 (30)
ไม่ได้ทำกับใคร	48.29	51.71	100.00 (586)
การพาไปนอกบ้าน			
เฉพาะมารดา	55.73	44.27	100.00 (497)
เฉพาะบิดา	56.41	43.59	100.00 (1,099)
ทั้งมารดาและบิดา	72.22	27.78	100.00 (18)
เฉพาะคนอื่น	59.25	40.75	100.00 (2,476)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	65.79	34.21	100.00 (38)
ไม่ได้ทำกับใคร	38.30	61.70	100.00 (47)
การเล่น			
เฉพาะมารดา	56.22	43.78	100.00 (402)
เฉพาะบิดา	56.80	43.20	100.00 (882)
ทั้งมารดาและบิดา	68.75	31.25	100.00 (16)
เฉพาะคนอื่น	58.57	41.43	100.00 (2,807)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	60.00	40.00	100.00 (45)
ไม่ได้ทำกับใคร	47.83	52.17	100.00 (23)
การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป			
เฉพาะมารดา	54.98	45.02	100.00 (844)
เฉพาะบิดา	57.97	42.03	100.00 (885)
ทั้งมารดาและบิดา	57.14	42.86	100.00 (14)
เฉพาะคนอื่น	59.61	40.39	100.00 (2,233)
ทั้งมารดา บิดา และคนอื่น	65.71	34.29	100.00 (35)
ไม่ได้ทำกับใคร	49.39	50.61	100.00 (164)

จากตารางที่ 4.9 ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนที่ได้ร่วมทำกิจกรรมหรือได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน จำแนกตามกิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งพบว่า ในภาพรวมไม่ว่ากิจกรรมใดใดก็ตาม ถ้าเด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์หรือร่วมทำกับสมาชิกคนใดก็ตามในครอบครัวก็จะมีแนวโน้มใน

การบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนใดในครัวเรือน ซึ่งจากการพิจารณาในกลุ่มเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับใครในทุกกิจกรรมได้พบว่า สัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยนั้นมีสัดส่วนที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ล่าช้า อย่างไรก็ตามสัดส่วนดังกล่าวมีความแตกต่างที่ไม่ชัดเจนเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา ยกเว้นกิจกรรมการพานอกบ้าน ซึ่งจากข้อมูลที่พบกล่าวได้ว่า สัดส่วนความแตกต่างของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยกับเด็กที่ไม่ได้บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ล่าช้าค่อนข้างมีความชัดเจนอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะกิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะที่สมาชิกในครัวเรือนได้พาเด็กออกไปนอกบ้าน ซึ่งส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้และรู้จักสังคมภายนอกบ้าน ตลอดจนทักษะทางสังคมต่าง ๆ ที่สมาชิกในครัวเรือนสามารถขัดเกลาหรือสั่งสอนเด็กได้ในระหว่างที่ได้พาไปนอกบ้าน ด้วยเหตุนี้ ในกรณีที่เด็กไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนด้วยการพานอกบ้านจึงมีแนวโน้มมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

นอกเหนือจากการพิจารณาถึงการที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำหรือไม่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนในกิจกรรมใดใดแล้ว เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมกับบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย สามารถอธิบายผลเกี่ยวกับระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้ตามรายกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพกับทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับมารดาหรือบิดาคนใดคนหนึ่ง หรือกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนอย่างเห็นได้ชัด แต่ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ในกิจกรรมดังกล่าว ถ้าเด็กได้ทำร่วมกับเฉพาะมารดา พบว่ามีสัดส่วนของการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกรร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ

2) การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการเล่า นิทาน/เล่าเรื่องกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน หรือแม้เฉพาะทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

3) การร้องเพลง

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการร้องเพลงกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

4) การพาไปนอกบ้าน

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการพาไปนอกบ้านกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน หรือแม้เฉพาะทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

5) การเล่น

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการเล่นกับทั้งมารดา/บิดา และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน หรือแม้เฉพาะทั้งมารดาและบิดา จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

6) การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป

จากการประมวลผลข้อมูลพบว่า ถ้าเด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ในด้านการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูปกับทั้งมารดา บิดา และคนอื่นในครัวเรือน จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม สำหรับกิจกรรมดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ แล้ว ในกรณีที่เป็นเด็กที่ได้ทำกิจกรรมเฉพาะกับทั้งมารดาและบิดาไม่ได้มีสัดส่วนที่แตกต่างจากการทำกิจกรรมกับกรณีอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 5 กิจกรรมในช่วงต้น สะท้อนให้เห็นว่า สำหรับการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป เมื่อเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิก

หลายคนในครัวเรือนรวมถึงมารดาบิดาแล้ว ก็จะทำให้มีแนวโน้มมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการจากข้อค้นพบในข้างต้น คือ ในกรณีที่เด็กได้มีการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ถ้าเป็นการทำกิจกรรมใดใดร่วมกับเฉพาะมารดาแต่เพียงอย่างเดียว จะพบได้ว่าเป็นเด็กที่มีการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับกรณีอื่น ๆ ยกเว้นในกรณีที่เป็นการเล่นเกม และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป ซึ่งพบว่า เด็กที่ได้ทำกิจกรรมกับทั้งมารดาและคนอื่นจะมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยที่สุดในขณะที่กิจกรรมพาไปนอกบ้าน พบว่า เด็กที่ได้ทำกิจกรรมกับทั้งบิดาและคนอื่นจะมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยที่สุด

4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรควบคุม

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรควบคุมในที่นี้ คือ เป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการในด้านต่างๆ กับตัวแปรควบคุมหรือข้อมูลของเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ อายุปี อายุเดือน เพศ บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก เขตพื้นที่ (เมือง/ชนบท) ภูมิภาค ระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (ขนาดครัวเรือน) จำนวนวัยเด็กในครัวเรือน จำนวนผู้สูงวัยในครัวเรือนการอาศัยอยู่กับมารดา การอาศัยอยู่กับบิดา ระยะเวลาการตั้งครรภ์ อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา ระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน/ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน/สิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน) พฤติกรรมด้านโภชนาการ (การดื่มนม/การดื่มน้ำผลไม้/การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร) ซึ่งได้นำเสนอความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

1) พัฒนาการทางสติปัญญา

จากการประมวลผล ได้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญากับตัวแปรควบคุมหรือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียนที่เป็นตัวแปรระดับกลุ่ม มีผลปรากฏดังในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ร้อยละของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียน จำแนกตามตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบกลุ่ม

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
1. กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน			
1.1 กลุ่มอายุปี			
3 ปี	23.53	76.47	100.00 (2,006)
4 ปี	41.28	58.72	100.00 (2,168)
1.2 กลุ่มอายุเดือน			
36-41 เดือน	21.25	78.75	100.00 (1,007)
42-47 เดือน	25.83	74.17	100.00 (999)
48-53 เดือน	38.90	61.10	100.00 (1,072)
54-59 เดือน	43.61	56.39	100.00 (1,096)
1.3 เพศ			
ชาย	30.25	69.75	100.00 (2,086)
หญิง	35.25	64.75	100.00 (2,088)
1.4 ดัชนีมวลกาย			
น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	32.51	67.49	100.00 (1,261)
น้ำหนักปกติ	31.16	68.84	100.00 (2,099)
น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	34.26	65.74	100.00 (251)
อ้วน	37.30	62.70	100.00 (319)
1.5 ประวัติการดื่มนมแม่			
เคยดื่ม	32.58	67.42	100.00 (3,938)
ไม่เคยดื่ม	35.37	64.63	100.00 (229)
2. กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน			
2.1 เขตพื้นที่			
เมือง	33.71	66.29	100.00 (2,127)
ชนบท	31.75	68.25	100.00 (2,047)

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมัย	ล่าช้า	
2.2 ภูมิภาค			
กรุงเทพมหานคร	41.00	59.00	100.00 (361)
ภาคกลาง	42.46	57.54	100.00 (862)
ภาคเหนือ	24.95	75.05	100.00 (946)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	31.78	68.22	100.00 (1,051)
ภาคใต้	29.66	70.34	100.00 (954)
2.3 ระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือน			
จนมาก	26.87	73.13	100.00 (614)
จน	30.71	69.29	100.00 (775)
ปานกลาง	29.54	70.46	100.00 (931)
ร่ำรวย	32.98	67.02	100.00 (952)
ร่ำรวยมาก	41.57	58.43	100.00 (902)
2.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน			
ไทย	33.05	66.95	100.00 (4,103)
ไม่ใช่ไทย	15.15	84.85	100.00 (66)
3. กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน			
3.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก			
มารดา	33.21	66.79	100.00 (3,141)
คนอื่น	31.36	68.64	100.00 (1,033)
3.2 การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา			
ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา	32.58	67.42	100.00 (2,581)
ได้อยู่อาศัยกับมารดา	36.66	63.34	100.00 (611)
ได้อยู่อาศัยกับบิดา	31.88	68.12	100.00 (138)
ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	30.57	69.43	100.00 (844)
3.3 สถานภาพสมรสของมารดา			
สมรส	33.03	66.97	100.00 (2,940)
ไม่ได้สมรส (โสด หม้าย หย่า แยก)	36.73	63.27	100.00 (196)
3.4 ระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก			
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	28.66	71.34	100.00 (1,748)
มัธยมศึกษา	32.30	67.70	100.00 (1,554)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	41.74	58.26	100.00 (872)
3.5 ระดับการศึกษาของบิดา			
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	31.07	68.93	100.00 (882)

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
มัธยมศึกษา	29.44	70.56	100.00 (1,165)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	40.24	59.76	100.00 (666)
4. กลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน			
4.1 ระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน			
ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน	16.75	83.25	100.00 (609)
ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง	26.63	73.37	100.00 (368)
1-12 ชั่วโมง	38.87	61.13	100.00 (584)
13-25 ชั่วโมง	33.86	66.14	100.00 (629)
26-34 ชั่วโมง	36.05	63.95	100.00 (1,190)
ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป	37.64	62.36	100.00 (789)
4.2 จำนวนหนังสือในครัวเรือน			
ไม่มี	21.67	78.33	100.00 (623)
1-5 เล่ม	31.14	68.86	100.00 (2,123)
6-9 เล่ม	36.88	63.12	100.00 (282)
ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	40.70	59.30	100.00 (1,145)
4.3 การเล่นของเล่นที่ทำเอง			
ได้เล่น	36.87	63.13	100.00 (1,649)
ไม่ได้เล่น	30.02	69.98	100.00 (2,512)
4.4 การเล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด/หรือผลิตจากโรงงาน			
ได้เล่น	33.03	66.97	100.00 (4,069)
ไม่ได้เล่น	20.29	79.71	100.00 (69)
4.5 การเล่นสิ่งของเครื่องใช้ทั้งที่พบในและนอกบ้าน			
ได้เล่น	32.87	67.13	100.00 (3,459)
ไม่ได้เล่น	32.14	67.86	100.00 (697)
4.6 ประวัติการตีมนม			
เคย	33.29	66.71	100.00 (3,770)
ไม่เคย	26.05	73.95	100.00 (380)
4.7 ประวัติการดื่มน้ำผลไม้			
เคย	37.44	62.56	100.00 (2,014)
ไม่เคย	28.34	71.66	100.00 (2,135)
4.8 ประวัติการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร			

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
เคย	42.28	57.72	100.00 (797)
ไม่เคย	30.57	69.43	100.00 (3,346)

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญากับตัวแปรควบคุมหรือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียน มีดังต่อไปนี้

1) อายุ

จากการประมวลผลพบว่า ทั้งในแง่ของอายุปี และกลุ่มอายุเดือนของเด็กก่อนวัยเรียน ถ้าเด็กมีอายุมากขึ้นเด็กก็จะมีโอกาสเป็นผู้ที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้น

2) เพศ

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเพศหญิงมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเพศชาย

3) ดัชนีมวลกาย

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยน้อยที่สุด ในขณะที่เด็กที่เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วนมีสัดส่วนของการมีพัฒนาการด้านดังกล่าวสมวัยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีปัญหาในเรื่องน้ำหนักไม่ว่าจะต่ำกว่าหรือสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยกว่าเด็กที่มีค่าดัชนีมวลกายอยู่ในช่วงเกณฑ์ปกติ

4) ประวัติการดื่มนมแม่

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีประวัติเคยดื่มนมแม่ มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยน้อยกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่เคยดื่มนมแม่

5) เขตพื้นที่

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมือง มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทเพียงเล็กน้อย

6) ภูมิภาค

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลาง มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่นอย่างเห็นได้ชัด โดยพบว่า เด็กที่อยู่ในภาคเหนือมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น

7) ระดับเศรษฐฐานะครัวเรือน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐฐานะร่ำรวยมาก มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐฐานะอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ในขณะเดียวกัน เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐฐานะจนมาก มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามสำหรับเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐฐานะจน ปานกลาง และร่ำรวย กลับไม่พบว่า มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อย

8) ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นคนไทยมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนมีหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นคนไทยอย่างเห็นได้ชัด

9) บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก

จากการประมวลผลพบว่า เด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดามีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นคนอื่นเพียงเล็กน้อย

10) การได้อาศัยอยู่กับมารดา

จากการประมวลผล เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา ได้อาศัยกับมารดา ได้อาศัยกับบิดา และไม่ได้อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา พบว่า เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับมารดามีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กกลุ่มอื่นอย่าง

เห็นได้ชัด ในขณะที่เด็กที่ไม่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดามีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยในสัดส่วนที่น้อยที่สุด

11) สถานภาพสมรสของมารดา

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาซึ่งมีสถานภาพสมรส เป็นเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาหรือมีพัฒนาการดังกล่าวสมวัยในสัดส่วนที่น้อยกว่า เด็กที่มีมารดาไม่ได้มีสถานภาพสมรส อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างเพียงเล็กน้อย

12) ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงเพิ่มขึ้น ก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

13) ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีบิดาสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงเพิ่มขึ้น ก็จะค่อนข้างมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามแนวโน้มดังกล่าวยังไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในระหว่างกลุ่มของบิดาที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ากับมัธยมศึกษา โดยพบว่า สัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยในกลุ่มของเด็กที่มีบิดาที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมมีค่าน้อยกว่าในกลุ่มของเด็กที่มีบิดาสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

14) ระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเพิ่มขึ้นมากเท่าใด ก็จะมียิ่งสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นตามมา ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ถ้าเป็นเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น ๆ ที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในระยะเวลาที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลดังกล่าวกลับพบว่า ช่วงระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนที่ทำให้เด็กมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากที่สุด คือ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นระยะเวลา 1-12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

15) จำนวนหนังสือในบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีจำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กมากขึ้น ก็จะทำให้มีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

16) การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการได้เล่นของเล่น จำแนกประเภทของเล่นได้เป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

16.1) ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้านมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้านอย่างเห็นได้ชัด

16.2) ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงานมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัดเช่นกัน

16.3) สิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้านมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยที่ใกล้เคียงกันกับเด็กที่ไม่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน

17) พฤติกรรมด้านโภชนาการ

17.1) การดื่มนม

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เคยดื่มนม มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยดื่มนม

17.2) การดื่มน้ำผลไม้

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เคยดื่มน้ำผลไม้ มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยดื่มน้ำผลไม้

17.3) การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เคยรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เช่น วิตามินเสริม / แร่ธาตุเสริม / ยา เช่น น้ำมันตับปลา ธาตุเหล็ก ฯลฯ มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยรับประทานอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 4.11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่องระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยกับล่าช้า

ตัวแปร	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. ระยะเวลาการติ่มนมแม่					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,223	8.23	48	0	7.747
ระดับพัฒนาการล่าช้า	2,565	9.01	42	0	8.345
2. ขนาดคร้วเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือน)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,367	4.90	14	2	1.738
ระดับพัฒนาการล่าช้า	2,807	4.94	28	2	1.951
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็ก (0-14 ปี)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,367	1.88	7	1	0.923
ระดับพัฒนาการล่าช้า	2,807	1.91	17	1	1.091
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้สูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,367	0.44	3	0	0.708
ระดับพัฒนาการล่าช้า	2,807	0.40	4	0	0.678
5. อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,135	33.25	49	18	6.832
ระดับพัฒนาการล่าช้า	2,339	32.84	49	16	7.329

จากตารางที่ 4.11 เป็นการพิจารณาถึงค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง โดยพิจารณาตามระดับพัฒนาการของเด็กสำหรับในประเด็นระยะเวลาการติ่มนมแม่สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนที่เคยมีประวัติการติ่มนมแม่พบว่า กลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยมีระยะเวลาการติ่มนมแม่โดยเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่ม

เด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวล่าช้าอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่มีติด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนหรือขนาดของครัวเรือนพบว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า เช่นเดียวกันกับจำนวนสมาชิกวัยเด็กในครัวเรือน ได้พบว่า ในกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนเด็กโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยของจำนวนผู้สูงวัยในครัวเรือน ได้พบว่า ถ้าเป็นเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยจะอยู่ในครัวเรือนที่มีค่าเฉลี่ยจำนวนผู้สูงวัยที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่ล่าช้า เช่นเดียวกันกับอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ได้พบว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเป็นเด็กที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักที่มีอายุเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวล่าช้า

2) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

จากการประมวลผล ได้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมกับตัวแปรควบคุมหรือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียนที่เป็นตัวแปรแบบกลุ่ม มีผลปรากฏดังในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ร้อยละของระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน จำแนกตามตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบกลุ่ม

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
1 กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน			
1.1 กลุ่มอายุปี			
3 ปี	57.04	42.96	100.00 (2,004)
4 ปี	58.82	41.18	100.00 (2,171)
1.2 กลุ่มอายุเดือน			
36-41 เดือน	56.88	43.12	100.00 (995)
42-47 เดือน	57.19	42.81	100.00 (1,009)

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
	48-53 เดือน	57.36	
54-59 เดือน	60.26	39.74	100.00 (1,097)
1.3 เพศ			
ชาย	53.86	46.14	100.00 (2,087)
หญิง	62.07	37.93	100.00 (2,088)
1.4 ดัชนีมวลกาย			
น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	57.58	42.42	100.00 (1,266)
น้ำหนักปกติ	57.43	42.57	100.00 (2,105)
น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	58.78	41.22	100.00 (245)
อ้วน	57.50	42.50	100.00 (320)
1.5 ประวัติการดื่มนมแม่			
เคยดื่ม	58.01	41.99	100.00 (3,941)
ไม่เคยดื่ม	57.27	42.73	100.00 (227)
2. กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน			
2.1 เขตพื้นที่			
เมือง	58.53	41.47	100.00 (2,146)
ชนบท	57.37	42.63	100.00 (2,029)
2.2 ภูมิภาค			
กรุงเทพมหานคร	67.13	32.87	100.00 (359)
ภาคกลาง	61.59	38.41	100.00 (854)
ภาคเหนือ	55.66	44.34	100.00 (945)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	58.90	41.10	100.00 (1,068)
ภาคใต้	52.48	47.52	100.00 (949)
2.3 ระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือน			
จนมาก	57.59	42.41	100.00 (606)
จน	59.57	40.43	100.00 (784)
ปานกลาง	56.49	43.51	100.00 (924)
ร่ำรวย	53.81	46.19	100.00 (959)
ร่ำรวยมาก	62.75	37.25	100.00 (902)
2.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน			
ไทย	58.18	41.82	100.00 (4,106)
ไม่ใช่ไทย	45.31	54.69	100.00 (64)

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม		รวม
	สมวัย	ล่าช้า	
	3. กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน		
3.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก			
มารดา	57.32	42.68	100.00 (3,140)
คนอื่น	59.90	40.10	100.00 (1,035)
3.2 การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา			
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	57.52	42.48	100.00 (2,580)
ได้อาศัยอยู่กับมารดา	57.68	42.32	100.00 (612)
ได้อาศัยอยู่กับบิดา	68.12	31.88	100.00 (138)
ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	57.87	42.13	100.00 (845)
3.3 สถานภาพสมรสของมารดา			
สมรส	57.52	42.48	100.00 (2,938)
ไม่ได้สมรส (โสด หม้าย หย่า แยก)	54.82	45.18	100.00 (197)
3.4 ระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก			
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	56.12	43.88	100.00 (1,741)
มัธยมศึกษา	57.84	42.16	100.00 (1,556)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	61.85	38.15	100.00 (878)
3.5 ระดับการศึกษาของบิดา			
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	54.56	45.44	100.00 (878)
มัธยมศึกษา	57.53	42.47	100.00 (1,168)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	63.96	36.04	100.00 (666)
4. กลุ่มตัวแปรพฤติกรรมปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน			
4.1 ระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน			
ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน	60.03	39.97	100.00 (608)
ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง	60.37	39.63	100.00 (376)
1-12 ชั่วโมง	60.59	39.41	100.00 (581)
13-25 ชั่วโมง	59.68	40.32	100.00 (620)
26-34 ชั่วโมง	56.40	43.60	100.00 (1,188)
ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป	54.58	45.42	100.00 (797)
4.2 จำนวนหนังสือในครัวเรือน			
ไม่มี	50.81	49.19	100.00 (618)
1-5 เล่ม	58.67	41.33	100.00 (2,122)
6-9 เล่ม	60.21	39.79	100.00 (284)

ตัวแปร	ระดับพัฒนาการทางอารมณ์		รวม
	และสังคม		
	สมวัย	ล่าช้า	
ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	59.91	40.09	100.00 (1,150)
4.3 การเล่นของเล่นที่ทำเอง			
ได้เล่น	55.31	44.69	100.00 (1,658)
ไม่ได้เล่น	59.70	40.30	100.00 (2,504)
4.4 การเล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาดหรือผลิตจากโรงงาน			
ได้เล่น	58.01	41.99	100.00 (4,070)
ไม่ได้เล่น	53.52	46.48	100.00 (71)
4.5 การเล่นสิ่งของเครื่องใช้ทั้งที่พบในและนอกบ้าน			
ได้เล่น	56.31	43.69	100.00 (3,461)
ไม่ได้เล่น	66.43	33.57	100.00 (697)
4.6 ประวัติการตีมนม			
เคย	58.73	41.27	100.00 (3,773)
ไม่เคย	50.00	50.00	100.00 (378)
4.7 ประวัติการดื่มน้ำผลไม้			
เคย	58.63	41.37	100.00 (2,004)
ไม่เคย	57.36	42.64	100.00 (2,146)
4.8 ประวัติการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร			
เคย	58.65	41.35	100.00 (798)
ไม่เคย	57.66	42.34	100.00 (3,344)

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมกับตัวแปรควบคุมหรือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียน มีดังต่อไปนี้

1) อายุ

จากการประมวลผลพบว่า ทั้งในแง่ของอายุปี และกลุ่มอายุเดือนของเด็กก่อนวัยเรียน ถ้าเด็กมีอายุมากขึ้นเด็กก็จะมีโอกาสเป็นผู้ที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการทางสติปัญญาแล้ว พบว่า สัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นตามอายุนั้นมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย

2) เพศ

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเพศหญิงมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเพศชายอย่างเห็นชัดมากกว่าในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

3) ดัชนีมวลกาย

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนในแต่ละกลุ่มน้ำหนักที่จำแนกตามช่วงของค่าดัชนีมวลกาย ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสัดส่วนของการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย

4) ประวัติการดื่มนมแม่

จากการประมวลผลพบว่า ไม่พบความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างประวัติการดื่มนมแม่กับการมีพัฒนาการอารมณ์และสังคมที่สมวัย โดยกลุ่มเด็กที่เคยดื่มนมแม่มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยมากกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่เคยดื่มนมแม่เพียงเล็กน้อย

5) เขตพื้นที่

จากการประมวลผลพบว่า เช่นเดียวกันกับพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมืองมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทเพียงเล็กน้อย

6) ภูมิภาค

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ในกรณีนี้ได้พบว่า เด็กที่อยู่ในภาคใต้มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น

7) ระดับเศรษฐฐานะครัวเรือน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐฐานะร่ำรวยมาก มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย

มากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีระดับเศรษฐกิจฐานะอื่น ๆ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลดังกล่าว ได้พบว่า ระดับเศรษฐกิจฐานะของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ฐานะจนมากจนถึงร่ำรวยไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยแต่ประการใด

8) ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นคนไทยมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนมีหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นคนไทยอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวได้เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

9) บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก

จากการประมวลผลพบว่า เด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดามีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นคนอื่นเพียงเล็กน้อย

10) การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา

จากการประมวลผล เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา ได้อาศัยกับมารดา ได้อาศัยกับบิดา และไม่ได้อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา พบว่า เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับบิดามีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กกลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เด็กอีก 3 กลุ่มที่ เหลือมีเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยในสัดส่วนที่ใกล้เคียง

11) สถานภาพสมรสของมารดา

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาซึ่งมีสถานภาพสมรส เป็นเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมหรือมีพัฒนาการดังกล่าวสมวัยในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่มีมารดาไม่ได้มีสถานภาพสมรส อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

12) ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงเพิ่มขึ้น ก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่

สมวัยเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา แต่ในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้พบว่า สัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปมีความแตกต่างที่น้อยกว่าที่พบในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

13) ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีบิดาสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงเพิ่มขึ้น ก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีพัฒนาการทางสติปัญญาแล้ว แนวโน้มดังกล่าวในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมีสัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในระหว่างกลุ่มของบิดาทุกระดับการศึกษา

14) ระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนกับเด็กที่มีระยะเวลาการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนต่ำกว่า 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมถึงเด็กที่เรียน 1-12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยที่ไม่แตกต่างกัน แม้จะพบว่ามีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นแต่ก็เป็นการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย จากนั้นในกลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมากกว่า 12 ชั่วโมงขึ้นไป ได้พบว่า เริ่มมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการในด้านดังกล่าวที่น้อยลงจนกระทั่งพบว่า ในกลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการในด้านดังกล่าวที่น้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการในด้านดังกล่าวของเด็กแต่ละกลุ่มก็ไม่พบว่ามีความแตกต่างอย่างชัดเจน แม้ว่า เด็กเหล่านี้ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือไม่ก็ตาม

15) จำนวนหนังสือในบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กเลย จะมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น ๆ ที่อยู่ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็ก อย่างไรก็ตาม กลับไม่ได้พบว่า สัดส่วนของเด็กที่พัฒนาการที่สมวัยในด้านทางอารมณ์และสังคมมีความต่างกันอย่างชัดเจนเมื่อมีหนังสือเกี่ยวกับเด็กอยู่ในบ้านในจำนวนที่แตกต่างกัน

16) การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับการได้เล่นของเล่น จำแนกประเภทของเล่นได้เป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

16.1) ของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ไม่ได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้านมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีลักษณะตรงกันข้ามกับข้อค้นพบในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

16.2) ของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้เล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงานมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าว

16.3) สิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ไม่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้านมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าว ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างไปจากข้อค้นพบในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

17) พฤติกรรมด้านโภชนาการ

17.1) การดื่มนม

จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เคยดื่มนม มีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยดื่มนม

17.2) การดื่มน้ำผลไม้

จากการประมวลผลพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนที่เคยดื่มน้ำผลไม้กับไม่เคยดื่ม

17.3) การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

จากการประมวลผลพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของสัดส่วนการบรรลุ พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนที่เคยรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร กับไม่เคยรับประทาน

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่องระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยกับล่าช้า

ตัวแปร	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. ระยะเวลาการติ่มนมแม่ (เดือน)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	2,212	8.40	42	0	7.902
ระดับพัฒนาการล่าช้า	1,579	9.24	48	0	8.547
1. ขนาดครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือน)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	2,420	4.93	14	2	1.755
ระดับพัฒนาการล่าช้า	1,755	4.90	28	2	1.969
2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยเด็ก (0-14 ปี)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	2,420	1.87	7	1	0.919
ระดับพัฒนาการล่าช้า	1,755	1.91	17	1	1.117
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นผู้สูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป)					
ระดับพัฒนาการสมวัย	2,420	0.45	4	0	0.717
ระดับพัฒนาการล่าช้า	1,755	0.37	3	0	0.641
4. อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก					
ระดับพัฒนาการสมวัย	1,991	33.19	49	17	7.137
ระดับพัฒนาการล่าช้า	1,479	32.67	49	16	7.192

จากตารางที่ 4.13 เป็นการพิจารณาถึงค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรควบคุมที่เป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง โดยพิจารณาตามระดับพัฒนาการของเด็กพบว่า ในประเด็นระยะเวลาการติ่มนมแม่ เด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัย มีค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการติ่มนมแม่ที่น้อยกว่ากลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวล่าช้า สำหรับในมิติด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนหรือขนาดของครัวเรือนพบว่า เด็กที่มีพัฒนาการทาง

อารมณ์และสังคมสมวัยเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยสูงกว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมล่าช้า ในขณะที่ เมื่อเป็นจำนวนสมาชิกวัยเด็กในครัวเรือน ได้พบว่า ในกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนเด็กโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กที่มีพัฒนาการในด้านดังกล่าวล่าช้า

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยของจำนวนผู้สูงวัยในครัวเรือน ได้พบว่า ถ้าเป็นเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยจะอยู่ในครัวเรือนที่มีค่าเฉลี่ยจำนวนผู้สูงวัยที่สูงกว่าอย่างค่อนข้างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่ล่าช้า เช่นเดียวกันกับอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ได้พบว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเป็นเด็กที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักที่มีอายุเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวล่าช้า

4.3 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม

จากการประมวลผลข้อมูลออกมาในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนาในข้างต้น ทั้งในรูปแบบตัวแปรเดี่ยวและตัวแปรคู่ จึงสรุปได้ว่า การวัดหรือประเมินว่าเด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการที่สมวัยหรือล่าช้าหรือไม่ ทั้งในด้านสติปัญญา และอารมณ์และสังคม จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะจากการเปรียบเทียบข้อมูลร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนตามระดับพัฒนาการทั้ง 2 ด้าน โดยแบ่งเป็นการมีพัฒนาการสมวัยและล่าช้า หรือบรรลุและไม่บรรลุพัฒนาการ จะเห็นได้ว่า เมื่อใช้เกณฑ์ในการบรรลุพัฒนาการของการศึกษาคั้งนี้ ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการสมวัยในทั้ง 2 ด้าน มีสัดส่วนลดลงอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้เกณฑ์ตามที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้นำเสนอไว้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติขั้นสูงเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก หากใช้การนำเสนอสถานการณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กแต่ประการใด ดังนั้นเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กมีความแปรผันมากขึ้น ในการศึกษาคั้งนี้จึงได้ตั้งเกณฑ์ขึ้นมาเป็นการเฉพาะเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังกล่าว ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวก็คือ เด็กก่อนวัยเรียนสามารถทำได้หรือผ่านในข้อบ่งชี้ต่าง ๆ ทุกข้อ (รวม 3 ข้อ) ในแต่ละด้านพัฒนาการ

ในขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนโดยที่ยังไม่ได้พิจารณาว่าเป็นผู้ใด พบว่า กิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกภายในครัวเรือนมากที่สุดอันดับแรก คือ การเล่น รองลงมาคือ การพาไปนอกบ้าน การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การร้องเพลง และการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติที่เป็นประเภทของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ในทุกกิจกรรม เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่ไม่ใช่มารดาและ/หรือบิดา รองลงมา คือ การได้ทำกิจกรรมกับเฉพาะมารดาหรือเฉพาะบิดา

4.3.1 พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญากับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำร่วมกันทั้ง 6 กิจกรรม ได้แก่ การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การร้องเพลง การพาไปนอกบ้าน การเล่น และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีการทำกิจกรรมหรือได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนเป็นเด็กที่มีการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่า สมาชิกครัวเรือนที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาที่คล้ายคลึงกันแต่ประการใด โดยจากการประมวลผลในภาพรวมของทุกกิจกรรมกล่าวได้ว่า เด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดามีแนวโน้มมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการร้องเพลง ซึ่งได้พบว่าเป็นกิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับมารดาและบิดาแล้วจะมีแนวโน้มเป็นเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาได้อย่างเด่นชัดที่สุด ซึ่งรวมถึงการพาไปนอกบ้าน แต่ในบางกิจกรรมได้พบว่า ยิ่งถ้าได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนเพิ่มเติมไปด้วย คือ มีการทำกิจกรรมร่วมกับทั้งสมาชิกคนอื่น และบิดามารดา ก็ยิ่งทำให้เด็กก่อนวัยเรียนมีแนวโน้มมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยด้วยเช่นกัน เช่น การเล่น การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ได้พบว่า มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา คือ ทั้งมารดา บิดา และสมาชิกคนอื่นในครอบครัวต่างมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสามารถเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่า ถ้าเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กกับทั้งสมาชิกคนอื่นและบิดามารดา เด็กก็จะมีแนวโน้มบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากขึ้น เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการอ่านหนังสือ/ดูสื่อบริการร่วมกัน กลับพบว่า เด็กที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเฉพาะมารดาบิดามีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยมากกว่าการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนเพิ่มเติมเข้าไปด้วย ทั้งนี้ในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมประเด็นสำคัญอีกประการที่พบ คือ การที่เด็กได้ทำกิจกรรมใดได้ร่วมกับผู้เป็นมารดาแต่เพียงอย่างเดียวก็จะมีแนวโน้มบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยกว่าเด็กที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ หรือร่วมทำกันมากกว่า 1 คนขึ้นไป

จากข้อค้นพบดังกล่าวในข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่า จำนวนคนหรือสมาชิกที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วยก็อาจมีผลต่อพัฒนาการไม่ว่าจะเป็นในด้านสติปัญญา รวมถึงอารมณ์และสังคมของเด็กได้ด้วยเช่นกัน

4.3.2 พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับปัจจัยอื่น

สำหรับปัจจัยอื่น ๆ หรือตัวแปรควบคุม เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับ **พัฒนาการทางสติปัญญา** ได้พบว่า ความแตกต่างด้านอายุมีความเกี่ยวข้องกับระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ถ้าเด็กมีอายุมากขึ้นก็จะเป็นเด็กที่มีแนวโน้มบรรลุพัฒนาการทางสติปัญญามากขึ้น ในขณะเดียวกันในมิติความแตกต่างระหว่างเพศ ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเพศชายมีส่วนในการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวน้อยกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ ในกรณีที่จำแนกเด็กก่อนวัยเรียนเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามค่าดัชนีมวลกาย พบว่า เด็กที่มีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติเป็นเด็กที่มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยน้อยกว่าเด็กที่มีปัญหาในเรื่องน้ำหนัก โดยพบว่าเด็กที่เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน เป็นกลุ่มเด็กที่มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการด้านดังกล่าวสมวัยมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กกลุ่มอื่น ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงประวัติการดื่มนมแม่ พบว่า

เด็กก่อนวัยเรียนที่มีประวัติเคยตีมนมแม่ มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยน้อยกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่เคยตีมนมแม่

เมื่อได้พิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือลักษณะของครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่พบว่า ในกรณีที่ได้อาศัยอยู่ในเมืองหรือชนบทไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในด้านการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายภูมิภาคกลับพบว่า เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการด้านสติปัญญา มากกว่าเด็กในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างปรากฏชัด ในขณะที่เดียวกัน การที่เด็กได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจสถานะในระดับที่แตกต่างกัน ไม่พบว่า ทำให้เด็กมีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาแต่อย่างใด ยกเว้นในกรณีที่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยมากกับฐานะยากจนมากได้พบว่ามีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวที่แตกต่างค่อนข้างมากโดยเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยมากมีสัดส่วนในการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวมากกว่าเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนมาก สำหรับปัจจัยทางวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาจากชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน ได้พบว่า ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นชาติพันธุ์ไทยมีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นชาติพันธุ์อื่นอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ มารดา บิดา รวมถึงผู้ดูแลหลัก ได้พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยระหว่างเด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นแม่กับคนอื่น นอกจากนี้ ได้พบว่า ถ้าเด็กได้อาศัยอยู่กับมารดาจะมีสัดส่วนการเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น ได้แก่ เด็กที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับบิดา และเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพสมรสของผู้เป็นมารดา ได้พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่มีมารดาที่มีสถานภาพสมรสกับไม่ได้สมรส โดยพบว่า เด็กที่มีมารดาไม่ได้อยู่ในสถานภาพสมรสมีร้อยละของการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวสูงกว่าเด็กอีกกลุ่ม

สำหรับในประเด็นอายุของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักไม่พบว่ามีความแตกต่างในระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างชัดเจนเท่าที่ควร ยกเว้นถ้าเป็นมารดาหรือผู้

เลี้ยงดูที่มีอายุใน 15-39 ปี อาจพบแนวโน้มของสัดส่วนเด็กที่บรรลุพัฒนาการดังกล่าวเพิ่มขึ้นตามช่วงอายุของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก นอกจากนี้ เด็กที่มีมารดาและบิดาที่มีระดับการศึกษาสูงก็พบว่าเป็นเด็กที่มีโอกาสบรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีมารดาและบิดาที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า

เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มตัวแปรที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น การให้เด็กได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน พบว่า ในภาพรวมเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางสติปัญญามากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามในแง่ของระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนไม่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนว่า เด็กที่ได้รับระยะเวลาการศึกษาก่อนวัยเรียนมากกว่าจะมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาเพิ่มขึ้นแต่ประการใด

นอกจากนี้ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนแล้ว ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อส่งเสริมการเรียนรู้หรือพัฒนาการของเด็กก็อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กได้เช่นกัน ในกรณีที่สื่อส่งเสริมการเรียนรู้เด็กเป็นหนังสือ พบว่า ยิ่งเด็กได้อาศัยอยู่ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวข้องกับเด็กจำนวนมากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้มีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันในกรณีที่เด็กได้เล่นของเล่นที่ทำเองภายในบ้าน รวมถึงของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน ก็จะเป็นเด็กที่มีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัดเช่นกัน ในขณะที่ถ้าผู้ปกครองให้เด็กได้เล่นกับสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน ก็ไม่ได้พบถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนของพัฒนาการทางสติปัญญาระหว่างเด็กที่เล่นกับไม่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวแต่อย่างใด

สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กผ่านพฤติกรรมด้านโภชนาการ ได้พบว่า การให้เด็กได้รับโภชนาการที่มีคุณภาพในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นนม น้ำผลไม้ รวมถึงผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ก็มีส่วนทำให้เป็นเด็กที่มีโอกาสการบรรลุพัฒนาการทางสติปัญญามากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับโภชนาการอย่างเห็นได้ชัดเช่นกัน

ในขณะที่เดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยอื่น ๆ กับ **พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม** ได้พบว่า ในแง่ของอายุ สัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และ

สังคมของเด็กก่อนวัยเรียนที่เพิ่มขึ้นตามอายุนั้นมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย แต่ในแง่ของเพศ กลับพบว่า เพศหญิงมีส่วนการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยมากกว่าเพศชายอย่างเห็นชัดมากกว่าในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา ทั้งนี้ ในกรณีที่จำแนกเด็กก่อนวัยเรียนเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามค่าดัชนีมวลกาย พบว่า ในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างเด็กกลุ่มต่าง ๆ ที่มีน้ำหนักเป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ เช่นเดียวกันกับประวัติการเคยตีนมแม่ พบว่า เด็กที่เคยหรือไม่เคยตีนมแม่ มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันของการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย

นอกจากนี้ เมื่อได้พิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือลักษณะของครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่พบว่า ในกรณีที่ได้อาศัยอยู่ในเมืองหรือชนบทไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในด้านการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย แต่ในส่วนของความแตกต่างด้านภูมิภาค พบว่า ถ้าเด็กได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดสำหรับในประเด็นระดับเศรษฐฐานะครัวเรือน ไม่ได้พบว่า ความแตกต่างของระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือนเกี่ยวข้องกับสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมอย่างชัดเจนแต่ประการใด อย่างไรก็ตามก็ได้พบว่า เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยมากก็จะเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการด้านดังกล่าวมากที่สุดเช่นเดียวกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา นอกจากนี้ยังได้พบว่า เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นชาติพันธุ์ไทยก็เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัดเช่นเช่นกัน

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก พบว่า เด็กที่มีคนอื่นเป็นผู้ดูแลหลักเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดา แต่ความแตกต่างดังกล่าวเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ ถ้าเด็กได้อาศัยอยู่กับบิดาจะมีสัดส่วนการเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เด็กได้อาศัยอยู่หรือไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และเด็กที่ได้อาศัยอยู่กับเฉพาะมารดา ไม่ได้พบความแตกต่างอย่างชัดเจนของสัดส่วนเด็กที่มีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพสมรสของผู้เป็นมารดา ได้พบว่า

ไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่มีมารดาที่มีสถานภาพสมรสกับไม่ได้สมรส อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นตรงกันข้ามกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา คือ โดยพบว่า เด็กที่มีมารดาไม่ได้อยู่ในสถานภาพสมรสมีร้อยละของการบรรลุพัฒนาการดังกล่าวต่ำกว่าเด็กอีกกลุ่ม

เมื่อพิจารณาถึงอายุของมารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลัก ได้พบว่า ถ้าเด็กได้อยู่กับอายุมารดาหรือผู้ดูแลหลักอยู่ระหว่าง 15-19 ปี ก็จะมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากที่สุด แต่ถ้ามารดาหรือผู้ดูแลหลักมีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไปจนถึง 49 ปี ก็พบว่า อายุที่เพิ่มขึ้นของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ก็จะมีความสัมพันธ์กับสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการด้านดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นตามอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลักเช่นกันแต่เป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากเท่าที่ควร

สำหรับในประเด็นด้านการศึกษาของมารดาและบิดา พบว่า เช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา การศึกษาของมารดาและบิดามีความเกี่ยวข้องกับระดับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของบุตร ซึ่งพบว่า ถ้ามารดาและบิดามีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็ยิ่งทำให้บุตรหรือเด็กมีโอกาสบรรลุพัฒนาการดังกล่าวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในแง่ของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม สัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการตามระดับการศึกษาของบิดามีความชัดเจนหรือเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมากกว่าในกรณีที่เป็นระดับการศึกษาของมารดา

ต่อมา เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการหรือการเรียนรู้ของเด็กในมิติพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า ในภาพรวมสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการในด้านดังกล่าวของเด็กแต่ละกลุ่มที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นระยะเวลาที่แตกต่างกันไป ไม่พบว่ามี ความแตกต่างในด้านการบรรลุพัฒนาการอย่างชัดเจน แม้ว่าเด็กเหล่านี้ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือไม่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม กลับได้พบว่า ในกลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมากที่สุดกลับเป็นเด็กที่มีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยที่สุด เช่นเดียวกับในประเด็นของจำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กที่มีในบ้าน พบว่า สัดส่วนของเด็กที่พัฒนาการที่สมวัยในด้านการอารมณ์และสังคมไม่มีความต่างกันอย่างชัดเจนเมื่อมีหนังสือเกี่ยวกับเด็กอยู่ในบ้านในจำนวนที่แตกต่างกัน แต่กระนั้น เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่มีหนังสือเกี่ยวกับ

เด็กเลย จะมีสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น ๆ

สำหรับในประเด็นด้านการเล่นของเล่น พบว่ามีความแตกต่างจากกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวคือ ถ้าเด็กได้เล่นของเล่นที่ตัวเองภายในบ้าน รวมถึงการเล่นสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านหรือสิ่งของที่พบนอกบ้าน ก็จะมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าว แต่ถ้าเป็นการเล่นของเล่นจากร้านค้า/ตลาด หรือผลิตจากโรงงาน ก็จะมีสัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าว เหมือนกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา เพียงแต่ความแตกต่างของสัดส่วนเด็กที่บรรลุพัฒนาการระหว่างเด็กที่เล่นกับไม่ได้เล่นของเล่นประเภทดังกล่าวในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมจะมีน้อยกว่าในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

สำหรับในประเด็นด้านพฤติกรรมโภชนาการเกี่ยวกับอาหารประเภทนม น้ำผลไม้ และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในภาพรวมสำหรับอาหารที่เป็นน้ำผลไม้และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ไม่พบถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนของสัดส่วนการบรรลุพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมระหว่างเด็กที่บริโภคกับไม่บริโภคอาหารดังกล่าว แต่ในกรณีที่เป็นนม ได้พบว่า เด็กที่ได้ดื่มนมมีสัดส่วนของการบรรลุพัฒนาการหรือมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยดื่มนม เช่นเดียวกันกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในข้างต้นเป็นเพียงการพรรณนาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน โดยยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ตัวแปรการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรซึ่งเป็นตัวแปรอิสระหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนอย่างแท้จริงหรือไม่ ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่สามารถสรุปผลได้ว่า ปัจจัยใดบ้างนอกเหนือไปจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน โดยการพิสูจน์ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะได้รับการประมวลผลด้วยสมการถดถอย ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 5

บทที่ 5

ผลการศึกษา: การวิเคราะห์สมการถดถอย

ในบทที่ 5 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบสถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์แบบสมการถดถอย (regression) โดยแบ่งหัวข้อเป็นการวิเคราะห์สมการถดถอยกับตัวแปรตามที่เป็นพัฒนาการเด็กใน 2 ด้าน คือ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า งานศึกษาในครั้งนี้ได้มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับพัฒนาการทางสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย สำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยในการศึกษาครั้งนี้ จากแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 หัวข้อที่ 3.8.4 ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้แบ่งการนำเสนอเป็นแบบจำลองออกเป็น 5 แบบจำลอง (สมการ) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ของตัวแปรการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตร เมื่อได้มีการควบคุมอิทธิพลจากกลุ่มปัจจัยหรือตัวแปรอื่น ๆ ในเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปตัวแปรในแต่ละแบบจำลองรวมถึงการให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะตัวแปรต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มของตัวแปรที่ใช้เป็นกลุ่มอ้างอิงในกรณีที่เป็นตัวแปรแบบกลุ่ม โดยมีรายละเอียดจำแนกตามแบบจำลองจำนวน 5 แบบจำลอง ดังต่อไปนี้

แบบจำลองที่ 1 เป็นแบบจำลองหรือสมการที่มุ่งเน้นอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่เป็นกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้กระทำหรือมีส่วนร่วมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งในเบื้องต้นเป็นการจัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าว โดยไม่จำกัดหรือเจาะจงว่าเป็นสมาชิกคนใดในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกับเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 6 กิจกรรมโดยในแต่ละกิจกรรมแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนกับไม่ได้ทำ ซึ่งในที่นี้กำหนดให้เด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือนเป็นกลุ่มอ้างอิง

สำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อมา ซึ่งเป็นการพิสูจน์อิทธิพลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนหรือบุตรกับบิดามารดาหรือสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนต่อพัฒนาการเด็ก ด้วยเหตุนี้ในการวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ดังกล่าว ในแบบจำลองที่ 1 จึงได้มีการแบ่งกลุ่มของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียน แบ่งเป็น 6 กลุ่มตามประเภทของบุคคล ได้แก่ เด็กที่ทำกิจกรรมกับเฉพาะมารดา ทำกิจกรรมกับเฉพาะบิดา ทำกิจกรรมกับทั้งมารดาและบิดา ทำกิจกรรมกับเฉพาะคนอื่น ทำกิจกรรมกับทั้งคนอื่นและบิดา/มารดา และไม่ทำกิจกรรมกับ

ใคร โดยการใส่ตัวแปรการทำกิจกรรมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือนในขั้นตอนดังกล่าวของแบบจำลองที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดให้กลุ่มเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือนเป็นกลุ่มอ้างอิงเช่นเดิม สำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3 กิจกรรมตามเหตุผลที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 หัวข้อที่ 3.8.4 คือ ความสำคัญและความนิยมในการศึกษากิจกรรมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กดังเช่น การอ่านหนังสือและการเล่านิทาน ตลอดจนประเด็นหรือกิจกรรมใหม่ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างแพร่หลาย เช่น การร้องเพลงร่วมกับเด็ก โดย 3 กิจกรรมดังกล่าว คือ การอ่านหนังสือ การเล่านิทาน การร้องเพลง นอกจากนี้ จากการประมวลผลสถิติเชิงพรรณนาในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.1.2 ซึ่งเป็นสถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรเดียวของตัวแปรอิสระหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตร พบว่า ในกรณีที่พิจารณาว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนโดยไม่เจาะจงว่าเป็นผู้ใด จากในบรรดาทั้งหมด 6 กิจกรรม กิจกรรมที่เป็นการอ่านหนังสือ การเล่านิทาน และการร้องเพลง มีร้อยละของเด็กที่ทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนเป็น 3 ลำดับสุดท้าย กล่าวอีกนัยคือ 3 กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนมีโอกาสในการทำแบบมีส่วนร่วมหรือได้ปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 3 กิจกรรมที่เหลือ คือ การพาออกไปนอกบ้าน การเล่น การหักเรียกชื่อสิ่งของ/วาดรูป เพราะฉะนั้น เพื่อให้เกิดการเน้นย้ำถึงความสำคัญจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับบิดามารดา และ/หรือสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนผ่านกิจกรรมพื้นฐานในการเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ การอ่านหนังสือ การเล่านิทาน การร้องเพลง มาใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอย เพื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดามารดา และ/หรือผู้อื่นในครัวเรือนกับการทำกิจกรรมดังกล่าวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนต่อไป

แบบจำลองที่ 2 เป็นแบบจำลองหรือสมการที่ได้มีการเพิ่มเติมตัวแปรควบคุมที่มีลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย และประวัติการติ่มนมแม่ โดยมีลักษณะดังนี้

1) อายุ ในที่นี้ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มอายุเดือน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มอายุ คือ (1) อายุ 36-41 เดือน (2) อายุ 42-47 เดือน (3) อายุ 48-53 เดือน และ (4) อายุ 54-59 เดือน โดยใช้เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 36-41 เดือนเป็นกลุ่มอ้างอิง

2) ตัวแปรเพศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชาย และหญิง ในที่นี้กำหนดให้เด็กก่อนวัยเรียน เพศหญิงเป็นกลุ่มอ้างอิง

3) ดัชนีมวลกาย (Body Index Mass; BMI) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเด็กที่มี น้ำหนักต่ำกว่าปกติ (underweight) (2) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนักปกติ (normal) (3) กลุ่มเด็กที่มีน้ำหนัก สูงกว่าปกติ (overweight) และ (4) กลุ่มเด็กที่เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน (obesity)

4) ประวัติการติ่มนมแม่ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) เด็กที่ไม่เคยได้รับประทานนมแม่ (2) เด็กที่เคยได้รับประทานนมแม่ โดยกำหนดให้เด็กที่ไม่เคยได้รับประทานนมแม่เป็นกลุ่มอ้างอิง

แบบจำลองที่ 3 เป็นแบบจำลองหรือสมการที่ได้มีการเพิ่มตัวแปรที่สะท้อนถึงลักษณะ ครัวเรือน ซึ่งเป็นทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะ ของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เขตพื้นที่ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เขตเมืองและชนบท โดยใช้เขตชนบทเป็นกลุ่มอ้างอิง

2) ภูมิภาค แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยใช้กรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มอ้างอิง

3) เศรษฐฐานะ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ จนมาก จน ปานกลาง รวย และรวยมาก โดย ใช้ครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะในระดับจนมากเป็นกลุ่มอ้างอิง

4) ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน แบ่งเป็น ไทยและไม่ใช่ไทย โดยใช้หัวหน้าครัวเรือนที่ ไม่ได้เป็นชาติพันธุ์ไทยเป็นกลุ่มอ้างอิง

5) ขนาดครัวเรือนหรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

6) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นวัยผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

7) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นวัยเด็ก มีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

8) บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ดูแลหลักที่เป็นมารดา และผู้ดูแลหลัก ที่ไม่ใช่มารดา โดยกำหนดให้เด็กก่อนวัยเรียนที่มีผู้ดูแลหลักที่ไม่ใช่มารดาเป็นกลุ่มอ้างอิง

9) การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดา และมารดา เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับมารดา เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับบิดา เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดา และมารดา โดยกำหนดให้เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดาเป็นกลุ่มอ้างอิง

10) สถานภาพสมรสของมารดา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ มีการสมรส และไม่ได้มีการสมรส (โสด หม้าย หย่า แยก) โดยกำหนดให้มารดาที่ไม่ได้มีสถานภาพสมรสเป็นกลุ่มอ้างอิง

11) ระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (2) ระดับมัธยมศึกษา และ (3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา โดยกำหนดให้เด็กที่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าเป็นกลุ่มอ้างอิง

12) อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก มีลักษณะเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง

แบบจำลองที่ 4 เป็นแบบจำลองหรือสมการสุดท้าย ซึ่งได้มีการเพิ่มตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวอีกนัย คือ เป็นพฤติกรรมของเด็กที่ส่วนในการเสริมสร้างพัฒนาการ ได้แก่ การศึกษาก่อนวัยเรียน จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ พฤติกรรมโภชนาการ สำหรับแบบจำลองดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

1) การได้รับการศึกษาในระดับก่อนวัยเรียน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ (1) เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (2) เด็กที่ได้รับการศึกษาต่อสัปดาห์น้อยกว่า 1 ชั่วโมง (3) เด็กที่ได้รับการศึกษาต่อสัปดาห์เท่ากับ 1-12 ชั่วโมง (4) เด็กที่ได้รับการศึกษาต่อสัปดาห์เท่ากับ 13-25 ชั่วโมง (5) เด็กที่ได้รับการศึกษาต่อสัปดาห์เท่ากับ 26-34 ชั่วโมง และ (6) เด็กที่ได้รับการศึกษาต่อสัปดาห์ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป โดยกำหนดให้เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นกลุ่มอ้างอิง

2) จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ไม่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กอยู่ในครัวเรือน (2) มีหนังสือจำนวน 1-5 เล่ม (3) มีหนังสือจำนวน 6-9 เล่ม และ (4) มีหนังสือจำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป โดยกำหนดให้เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กเป็นกลุ่มอ้างอิง

3) การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กที่ได้เล่นกับไม่ได้เล่นของเล่นในแต่ละประเภท ได้แก่ ของเล่นที่ทำขึ้นมาเอง ของเล่นที่ซื้อ และสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาให้เด็กเล่น โดยกำหนดให้เด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นในแต่ละประเภทเป็นกลุ่มอ้างอิง

4) พฤติกรรมโภชนาการ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กที่ได้รับประทานกับไม่ได้รับประทานอาหารในแต่ละประเภท ได้แก่ นม น้ำผลไม้ และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยกำหนดให้เด็กที่ไม่ได้รับประทานอาหารในแต่ละประเภทเป็นกลุ่มอ้างอิง

แบบจำลองที่ 5 เป็นแบบจำลองพิเศษที่นำเสนอผลจากกลุ่มตัวอย่างเด็กก่อนวัยเรียนที่มีทั้งบิดาและมารดาอาศัยอยู่ในครัวเรือน แบบจำลองหรือสมการดังกล่าวได้รับการสร้างขึ้นมาเพื่อการเปรียบเทียบกับแบบจำลองที่ 3 เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของข้อมูลเด็กในภาพรวมกับข้อมูลเด็กที่มีลักษณะเฉพาะคือได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา โดยในแบบจำลองที่ 5 โดยทั่วไปมีกลุ่มตัวแปรต่าง ๆ เช่นเดียวกับแบบจำลองที่ 3 อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แบบจำลองที่ 5 แตกต่างไปจากแบบจำลองที่ 3 คือ ได้มีการเพิ่มตัวแปรระดับการศึกษาของบิดาเข้าไปในแบบจำลอง สำหรับสาเหตุที่นำตัวแปรระดับการศึกษาของบิดามาใส่ในแบบจำลองที่ 5 เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวมีข้อมูลเฉพาะในกรณีที่เด็กก่อนวัยเรียนมีบิดาอาศัยอยู่ในครัวเรือนด้วยเท่านั้น ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการลดจำนวนตัวอย่าง (observation) ในการวิเคราะห์สมการถดถอย เนื่องจากเด็กที่ไม่มีบิดาอาศัยอยู่ในครัวเรือน ก็จะไม่มีการวัดระดับการศึกษาของบิดา (missing) นอกจากนี้ตัวแปรดังกล่าวเมื่อถูกใส่ลงไปในการถดถอยแล้ว ได้ส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของตัวแปรควบคุมบางตัวแปรออกจากวิเคราะห์โดยอัตโนมัติ เนื่องจากข้อมูลตัวแปรระดับการศึกษาของบิดาทำให้เกิดภาวะ perfect collinearity หรือมีความสัมพันธ์โดยสมบูรณ์กับตัวแปรควบคุมรวมถึงตัวแปรอิสระบางตัวแปร สำหรับตัวแปรระดับการศึกษาของบิดา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (2) ระดับมัธยมศึกษา และ (3) ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา โดยกำหนดให้เด็กที่มีบิดาสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าเป็นกลุ่มอ้างอิง

จากการแบ่งแบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยออกเป็น 5 แบบจำลองในช่วงต้น ส่งผลให้มีการนำเสนอค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายพัฒนาการเด็กที่สมวัยในแต่ละด้านเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนในการตีความผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยจากแบบจำลองต่าง ๆ จึงได้มีการกำหนดแนวทางการเลือกแบบจำลองสำหรับการอธิบายผลการศึกษา ตลอดจนการอธิบายเกี่ยวกับปัญหาทางสถิติที่เกิดจากการวิเคราะห์สมการถดถอยในขั้นตอนที่ 2 รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่นำเสนอผลการวิเคราะห์การถดถอย ดังนี้

ก. แนวทางการเลือกแบบจำลองสำหรับการอภิปรายผลการศึกษา

ในการเลือกแบบจำลองเพื่อใช้สำหรับการอภิปรายผลการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดให้แบบจำลองที่ 3 เป็นแบบจำลองหลักในการอภิปรายผลการศึกษา เนื่องจากแบบจำลองที่ 4 ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ได้มีการเพิ่มกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน มีลักษณะเป็นกลุ่มตัวแปรเชิงพฤติกรรมของเด็กซึ่งอาจไม่ใช่ตัวแปรอิสระที่แท้จริงที่ส่งผลต่อตัวแปรตามในที่นี้ คือ พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ลักษณะปัญหาดังกล่าวในทางเศรษฐมิติเรียกว่า ความไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริงของตัวแปรอิสระ หรือ endogeneity ซึ่งถ้าได้มีการนำตัวแปรลักษณะดังกล่าวใส่เข้าไปในสมการถดถอย จึงอาจส่งผลต่อความผิดพลาดของผลการวิเคราะห์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันปัญหาจากการไม่ใส่ตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรตามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม หรือ omitted variable ซึ่งอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดและส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์มากกว่า ผู้วิจัยจึงได้จัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าวไว้เป็นกลุ่มตัวแปรสุดท้ายสำหรับการวิเคราะห์ในสมการถดถอย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ผลการศึกษาที่ปรากฏในแบบจำลองที่ 3 เป็นแบบจำลองหลักสำหรับการอภิปรายผลการศึกษา

นอกจากนี้ สำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมต่าง ๆ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ขั้นตอน ตามที่ได้อธิบายไว้ในแบบจำลองที่ 1 กล่าวคือ **ในขั้นตอนแรกเป็นการวิเคราะห์สมการถดถอยต่อพัฒนาการเด็ก โดยตัวแปรอิสระที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสมาชิกในครัวเรือนผ่านกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม โดยไม่พิจารณาว่าสมาชิกในครัวเรือนเป็นใครบ้าง โดยผู้วิจัยเลือกใช้แบบจำลองที่ 3 ที่ได้จากการออกแบบตัวแปรอิสระลักษณะดังกล่าวในขั้นตอนที่ 1 เป็นแบบจำลองหลักในการอ่านผลสำหรับการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 2 ซึ่งเป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยอื่นหรือตัวแปรควบคุมต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน** เนื่องจากการวิเคราะห์สมการถดถอยในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวแปรอิสระโดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เด็กได้ทำหรือมีปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก ดังนั้นจึงมีการใส่ตัวแปรเกี่ยวกับกิจกรรมทั้งหมดในสมการถดถอย ซึ่งแตกต่างจากการใส่ตัวแปรอิสระลงไปในสมการถดถอยในขั้นตอนที่ 2 โดยเป็นการมุ่งเน้นไปที่บุคคลหรือประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กมากกว่าตัวกิจกรรมดังเหตุผลที่ได้กล่าวไว้ในลักษณะของแบบจำลองที่ 1 ดังนั้นในภาพรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน การวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 จึงมีความครบถ้วนของตัวแปรมากกว่า การวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 2

สำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นการออกแบบตัวแปรอิสระให้อยู่ในรูปแบบกิจกรรมซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เหลือจำนวน 3 กิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์โดยพิจารณาถึงประเภทบุคคลที่อยู่ในครัวเรือนตามที่ได้อธิบายเหตุผลไว้ในลักษณะของแบบจำลองที่ 1 โดยผู้วิจัยจะอ่านผลจากแบบจำลองที่ 3 ที่ได้จากการออกแบบตัวแปรอิสระตามลักษณะในขั้นตอนดังกล่าวเพื่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อแรก ซึ่งเป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ทั้งนี้การนำเสนอผลการศึกษาหรือผลการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยจะเรียงลำดับตามประเภทของพัฒนาการเด็ก คือ พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ตามลำดับ

ข. ปัญหาทางสถิติที่เกิดจากการวิเคราะห์สมการถดถอยในขั้นตอนที่ 2 และแนวทางแก้ไข

อย่างไรก็ตาม สำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นการพิจารณาตัวแปรอิสระในแง่มิติประเภทกิจกรรมควบคู่ไปกับประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มตัวแปรดังกล่าว เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่า เด็ก 1 คน อาจทำกิจกรรมกับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากกว่า 1 กิจกรรม ซึ่งจากการประมวลผลด้วยสถิติแบบ correlation ดังปรากฏในภาคผนวก ก. ได้พบว่า มีตัวแปรจำนวนหลายคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ในระดับปานกลางถึงระดับสูง¹⁰ ซึ่งหมายถึง เด็กที่ทำกิจกรรมใดใดกับสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้สามารถพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยได้ทำตัวหนาไว้ในตารางที่ 1 และ 2 ในภาคผนวก ก. จึงกล่าวได้ว่า ในกิจกรรม

¹⁰ การระบุว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคู่ตัวแปรใดสูงหรือต่ำ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้เกณฑ์ของ Jacob Cohen ซึ่งเป็นนักสถิติและนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน โดย Cohen (1988) ได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไว้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูงมีค่าเป็นบวกหรือลบอยู่ที่ 0.50 – 1.00 ระดับปานกลาง มีค่าเป็นบวกหรือลบอยู่ที่ 0.30 – 0.49 และระดับต่ำมีค่าเป็นบวกหรือลบอยู่ที่ 0.10 – 0.29

ทั้ง 3 ประเภท เมื่อเด็กคนใดคนหนึ่งได้ทำกิจกรรมกับสมาชิกคนใดก็ตามแล้ว ก็จะมีแนวโน้มทำกิจกรรมอื่น ๆ ไปด้วย ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดในเรื่องลักษณะของครอบครัว เช่น เด็กบางคนได้อาศัยอยู่กับบิดาและมารดาจึงมีโอกาสได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งบิดาและมารดาทุกกิจกรรม เด็กบางคนที่อยู่อาศัยกับเฉพาะผู้เป็นมารดา ก็จะทำกิจกรรมต่าง ๆ กับมารดาเพียงผู้เดียว หรือเด็กที่ไม่ได้อยู่กับทั้งมารดาและบิดา ก็จะมีแนวโน้มทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในทุกกิจกรรมได้เช่นกัน ในขณะที่เดียวกัน อาจขึ้นอยู่กับแบบแผนการกำหนดหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็กของแต่ละครัวเรือนว่าสมาชิกคนใดควรรับผิดชอบดูแลเด็กในด้านใด เช่น บางครัวเรือนอาจกำหนดให้มารดาทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งกับบุตรเป็นหลัก และอาจกำหนดให้อีกกิจกรรมเป็นหน้าที่ของผู้เป็นบิดา ในขณะที่บางครัวเรือน สมาชิกทุกคนอาจมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็กจึงส่งผลให้นอกจากบิดามารดา สมาชิกคนอื่นจึงมีโอกาสทำกิจกรรมทุกอย่างกับเด็กได้ด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้น จากข้อค้นพบดังกล่าวที่ได้จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มตัวแปรกิจกรรมและสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์เมื่อนำมาประมวลผลด้วยสมการถดถอย จึงส่งผลให้เกิดปัญหาทางสถิติที่เรียกว่า multicollinearity (ดังปรากฏในภาคผนวก ข. ตารางที่ 1-4) ซึ่งลักษณะของปัญหาดังกล่าว คือ การที่ตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไปมีความสัมพันธ์กันเองในระดับสูง (Allen, 2007) แต่ไม่มีความสัมพันธ์สูงมากจนเกิดปัญหา perfect collinearity ซึ่งปัญหา multicollinearity ที่เกิดขึ้นอาจส่งผลให้ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ของบางตัวแปรที่ได้จากการประมวลผลมีค่าที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงทั้งในแง่ปริมาณตัวเลขและสัญลักษณ์ที่กำหนดทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือแสดงผลของความสัมพันธ์ที่แตกต่างโดยสิ้นเชิงไปจากการทบทวนวรรณกรรม (Allen, 2007; พรสิน สุภวาลย์, 2556; มนตรี พิริยะกุล, 2556)

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการแยกประเภทกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมในการวิเคราะห์สมการถดถอย ซึ่งเป็นการแยกวิเคราะห์เพื่อมุ่งเน้นอธิบายผลจากตัวบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อพัฒนาการของเด็กเป็นหลัก และเพื่อควบคุมถึงประเภทกิจกรรมที่เด็กอาจได้ทำมากกว่า 1 กิจกรรม จึงได้มีการใส่ตัวแปรกิจกรรมที่เหลืออีก 5 กิจกรรม ในลักษณะที่ไม่คำนึงว่ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดเพิ่มเข้าไปในสมการสำหรับการอธิบายผลจากตัวแปรควบคุมหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเด็ก ยังคงเดิม

ตามการวิเคราะห์สัมภาระถดถอยในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นการพิจารณาเฉพาะมิติประเภทกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้กระทำกับใครก็ตามโดยไม่สนใจว่าบุคคลใดมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก เพราะฉะนั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์สัมภาระถดถอย จึงสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยแบ่งเป็น 8 ตาราง โดยสรุปโครงสร้างการนำเสนอผลการวิเคราะห์สัมภาระถดถอยได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 พัฒนาการทางสติปัญญา

- การวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 5.1
- การวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 2 ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 5.2 - 5.4

ส่วนที่ 2 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

- การวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 5.5
- การวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 2 ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 5.6 - 5.8

5.1 พัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นมิติหนึ่งของพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในฐานะตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จากการประมวลผลด้วยสมการถดถอย สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังปรากฏในตารางที่ 5.1 – 5.4

ตารางที่ 5.1 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นเฉพาะการได้ทำกิจกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1 การอ่านหนังสือ	0.0611	0.0435	0.00863	-0.0175	0.0545
1.2 การเล่นิทาน	0.0699*	0.0776*	0.0402	0.0285	0.0247
1.3 การร้องเพลง	0.0468	0.0616	0.103***	0.116***	0.115***
1.4 การพาไปนอกบ้าน	0.271***	0.274***	0.219***	0.178**	0.188***
1.5 การเล่น	-0.208	-0.167	0.139	0.186*	0.131
1.6 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0499	0.0332	0.0426	0.0275	0.0774
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0813**	0.0996**	0.0709*	0.101**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.223***	0.228***	0.189***	0.220***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.288***	0.256***	0.215***	0.283***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0620**	-0.0330	-0.0289	-0.0292
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0427	-0.0374	-0.0334	-0.0392
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0798*	-0.0663	-0.0592	-0.0432
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0421	-0.0383	-0.0403	-0.0232
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.106	-0.127*	-0.135*	-0.209**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0268	-0.0136	-0.0296
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0591	0.0320	0.0592
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.115**	-0.180***	-0.0939*

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.00891	-0.0596	0.0252
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0852*	-0.129***	-0.0626
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0687	0.0665	0.0586
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0749	0.0674	0.0488
3.2.3 รวย	---	---	0.0787	0.0704	0.0642
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.141**	0.126**	0.0838
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0517	0.0234	0.0141
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0111	-0.0110	-0.0171
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0454*	0.0421*	0.0478*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0130	-0.00256	-0.00861
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.228	-0.238	-0.187
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0701	-0.0781*	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0602	0.0685	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.00801	-0.0125	0.0209
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0945**	0.0838*	0.148**
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0326
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0264
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00105	-0.00408	-0.000462
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.107*	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.237***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.161***	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.279***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.256***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.0458	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0867	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0328	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0230	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	0.0958	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.000546	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.0514	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0434	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0779**	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0135	0.0572	0.0885	0.116	0.0919

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.1 พบว่า ในตัวแปรกลุ่มประเภทกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมกระทำกับสมาชิกคนใดก็ตามในครัวเรือน มีกิจกรรมจำนวน 2 กิจกรรม ที่มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การร้องเพลง และการพาไปนอกบ้าน สำหรับกิจกรรมร้องเพลง ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้ร้องเพลงกับสมาชิกคนใดก็ตามในครัวเรือนจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ร้องเพลงกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.3 ในขณะที่เดียวกัน สำหรับกิจกรรมพาไปนอกบ้าน เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการพาไปเดินนอกบ้านกับสมาชิกในครัวเรือนคนใดก็ตามจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดในกิจกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 21.9

ดังนั้นเมื่อพิจารณาในเฉพาะประเด็นที่ว่า กิจกรรมใดที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุดโดยที่ยังไม่ได้นำประเภทของบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กมาพิจารณา พบว่า กิจกรรมการพาไปนอกบ้าน คือ กิจกรรมที่มีแนวโน้มในการสร้างเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามในการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการคำนึงถึงมิติประเภทบุคคล

หรือสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งการคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในตารางที่ 5.2-5.4

เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่พบว่า ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ ประวัติการดื่มนมแม่ ภูมิภาค ระดับเศรษฐกิจสถานะ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน และระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก ซึ่งในแต่ละตัวแปรได้พบว่ามีรายละเอียดที่เกี่ยวพันกับการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนได้ดังต่อไปนี้

1) อายุ พบว่า เมื่อใช้เด็กอายุ 36-41 เดือน ซึ่งเป็นกลุ่มอายุเดือนที่น้อยที่สุดเป็นกลุ่มอ้างอิง เด็กก่อนวัยเรียนที่อายุ 42-47 เดือน อายุ 48-53 เดือน และอายุ 54-59 เดือน มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่อายุ 36-41 เดือน คิดเป็นร้อยละ 10.0 22.8 และ 25.6 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า เมื่อเด็กมีอายุเพิ่มขึ้น เมื่อใช้เกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการวัดหรือประเมินพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในช่วงวัยเดียวกัน เด็กที่มีอายุเพิ่มขึ้นก็จะมีแนวโน้มมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มขึ้นตามอายุ

2) ประวัติการดื่มนมแม่ จากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีประวัติเคยดื่มนมแม่ มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยกว่าเด็กที่ไม่เคยดื่มนมแม่ คิดเป็นร้อยละ 12.7 ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสถิติเชิงพรรณนาที่พบว่า สัดส่วนของเด็กที่บรรลุพัฒนาการทางสติปัญญาหรือมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยเป็นเด็กที่ไม่เคยดื่มนมแม่มากกว่าเด็กที่เคยดื่มนมแม่

3) ภูมิภาค ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแปรหนึ่งที่สะท้อนถึงลักษณะครัวเรือน โดยจากการประมวลผลพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยกว่าเด็กในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คิดเป็นร้อยละ 11.5 และ 8.5 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคที่เหลือ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ได้มีความแตกต่างในโอกาสการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ เช่นเดียวกันกับการพิจารณามิติในเชิงพื้นที่เมือง/ชนบท ก็ไม่ได้พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของโอกาสที่เด็กก่อนวัยเรียนจะมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัย

4) จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน ถือได้ว่าเป็นตัวแปรหนึ่งที่บ่งชี้ถึงลักษณะทางสังคมของครัวเรือน จากการวิเคราะห์ที่ได้พบว่า ถ้ามีจำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนเพิ่ม 1 คน เด็กก่อนวัยเรียน

จะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 ในขณะที่ตัวแปรจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน และจำนวนเด็กหรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน ไม่ได้มีอิทธิพลต่อโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนแต่ประการใด

5) ระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือน พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะในระดับรวยมากมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะในระดับจนมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คิดเป็นร้อยละ 14.1 ในขณะที่เด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนในระดับเศรษฐฐานะรองลงมาจากระดับรวยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะในระดับจนมาก ไม่ได้พบว่า ส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

6) ระดับการศึกษาของมารดา พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีมารดาสำเร็จการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไปมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีมารดาสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 9.5 ทั้งนี้ จากผลการศึกษาข้างต้น ไม่ได้พบว่า เด็กที่มีมารดาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจะมีโอกาสมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีมารดาสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแต่ประการใด เช่นเดียวกันกับในกรณีการศึกษาของบิดา พบว่า ระดับการศึกษาของบิดาไม่ได้ส่งผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการคำนึงถึงอิทธิพลจากกลุ่มตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนดังที่ปรากฏในสมการที่ 4 พบว่า ตัวแปรในกลุ่มพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยพบว่า เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่มากขึ้นเท่าใด ยังมีแนวโน้มเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้น เช่น เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นเวลาตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนคิดเป็นร้อยละ 25.6 นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ลดหลั่นลงมา ก็ได้พบว่า ไม่ว่าจะเด็กจะได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นเวลามากหรือน้อยก็ตามต่างก็มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากค่าผลกระทบบวกเพิ่มในรูปแบบค่าความน่าจะเป็นแล้วได้พบว่า ยิ่งเด็กได้รับ

การศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์เพิ่มขึ้น เด็กก็จะมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้น

ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เคยได้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร จะมีโอกาสมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กที่ได้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่เคยบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 7.8 ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการบริโภคอาหารประเภทอื่น ได้แก่ นม และน้ำผลไม้ ไม่พบว่า การดื่มนมและการดื่มน้ำผลไม้ส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนแต่ประการใด

เมื่อพิจารณาถึงผลการศึกษาที่ได้ในสมการที่ 5 ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์จากเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในสมการที่ 3 หรือเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวม พบว่า ผลการศึกษามีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ในประเด็นด้านภูมิภาคพบว่า เมื่อจำกัดการวิเคราะห์เฉพาะเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ไม่ได้มีผลต่อโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด เช่นเดียวกันกับในกรณีระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน พบว่า ไม่ได้ส่งผลต่อโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใดเช่นกัน สำหรับในกรณีตัวแปรที่เป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครัวเรือนไม่พบว่ามีความแตกต่างกันในด้านโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในภาพรวมทั้งหมด จึงสรุปได้ว่า การที่เด็กได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำให้ผลจากปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะครัวเรือนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนน้อยลง แต่กระนั้นก็ได้พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้นแต่ประการใด แม้กระทั่งระดับการศึกษาของบิดาที่ได้ใส่เพิ่มเติมเข้าไปในสมการที่ 5 ก็ไม่ได้พบว่าส่งผลต่อโอกาสที่เด็กก่อนวัยเรียนจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

ตารางที่ 5.2 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0801	0.0790	0.0398	0.0130	0.103
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0469	-0.00116	-0.0336	-0.0571	0.0137
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.320*	0.319*	0.341**	0.315*	0.381**
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0591	0.0416	-0.00111	-0.0277	0.0456
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.211	0.116	0.0645	0.0590	0.0783
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การเล่นิทาน	0.0707*	0.0808**	0.0440	0.0328	0.0292
1.2.2 การร้องเพลง	0.0469	0.0626	0.105***	0.118***	0.118***
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.271***	0.274***	0.220***	0.178**	0.191***
1.2.4 การเล่น	-0.208	-0.165	0.141	0.190*	0.135
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0504	0.0315	0.0425	0.0250	0.0779
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0842**	0.103**	0.0733*	0.105**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.227***	0.232***	0.193***	0.227***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.290***	0.257***	0.216***	0.286***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0632**	-0.0345	-0.0301	-0.0312
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0417	-0.0365	-0.0327	-0.0370
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0754	-0.0623	-0.0555	-0.0375
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0481	-0.0300	-0.0322	-0.0120
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.103	-0.125*	-0.132*	-0.200**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0292	-0.0161	-0.0319
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0629	0.0366	0.0620

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.113**	-0.177***	-0.0906*
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.00925	-0.0602	0.0235
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0877*	-0.131***	-0.0674
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0607	0.0577	0.0483
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0712	0.0629	0.0445
3.2.3 รวย	---	---	0.0792	0.0697	0.0621
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.138**	0.121*	0.0762
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0599	0.0321	0.0284
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0102	-0.0102	-0.0161
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0467**	0.0438*	0.0478*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0128	-0.00214	-0.00852
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.241	-0.252	-0.186
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0510	-0.0597	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0524	0.0602	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.00969	-0.0142	0.0188
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0944**	0.0833*	0.146**
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0339
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0239
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00193	-0.00285	0.000289
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.112*	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.237***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.164***	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.281***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.251***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.0458	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0848	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0305	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0208	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.0941	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.00185	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.0538	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0440	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0775**	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0149	0.0600	0.0923	0.119	0.0971

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.2 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า ในกลุ่มเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาในกิจกรรมดังกล่าว เป็นเด็กเพียงกลุ่มเดียวที่มีโอกาสมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย โดยมีโอกาสมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับใครคิดเป็นร้อยละ 34.1 ในขณะเดียวกัน เด็กกลุ่มอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ด้านการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพกับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา เฉพาะผู้อื่น รวมถึงทั้งผู้อื่นร่วมกับบิดาและ/หรือมารดา ไม่ได้อิทธิพลต่อการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยแต่ประการใด

ตารางที่ 5.3 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเล่นิทาน/เล่าเรื่อง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่นิทาน (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0874*	0.115**	0.0737	0.0632	0.0616
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0374	0.0165	-0.0221	-0.0381	-0.0339
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.462***	0.406***	0.416***	0.388**	0.395**
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0741	0.0856*	0.0410	0.0291	0.0382
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.327***	0.271**	0.202	0.160	0.281
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0610	0.0435	0.00800	-0.0175	0.0524
1.2.2 การร้องเพลง	0.0464	0.0616	0.103***	0.117***	0.115***
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.270***	0.272***	0.221***	0.181***	0.192***
1.2.4 การเล่น	-0.205	-0.160	0.151	0.198**	0.139
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0502	0.0332	0.0441	0.0258	0.0760
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0851**	0.104**	0.0751*	0.107**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.226***	0.232***	0.192***	0.224***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.292***	0.259***	0.219***	0.287***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0630**	-0.0346	-0.0303	-0.0312
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0393	-0.0348	-0.0304	-0.0344
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0796*	-0.0687	-0.0604	-0.0426
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0483	-0.0296	-0.0314	-0.0127
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.101	-0.122	-0.129*	-0.199**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0279	-0.0150	-0.0304
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0614	0.0316	0.0622
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.117**	-0.183***	-0.0968*

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.00841	-0.0616	0.0257
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0896*	-0.136***	-0.0692
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0551	0.0506	0.0411
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0654	0.0557	0.0383
3.2.3 รวย	---	---	0.0732	0.0625	0.0587
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.132**	0.114*	0.0726
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0526	0.0250	0.0139
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0115	-0.0116	-0.0193
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0449*	0.0417*	0.0471*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0117	-0.00105	-0.00589
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.227	-0.238	-0.157
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0467	-0.0527	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0525	0.0605	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.00887	-0.0133	0.0201
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0987**	0.0884*	0.152***
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0356
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0237
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00251	-0.00233	0.000629
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.116*	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.241***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.161***	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.283***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.254***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.0481	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0883	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0333	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0241	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	0.101	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.000766	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.0548	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0465	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0769**	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0169	0.0615	0.0943	0.122	0.0994

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.3 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่นิทาน/เล่าเรื่องกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาในกิจกรรมดังกล่าวมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย คิดเป็นร้อยละ 41.6 อย่างไรก็ตาม เด็กกลุ่มอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่นิทาน/เล่าเรื่องกับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา เฉพาะผู้อื่น รวมถึงทั้งผู้อื่นร่วมกับบิดาและ/หรือมารดา ไม่ได้อิทธิพลต่อการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยแต่ประการใด

ตารางที่ 5.4 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการร้องเพลง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0452	0.0754	0.115**	0.128**	0.131**
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0360	0.0321	0.0832	0.100*	0.0963*
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.489***	0.603***	0.651***	0.650***	0.668***
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0500	0.0652	0.120**	0.138***	0.144***
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.270**	0.248*	0.297**	0.278**	0.323**
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0610	0.0431	0.00885	-0.0168	0.0550
1.2.2 การเล่นนิทาน	0.0689*	0.0776*	0.0382	0.0258	0.0232
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.271***	0.273***	0.218***	0.177**	0.187***
1.2.4 การเล่น	-0.209	-0.164	0.143	0.191*	0.134
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0507	0.0347	0.0451	0.0282	0.0813
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0814**	0.100**	0.0710*	0.102**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.223***	0.230***	0.190***	0.221***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.286***	0.252***	0.212***	0.278***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0618**	-0.0326	-0.0288	-0.0289
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0444	-0.0409	-0.0377	-0.0436
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0840*	-0.0729	-0.0654	-0.0498
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0453	-0.0349	-0.0383	-0.0193
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.105	-0.127*	-0.134*	-0.206**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0275	-0.0138	-0.0296
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0717	0.0430	0.0743

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.110**	-0.175***	-0.0881*
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.00240	-0.0494	0.0390
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0768	-0.121**	-0.0531
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0593	0.0559	0.0463
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0723	0.0640	0.0469
3.2.3 รวย	---	---	0.0801	0.0701	0.0676
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.140**	0.122*	0.0830
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0478	0.0195	0.00916
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0123	-0.0126	-0.0193
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0453*	0.0425*	0.0481*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0114	-0.000840	-0.00634
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.223	-0.233	-0.178
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0632	-0.0710	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0616	0.0700	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0115	-0.0159	0.0178
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0957**	0.0854*	0.150**
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0385
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0277
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00110	-0.00418	-0.00102
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.108*	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.238***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.159***	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.279***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.246***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.0454	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0822	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0314	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0241	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	0.0960	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.00415	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.0520	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0466	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0779**	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0157	0.0600	0.0927	0.119	0.0973

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.4 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลงกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาในกิจกรรมดังกล่าวมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากที่สุด โดยมีโอกาสมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับใครคิดเป็นร้อยละ 65.1 นอกจากนี้ เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดาจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าคิดเป็นร้อยละ 11.5 แต่ไม่พบว่า การทำกิจกรรมดังกล่าวกับเฉพาะผู้เป็นบิดา จะทำให้เด็กมีโอกาสมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็พบว่าเด็กกลุ่มดังกล่าวมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 12.0 เช่นเดียวกับการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งคนอื่น รวมถึงบิดาและหรือมารดา ก็จะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเช่นกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 29.7

5.2 พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

สำหรับในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งของพัฒนาการเด็ก ก่อนวัยเรียนในฐานะตัวแปรตามของการศึกษาคั้งนี้ จากการประมวลผลด้วยสมการถดถอย สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังปรากฏในตารางที่ 5.5-5.8

ตารางที่ 5.5 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นเฉพาะการได้ทำกิจกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1 การอ่านหนังสือ	0.0768	0.0788	0.0203	0.0427	0.0917
1.2 การเล่นิทาน	0.0914**	0.0805*	0.134***	0.142***	0.118**
1.3 การร้องเพลง	0.0607	0.0696	0.107**	0.112**	0.114**
1.4 การพาไปนอกบ้าน	0.265***	0.283***	0.362***	0.360***	0.349***
1.5 การเล่น	-0.212**	-0.236**	-0.165	-0.164	-0.158
1.6 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0333	-0.0482	0.0152	0.00960	0.00475
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	-0.0150	0.00903	0.0134	0.0164
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	-0.000617	0.00919	0.0197	-0.00779
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	-0.00580	0.00450	0.0326	0.0242
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0712**	-0.0925***	-0.103***	-0.0828***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.00909	-0.00257	-0.00429	-0.0193
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0200	0.0544	0.0462	0.0695
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	-0.0100	-0.0311	-0.0275	-0.0632
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.0483	-0.0224	-0.0374	-0.0351
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00847	-0.00589	-0.0244
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0435	0.0648	0.0632
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0259	0.0203	-0.0285

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0651	-0.0532	-0.0674
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0575	-0.0206	-0.0790
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0176	0.00385	0.0794
3.2.2 ปานกลาง	---	---	-0.00163	-0.00332	-0.00972
3.2.3 รวย	---	---	-0.0351	-0.0501	0.00841
3.2.4 รวยมาก	---	---	-0.0452	-0.0577	-0.0449
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0341	0.0186	0.0434
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	0.00879	0.00788	-0.00338
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0572**	0.0671***	0.0597**
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0433**	-0.0419**	-0.0354
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.174	-0.196	-0.366***
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	0.00442	0.0190	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0604	0.0228	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0203	0.00616	-0.0316
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.00622	0.0461	-0.0321
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0518
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0228
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0221*	0.0230*	0.0184
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาที่ก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0678	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0536	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0291	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0236	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.116**	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.00318	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0914	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0659	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0350	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.123	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0732*	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0214	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.000293	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0676*	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,385
ค่า R-square	0.0142	0.0192	0.0492	0.0641	0.0567

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.5 ในตัวแปรกลุ่มประเภทกิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมกระทำกับสมาชิกคนใดก็ตามในครัวเรือน พบว่า มีการได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมจำนวน 3 กิจกรรม ที่มีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเล่นนิทาน/เล่าเรื่อง การร้องเพลง และการพาไปนอกบ้าน สำหรับกิจกรรมการเล่นนิทาน/เล่าเรื่อง พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนคนใดก็ตามในกิจกรรมการเล่นนิทาน/เล่าเรื่อง จะมีโอกาสมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใด คิดเป็นร้อยละ 13.4 ในขณะที่กิจกรรมการร้องเพลง ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนคนใดก็ตามในกิจกรรมการร้องเพลง จะมีโอกาสมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใด คิดเป็นร้อยละ 10.7 และสำหรับกิจกรรมการพาไปนอกบ้าน พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนคนใดก็ตามในกิจกรรมการพาไปนอกบ้าน จะมีโอกาสมี

พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใด คิดเป็นร้อยละ

36.2

ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่เฉพาะว่า กิจกรรมใดที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากที่สุดโดยที่ยังไม่ได้นำประเภทของบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาพิจารณา พบว่า กิจกรรมการพาไปนอกบ้าน คือ กิจกรรมที่มีแนวโน้มในการสร้างเสริมพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามในการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการคำนึงถึงมิติประเภทบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งการคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในตารางที่ 5.6-5.8

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่พบว่า ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ซึ่งในแต่ละตัวแปรได้พบว่ามีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนได้ดังต่อไปนี้

1) เพศ พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่เป็นเพศชายจะมีโอกาสมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยกว่าเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 9.3

2) จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน พบว่า ถ้ามีจำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนเพิ่ม 1 คน เด็กก่อนวัยเรียนจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.7 ในขณะที่ตัวแปรจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน ไม่ได้มีอิทธิพลต่อโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนแต่ประการใด

3) จำนวนเด็กหรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน พบว่า ถ้ามีจำนวนเด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือนเพิ่ม 1 คน เด็กก่อนวัยเรียนจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยลดลง คิดเป็นร้อยละ 4.3

4) อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก พบว่า ถ้าอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลักเพิ่มขึ้น 1 ปี เด็กก่อนวัยเรียนจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการคำนึงถึงอิทธิพลจากกลุ่มตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนดังที่ปรากฏในสมการที่ 4 พบว่า ตัวแปรในกลุ่ม

พฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน และการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

สำหรับในประเด็นการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นเวลาตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ จะมีแนวโน้มเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยน้อยกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน คิดเป็นร้อยละ 11.6 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนตามจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ลดหลั่นลงไปกับเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ไม่พบว่า กลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นเวลาดำกกว่า 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์จะส่งผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

นอกจากการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านการเล่นสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านก็มีผลต่อพัฒนาการดังกล่าวเช่นกัน โดยจากผลการศึกษาในสมการที่ 4 พบว่า เด็กที่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านจะมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยกว่าเด็กที่ไม่ได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคิดเป็นร้อยละ 7.3 อย่างไรก็ตาม การให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารก็ได้ส่งผลต่อพัฒนาการดังกล่าวเช่นกัน กล่าวคือ จากผลการศึกษาพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้รับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร จะมีโอกาสเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับประทาน คิดเป็นร้อยละ 6.8 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมโภชนาการประเภทอื่น เช่น การดื่มน้ำผลไม้ ไม่พบว่า พฤติกรรมดังกล่าวมีผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยในเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

เมื่อพิจารณาถึงผลการศึกษาที่ได้ในสมการที่ 5 ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์จากเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในสมการที่ 3 หรือเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวม พบว่า ผลการศึกษามีความแตกต่างพอสมควร ประการแรก คือ ผลการศึกษาในบางตัวแปรจากเดิมที่ไม่ได้ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมแต่กลับได้ส่งผลต่อพัฒนาการดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับตัวแปรที่มีการเปลี่ยนแปลงของผล

การศึกษาในลักษณะดังกล่าว คือ บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก พบว่า เมื่อได้ทำการวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา เด็กกลุ่มดังกล่าวที่มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดาจะมีโอกาสพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยน้อยกว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่มีผู้ดูแลหลักเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่มารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคิดเป็นร้อยละ 36.6 ประการต่อมา คือ ผลจากการวิเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวมจากเดิมที่มีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไม่ส่งผลต่อพัฒนาการดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อทำการเน้นวิเคราะห์เฉพาะเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา ได้แก่ ตัวแปรจำนวนเด็กหรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน และอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก

โดยสรุป จึงกล่าวได้ว่า การมุ่งเน้นวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มเด็กที่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา อิทธิพลของตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างชัดเจนต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย รวมถึงบางตัวแปรของกลุ่มตัวแปรด้านลักษณะครัวเรือน ซึ่งตัวแปรจำนวนเด็กหรือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือนได้สะท้อนถึงลักษณะทางประชากรในครัวเรือนที่มีส่วนเหนี่ยวนำต่อสัมพันธภาพหรือความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนซึ่งมีอิทธิพลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยในเด็กก่อนวัยเรียนได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดากับเด็กในภาพรวมทั้งหมด สำหรับในกรณีตัวแปรที่เป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครัวเรือน ก็ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันในด้านโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยแต่ประการใด

ตารางที่ 5.6 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0210	0.0273	-0.0212	0.00778	0.0508
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0872	0.0914	0.0267	0.0483	0.0853
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.113	-0.169	-0.235	-0.197	-0.195
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0995*	0.0982*	0.0583	0.0781	0.128*
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.220**	0.229**	0.160	0.197*	0.303***
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การเล่านิทาน	0.0844**	0.0748*	0.126**	0.133***	0.113**
1.2.2 การร้องเพลง	0.0601	0.0690	0.106**	0.112**	0.112**
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.265***	0.281***	0.363***	0.360***	0.353***
1.2.4 การเล่น	-0.220**	-0.241***	-0.172	-0.169	-0.170
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0345	-0.0483	0.00961	0.00462	-0.00481
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	-0.0169	0.00826	0.0128	0.0174
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	-0.00342	0.00711	0.0176	-0.0106
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	-0.00582	0.00673	0.0355	0.0277
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0694**	-0.0920***	-0.103***	-0.0817**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0100	-0.00390	-0.00621	-0.0207
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0182	0.0527	0.0445	0.0709
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	-0.0154	-0.0383	-0.0341	-0.0698
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.0529	-0.0197	-0.0355	-0.0350
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00705	-0.00488	-0.0226
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0388	0.0610	0.0584

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0382	0.00624	-0.0424
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0747	-0.0605	-0.0804
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0629	-0.0255	-0.0864
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0223	0.00639	0.0838
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.00183	-0.00186	-0.00828
3.2.3 รวย	---	---	-0.0363	-0.0517	0.00848
3.2.4 รวยมาก	---	---	-0.0441	-0.0573	-0.0445
3.4 ขาดพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0460	0.00460	0.0327
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	0.00313	0.00270	-0.00990
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0560**	0.0657***	0.0603**
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0391*	-0.0388*	-0.0308
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.151	-0.177	-0.362***
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.00146	0.0141	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0735	0.0358	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0168	0.0101	-0.0280
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0105	0.0518	-0.0254
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0481
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0246
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0191	0.0201	0.0158
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0759	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0535	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0338	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0234	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.111**	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.00522	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0980	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0699	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0336	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.122	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0743*	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0226	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.00189	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0666*	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,385
ค่า R-square	0.0176	0.0224	0.0530	0.0673	0.0614

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ในตารางที่ 5.6 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า ไม่ว่าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกประเภทใดก็ตามในกิจกรรมดังกล่าว ต่างไม่ได้ส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยแต่ประการใด

ตารางที่ 5.7 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเล่นิทาน/เล่าเรื่อง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่นิทาน (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0408	0.0405	0.0882*	0.0959*	0.0689
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.101**	0.0925*	0.127**	0.134**	0.108*
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.0394	-0.164	-0.127	-0.102	-0.160
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.109**	0.0946**	0.186***	0.192***	0.179***
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.157	0.143	0.150	0.177	0.247**
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0787	0.0806	0.0157	0.0377	0.0873
1.2.2 การร้องเพลง	0.0603	0.0693	0.106**	0.112**	0.113**
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.267***	0.283***	0.368***	0.367***	0.361***
1.2.4 การเล่น	-0.215**	-0.238**	-0.170	-0.169	-0.169
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0374	-0.0511	0.00543	0.000729	-0.00937
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	-0.0178	0.00559	0.00889	0.0141
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	-0.00222	0.00683	0.0162	-0.0110
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	-0.00783	0.00301	0.0304	0.0244
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0697**	-0.0918***	-0.103***	-0.0819**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.00850	0.00224	-0.000367	-0.0145
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0227	0.0613	0.0530	0.0803
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	-0.0132	-0.0346	-0.0312	-0.0630
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.0506	-0.0184	-0.0341	-0.0339
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00674	-0.00461	-0.0243
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0426	0.0650	0.0626
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0338	0.00784	-0.0411

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0732	-0.0605	-0.0779
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0622	-0.0250	-0.0860
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0285	0.0118	0.0913
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.00386	-0.000917	-0.00799
3.2.3 รวย	---	---	-0.0293	-0.0470	0.0126
3.2.4 รวยมาก	---	---	-0.0405	-0.0560	-0.0414
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0400	0.00812	0.0357
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	0.00185	0.00137	-0.0124
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0555**	0.0651***	0.0598**
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0384*	-0.0377*	-0.0287
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.159	-0.182	-0.366***
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	0.00238	0.0157	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0768	0.0403	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0203	0.00517	-0.0336
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.00646	0.0451	-0.0340
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0459
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0275
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0201	0.0211	0.0170
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาที่ก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0703	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0481	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0265	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0200	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.104*	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.00213	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0945	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0633	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0343	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.132	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0742*	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0237	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.00240	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0692*	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,385
ค่า R-square	0.0166	0.0212	0.0543	0.0688	0.0631

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 3 ตารางที่ 5.7 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่น/เล่นเรื่องกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งคนอื่น รวมถึงบิดาและหรือมารดาเป็นเด็กที่มีโอกาสมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับผู้ใดคิดเป็นร้อยละ 19.7 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกประเภทอื่น ๆ ที่เหลือผ่านกิจกรรมดังกล่าว ไม่พบว่ามีผลต่อการทำให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด

ตารางที่ 5.8 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการร้องเพลง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0576	0.0632	0.0967*	0.101*	0.124**
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0403	0.0430	0.0617	0.0660	0.0662
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.299	-0.420***	-0.416***	-0.376**	-0.434***
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0671	0.0797*	0.140***	0.147***	0.139**
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.153	0.152	0.160	0.180*	0.300***
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0772	0.0792	0.0172	0.0383	0.0884
1.2.2 การเล่นนิทาน	0.0923**	0.0818*	0.137***	0.144***	0.122**
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.264***	0.281***	0.364***	0.362***	0.349***
1.2.4 การเล่น	-0.212**	-0.236**	-0.160	-0.161	-0.148
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0328	-0.0474	0.0196	0.0126	0.00890
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	-0.0159	0.00895	0.0122	0.0177
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	-0.000818	0.0103	0.0191	-0.00575
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	-0.00332	0.0106	0.0373	0.0332
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0712**	-0.0933***	-0.104***	-0.0841***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.00727	-0.00154	-0.00431	-0.0172
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0214	0.0527	0.0443	0.0656
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	-0.00914	-0.0323	-0.0298	-0.0600
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.0515	-0.0211	-0.0368	-0.0322
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00532	-0.00295	-0.0200
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0334	0.0567	0.0502

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0405	0.00174	-0.0431
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0817	-0.0685	-0.0882
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0730	-0.0352	-0.0980
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0222	0.00440	0.0823
3.2.2 ปานกลาง	---	---	-0.00577	-0.0109	-0.0185
3.2.3 รวย	---	---	-0.0365	-0.0543	0.00405
3.2.4 รวยมาก	---	---	-0.0485	-0.0647	-0.0532
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0372	0.0129	0.0435
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	0.00275	0.00188	-0.00918
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0554**	0.0658***	0.0578*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0391*	-0.0382*	-0.0312
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.167	-0.189	-0.365***
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	0.0209	0.0359	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0660	0.0298	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0191	0.00619	-0.0322
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0131	0.0512	-0.0274
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0481
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0302
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0188	0.0194	0.0151
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0628	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0504	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0305	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0177	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.101*	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.00455	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0817	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0591	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0342	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.125	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0765*	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0210	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.00113	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0694*	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,385
ค่า R-square	0.0155	0.0214	0.0538	0.0683	0.0631

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

จากสมการที่ 4 ในตารางที่ 5.8 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้มีกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลงกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน พบว่า เฉพาะเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับใคร โดยคิดเป็นร้อยละ 14.0 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมดังกล่าวกับทั้งมารดาและบิดา กลับได้ผลการศึกษาในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ได้พบว่าเด็กที่ร้องเพลงกับเฉพาะทั้งมารดาและบิดา มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยน้อยกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับผู้ใด คิดเป็นร้อยละ 41.6

5.3 สรุปผลการวิเคราะห์สมการถดถอย

จากการวิเคราะห์สมการถดถอยเพื่ออธิบายปัจจัยของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน โดยแบ่งเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา ในตารางที่ 5.2-5.4 และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ในตารางที่ 5.6-5.8 สามารถสรุปผลการวิเคราะห์สมการถดถอยได้ดังปรากฏในตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 สรุปค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์สมการถดถอยของตัวแปรพัฒนาการที่สมวัยจำแนกตามประเภทกิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน

ประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่ เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์	กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์		
	การอ่านหนังสือ	การเล่นิทาน	การร้องเพลง
พัฒนาการทางสติปัญญา			
เฉพาะมารดา	0.0398	0.0737	0.115**
เฉพาะบิดา	-0.0336	-0.0221	0.0832
ทั้งมารดาและบิดา	0.341**	0.416***	0.651***
เฉพาะคนอื่น	-0.00111	0.0410	0.120**
ทั้งคนอื่น มารดา/บิดา	0.0645	0.202	0.297**
พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม			
เฉพาะมารดา	-0.0212	0.0882*	0.0967*
เฉพาะบิดา	0.0267	0.127**	0.0617
ทั้งมารดาและบิดา	-0.235	-0.127	-0.416***
เฉพาะคนอื่น	0.0583	0.186***	0.140***
ทั้งคนอื่น มารดา/บิดา	0.160	0.150	0.160

จากตารางที่ 5.9 เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางสติปัญญา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดในกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรในลักษณะที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับทั้งมารดาและบิดามีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกกิจกรรม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในกิจกรรมที่เป็นการร้องเพลง พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนไม่ว่าทำกิจกรรมกับสมาชิกในครัวเรือนประเภทใดก็ตาม ยกเว้นการร้องเพลงกับเฉพาะผู้เป็นบิดา ต่างมีแนวโน้มมีผลต่อการมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดในกิจกรรมต่าง ๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยในลักษณะที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ เมื่อพิจารณาในแง่การปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดา พบว่า ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ ไม่ว่าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกประเภทใดก็ตามในกิจกรรมดังกล่าว ต่างไม่ได้ส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยแต่ประการใด ในขณะที่กิจกรรมการเล่น/เล่าเรื่อง ได้พบว่า ถ้าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา และเฉพาะคนอื่น จะมีแนวโน้มมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย แต่ถ้าเป็นกิจกรรมการร้องเพลง ได้พบว่า พบว่า ถ้าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะผู้เป็นมารดาและคนอื่นจะมีแนวโน้มมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย อย่างไรก็ตาม สำหรับการร้องเพลงร่วมกับทั้งมารดาและบิดากลับพบว่า อาจส่งผลด้านลบต่อแนวโน้มการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นสำหรับในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมจึงสรุปได้ว่า การที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา เฉพาะบิดา และเฉพาะคนอื่นในครัวเรือน มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ได้พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะสมาชิกคนอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดาในครัวเรือนมีผลต่อการทำให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมวัยมากที่สุด

ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากการมีปฏิสัมพันธ์บิดามารดา จากผลการวิเคราะห์สมการถดถอยในตารางที่ 5.1 สำหรับกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา และตารางที่ 5.5 สำหรับกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้พบว่า มีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยได้เช่นกัน

สำหรับปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยตามที่ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ไว้ในตารางที่ 5.1 พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลด้านบวกต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุของเด็ก ภูมิภาคและระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือนที่เด็กได้อาศัยอยู่ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ยกเว้นตัวแปรประวัติการดื่มนมแม่พบว่า ส่งผลด้านลบต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมตามที่ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ไว้ในตารางที่ 5.5 พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลด้านบวกต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก และการ

รับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในขณะที่เดียวกันได้พบว่า มีตัวแปรที่ส่งผลด้านลบต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ได้แก่ เพศ จำนวนเด็กในครัวเรือน การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการได้เล่นสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน

บทที่ 6

บทสรุป การอภิปรายผลการศึกษา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปสาระสำคัญ

6.1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในการพัฒนาสังคมหรือประเทศชาติ ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมถือได้ว่า เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สังคมหรือประเทศสามารถดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมหรือบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประชากร ถือได้ว่า เป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ สำหรับประชากรวัยเด็ก จึงเปรียบเสมือนทรัพยากรของประเทศในฐานะ “อนาคตของชาติ” กล่าวอีกนัย คือ เป็นทรัพยากรของชาติที่มีพลวัต (dynamic) เนื่องจากประชากรวัยเด็กจะเติบโตเป็นวัยแรงงานอันเป็นช่วงวัยหลักที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างผลิตภาพและขับเคลื่อนให้ประเทศบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ของการพัฒนาต่อไปในอนาคต เพราะฉะนั้นความสำคัญของประชากรวัยเด็ก จึงเป็นอีกมุมมองหรือทางเลือกหนึ่งในการศึกษาวิจัยในทางประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรศาสตร์ในลักษณะประชากรวิทยา ซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือไปจากปรากฏการณ์หลักทางประชากร ได้แก่ ขนาด การกระจายตัว โครงสร้างทางประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น

ดังนั้นการศึกษาเรื่อง “เด็ก” ในทางประชากรศาสตร์ จึงเป็นการศึกษาถึงกลุ่มประชากรช่วงวัยหนึ่งในฐานะที่เป็นประชากรวัยพึ่งพิง แต่เนื่องจากขอบเขตอายุของประชากรวัยเด็กในทางประชากรศาสตร์ครอบคลุมตั้งแต่เด็กวัยแรกเกิดจนถึงอายุ 14 ปี ซึ่งอาจเป็นขอบเขตที่กว้างเกินไปในการศึกษาถึงประชากรเด็กในประเด็นที่เจาะจง ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้มุ่งเน้นไปที่ประชากรวัยเด็กที่อยู่ในช่วงวัยก่อนวัยเรียนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นช่วงวัยสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อชีวิตในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กอายุ 3-4 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ใกล้เข้าสู่วัยเรียนอย่างเป็นทางการ กล่าวอีกนัยคือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อหรือการเปลี่ยนผ่านจากการเลี้ยงดูเด็กท่ามกลางสภาพแวดล้อมในบ้านหรือในครอบครัวไปสู่การเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมอื่นที่นอกเหนือไปจากบ้านหรือครอบครัว อีกทั้งจากการสำรวจ

สถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนของไทย ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเมื่ออายุยิ่งมากขึ้นหรือ ยิ่งใกล้เข้าสู่วัยเรียน ยิ่งมีโอกาสหรือสัดส่วนของการเป็นเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ามากขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวในข้างต้น จึงสะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นเรื่องพัฒนาการเด็กจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาในทางประชากรศาสตร์ กล่าวคือ พัฒนาการเด็กสามารถเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพประชากรตั้งแต่ในช่วงวัยเยาว์อันเป็นพื้นฐานต่อเนื่องไปยังคุณภาพประชากรเมื่อได้เติบโตเข้าสู่วัยแรงงานในอนาคต ทั้งนี้ การศึกษามิติคุณภาพประชากรผ่านประเด็นเรื่องพัฒนาการเด็ก สามารถช่วยเติมเต็มข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางประชากรของประเทศไทยในปัจจุบัน อาทิ โครงสร้างอายุประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งพบว่า ในอนาคตเด็กจะมีจำนวนลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กก่อนวัยเรียน อันเป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำ ในขณะที่เดียวกันนอกจากจำนวนเด็กก่อนวัยเรียนที่ลดลงแล้ว สัดส่วนของประชากรเด็กก่อนวัยเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรวัยอื่น ก็มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากประชากรไทยมีอายุคาดเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากอัตราการตายที่ต่ำลง ดังนั้นเมื่อสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยเด็กเกิดน้อยลง จึงส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงตามมา การศึกษาถึงพัฒนาการเด็กจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการรับมือกับสภาพปัญหาดังกล่าว คือ การแสวงหาปัจจัยหรือแนวทางส่งเสริมให้ประชากรมีคุณภาพมากขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางประชากรในอนาคต อนึ่ง การศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในครั้งนี้ เป็นการก้าวข้ามข้อจำกัดของประชากรในด้านการเพิ่มอัตราเจริญพันธุ์หรือมิติประชากรในเชิงปริมาณไปสู่การมุ่งเน้นที่คุณภาพของประชากร ตลอดจนการขยายขอบเขตงานศึกษาทางประชากรให้มีความหลากหลายและครอบคลุมต่อการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงวัย ซึ่งหาใช่การมุ่งเน้นไปที่งานศึกษาด้านผู้สูงอายุแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเด็กก่อนวัยเรียน สามารถสรุปได้ว่า ที่มาหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ปัจจัยทางชีววิทยาหรือธรรมชาติ (nature) และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมหรือการเลี้ยงดู (nurture) สำหรับปัจจัยทางสภาพแวดล้อม สามารถแบ่งได้เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ที่ตั้งของครัวเรือน/บ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน/ประเภทอุปกรณ์ สิ่งของภายในที่อยู่อาศัยหรือในสถานที่ที่เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ฯลฯ และสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ขนาดหรือจำนวน

สมาชิกในครัวเรือน ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา รวมถึงผู้ดูแลหลัก การเลี้ยงดูของ บิดามารดา หรืออิทธิพลของบุคคลรอบข้างที่มีต่อบุตรตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน รวมถึงระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยด้านการเลี้ยงดู (nurture) เป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการเลี้ยงดูของผู้เป็นบิดามารดา ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กหรือบุตรมากที่สุดเนื่องจากเป็นผู้ให้กำเนิด ตลอดจนความคาดหวังของ สังคมในการทำหน้าที่ของผู้เป็นบิดามารดา อีกทั้งบทบาทการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาใน ครอบครัวก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุดตั้งแต่แรกเกิด อย่างไรก็ตาม แม้ความคาดหวังในบทบาทดังกล่าวของผู้ที่มีสถานภาพเป็นบิดามารดาควรมีลักษณะตามที่ได้กล่าวไปใน ข้างต้น แต่จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตรของประเทศไทยมีแนวโน้มไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม กล่าวคือ ได้พบว่า ใน บางครอบครัวเด็กหรือบุตรอาจไม่ได้อยู่กับบิดาและ/หรือมารดา ในขณะเดียวกันแม้บางครอบครัว เด็กกับบิดาและ/หรือมารดาได้อยู่ด้วยกัน แต่บางครั้งผู้เป็นบิดาและ/หรือมารดา ต้องออกไป ทำงานนอกบ้าน จึงทำให้บิดามารดาใช้เวลาในการดูแลหรือเลี้ยงดูบุตรน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลต่อ โอกาสในการได้ทำกิจกรรมร่วมกันหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี ซึ่งมีอายุที่มากหรือเติบโตพอที่จะเข้าใจสิ่ง ต่าง ๆ ตลอดจนเริ่มสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในบางครอบครัวจึงอาจตัดสินใจส่งบุตรหลานที่มี อายุในช่วงดังกล่าวให้ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนเพื่อทดแทนเวลาในการเลี้ยงดูหรือการได้ทำ กิจกรรมร่วมกับบุตร อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรม แม้พบว่ามีงานศึกษาใดที่ได้บ่งชี้ถึง สถานการณ์ที่สะท้อนถึงการได้มีปฏิสัมพันธ์หรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยตรง แต่ยังไม่พบการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบถึงความแตกต่างของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนกับบิดามารดาและ/หรือสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อ พัฒนาการของเด็ก

จากที่มาและความสำคัญในข้างต้น จึงได้นำมาสู่การเกิดคำถามวิจัยที่ว่า “การที่บิดา มารดาได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรหรือเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงก่อนวัยเรียนจะส่งผลต่อพัฒนาการของ

เด็กได้หรือไม่” ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคำถามวิจัยดังกล่าวมาสู่การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 2 ข้อ ได้แก่

- 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กของเด็กก่อนวัยเรียน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กของเด็กก่อนวัยเรียน

6.1.2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ได้เริ่มต้นจากการนำแนวคิด “ทุนมนุษย์” ในทางเศรษฐศาสตร์ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลัก โดยพิจารณาถึงความหมายและความสำคัญของทุนมนุษย์ว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการสร้างขึ้นหรือถูกปลูกฝังตั้งแต่ในวัยเยาว์ เพื่อที่เด็กจะได้เติบโตเป็นแรงงานที่มีคุณภาพอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม โดยงานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ส่วนหนึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับทุนมนุษย์ในรูปแบบทักษะแรงงาน เช่น ทักษะทางปัญญา (cognitive skill) และทักษะทางพฤติกรรม (non cognitive skill) โดยทั้ง 2 ทักษะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งของทุนมนุษย์ได้เช่นกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์ในแง่ที่เป็นมิติหนึ่งของการศึกษาเรื่องคุณภาพประชากร อีกทั้งประชากรศาสตร์มีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาต่าง ๆ มาร่วมอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ได้แก่ ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยา ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการออกมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ กายภาพ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งในแต่ละด้านได้มีทฤษฎีปลีกย่อยที่อธิบายถึงสาเหตุหรือลักษณะการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่วัยเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-4 ปี เป็นหลัก ซึ่งลักษณะสำคัญที่บ่งชี้ถึงพัฒนาการมีสมวัยของเด็กอายุ 3-4 ปี เช่น พัฒนาการทางร่างกายที่ปรากฏผ่านความสามารถในการเดิน วิ่ง กระโดดโลดเต้นได้ซึ่งเป็นผลจากพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและระบบประสาทหรือการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำงานของอวัยวะในร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ปรากฏผ่านการเริ่มมีความคิดริเริ่มและการรู้จัก

ความผิด การรู้จักแสดงออก/ควบคุมอารมณ์ การเรียนรู้กติกาทางสังคมในเบื้องต้น พัฒนาการทางสติปัญญาที่ปรากฏผ่านความสามารถในการจำแนกความแตกต่างระหว่างเพศได้ ความเข้าใจในความหมายของระบบสัญลักษณ์ เช่น ตัวเลขหรือตัวอักษร นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ยังได้มีการนำแบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ของ Bronfenbrenner ในสาขาจิตวิทยาพัฒนาการมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกรอบการวิเคราะห์ โดยแบบจำลองดังกล่าวได้กล่าวถึงปัจจัยแวดล้อมในระบบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพัฒนาการของมนุษย์ เช่น ระบบจุลภาค อันประกอบไปด้วย สังคมในระดับครอบครัว เพื่อนบ้าน โรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นในภาพรวมของกรอบอธิบายสาเหตุของพัฒนาการมนุษย์หรือเด็กก่อนวัยเรียนในทางจิตวิทยา จึงสามารถแบ่งที่มาได้ 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ (nature) ซึ่งมีลักษณะเป็นปัจจัยภายในจากตัวเด็ก และปัจจัยจากการเลี้ยงดู (nurture) ซึ่งมีลักษณะเป็นปัจจัยภายนอกจากตัวเด็ก โดยในการศึกษานี้ได้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยภายนอกหรือจากการเลี้ยงดูเป็นหลัก โดยเป็นมุ่งเน้นศึกษาถึงอิทธิพลหรือบทบาทจากบิดามารดาเป็นหลัก ในฐานะที่เป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดทั้งในแง่ผู้ให้กำเนิดและผู้เลี้ยงดู

จากลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี และความสำคัญของปัจจัยจากการเลี้ยงดู (nurture) จากระบบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ซึ่งในที่นี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียนภายใต้กรอบใหญ่ของแนวคิดทุนมนุษย์ที่ได้กล่าวไว้ในส่วนแรกของการทวนวรรณกรรม จึงเป็นที่มาของการนำทฤษฎีอุปสงค์ต่อบุตรของ Becker ในทางเศรษฐศาสตร์มาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวมีสาระสำคัญว่า ความต้องการมีบุตรของบิดามารดาไม่ได้คำนึงถึงเรื่องปริมาณหรือจำนวนบุตรที่ต้องการมีเพียงอย่างเดียว แต่ผู้เป็นบิดามารดาได้คำนึงถึงคุณภาพจากการมีบุตรด้วย ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงแนวทางในการเลี้ยงบุตร หรือการลงทุนในมนุษย์ด้วยการส่งเสริมพัฒนาการบุตรด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพและสามารถให้ประโยชน์ต่อบกกลับมายังบิดามารดา รวมถึงสังคมได้ในอนาคต ดังนั้นจากทฤษฎีอุปสงค์ต่อบุตรดังกล่าว จึงมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice theory) และแนวคิดว่าด้วยหลักอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) ซึ่งมีสาระสำคัญว่า บุคคลเลือกที่จะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมใดใดที่มุ่งให้เกิดผลประโยชน์หรือความพึงพอใจสูงสุดของตนจากทางเลือกที่มีหลาย

ทางเลือกหรือภายใต้เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมในที่นี่ คือ การเลี้ยงดูบุตรหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรของผู้เป็นบิดามารดา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์ หรือการลงทุนในบุตรตั้งแต่วัยเยาว์

นอกจากแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาและเศรษฐศาสตร์ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การเลี้ยงดูบุตรเป็นปัจจัยแวดล้อมอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมระดับครอบครัวซึ่งครอบครัวถือได้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่ง อีกทั้งพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรหรือการลงทุนในมนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์ก็เป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งด้วย เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายและยังผลในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคมด้วยกันซึ่งในที่นี่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เพราะฉะนั้นชุดองค์ความรู้ในสาขาวิชาที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ สาขาสังคมวิทยา โดยผู้วิจัยได้หยิบยกทฤษฎีทางสังคมจำนวน 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ มาใช้ประกอบเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

ในกรณีที่ เป็นทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม สามารถอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ว่า การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามการทำหน้าที่ของสถานภาพการเป็นบิดามารดา หรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมว่าบิดามารดาเป็นผู้ขัดเกลาทางสังคมให้แก่บุตรในฐานะที่เป็นผู้ได้รับขัดเกลา อย่างไรก็ตาม บิดา/และหรือมารดาบางคนอาจไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุตรด้วยเหตุผลเพียงเพราะการทำตามหน้าที่หรือการคำนึงถึงสถานภาพและบทบาททางสังคมเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มาอธิบายประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมให้มีความลุ่มลึกมากขึ้น โดยทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายเหตุผลของการเลี้ยงดูบุตรได้ว่าการเลี้ยงดูบุตรหรือการตัดสินใจมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายและคุณค่าต่อบุตรและการทำกิจกรรมกับบุตร ซึ่งการให้ความหมายและคุณค่าดังกล่าวเกิดจากการตีความของบิดามารดาแต่ละคน ทั้งนี้การให้ความหมายและคุณค่าดังกล่าวสามารถได้รับการอธิบายให้กระจ่างยิ่งขึ้นจากกลุ่มแนวคิดทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ซึ่งเชื่อมโยงกับในประเด็นการให้ความสำคัญหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนในตัวบุตรและจะนำประโยชน์กลับมาสู่อุปการการวมถึงสังคมในอนาคต

โดยสรุป จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ได้ช่วยเสริมการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรด้วยทฤษฎีทางสังคมวิทยาได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่กล่าวถึงอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อพัฒนาการเด็กในด้านบวก กล่าวคือ เด็กที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมพื้นฐานร่วมกับบิดาและ/หรือมารดา เช่น การทำงานบ้าน การอ่านหนังสือ การเล่นกีฬา มีแนวโน้มมีพัฒนาการที่สมวัยหรือประสบความสำเร็จในการวัดพัฒนาการ/ทักษะต่าง ๆ มากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับบิดา/และหรือมารดา อย่างไรก็ตามข้อสังเกตที่ได้จากการค้นคว้าในประเด็นดังกล่าว คือ งานศึกษาส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาในระยะยาว และมุ่งเน้นศึกษาที่กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในครั้งนี้ กล่าวคือ เป็นการศึกษาจากข้อมูลแบบตัดขวาง อีกทั้งนอกจากมุ่งเน้นศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรแล้ว ยังได้คำนึงถึงปฏิสัมพันธ์อันเกิดจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่ไม่ใช่บิดามารดา ตลอดจนการคำนึงถึงประเภทของกิจกรรมที่เด็กได้ร่วมทำกับสมาชิกในครัวเรือนควบคู่ไปด้วยในงานเดียวกัน

6.1.3 ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ได้ออกแบบการวิจัยด้วยการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณสำหรับประชากร/กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า ในประเทศไทย ได้มีการสำรวจเกี่ยวกับข้อมูลพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ อาทิ Denver II DSPM ตลอดจน MICS ทั้งนี้ ในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 หรือ MICS4 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ นอกจากนี้เป็นการสำรวจพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในระดับชาติแล้ว ยังเป็นการสำรวจที่มีมาตรฐานในระดับนานาชาติ ซึ่งได้รับการพัฒนาเครื่องมือหรือแบบสำรวจโดยผู้เชี่ยวชาญจากทางองค์การยูนิเซฟ ตลอดจนได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของเด็ก และสภาพแวดล้อมของเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งข้อมูลในเชิงสุขภาพและพฤติกรรมโภชนาการของเด็ก ข้อมูลเกี่ยวกับมารดา/ผู้ดูแลหลัก ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนที่เด็กได้อาศัยอยู่ จึงทำให้ข้อมูลพัฒนาการเด็กที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ กล่าวคือ เป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลลักษณะอื่น ๆ ทั้งตัวเด็กก่อนวัย

เรียนตลอดจนบุคคลและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องหรืออยู่ใกล้ตัวเด็ก โดยการสำรวจดังกล่าวได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กอายุ 0-4 ปี แต่สำหรับในข้อคำถามหรือประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กได้มีการจัดเก็บหรือสอบถามเฉพาะเด็กอายุ 3-4 ปี เท่านั้น ดังนั้นลักษณะของข้อมูลเด็กและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกิดจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555 หรือ MICS4 จึงมีความสอดคล้องกับที่มาและความสำคัญรวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลแบบitudinal ซึ่งมีวัตถุประสงค์พื้นฐานมาจากการสำรวจสถานการณ์ทั่วไปของเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์เท่านั้น หากใช้เครื่องมือที่ได้รับการพัฒนามาเพื่องานวิจัยโดยตรง จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดบางประการในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การที่ข้อมูลเป็นลักษณะแบบตัดขวาง จึงไม่อาจพบเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการของเด็กหลังจากเข้าสู่วัยเรียนไปแล้ว รวมถึงข้อจำกัดในเรื่องความครบถ้วนของตัวแปรที่ร่วมใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา ความสมบูรณ์ของข้อมูล และความละเอียด/ความอ่อนไหวของตัวชี้วัด

จากข้อจำกัดในงานวิจัยซึ่งเกิดจากการใช้ข้อมูลitudinal เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมแล้ว สามารถสรุปถึงตัวแปรประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ตัวแปรตาม คือ พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แนวทางการศึกษาพัฒนาการหรือทักษะของเด็กตามงานศึกษาในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งได้กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กโดยใช้คำว่าทักษะในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนมนุษย์ในวัยเด็ก โดยนิยมแบ่งทักษะของมนุษย์เป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ ทักษะทางปัญญา (cognitive skill) และทักษะทางพฤติกรรม (non – cognitive skill) ซึ่งทั้ง 2 ทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาความสามารถของแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์อันมีผลต่อการสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คงไว้ซึ่งการแบ่งด้านพัฒนาการมนุษย์ของสาขาวิชาจิตวิทยา จึงใช้คำเรียกประเภทของพัฒนาการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางสติปัญญา (ทักษะทางปัญญา) และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม (ทักษะทางพฤติกรรม) โดยกำหนดเกณฑ์ในการมีพัฒนาการที่สมวัยในแต่ละด้านที่แตกต่างไปจากเกณฑ์ของการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้กำหนดให้เป็นเกณฑ์ที่สูง

กว่าเกณฑ์ของการสำรวจดังกล่าว เนื่องจากเกณฑ์ที่สร้างขึ้นใหม่มีข้อดีในด้านการเพิ่มความแปรปรวนของข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ ตลอดจนช่วยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้มากขึ้นในการหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัย ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า เมื่อมีการยกระดับเกณฑ์หรือมาตรฐานการมีพัฒนาการสมวัยที่สูงขึ้น ปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนต่อการส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการที่สมวัยตามมา สำหรับเกณฑ์ดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การกำหนดให้เด็กก่อนวัยเรียนสามารถ “ทำได้” ในข้อบ่งชี้ทั้ง 3 ข้อที่ปรากฏในพัฒนาการทางสติปัญญา สำหรับข้อบ่งชี้ในพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ (1) ความสามารถในการรู้จักตัวเลขและการนับเลข 1-10 (2) ความสามารถในการเรียกชื่อตัวอักษรได้อย่างน้อย 10 ตัว และ (3) การอ่านคำที่นิยมในชีวิตประจำวันอย่างน้อย 4 คำ ในขณะที่ข้อบ่งชี้พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เด็กต้อง “มี” หรือ “ไม่มี” พฤติกรรมดังต่อไปนี้ ได้แก่ (1) มีความสามารถในการเข้ากับเด็กคนอื่นได้ดี (2) ไม่มีการเตะ กัด หรือทุบตีเด็กคนอื่นหรือผู้ใหญ่ และ (3) ไม่มีอาการสมาธิสั้นหรือถูกเบียดเบียนความสนใจได้ง่ายสำหรับเกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยตามที่การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ได้กำหนดไว้ คือ การอนุโลมให้เด็กที่ไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ข้อบ่งชี้ในแต่ละด้านพัฒนาการ ยังถือว่าเป็นเด็กที่เข้าข่ายการมีพัฒนาการในแต่ละด้านที่สมวัย

2) ตัวแปรอิสระ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ได้วัดการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการ “ทำ” หรือ “ไม่ทำ” กิจกรรมกันร่วมกันระหว่างบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือน โดยประเภทของสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กได้ร่วมทำกิจกรรมด้วย แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ เฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ทั้งมารดาและบิดา เฉพาะคนอื่น ทั้งคนอื่นมารดา และ/หรือบิดา และไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับใคร ดังนั้นขอบเขตของคำว่า “บิดามารดา” ในที่นี้ จึงครอบคลุมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับเฉพาะมารดาหรือบิดาคนเดียวหนึ่ง รวมถึงทั้งบิดาและมารดา อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ได้ตระหนักถึงบทบาทของสมาชิกคนอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบิดามารดาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็กด้วย สำหรับกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 6 กิจกรรมตามที่ปรากฏในข้อมูลการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สมาชิกในครัวเรือนได้ปฏิบัติร่วมกับบุตรหรือเด็ก ได้แก่ 1) การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ 2) การเล่นนิทาน/เล่าเรื่อง 3) การร้องเพลง 4) การพาไปนอก

บ้าน/บริเวณบ้าน/สนาม/รอบบ้าน 5) การเล่น 6) การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของรวมถึงการหัดนับเลข หรือวาดรูป

3) **ตัวแปรควบคุม** จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 จึงได้ตัวแปรควบคุมมาร่วมใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มเป็นกลุ่มตัวแปร 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัวแปรลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน อาทิ อายุ เพศ ค่าดัชนีมวลกาย ประวัติการติ่มนมแม่ 2) กลุ่มตัวแปรลักษณะครัวเรือน อาทิ เขตพื้นที่ ภูมิภาค ระดับเศรษฐกิจสถานะของครัวเรือน ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน 3) กลุ่มตัวแปรลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน อาทิ บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา สถานภาพสมรสของมารดา อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก การศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก การศึกษาของบิดา 4) กลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน อาทิ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในบ้าน การได้เล่นของเล่นที่ทำขึ้นมาเอง การได้เล่นของเล่นจากร้านค้า การได้เล่นของสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน การติ่มนม การติ่มน้ำผลไม้ การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

สำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษา เป็นการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอย ซึ่งมีหลักการว่าเมื่อควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ แล้ว ตัวแปรอิสระที่สนใจในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ได้ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในด้านสติปัญญา รวมถึงด้านอารมณ์และสังคมหรือไม่/อย่างไร โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์การถดถอยด้วยแบบจำลองแบบโพรบิต (probit regression) เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้มีระดับมาตรวัดเป็นตัวแปรแบบกลุ่ม (categorical variable) ซึ่งแบ่งการวัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการสมวัย และกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า สำหรับการนำเสนอผลการศึกษา ได้ใช้ตารางสถิติเป็นหลักทั้งในรูปแบบสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการอ่านผลสถิติเชิงอนุมานจากสมการถดถอย สำหรับการอ่านผลจากการวิเคราะห์สมการถดถอย ได้ใช้วิธีการอ่านผลจากค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ที่มาจากการคำนวณ

ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระในรูปแบบความน่าจะเป็น (probability) ของเด็กก่อนวัยเรียนที่จะมีพัฒนาการสมวัย

6.1.4 ผลการศึกษา

สำหรับการนำเสนอผลการศึกษาในส่วนบทสรุป ผู้วิจัยเลือกนำเสนอเฉพาะประเด็นตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระหรือพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรเป็นหลัก เนื่องจากรายละเอียดทั้งหมดได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.3 ซึ่งเกี่ยวกับการสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ไว้แล้ว โดยสรุปผลการศึกษาในที่นี้ได้จัดแบ่งหัวข้อย่อยตามการวิเคราะห์ตัวแปรในระดับต่าง ๆ จำนวน 3 ระดับ ได้แก่ การวิเคราะห์ตัวแปรเดี่ยว ตัวแปรคู่ และตัวแปรพหุ ดังนี้

6.1.4.1 ผลการวิเคราะห์แบบตัวแปรเดี่ยว

จากการประมวลผลสถิติเชิงพรรณนาแบบตัวแปรเดี่ยว สำหรับตัวแปรพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งแบ่งเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม จากข้อมูลของตัวอย่างเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี จำนวน 4,362 คน พบว่า ในด้านพัฒนาการทางสติปัญญา มีเด็กก่อนวัยเรียนที่บรรลุหรือมีพัฒนาการที่สมวัยคิดเป็นร้อยละ 32.75 สำหรับในด้านพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม มีเด็กก่อนวัยเรียนที่บรรลุหรือมีพัฒนาการที่สมวัยคิดเป็นร้อยละ 57.96 แสดงให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าพัฒนาการทางสติปัญญา

สำหรับตัวแปรการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งในกลุ่มตัวแปรการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จากการประมวลผล พบว่า กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนโดยที่ยังไม่ได้พิจารณาว่าเป็นผู้ใด พบว่า การเล่น คือกิจกรรมที่เด็กส่วนใหญ่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.39 รองลงมาคือ การพาไปนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 98.88 การหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลข หรือวาดรูป คิดเป็นร้อยละ 96.06 การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ คิดเป็นร้อยละ 91.32 การร้องเพลง คิดเป็นร้อยละ 85.69 และการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 82.57 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติที่เป็นประเภทของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ในทุกกิจกรรม เด็กก่อนวัยเรียนส่วนใหญ่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่ไม่ใช่มารดาและ/หรือบิดา รองลงมา คือ การได้ทำกิจกรรมกับเฉพาะมารดาหรือเฉพาะบิดา ในขณะที่เด็กที่ได้ทำกิจกรรมใดใดก็ตามร่วมกับทั้ง

มารดาและบิดา หรือได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งบิดามารดาและคนอื่นด้วยกัน พบว่า มีสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยหรือน้อยที่สุดอย่างเห็นได้ชัดในทุกกิจกรรม

6.1.4.2 ผลการวิเคราะห์แบบตัวแปรคู่

จากการประมวลผลพบว่า ในภาพรวมไม่ว่ากิจกรรมใดใดก็ตาม ถ้าเด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์หรือร่วมทำกับสมาชิกคนใดก็ตามในครอบครัวจะเป็นเด็กที่มีสัดส่วนของพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนใดในครัวเรือน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมกับบุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา พบว่า มีจำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ การร้องเพลง การพาไปนอกบ้าน และการเล่น ที่พบว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่ทำกิจกรรมกับทั้งบิดาและมารดามีสัดส่วนของพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่อีก 3 กิจกรรมที่เหลือ ได้แก่ การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ทำกิจกรรมกับคนอื่น รวมถึงบิดาและ/หรือมารดามีสัดส่วนของพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ

สำหรับในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า มีจำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การพาไปนอกบ้าน และการเล่น ที่พบว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่ทำกิจกรรมกับทั้งบิดาและมารดามีสัดส่วนของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่อีก 2 กิจกรรมที่เหลือ ได้แก่ การร้องเพลง และการหัดเรียกชื่อสัตว์/สิ่งของ การหัดนับเลขหรือวาดรูป พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ทำกิจกรรมกับคนอื่น รวมถึงบิดาและ/หรือมารดามีสัดส่วนของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ

6.1.4.3 ผลการวิเคราะห์แบบตัวแปรพหุ

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาระบบหลายตัวแปรร่วมกัน ด้วยเทคนิคสมการถดถอย (regression) สามารถสรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

ในการวิเคราะห์ขั้นต้นตอนแรก เป็นการพิจารณาเฉพาะการได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนใดก็ตามในครัวเรือนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 6 กิจกรรม โดยไม่คำนึงว่าสมาชิกในครัวเรือนเป็นผู้ใด พบว่า กิจกรรมที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์แล้วมีอิทธิพลต่อการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ การร้องเพลง และการพาไปนอกบ้าน ในขณะที่พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม มีจำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง การร้องเพลง และการพาไปนอกบ้าน

เมื่อพิจารณาถึงบุคคลหรือประเภทสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยหยิบยกกิจกรรม 3 ประเภทมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ การเล่านิทาน/เล่าเรื่อง และการร้องเพลง ในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับใคร เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาผ่านกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ และการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะเดียวกัน สำหรับกิจกรรมการร้องเพลง พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกประเภทใดก็ตาม ต่างมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับในกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า ผลการศึกษาค่อนข้างแตกต่างไปจากกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวคือ เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นนอกเหนือไปจากบิดามารดา มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่าเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับใคร ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า มีความแตกต่างเพิ่มเติมในประเภทสมาชิกที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมและมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม โดยพบว่า สำหรับกิจกรรมการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง นอกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา หรือเฉพาะบิดายังมีผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ในขณะที่กิจกรรมการร้องเพลง ได้พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดาได้มีผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามข้อค้นพบอีกประการจากกรณีกิจกรรมการร้องเพลงกับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม คือ การที่เด็กก่อนวัยเรียนได้ร้องเพลงร่วมกับทั้งมารดาและบิดาจะมีแนวโน้มเป็นเด็กที่มีพัฒนาการดังกล่าวสมวัยน้อยกว่าเด็ก

ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับใครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่า การร้องเพลงเฉพาะกับทั้งมารดาและบิดาอาจมีแนวโน้มไม่เกิดผลดีหรือเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน

นอกจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรรวมถึงการที่บุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน ได้มีส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ จากการวิเคราะห์สมการถดถอย ยังได้พบว่า มีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยในแต่ละด้านเช่นกัน สำหรับพัฒนาการทางสติปัญญา พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุเด็ก ประวัติการดื่มนมแม่ ภูมิภาค ระดับเศรษฐฐานะของครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในขณะที่เดียวกัน สำหรับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน และการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

6.2 การอภิปรายผลการศึกษา

จากการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ ประเทศไทย พ.ศ.2555 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนสามารถอภิปรายผลการศึกษาจากประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น โดยจำแนกตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

6.2.1 การปฏิสัมพันธ์ของบุตรกับบิดามารดา และอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

ในเบื้องต้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์สมการถดถอย สามารถอธิบายได้ว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรมีผลต่อพัฒนาการของ

เด็กก่อนวัยเรียน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดโดยแบ่งตามด้านพัฒนาการ ตลอดจน การพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับอิทธิพลจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน รวมถึงการพิจารณาบิดา มารดาในมิติที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะมารดา เฉพาะบิดา ตลอดจน ทั้งมารดาและบิดา รวมถึงมิติเกี่ยวกับประเภทกิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ จึงสามารถให้ข้อสรุป เกี่ยวกับข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้นจำนวน 2 ประการ ดังนี้

1) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับบิดามารดาในลักษณะที่เป็นการทำ กิจกรรมร่วมกับทั้งมารดาและบิดามีผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ

2) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน มีผลต่อโอกาส การมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ก. บทบาทและความสำคัญของบิดามารดาในฐานะผู้ดูแลหลักของเด็กก่อนวัย เรียน

จากข้อค้นพบทั้งสอง แสดงให้เห็นว่า ทั้งบิดาและมารดา รวมถึงสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน ซึ่งแม้ไม่ใช่บิดามารดาของเด็กก่อนวัยเรียน แต่อาจเป็นผู้ดูแลหลักหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก เนื่องจากเด็กก่อนวัยเรียนบางคนไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากับบิดามารดา จึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเด็กก่อน วัยเรียนเป็นอย่างมากในการส่งเสริมพัฒนาการที่สมวัยของเด็กไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทาง สติปัญญาหรือพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวสอดคล้องกับแบบจำลอง เชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ (Ecological model of human development) ของ Bronfenbrenner ที่ได้อธิบายถึงความสำคัญหรืออิทธิพลของบุคคลรอบข้าง ดังเช่น สังคมในระดับ ครอบครัวยุคใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นระบบย่อยหรือระบบจุลภาค (microsystem) ที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอม หรือขัดเกลามนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์

ทั้งนี้ มุมมองหรือความสำคัญของหน่วยครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กก่อน วัยเรียนจึงสอดคล้องกับมุมมองทางสังคมวิทยาที่กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวว่า

เป็นสถาบันพื้นฐานหรือหน่วยทางสังคมขั้นพื้นฐานที่เป็นสิ่งแวดล้อมแห่งแรกที่มีส่วนในการขัด
 กลาสมาชิกตั้งแต่แรกเกิดตลอดจนการสร้างโลกทางสังคมในเบื้องต้นให้แก่เด็ก ซึ่งในทางสังคม
 วิทยาได้มีทฤษฎีขนาดใหญ่ (grand theory) ทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ของหน่วย
 ย่อยหรือระบบต่าง ๆ ในสังคม คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural – functionalism
 Theory) ดังนั้นบทบาทหรือการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนผ่านการทำ
 กิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับทั้งบิดาและมารดาจึงได้รับการอธิบายในเบื้องต้นได้ว่าเป็นสิ่ง
 ที่เกิดขึ้นตามที่ควรจะเป็น กล่าวคือ สถานภาพการเป็นบิดามารดาคือมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร
 หรือช่วยกันเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นพัฒนาการของเด็กที่สมวัยที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลลัพธ์หรือหน้าที่ของบิดา
 มารดาที่ควรทำให้บุตรหรือเด็กมีพัฒนาการที่เป็นไปตามวัย ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวค่อนข้างปรากฏ
 ชัดเจนในกรณีผลการศึกษาที่เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา โดยกล่าวได้ว่า พัฒนาการทาง
 สติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ของทั้งบิดาและมารดา ซึ่ง
 สะท้อนให้เห็นว่าทั้งบิดาและมารดาได้ทำหน้าที่ของตนเองในการทำกิจกรรมกับบุตรทั้งคู่ โดย
 แตกต่างจากการที่เด็กทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ทั้งบิดาและมารดา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
 บิดาและ/หรือมารดาไม่ได้ทำหน้าที่อย่างที่ควรจะเป็นหรือไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั้งบิดาและ
 มารดา โดยอาจเป็นไปได้ทั้งหมดหมายให้สมาชิกคนอื่นในครัวเรือนทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรหรือ
 ทำกิจกรรมกับเด็กแทนตน รวมถึงข้อจำกัดในการเป็นครอบครัวที่เด็กไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันทั้งบิดา
 และมารดา¹¹

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมตามมุมมองของ Robert
 K. Merton จึงกล่าวได้ว่า การที่บิดามารดาไม่ได้ทำหน้าที่ของตนเองรวมถึงครอบครัวที่บิดามารดา

¹¹ คำอธิบายดังกล่าว อาจได้รับข้อยกเว้นในกรณีการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กผ่านการร้องเพลง เนื่องจากในกิจกรรมดังกล่าว ไม่ว่าเด็ก
 จะร้องเพลงกับผู้ใดก็ตามก็มียุทธการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยซึ่งอาจเกิดจากลักษณะของกิจกรรมที่มีประโยชน์ใน
 ตัวเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับประเภทของสมาชิกในครัวเรือนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก อย่างไรก็ตามในการอภิปรายผลในส่วนนี้ ไม่ได้
 มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์จากลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากค่อนข้างเป็นการวิเคราะห์ในเชิงจิตวิทยา แต่ในการศึกษารุ่นนี้
 ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งบิดาและมารดาในฐานะที่เป็นหน้าที่หลักของการเป็นบิดามารดาตาม
 มุมมองทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และแบบจำลองเชิงนิเวศด้วยพัฒนาการมนุษย์ ดังนั้น จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ถ้า
 ครอบครัวใดหรือบิดามารดาคนใดมีข้อจำกัดในการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับบุตร อาจส่งเสริมให้เด็กได้ร้องเพลง
 กับสมาชิกคนใดก็ได้ในครัวเรือน เพราะต่างมีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา

ไม่ได้อยู่พร้อมหน้า/ทำกิจกรรมร่วมกับบุตร เข้าข่ายเป็น การทำหน้าที่ไม่ส่งเสริมการบูรณาการ (dysfunction) ของหน่วยสังคม ซึ่งหน่วยสังคมในที่นี้ คือ ครอบครัว เนื่องจากผู้เป็นบิดาและ/หรือ มารดาในฐานะผู้ใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุดหรือมีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงบุตรโดยตรงไม่ได้ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรอย่างที่ควรจะเป็น จึงไม่ส่งผลให้เด็กก่อนวัยเรียนหรือบุตรได้รับการบูรณาการให้เข้ากับเป้าหมายหรืออุดมการณ์ของสังคม ซึ่งในที่นี้ คือ การมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยตามที่สังคมคาดหวัง

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ทำให้บิดามารดาในบางครอบครัวไม่สามารถทำกิจกรรมกับบุตรได้อาจเกิดจากความจำเป็นหรือข้อจำกัดบางประการ เช่น การทำงานนอกบ้าน การให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องของครอบครัว การให้ความสำคัญกับเรื่องงานเป็นหลัก ฯลฯ หาใช่เจตนาโดยตรงของบิดามารดาที่ไม่ต้องการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรด้วยการทำกิจกรรมกับบุตร ในขณะเดียวกันในบางครอบครัวที่บิดามารดาอยู่พร้อมหน้ากับบุตร แต่อาจมีการแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรหรือทำกิจกรรมกับบุตร เช่น มารดาเล่นิทานให้บุตร บิดาพาบุตรไปเดินเล่นนอกบ้าน เป็นต้น ซึ่งในกรณีดังกล่าว ไม่ได้ถือว่าเข้าข่ายการทำหน้าที่ไม่ส่งเสริมการบูรณาการของผู้เป็นบิดามารดา เพราะเป็นการบริหารจัดการภายในครอบครัวในการกำหนดแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร แต่จากข้อค้นพบที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า ประโยชน์หรือผลของการที่เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยเกิดจากการเลี้ยงดูบุตรด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเกิดจากทั้งบิดาและมารดาได้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตาม เพราะฉะนั้นจากข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจึงกล่าวได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กก่อนวัยเรียนที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก มีแนวโน้มเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทั้งบิดาและมารดาที่ช่วยกันเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่การแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาไม่ส่งผลต่อการมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัยแต่ประการใด สำหรับการอภิปรายในประเด็นดังกล่าวจะเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นในหัวข้อ ค. ทูนมุษย์ในวัยเด็ก: คุณค่าของบุตร/เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับพฤติกรรมของบิดามารดาที่เชื่อมโยงกับการให้ความหมายและคุณค่าของบุตรผ่านทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ และทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานแนวคิดอรรถประโยชน์

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในแง่พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม กลับพบว่า บทบาทของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนหรือผู้ที่ไม่ใช่บิดามารดามีส่วนสำคัญต่อการทำให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยเนื่องจากข้อค้นพบที่ว่าเด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะผู้อื่นส่งผลให้มีโอกาสมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดในแต่ละกิจกรรม นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่ได้ยังพบว่าในบางกิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดาหรือเฉพาะบิดาก็มีผลต่อพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยเช่นกัน จึงสะท้อนให้เห็นว่า การแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนของบิดามารดา รวมถึงสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนจึงมีส่วนในการสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย เนื่องจากครอบครัวที่มีการแบ่งหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรที่อยู่ในช่วงก่อนวัยเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้บทบาททางสังคมที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างเพศดังที่ Erikson ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม อย่างไรก็ตามก็ได้พบว่าการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งคนอื่นรวมถึงบิดาและ/หรือมารดา ก็ส่งผลกระทบต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเช่นกัน ดังนั้นการที่เด็กจะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยจึงไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับภาระหน้าที่ของบิดามารดาหรือสมาชิกในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว การร่วมกันเลี้ยงหรือมีส่วนร่วมทั้งผู้เป็นบิดาและ/หรือมารดากับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยในเด็กก่อนวัยเรียนได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการทางสติปัญญา บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาในเด็กก่อนวัยเรียนค่อนข้างมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าเนื่องจากผลการศึกษาค่อนข้างจำกัดให้เห็นถึงอิทธิพลจากเฉพาะกลุ่มเด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดาเท่านั้นที่มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา ในขณะที่การมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยสามารถเกิดขึ้นได้จากการที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะมารดา บิดา หรือสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน

ด้วยเหตุนี้ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของบิดามารดาในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร คือ ลักษณะการได้อยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาของเด็กก่อนวัยเรียน ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กที่มีโอกาสมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยจึงต้องเป็นเด็กที่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวที่พร้อมหน้ากับทั้งบิดาและมารดาและต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในกิจกรรมหนึ่ง ๆ

ร่วมกันทั้งบิดาและมารดา ในขณะที่เด็กที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยอาจไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่พร้อมหน้ากับทั้งบิดาและมารดา กล่าวคือ สามารถเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาได้อยู่พร้อมหน้าแต่มีการแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงบุตร หรือเป็นเด็กที่ได้อาศัยอยู่พร้อมหน้าหรือไม่พร้อมหน้ากับบิดามารดาแต่มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับบิดาหรือมารดา และ/หรือกับสมาชิกคนอื่นผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ในเบื้องต้น ถ้าต้องการให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย จึงต้องส่งเสริมให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวอย่างพร้อมหน้าทั้งบิดาและมารดา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานศึกษาของ Amato (2005) ที่ได้พบว่า เด็กที่ได้อยู่อาศัยพร้อมหน้ากันกับทั้งบิดาและมารดามีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคมน้อยกว่าเด็กที่อยู่อาศัยกับมารดาหรือบิดาเพียงคนเดียวคนหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สำหรับข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ถ้าต้องการเน้นการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมในเด็กก่อนวัยเรียน นอกจากการได้อยู่อาศัยร่วมกับบิดาและหรือมารดา การมีสมาชิกคนอื่นได้อยู่อาศัยและได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กก่อนวัยเรียนจึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งเสริมพัฒนาการดังกล่าวให้มีความสมวัย ซึ่งในกรณีที่มีสมาชิกคนอื่นอยู่อาศัยในครัวเรือนร่วมกับบิดาและ/หรือมารดา ผู้ดูแลหลักอาจต้องคำนึงถึงขอบเขตหน้าที่และความเหมาะสมของสมาชิกแต่ละคนรวมถึงบิดามารดาในการทำกิจกรรมกับบุตร เนื่องจากในกรณีที่ต้องการให้เด็กมีพัฒนาการทั้ง 2 ด้านสมวัยควบคู่ไปพร้อมกัน การมอบหมายให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งเลี้ยงเด็กหรือมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมใดใดกับเด็กอาจไม่ทำให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการที่สมวัยพร้อมกันทั้ง 2 ด้าน เพราะฉะนั้นในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กที่สมวัย นอกจากคำนึงถึงมิติในด้านกิจกรรมและประเภทของสมาชิกในครัวเรือน ยังต้องคำนึงถึงการแบ่งงานกันทำหรือการแบ่งหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรภายในครัวเรือนควบคู่ไปด้วยซึ่งขึ้นอยู่กับแบบแผนการดำเนินชีวิตหรือการบริหารจัดการภายในแต่ละครอบครัว รวมถึงการให้ความหมายและคุณค่าแก่บุตรหรือเด็กของบิดามารดาและสมาชิกในครัวเรือนซึ่งจะได้รับการอธิบายต่อไปในหัวข้อ ค.

ดังที่ได้กล่าวไว้ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรม เนื่องจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมีความคิดพื้นฐานมาจากการมองว่า สังคมเปรียบเสมือนร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่ประกอบไปด้วย

อวัยวะต่าง ๆ ทำหน้าที่ประสานกัน ดังนั้น แม้เป็นข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่พบในสถิติเชิงพรรณนา เกี่ยวกับการได้อยู่อาศัยกับบิดามารดาที่ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนบางคนอาจไม่ได้อยู่กับบิดาและ มารดาหรืออาศัยอยู่กับครอบครัวที่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ แต่เด็กสามารถได้รับการขัดเกลาหรือการส่งเสริมพัฒนาการจากสถาบันทางสังคมหรือตัวแทนอื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ Merton เรียกว่า ทางเลือกเชิงหน้าที่ (functional alternatives) หรือกล่าวอีกนัย คือ แม้ว่าเด็กก่อนวัยเรียนจะขาดบิดา/มารดา หรือขาดการทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์จากสถาบันครอบครัว แต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กจะขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาการหรือไม่มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการที่สมวัยแต่ประการใด ปัจจัยอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็กทั้งในระดับครัวเรือน หรือสังคม ภายนอกครอบครัวก็สามารถมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้เช่นกัน ซึ่งบทบาท หรือหน้าที่ของหน่วยทางสังคม ตัวแสดง ตลอดจนสถาบันทางสังคมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว จะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในหัวข้อปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการที่สมวัยในเด็กก่อนวัยเรียน เช่น บทบาทของผู้ดูแลหลักที่ไม่ใช่บิดามารดา อาทิ ผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของเครือญาติ ในการทำหน้าที่แทนบิดามารดา การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของ สถาบันการศึกษาหรือสิ่งแวดล้อมที่นอกเหนือไปจากครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อเด็กก่อนวัยเรียน เขต พื้นที่และภูมิภาคที่สะท้อนถึงบทบาทของสถาบันการเมืองและสถาบันเศรษฐกิจในการกระจาย อำนาจและความเจริญต่าง ๆ ในประเทศที่อาจเป็นปัจจัยเหนี่ยวนำต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต มนุษย์ในทุกช่วงวัยรวมถึงเด็กก่อนวัยเรียน เช่น โอกาสการเข้าถึงทรัพยากรพื้นฐานหรือทรัพยากรที่มีคุณภาพที่มีส่วนสนับสนุนพัฒนาการเด็ก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้รับการพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้เป็น ทฤษฎีระดับมหภาคโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์สังคมในระดับกว้างหรือ ภาพรวมเป็นหลัก เพราะฉะนั้น การอธิบายถึงความสำคัญของบิดามารดาผ่านสถาบันครอบครัว จึงยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในระดับพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการนำแนวคิด ทฤษฎีที่หลากหลาย มาใช้ประกอบการอธิบายข้อค้นพบดังกล่าวที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จึง สามารถทำให้อธิบายอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีต่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ในระดับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ข. บิดามารดาและผู้ดูแลหลักในฐานะปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก

เมื่อพิจารณาถึงการวิเคราะห์ในระดับบุคคลด้วยทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ในทางจิตวิทยา ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการในด้านสติปัญญา รวมถึงด้านจิตใจ/อารมณ์และสังคม ต่างได้กล่าวถึงปัจจัยหรือสาเหตุของการเกิดพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยว่าเกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยแวดล้อมจากการเลี้ยงดู สำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรจึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในปัจจัยด้านการเลี้ยงดูหรือสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเด็ก ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ก็ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าบทบาทของผู้เป็นบิดามารดามีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา การมีปฏิสัมพันธ์ของทั้งมารดาและบิดากับเด็กได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของบิดามารดาที่ตั้งใจเลี้ยงบุตรหรือเอาใจใส่ต่อการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร จึงส่งผลให้บุตรมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาสมวัยอย่างปรากฏชัดไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกับสมาชิกคนใดในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสมาชิกประเภทอื่น เช่น การทำกิจกรรมกับเฉพาะบิดาหรือมารดา เฉพาะกับผู้อื่น หรือทั้งบิดาและ/หรือมารดา ร่วมกับผู้อื่น ไม่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เนื่องจากผลการศึกษาได้พบว่า ในกรณีที่เป็นกิจกรรมการร้องเพลง ไม่น่าจะเป็นการได้ทำกิจกรรมดังกล่าวกับใครก็ตามก็มีส่วนต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กได้เช่นกัน ดังนั้นปัจจัยแวดล้อมที่เป็นตัวบุคคลจึงยังคงมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ Jean Piaget ได้กล่าวไว้ แต่ทั้งนี้ผลต่อพัฒนาการที่แตกต่างกันไปในแต่ละกิจกรรมอาจขึ้นอยู่กับประเภทหรือลักษณะของกิจกรรมที่เด็กได้ทำซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักที่ใช้อภิปรายผลในการศึกษาครั้งนี้

อย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม จากข้อค้นพบที่ได้มีการสรุปว่า การมีบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กก่อนวัยเรียนด้วยจะส่งผลให้เด็กมีโอกาสมีพัฒนาการด้านดังกล่าวที่สมวัยมากขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura จึงสอดคล้องกับข้อค้นพบดังกล่าวในประเด็นที่ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์ผ่าน

ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยการสังเกตหรือทำตามตัวแบบ ดังนั้นเมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (Psychosocial Development Theory) ของ Erik Erikson ซึ่งได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านสังคมว่าสามารถเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม และมนุษย์ก็จะเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นจากทฤษฎีดังกล่าวทั้ง 2 ทฤษฎี จึงนำมาใช้สนับสนุนข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวได้ว่า ถ้าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมกับผู้อื่นที่หลากหลาย คือ ไม่ได้จำกัดหรือเจาะจงว่าต้องเป็นเฉพาะบิดามารดาเสมอไป เด็กก็จะได้มีโอกาสเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือแนวทางในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่นอกเหนือไปจากบิดามารดาของตน ซึ่งอาจส่งผลให้เด็กที่ได้ทำกิจกรรมกับคนอื่นในครัวเรือนร่วมกับบิดาและ/หรือมารดาไปด้วยจึงมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยได้มากขึ้น

ค. ทุมนมนุษย์ในวัยเด็ก: คุณค่าของบุตร/เด็กก่อนวัยเรียน

เมื่อพิจารณาถึงการนำทฤษฎีทางสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์มาร่วมอธิบายข้อค้นพบดังกล่าว สำหรับทฤษฎีทางสังคมวิทยาในที่นี้ที่นำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคล คือ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ และทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ คือ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล โดยเชื่อมโยงกับหลักอรรถประโยชน์ (utility) กล่าว คือ การที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เกิดขึ้นจากการที่ผู้เป็นบิดามารดาได้มองเห็นถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดจากการที่บุตรมีพัฒนาการที่สมวัย จึงส่งผลให้ผู้เป็นบิดามารดามีความตั้งใจหรือเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูบุตรด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการที่สมวัยของบุตร ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบในประเด็นพัฒนาการทางสติปัญญาอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเป็นด้านพัฒนาการที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับบุตรของผู้เป็นทั้งมารดาและบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ การที่ทั้งมารดาและบิดาได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับบุตรสะท้อนให้เห็นถึงการช่วยกันเลี้ยงบุตรของทั้งบิดาและมารดา ซึ่งในครอบครัวที่ทั้งบิดาและมารดาช่วยกันเลี้ยงบุตรสะท้อนถึงการที่ทั้งบิดาและมารดาให้คุณค่าหรือความสำคัญกับการเลี้ยงบุตรรวมถึงการติดตามพัฒนาการของบุตร ในขณะที่เดียวกับการช่วยกันเลี้ยงบุตรของบิดามารดาทำให้ไม่เป็นการ

ผูกขาดความคิดหรือแนวทางการเลี้ยงบุตรของบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งมากเกินไปซึ่งทำให้ได้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างบิดากับมารดาในการหาแนวทางการเลี้ยงบุตรที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

สำหรับคุณค่าหรือประโยชน์ที่ผู้เป็นบิดามารดาได้รับจากการที่บุตรมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย เช่น ความภูมิใจและความสุขที่เห็นพัฒนาการของบุตร การคาดหวังถึงผลประโยชน์หรือคุณค่าที่สะท้อนกลับเมื่อเด็กหรือบุตรได้เติบโตในอนาคตเนื่องจากมีพื้นฐานพัฒนาการที่สมวัยในปัจจุบัน อาทิ การเป็นเด็กมีสติปัญญาดี การมีผลการเรียนดี การมีอาชีพหน้าที่การงานที่ดี ฯลฯ หรือกล่าวโดยรวมแล้ว คือ การสร้างเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยให้แก่บุตรแต่วัยแรกเริ่มเป็นการลงทุนในมนุษย์เพื่อให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ เป็นบุตรที่มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะกลับมาเกื้อหนุนต่อผู้เป็นบิดามารดาต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ข้อค้นพบดังกล่าวด้วยการพิจารณาถึงการให้ความหมายและคุณค่าในเชิงผลประโยชน์ที่ได้จากการดูแลบุตรด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการให้แก่บุตรด้วยหลักอรรถประโยชน์ ในด้านหนึ่งอาจถูกพิจารณาว่าเป็นความเห็นแก่ตัวหรือการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เป็นบิดามารดาฝ่ายเดียวหรือการคำนึงถึงถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง (egoistic) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วบิดามารดาในบางครอบครัวอาจมองการณ์ไกลหรือคำนึงถึงอรรถประโยชน์ในขอบเขตที่ขยายวงกว้างออกไปจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตนเอง กล่าวคือ บิดามารดาบางรายได้คำนึงถึงประโยชน์ของการมีบุตรที่มีคุณภาพที่ส่งกลับผลประโยชน์ต่อสาธารณะหรือสังคมในระดับใหญ่ หรือที่เรียกว่า การเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง (altruistic) ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งที่ใช้สนับสนุนความพึงพอใจอันเกิดจากการคำนึงถึงผู้อื่น (others-regarding preferences) (Fehr & Schmidt, 2006) ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวได้สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากงานศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาประชากรหรือมนุษย์ในวัยเด็ก ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการลงทุนในมนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์ดังเช่นการส่งเสริมพัฒนาการในวัยเด็ก ดังเช่น การให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่เหมาะสม สามารถส่งผลประโยชน์ในระยะยาวทั้งในลักษณะการเป็นประชากรที่มีคุณภาพที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (Gertler et al., 2014; Heckman, 2008; Heckman et al., 2006)

ในขณะที่เดียวกันกรณีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม แม้จากผลการศึกษาได้พบว่ามีอิทธิพลจากบิดามารดาในลักษณะที่เป็นปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดามีแนวโน้มที่จะไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมวัยเท่าที่ควร หรืออาจมีอิทธิพลในเชิงลบดังที่พบในกรณีกิจกรรมการร้องเพลง ซึ่งในกรณีดังกล่าวสามารถตีความได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับทั้งบิดาและมารดาเพียงอย่างเดียว อาจเป็นข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้บุตรได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือไปจากบิดามารดา จึงอาจส่งผลเสียต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย เช่น เด็กที่บิดามารดาเอาใจใส่หรือตามใจมากเกินไปจึงอาจทำให้เด็กเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ เด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ซึ่งคุ้นเคยกับการมีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะบิดาและมารดาเพียงอย่างเดียว เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากข้อค้นพบที่ว่าในบางกิจกรรมถ้าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเฉพาะบิดา หรือเฉพาะมารดา ก็อาจมีผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยได้เช่นกัน จึงสะท้อนให้เห็นว่า ในบางกรณี ถ้าในครัวเรือนที่บิดามารดาและสมาชิกคนอื่นได้มีการแบ่งหน้าที่เกี่ยวกับประเภทกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับบุตร ก็จะสามารถส่งผลดีต่อพัฒนาการด้านดังกล่าวของเด็ก เนื่องจากเด็กสามารถได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างของการแบ่งงานกันทำในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาและสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน โดยผลจากการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถเหนี่ยวนำให้บุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนได้เกิดความเข้าใจถึงหลักการหรือบรรทัดฐานเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม กล่าวอีกนัย คือ เด็กได้เรียนรู้ในเบื้องต้นว่า บุคคลแต่ละประเภทมีหน้าที่แตกต่างกัน เมื่อนำไปพิจารณาร่วมกับการใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมในหัวข้อก่อนหน้าที่ได้อธิบายถึงประโยชน์ของความหลากหลายของการได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลประเภทต่าง ๆ เช่น การได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์และสาเหตุของการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกตลอดจนพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ จากบุคคลประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าเด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพียงเฉพาะมารดาหรือบิดาหรือกับผู้อื่นก็ตาม แต่ก็สามารถส่งผลให้เด็กมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยมากกว่าการที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดในกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

นอกจากนี้ จากการศึกษาในพัฒนาการด้านดังกล่าวยังได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนบางคนซึ่งได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนทั้งในลักษณะเฉพาะกับคนอื่น และทั้งคนอื่นรวมถึงบิดาและ/หรือมารดา มีแนวโน้มส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมวัยอย่างปรากฏชัด

ทั้งนี้เด็กที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือไปจากบิดามารดา เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งคือ การได้อาศัยอยู่ในครอบครัวแบบขยาย (extended family) สำหรับข้อค้นพบดังกล่าวสามารถได้รับการอธิบายด้วยหลักอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจอันเกิดจากการเลี้ยงเด็กที่เกิดขึ้นในบิดามารดาได้เช่นกัน กล่าวคือ ในฐานะผู้ดูแล หรือสมาชิกในครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับเด็กได้สังเกตเห็นถึงคุณค่าจากการที่เด็กมีพัฒนาการที่สมวัย แม้ว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงอาจไม่ได้คำนึงถึงการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กโดยตรง แต่การมีส่วนร่วมในการได้เลี้ยงดูเด็ก การทำให้เด็กสามารถคุ้นเคยหรือเข้ากับตนเองได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ สามารถเป็นสิ่งที่เหนี่ยวนำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่นที่นอกเหนือไปจากบิดามารดาซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากคุณค่าที่พิจารณาจากพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็ก ในกรณีที่เป็นสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน เช่น ญาติ พี่เลี้ยงเด็ก อาจสังเกตเห็นถึงคุณค่าบางประการนอกเหนือไปจากการที่ตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็ก อาทิ การได้รับการคลายเหงาหรือการรับรู้ว่าตนเองยังมีประโยชน์หรือทำประโยชน์ให้กับสมาชิกในครัวเรือนได้อยู่ของผู้สูงอายุด้วยการเลี้ยงดูบุตรหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเด็ก การได้รับคำตอบหรือสิ่งแลกเปลี่ยนอื่น ๆ จากการช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กของสมาชิกในครัวเรือน ดังนั้นไม่ว่าสิ่งที่ได้รับจากการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนจะเป็นความสุขหรือคำตอบแทนต่างถือได้ว่าเป็นอรรถประโยชน์หรือเป้าหมายอันเกิดจากการตีความของผู้กระทำและได้สังเกตเห็นแล้วว่ก่อให้เกิดผลดีแก่ตนจึงได้มีส่วนผลักดันให้มีความเอาใจใส่ต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

ทั้งนี้ถ้าพิจารณาเฉพาะในกลุ่มของเด็กที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งคนอื่นรวมถึงบิดาและ/หรือมารดากับผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย ก็สามารถกล่าวได้ว่า อิทธิพลของการทำกิจกรรมกับทั้งมารดาและบิดาก็สามารถมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้เพียงแต่ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นในครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กด้วยจึงจะทำให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย ซึ่งสามารถอธิบายข้อค้นพบดังกล่าวเช่นเดียวกับในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา คือ ในบางครอบครัวไม่ได้ต้องการให้บุตรหรือเด็กเป็นคนเก่งอย่างเดียว แต่ต้องการให้เป็นคนดีหรือมีพฤติกรรมที่เหมาะสมควบคู่ไปด้วย ซึ่งการที่

เด็กเป็นคนดีหรือมีทักษะทางสังคมที่ดีก็สามารถเป็นอรรถประโยชน์ที่ทำให้บิดามารดาหรือสมาชิกในครัวเรือนได้รับความพึงพอใจได้เช่นกัน เช่น เพื่อนบ้าน ญาติ ให้คำชื่นชมว่าเป็นเด็กเลี้ยงง่ายหรือเข้ากับผู้อื่นได้ดี เป็นต้น ตลอดจนการคาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับกลับคืนในอนาคต กล่าวคือ เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมควบคู่ไปด้วย ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้อธิบายถึงผลดีของการที่เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยไว้ว่า เด็กจะสามารถมีความคิดริเริ่มและรู้จักกล้าแสดงออกซึ่งจะส่งผลให้เด็กกล้าเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความคิดสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นในตนเองต่อไปในอนาคต ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นทักษะทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของทุนมนุษย์ซึ่งมีส่วนสนับสนุนต่อการสร้างผลิตภาพที่มีประโยชน์ กล่าวอีกนัย คือ ถ้าคุณภาพของแรงงานหรือประชากรที่คำนึงถึงมิติทางปัญญาหรือเน้นความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ ไม่รู้จักควบคุมอารมณ์หรือไม่รู้จักเคารพหรือปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม ไม่กล้าแสดงออก ฯลฯ การสร้างผลิตภาพที่ดีก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เพราะการสร้างผลิตภาพบางอย่างจำเป็นต้องเกิดจากการร่วมมือหรือการทำงานร่วมกัน พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมจึงเป็นอีกมิติหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของเด็กก่อนวัยเรียนและเป็นพื้นฐานต่อการเป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตซึ่งจะก่อให้เกิดผลสะท้อนกลับมาจากทั้งครอบครัวหรือตัวบิดามารดาตลอดจนสังคมได้เช่นเดียวกับที่ได้อภิปรายไว้ในกรณีพัฒนาการทางสติปัญญา

6.2.2 ปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

นอกเหนือไปจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน ในการศึกษาครั้งนี้ ได้พบว่า มีปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยทางประชากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่เกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อพัฒนาการที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนเช่นกัน โดยจำแนกตามกลุ่มปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) กลุ่มปัจจัยลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปัจจัยลักษณะเด็กก่อนวัยเรียนมีตัวแปรต่าง ๆ ส่งผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในมิติพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ อายุและประวัติการติ่มนมแม่ สำหรับในมิติพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ เพศ ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ลักษณะพื้นฐานทางประชากรของเด็กก่อนวัยเรียนทั้งในมิติอายุและเพศ ตลอดจนภูมิหลังของเด็กก่อนวัยเรียนดังเช่นประวัติการติ่มนมแม่ มีส่วนต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยในเด็กก่อนวัยเรียน ในประเด็นแรก คือ อายุ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget ได้กล่าวถึงขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีลักษณะซับซ้อนมากขึ้นตามวัยหรืออายุที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้อายุของเด็กที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น การเจริญเติบโตของสมองและอวัยวะส่วนต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีวุฒิภาวะ (Maturational Theory) ของ Arnold Gesell ที่ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของขนาดอวัยวะในร่างกายที่เติบโตไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการได้มีประสบการณ์ชีวิตจากการเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวมากขึ้น จึงส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ดีขึ้น กล่าวอีกนัย คือ พัฒนาการทางสติปัญญามีแนวโน้มดีขึ้นเมื่อเด็กมีอายุเพิ่มขึ้นหรือเป็นธรรมชาติของเด็กอยู่แล้วที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ประเด็นต่อมา คือ เรื่องเพศ จากผลการศึกษาพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนเพศชายมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมสมวัยน้อยกว่าเด็กเพศหญิง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีของจิต (Theory of Mind) ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยสภาพจิตใจ (mental state) ที่มีลักษณะเป็นระบบของการรวบรวมเอาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันในลักษณะของการมองถึงตัวตนของตนเอง กล่าวคือ มีการรับรู้ตัวตนของตนเองจากภายในจิตใจ การรับรู้ถึงสภาพจิตใจของตนเองที่มีความเกี่ยวพันกับผลกระทบของจิตใจในผู้อื่น (Wellman, 1990) จากงานศึกษาของ Walker (2005) ได้ใช้ทฤษฎีดังกล่าวในการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์หรือทักษะทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-4 ปี พบว่า เด็กผู้ชายมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวหรือไม่ลงรอยกับผู้อื่น (aggressive and disruptive) มากกว่าเด็กผู้หญิง เนื่องจากเด็กผู้ชายมีระบบของจิตหรือความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นในลักษณะการเป็นผู้ควบคุม (dominance) มากกว่าการเป็นผู้ประนีประนอม (conciliation) อย่างไรก็ตามข้อค้นพบเพิ่มเติมที่

ได้จากงานศึกษาดังกล่าว คือ เมื่อเด็กผู้ชายมีอายุมากขึ้นก็จะมีแนวโน้มปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้มากขึ้น ดังนั้นข้อค้นพบเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศของเด็กก่อนวัยเรียนกับการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยในการศึกษาครั้งนี้ จึงไม่ใช่สิ่งที่สะท้อนถึงปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในเด็กเพศชายในระยะยาว อีกทั้งยังเป็นพฤติกรรมหรือพัฒนาการที่สามารถได้รับการส่งเสริมได้ตลอดเวลาโดยอาจคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนต่อการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัย

ประเด็นสุดท้าย คือ ประวัติการติ่มนมแม่ แม้งานศึกษาส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงความสำคัญหรือประโยชน์ของการติ่มนมแม่ว่ามีผลดีต่อบุตรในระยะยาว แต่ในการศึกษานี้กลับพบว่า การติ่มนมแม่ไม่ได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทางประชากรศาสตร์ และเป็นการศึกษาผ่านข้อมูลทุติยภูมิที่เกิดจากการสอบถามข้อมูลในเชิงพฤติกรรม ผู้วิจัยจึงขอเลือกคำอธิบายในเชิงสังคมมาอภิปรายถึงข้อค้นพบดังกล่าว นอกเหนือไปจากการอภิปรายเกี่ยวกับคุณภาพของน้ำนมแม่หรือผลทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นกับเด็กที่ได้รับหรือไม่เคยได้รับการให้นมแม่ สำหรับประเด็นที่ได้เลือกนำมาใช้อภิปรายข้อค้นพบดังกล่าว คือ ประวัติการให้นมแม่อาจเป็นปัจจัยเหนี่ยวนำพฤติกรรมการเลี้ยงเด็กในเวลาต่อมา กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหลักได้รับทราบหรือรู้ประวัติของเด็กก่อนวัยเรียนว่าในอดีตไม่ได้ติ่มนมแม่ จึงอาจส่งผลให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหลักมีความพยายามในการเลี้ยงดูผ่านวิธีการต่าง ๆ เพื่อชดเชยหรือทดแทนการไม่ได้ติ่มนมแม่ในวัยเด็ก จึงทำให้ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเด็กที่มีประวัติการติ่มนมแม่มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยน้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันก็มีความเป็นไปได้ว่า เด็กที่ได้รับการให้นมแม่ อาจถูกมองว่าเป็นเด็กที่มีภูมิหลังดีแล้วจากการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเกี่ยวกับคุณประโยชน์ที่เด็กได้รับจากการติ่มนมแม่ จึงอาจทำให้บางครอบครัวอาจละเลยต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในภายหลัง อย่างไรก็ตาม การอภิปรายข้อค้นพบดังกล่าวเป็นเพียงข้อสมมติซึ่งจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิสูจน์ในเชิงวิชาการต่อไป

2) กลุ่มปัจจัยลักษณะครัวเรือน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปัจจัยลักษณะครัวเรือนมีตัวแปรที่ส่งผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในมิติพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ ภูมิภาคและจำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน สำหรับในมิติพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับภูมิภาคที่ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากกว่าเด็กที่อยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ สามารถอธิบายได้ว่าการที่เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ อาจมีข้อได้เปรียบเกี่ยวกับการเข้าถึงปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาได้มากกว่าเด็กในภูมิภาคอื่น เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางความเจริญในฐานะเมืองหลวงของประเทศ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งความเจริญในที่นี้ครอบคลุมถึงเรื่องปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน อาทิ สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กที่มีประสิทธิภาพ เช่น หนังสือ ของเล่น ตลอดจนคุณภาพและความทั่วถึงของศูนย์เด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล ฯลฯ

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการมีผู้สูงอายุในครัวเรือน ซึ่งได้พบว่า จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนมีอิทธิพลด้านบวกต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยทั้งในด้านสติปัญญา ตลอดจนด้านอารมณ์และสังคม ดังนั้นข้อค้นพบดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีผู้สูงวัยในครัวเรือน ซึ่งอาจเป็นผู้มีบทบาทในการเลี้ยงดูหลานหรือเด็กก่อนวัยเรียน เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้อยู่ในวัยแรงงานแล้วจึงมีโอกาสที่จะอยู่ในบ้านจึงมีเวลาในการดูแลหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ตลอดเวลา ทำให้เด็กมีโอกาสได้รับการกระตุ้นหรือส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางรายยังมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็กมาก่อนหรือบุตรของตนเองในรุ่นก่อนหน้า (รุ่นบิดามารดา) เมื่อได้มีโอกาสเลี้ยงเด็กในรุ่นหลานจึงมีแนวโน้มที่ได้นำความรู้หรือเทคนิคการเลี้ยงเด็กที่เคยกระทำในอดีตมาปรับใช้กับเด็กในรุ่นหลานอีกครั้ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่มีทั้งเวลาและประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็ก เมื่อครัวเรือนใดมีผู้สูงอายุในครัวเรือนหรือในบ้านจึงมีโอกาสทำให้เด็กก่อนวัยเรียนซึ่งยังมีสภาพแวดล้อมหลักเป็นบ้านหรือครัวเรือน จึงมีโอกาสได้เรียนรู้หรือรับการดูแลจากผู้สูงอายุและนำไปสู่การมีพัฒนาการที่สมวัยตามมามากกว่าครัวเรือนที่มีจำนวนผู้สูงอายุน้อยกว่าหรือไม่มีผู้สูงอายุเลย ทั้งนี้ผลการศึกษา

ดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการได้เลี้ยงดูหลานซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในครอบครัว ซึ่งจากงานศึกษาของ สุธรรม นันทมงคลชัย (2553) ได้พบว่า ความสุขของผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นได้จากความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากสัมพันธภาพในครอบครัว เพราะฉะนั้นการมีผู้สูงอายุในบ้านนอกจากเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อความสุขในผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน แม้ว่าผู้สูงอายุจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับหลานหรือไม่ก็ตาม แต่การได้อยู่ด้วยกันในครัวเรือนระหว่างผู้สูงอายุกับรุ่นหลานก็ต่างทำให้เกิดผลดีหรือความสุขกับทั้ง 2 ฝ่าย (Kornhaber & Woodward, 1981) อีกทั้ง เมื่อพิจารณาในมุมมองของ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุร่วมอาศัยอยู่หรือครอบครัวแบบขยายที่มีผู้สูงอายุ จึงถือได้ว่ามีตัวแทน (agents) ที่ทำหน้าที่ทดแทนบิดามารดาในการเลี้ยงบุตร ดังนั้น การมีผู้สูงอายุในบ้านจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนมีพัฒนาการสมวัย

อย่างไรก็ตาม สำหรับในกรณีที่เป็นพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม กลับพบว่า ถ้าเด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนร่วมกับสมาชิกคนอื่นที่เป็นวัยเด็กในจำนวนที่เพิ่มขึ้น กลับส่งผลเสียต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากขึ้น กล่าวคือ จำนวนเด็กที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากอาจส่งผลกระทบต่อภาวะทะเลาะหรือเกิดความขัดแย้ง/การไม่ลงรอยระหว่างกัน เนื่องจากวัยเด็กยังเป็นวัยที่เน้นการทำตามความต้องการของตนเองเป็นหลักหรือยังไม่เข้าใจกติกา/บรรทัดฐานของสังคมที่ซับซ้อนมากพอซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการอยู่ร่วมกันหรือกติกาทางสังคมที่ซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ระยะเวลาหรือวุฒิภาวะ ตลอดจนการเจริญเติบโตของขนาดสมองที่เอื้อต่อการเรียนรู้กติกาสังคมต่าง ๆ ที่ซับซ้อนได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์ที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เมื่อเป็นการวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มเด็กที่อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา กลับไม่พบว่า ตัวแปรจำนวนเด็กในครัวเรือนส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ล่าช้าแต่ประการใด ซึ่งสามารถตีความได้ว่า เด็กที่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดามีแนวโน้มที่จะได้รับการดูแลหรือได้รับการควบคุมสถานการณ์ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกวัยเด็ก (พี่กับน้องและ/หรือลูกพี่ลูกน้อง) ในครัวเรือนให้มีความราบรื่นได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในภาพรวมทั้งหมด แต่ในท้ายที่สุด เมื่อเป็นเฉพาะกลุ่มเด็กที่อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา จำนวนเด็กที่อาศัยอยู่ใน

ครัวเรือนก็ไม่ได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้อย่างชัดเจนแต่ประการใด

3) กลุ่มปัจจัยลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปัจจัยลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ได้มีตัวแปรที่ส่งผลต่อโอกาสการมีพัฒนาการที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในมิติพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก สำหรับในมิติพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก และบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลักได้ส่งผลต่อพัฒนาการดังกล่าวในเฉพาะกรณีที่เป็นการวิเคราะห์กลุ่มเด็กที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดา

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก สามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากตัวแปรระดับการศึกษาอาจสะท้อนได้ถึงหรือมีผลต่อคุณภาพของผู้ดูแลในการเลือกสรรทรัพยากรวิธีการเลี้ยงดูบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนอย่างเหมาะสม (allocative effects) เช่น การรู้หนังสือประเภทใดเหมาะสมกับเด็กในช่วงก่อนวัยเรียน ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ความรู้เรื่องรอบตัวตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก ฯลฯ ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของ Newman (1996) ที่ได้คำนึงถึงคุณภาพของวิธีการและประเภทของสื่อสนับสนุนในระหว่างการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก เพราะฉะนั้นการที่เด็กก่อนวัยเรียนมารดา/ผู้ดูแลหลักมีการศึกษาในระดับสูงยิ่งทำให้เด็กมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามข้อค้นพบดังกล่าวปรากฏในเฉพาะกรณีที่มารดา/ผู้ดูแลหลักมีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป ทั้งนี้ไม่พบว่าในกรณีระดับการศึกษาของบิดามีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาแต่ประการใด จึงสามารถตีความได้ว่า อิทธิพลของระดับการศึกษาของผู้ใกล้ชิดกับเด็กก่อนวัยเรียนได้ส่งผ่านจากผู้เป็นมารดา/ผู้ดูแลหลักมากกว่าผู้เป็นบิดาเนื่องจากมารดา/ผู้ดูแลหลักมีความใกล้ชิดกับเด็กมากกว่าบิดา

จากข้อค้นพบดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าหน้าที่ของระบบการศึกษาจึงมีส่วนเหนี่ยวนำให้มารดา/ผู้ดูแลหลักมีความรู้หรือมีคุณภาพในการเลี้ยงดูบุตรให้มีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย ระบบการศึกษาจึงเป็นปัจจัยแวดล้อมอย่างหนึ่งที่มีส่วนต่อการการเสริมสร้างพัฒนาการมนุษย์

แม้ว่าเป็นการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ซึ่งระบบการศึกษาถือได้ว่าเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งในระบบจุลภาคตามแบบจำลองเชิงนิเวศว่าด้วยพัฒนาการมนุษย์ และเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งในการพิจารณาสังคมในมุมมองแบบโครงสร้างหน้าที่นิยม ดังนั้นในกรณีที่บางครอบครัวบิดามารดาไม่ได้อยู่อาศัยพร้อมหน้า แต่มีมารดาหรือผู้ดูแลหลักเป็นผู้รับผิดชอบในการเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนหรือบุตร การส่งเสริมให้มารดาหรือผู้ดูแลหลักได้รับการศึกษาในระดับสูงหรือมีความรู้ที่มากขึ้นจึงเป็นทางเลือกเชิงหน้าที่อย่างหนึ่งที่เกิดจากระบบการศึกษา อันมีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กได้เช่นกัน ซึ่งในกรณีดังกล่าวอาจเหมาะสมกับบางครอบครัวที่บิดามารดาไม่ได้อยู่พร้อมหน้า หรือบิดามารดาอยู่พร้อมหน้ากันแต่บิดาและ/หรือมารดามีข้อจำกัดด้านการให้เวลาในการเลี้ยงดูหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร

จากข้อค้นพบข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลักมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในแง่ของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ลักษณะของผู้ดูแลที่มีผลต่อพัฒนาการดังกล่าวที่สมวัย คือ ปัจจัยด้านอายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ซึ่งผลการศึกษาค้นพบว่า มารดาหรือผู้ดูแลหลักที่มีอายุมากขึ้นมีผลต่อโอกาสที่เด็กจะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยเพิ่มขึ้น สามารถตีความได้ว่า อายุของมารดา/ผู้ดูแลหลักซึ่งจัดว่าอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุที่เพิ่มขึ้นจึงสะท้อนถึงความสามารถและประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรหรือเด็กก่อนวัยเรียนที่เกิดขึ้นได้จากทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ เช่น การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ในการรับมือกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของบุตรรวมถึงการอบรมสั่งสอนในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็กที่มีเพิ่มขึ้นตามอายุจากการสอบถามผู้อื่นหรือการได้เลี้ยงบุตรหรือเด็กมาแล้วในช่วงเวลาก่อนหน้า อย่างไรก็ตามการที่อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลักไม่ได้มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก สามารถตีความได้ว่า ปัจจัยอย่างอื่นมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญามากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มปัจจัยพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กซึ่งจะได้รับการอภิปรายในหัวข้อลำดับถัดไป

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก ซึ่งจากผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาโดยมีผู้ดูแลหลักเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่มารดามีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดา จากข้อค้นพบ

ดังกล่าวสามารถอธิบายได้เช่นเดียวกับกรณีการใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson ในการอธิบายอิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในครัวเรือนต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย กล่าวคือ เด็กในช่วงวัยดังกล่าวได้เริ่มเรียนรู้บทบาทจากตัวแบบของสมาชิกประเภทต่าง ๆ ในครัวเรือน หรือได้ริเริ่มการเรียนรู้แนวทางการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้อิทธิพลจากตัวแปรดังกล่าวไม่ปรากฏในกรณีที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวม เพราะเด็กก่อนวัยเรียนบางคนอาจได้รับอิทธิพลจากสมาชิกคนอื่นนอกเหนือไปจากบิดามารดาอยู่แล้วเพราะไม่ได้อยู่อาศัยพร้อมหน้ากับบิดามารดา ซึ่งแตกต่างจากการเน้นวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มเด็กที่อยู่อาศัยกับทั้งบิดาและมารดาจึงทำให้อิทธิพลจากการมีผู้ดูแลหลักเป็นผู้ส่งส่งผลอย่างชัดเจนต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย

4) กลุ่มปัจจัยพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปัจจัยพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนมีตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสการมีพัฒนาการที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในมิติพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การได้เล่นของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน สำหรับในมิติพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

ในประเด็นแรก คือ การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน ได้พบว่า การศึกษาก่อนวัยเรียนไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ก็ตามต่างส่งผลให้เด็กมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการทางสติปัญญามากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานศึกษาของ Martinez et al. (2012) ที่ได้กล่าวว่า เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนมีแนวโน้มได้รับพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยในแต่ละด้านมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างไปจากงานศึกษาดังกล่าว ผลการศึกษาในครั้งนี้กลับพบว่า ในมิติของพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เด็กที่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการดังกล่าวที่ไม่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่า การที่เด็กได้รับระยะเวลาการศึกษาก่อนวัยเรียนมากเกินไปอาจเป็นผลเสียต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมมากกว่าเป็นผลดี เนื่องจากเด็กอาจมีเวลาในการมี

ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งบิดามารดาหรือสมาชิกในครอบครัวลดลง เพราะฉะนั้น แม้พบว่า การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในระยะเวลาที่มากขึ้นมีผลต่อการมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้นก็ตาม แต่ในทางตรงกันข้ามอาจไม่เป็นผลดีต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นถ้าพิจารณาว่าการศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการเด็ก หรือเป็นสิ่งที่เด็กก่อนวัยเรียนสมควรได้รับ จึงควรมีการตระหนักถึงความเหมาะสมของระยะเวลาในการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนซึ่งจะได้รับการกล่าวถึงต่อไปในส่วนของข้อเสนอแนะ อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติของการให้เด็กได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนที่มีต่อพัฒนาการทางสติปัญญา จึงสะท้อนให้เห็นถึงทางเลือกเชิงหน้าที่ของระบบการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาในระดับก่อนวัยเรียนว่ามีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวหรือหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตร ด้วยการให้เด็กเข้ารับการศึกษาก่อนวัยเรียนซึ่งมีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กได้เช่นกัน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์กับครอบครัวที่บิดามารดาไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร รวมถึงในครอบครัวที่บิดามารดาไม่ได้อยู่กับพร้อมหน้าด้วยเช่นกัน

นอกจากการได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน การบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ซึ่งได้ข้อค้นพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้รับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร จะมีโอกาสเป็นเด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาตลอดจนพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับประทาน กล่าวคือ ในแง่ของพัฒนาการทางสติปัญญา การที่เด็กก่อนวัยเรียนได้รับสารอาหารที่จำเป็นหรือมีคุณประโยชน์ทางโภชนาการต่อร่างกายเพิ่มเติมจากผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่นอกเหนือไปจากการรับประทานอาหารในชีวิตประจำวัน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ในแง่ของอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในเด็กก่อนวัยเรียนอาจเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ซึ่งตีความได้ว่า เด็กที่ได้รับการรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นเด็กที่ผู้ปกครองให้ความสนใจหรือเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เพราะผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร คือ ส่วนเสริมที่นอกเหนือไปจากการบริโภคอาหารมีอุปนิสัย ซึ่งเด็กที่ได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีหรือได้รับความรักจากผู้ปกครองจึงมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย

6.3 ข้อจำกัดการวิจัย

6.3.1 ข้อจำกัดของแหล่งข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวมระดับประเทศ และเพื่อตรวจสอบหาว่า ปัจจัยหรือตัวแปรใดที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนมากที่สุดเมื่อได้มีการควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยหรือตัวแปรอื่น ๆ แล้ว ประกอบกับข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลจากการสำรวจระดับประเทศ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย จึงเป็นข้อมูลในลักษณะสถานการณ์ทั่วไปมากกว่าข้อมูลเชิงลึก ผลการวิเคราะห์ที่ได้จึงสะท้อนภาพรวมของสถานการณ์ของพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในระดับประเทศเป็นหลักมากกว่าการเจาะลึกให้เห็นถึงลักษณะที่ชี้ชัดของตัวแปรหรือปัจจัยอันส่งผลกระทบต่อกระบวนการเด็ก ดังเช่น รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือรูปแบบการเลี้ยงดูบุตร (parenting style) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงรายละเอียดหรือลักษณะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูบุตรมีผลต่อพัฒนาการของเด็กด้วยกัน เช่น การเลี้ยงดูแบบควบคุม (authoritarian parents) ซึ่งเป็นการเลี้ยงดูในลักษณะที่ผู้เป็นบิดามารดาชอบออกคำสั่ง หรือค่อนข้างควบคุมความคิดและพฤติกรรมของเด็กหรือบุตรเป็นหลัก เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่ค่อนข้างมีปฏิสัมพันธ์ที่ห่างเหินระหว่างบิดามารดากับบุตร ส่งผลให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการเด็ก กล่าวคือ เด็กมีแนวโน้มมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมในกลุ่มเพื่อน (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000; Daniel, Wassell, Gilligan, & Howe, 2010) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทักษะการเข้าสังคมหรือพัฒนาการทางสังคมที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตามประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเลี้ยงดูบุตรนั้นไม่ได้ปรากฏอยู่ในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี (MICS) แต่ประการใดจึงทำให้เป็นข้อจำกัดในการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในครั้งนี้

2) ข้อมูลพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่มีเฉพาะเด็กอายุ 3-4 ปี

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลแบบทฤษฎีซึ่งเป็นการสำรวจในระดับชาติเกี่ยวกับเด็กในหลายมิติ นอกเหนือไปจากพัฒนาการเด็ก เช่น ภาวะโภชนาการ สุขภาพและความเจ็บป่วย การติดเชื้อ HIV จึงส่งผลให้การสำรวจดังกล่าวไม่สามารถใส่ข้อคำถาม

ในการวัดพัฒนาการเด็กได้หมดทุกอายุอันจะส่งผลให้แบบสำรวจมีปริมาณข้อคำถามที่มีจำนวนมากในการเก็บข้อมูลต่อครัวเรือน นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการวัดพัฒนาการเด็ก ซึ่งได้พบว่า ในการวัดพัฒนาการเด็กด้วยเครื่องมือหรือแบบประเมินพัฒนาการเด็กโดยเฉพาะประกอบไปด้วยข้อคำถามและมาตรวัดต่าง ๆ จำนวนหลายข้อ เพราะฉะนั้นในการวัดพัฒนาการเด็กในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี หรือ MICS จึงกระทำได้จำกัด เนื่องจากเป็นการสำรวจข้อมูลและสถานการณ์ของเด็กในภาพรวมในมิติหลายด้านมากกว่า จึงส่งผลให้การสำรวจ MICS จึงมุ่งเน้นไปที่การวัดพัฒนาการเด็กด้วยข้อคำถามบางส่วนเฉพาะในเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุ 3-4 เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ข้อคำถามในการวัดพัฒนาการเด็กในแบบสำรวจ MICS จึงเป็นข้อคำถามในการประเมินพัฒนาการเด็กที่มีอายุ 3-4 ปี ว่าควรจะสามารถปฏิบัติได้หรือกระทำได้ตามเกณฑ์หรือมาตรฐานต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ออกแบบเครื่องมือเห็นสมควร

6.3.2 ข้อจำกัดในการวิเคราะห์ผลการศึกษา

1) ปัญหาความไม่ครบถ้วนของตัวแปรอิสระที่ใช้อธิบายผลต่อพัฒนาการเด็ก

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ หรือ Nature และ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมหรือจากการเลี้ยงดู หรือ Nurture อย่างไรก็ตามเนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลแบบทฤษฎี ซึ่งมีข้อจำกัดในการเลือกใช้ตัวแปรหรือข้อคำถามในการวัดที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยเป็นเพียงการสำรวจเพื่อหาภาพรวมของสถานการณ์เด็กและสตรีในมิติต่าง ๆ เท่านั้น หาใช่แบบสำรวจที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อการวิจัยแต่ประการใด ดังนั้นปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการเด็กบางประการจึงไม่ได้ถูกรวมเข้าไปในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ เช่น พฤติกรรมของมารดาในระหว่างตั้งครรภ์ บุตร ปัญหาด้านความผิดปกติทางร่างกายของเด็ก เช่น ความพิการ ความผิดปกติทางพันธุกรรม อาชีพของบิดามารดา ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า ตัวแปรเหล่านี้สามารถส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน

นอกจากนี้ตัวแปรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ก็ถือได้ว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่แทรกแซงต่อการเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เช่น สถานภาพสมรสของบิดามารดา โดยพบว่า การสมรสใหม่ การหย่าของบิดามารดา การมีสมาชิก

ใหม่เข้ามาในครอบครัว เช่น บุตรที่ติดมากับคู่สมรสใหม่ของบิดาหรือมารดา โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อความเครียดต่อตัวบุตร เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดหรือไม่เป็นไปตามลักษณะครอบครัวที่ควรจะเป็น (Stafford & Bayer, 1993) จึงกล่าวได้ว่า ตัวแปรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัวจึงอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กได้เช่นกัน ซึ่งตัวแปรในลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏอยู่ในการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยแต่ประการใด

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า มีบางตัวแปรที่ได้พบในการสำรวจดังกล่าว แต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ เช่น น้ำหนักเมื่อแรกคลอด ลำดับที่ของบุตร เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวปรากฏอยู่ในข้อมูลจากแบบสำรวจสตรีวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งถ้านำข้อมูลดังกล่าวมารวมไว้วิเคราะห์แล้วจะก่อให้เกิดปัญหาการได้ค่า Missing จำนวนมาก เพราะข้อมูลเกี่ยวกับบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ทุกคนที่ตกเป็นตัวอย่างแต่ประการใด และไม่ใช่อายุสตรีวัยเจริญพันธุ์ทุกคนที่เป็นผู้มีบุตรหรือมีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ณ วันที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นถ้านำตัวแปรดังกล่าวมารวมวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยแล้ว จึงอาจส่งผลให้จำนวนตัวอย่างที่ถูกนำมาวิเคราะห์มีจำนวนลดลงตามค่า Missing ที่เกิดจากตัวแปรดังกล่าว นอกจากนี้ตัวแปรเกี่ยวกับน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากน้ำหนักและอายุถูกจัดว่า เป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ทั้งนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาที่ไม่สามารถรวมตัวแปรเหล่านี้ในการวิเคราะห์สมการถดถอย (omitted variable) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความแม่นยำ (validity) ของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (marginal effect) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ อาจส่งผลต่อค่า R square ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ที่ไม่สูงเท่าที่ควร เนื่องจากตัวแปรที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่อาจไม่ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างครบถ้วนที่ส่งผลกระทบต่อค่าความผิดพลาด (error term) เพิ่มขึ้น

2) ความคลื่อนคลาดของข้อมูลพัฒนาการเด็ก

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ 3.6 ถึงที่มาของข้อมูลเด็กก่อนวัยเรียนว่า เกิดจากการให้คำตอบโดยผู้เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลักของเด็ก ดังนั้นข้อมูลพัฒนาการเด็กซึ่งเป็นตัวแปรตามที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้จึงมาจากการประเมินเชิงอัตวิสัยของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก ซึ่งอาจไม่สะท้อนถึงความสามารถเด็กโดยตรง เนื่องจากมีการประเมินเข้าข้างเด็กของตนเอง ซึ่งอาจส่งผลต่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลอันเนื่องมาจากความคลื่อนคลาดของการวัดพัฒนาการเด็ก (measurement error) ดังนั้น ในการวิเคราะห์ตัวแปรพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย จึงจำเป็นต้องนำตัวแปรลักษณะของมารดาหรือผู้ดูแลหลักมาเป็นตัวแปรควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรที่สะท้อนถึงการเลี้ยงดูหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูกับบุตรว่ามีลักษณะเป็นเช่นใด แต่เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลแบบพหุติยภูมิจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทยที่ไม่มีตัวแปรลักษณะดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำตัวแปรของเด็กที่สะท้อนถึงลักษณะการดูแลหรือเลี้ยงดูของมารดาหรือผู้ดูแลมาเป็นตัวแปรควบคุม ได้แก่ ดัชนีมวลกายของเด็ก เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวแม้ถูกจัดว่าเป็นตัวแปรหนึ่งในพัฒนาการทางร่างกาย แต่จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า พัฒนาการทางร่างกายสามารถเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ได้เช่นกัน อาทิ การเติบโตของขนาดสมองที่ส่งผลต่อสติปัญญาของเด็ก อวัยวะที่เติบโตแข็งแรงเพียงพอต่อการเคลื่อนไหวร่างกายอันมีผลต่อการเรียนรู้หรือมีประสบการณ์มากขึ้น เช่น ความสามารถในการวิ่งหรือเดินไปสถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ สำหรับดัชนีมวลกาย นอกจากเกิดได้จากปัจจัยด้านพันธุกรรม ยังสามารถเกิดจากวัตถุประสงค์หรือความพึงพอใจในการเลี้ยงดูของผู้ปกครองด้วยเช่นกันเกี่ยวกับการคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูงของเด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้น ลักษณะของเด็กจำพวกน้ำหนักและส่วนสูงที่เด็กมีหรือเป็นอยู่จึงสามารถสะท้อนถึงลักษณะการดูแลของผู้เป็นมารดาหรือผู้ดูแลหลักได้ จึงเป็นตัวแปรที่ได้รับการนำมาใส่ในสมการถดถอยเพื่อแก้ปัญหาความคลื่อนคลาดของข้อมูลพัฒนาการเด็กอันเนื่องมาจากการประเมินโดยมารดาหรือผู้ดูแลหลักของเด็กก่อนวัยเรียน

นอกจากนี้ตัวแปรที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มตัวแปรพฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น การศึกษาก่อนวัยเรียน จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กภายในบ้าน การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ รวมถึงพฤติกรรมโภชนาการ ก็สามารถสะท้อนถึงสะท้อนถึงลักษณะการเลี้ยงดูของผู้ปกครองได้เช่นกัน เพราะปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนแต่เป็นสิ่งที่เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้สรรหาหรือตัดสินใจทำได้ด้วยตนเอง แต่เป็นสิ่งที่ถูกเตรียมการหรือจัดสรรไว้โดยผู้ปกครองของเด็กซึ่งถือได้ว่าสะท้อนถึงลักษณะของมารดาหรือผู้ดูแลได้เช่นกัน

6.4 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบต่าง ๆ ที่ได้จากการประมวลผลข้อมูลและการอภิปรายผลการศึกษา รวมถึงข้อจำกัดการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ได้ดังนี้

6.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงพฤติกรรม

1) ผู้ปกครองควรตระหนักถึงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กว่า นอกจากบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรหลานแล้ว ปัจจัยทางธรรมชาติของเด็กก็มีอิทธิพลต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยเช่นกัน เช่น ปัจจัยด้านอายุและเพศ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจเป็นข้อจำกัดต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในบางกรณี เช่น เด็กที่อายุยังน้อยอาจไม่สามารถแสดงพฤติกรรมหรือมีทักษะบางอย่างที่ผู้ปกครองคาดหวังหรือเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ แต่เมื่อเด็กโตขึ้นอาจปฏิบัติได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจัยทางธรรมชาติของเด็กเป็นสิ่งที่ยากต่อการควบคุม แต่ผู้ปกครองสามารถเลี้ยงดูบุตร/เด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัย ตลอดจนการเฝ้าสังเกตพัฒนาการของบุตร/เด็กอย่างสม่ำเสมอ

2) สภาพแวดล้อมในระดับครัวเรือนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กที่สมวัย สำหรับครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้อาศัยอยู่พร้อมกับบิดามารดา ทั้งบิดาและมารดาควรมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมกับบุตรมากยิ่งขึ้น เพราะการที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งมารดาและบิดามีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยไม่ว่าจะเป็นการทำผ่านกิจกรรมใดก็ตาม ซึ่งครอบครัวที่เด็กได้อยู่พร้อมหน้ากับทั้งบิดาและมารดาควรตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว เพราะจากสถิติเชิงพรรณนาได้พบว่า แม่เด็กส่วนใหญ่ได้อยู่อาศัยกับทั้งบิดามารดา แต่เมื่อพิจารณาถึงเด็กที่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งบิดาและมารดา กลับพบว่า มีสัดส่วนที่น้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม นอกจากทั้งบิดาและมารดาควรมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรแล้ว ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมกับบุตรด้วย เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้มีพัฒนาการที่สมวัยทั้งในด้านสติปัญญา รวมถึงด้านอารมณ์และสังคม เพราะฉะนั้นการได้อาศัยอยู่เป็นครอบครัวแบบขยายหรือครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกคนอื่นที่นอกเหนือไปจากบิดามารดากับบุตร จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม หรืออย่างน้อยในกรณีที่บางครอบครัวมีความประสงค์ที่จะอยู่อาศัยแบบครอบครัวเดี่ยว การเปิดโอกาสให้เด็กก่อนวัยเรียนได้พบเจอและได้ทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับญาติคนอื่นในบางเวลาจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้เด็กได้รู้จักหรือ

คุ้นเคยกับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ไม่ใช่บิดามารดามากขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยตามมา

3) สำหรับในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากับทั้งบิดาและ/หรือมารดา ผู้ปกครองหรือสมาชิกในครัวเรือนก็สามารถส่งเสริมและเติมเต็มให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมได้ โดยการให้เด็กก่อนวัยเรียนได้ทำกิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกที่อยู่ในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการร้องเพลงและการพาไปนอกบ้าน เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนใดก็ตามผ่านกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม มีผลต่อการมีพัฒนาการที่สมวัยทั้ง 2 ด้าน ทั้งนี้หากสมาชิกในครัวเรือนใดก็ตามได้มีการเล่านิทาน/เล่าเรื่องกับเด็กก่อนวัยเรียน ก็จะส่งผลดีต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตามต่างก็มีประโยชน์กับเด็กทั้งสิ้น เพราะถ้าพิจารณาจากสถิติเชิงพรรณนา ได้พบว่าไม่ว่าเด็กได้ทำกิจกรรมใดใดกับใครก็ตาม ก็มีสัดส่วนของการมีพัฒนาการทั้ง 2 ด้านที่สมวัยมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใดเลยในทุกกิจกรรม เพียงแต่ในการศึกษาคั้งนี้แตกต่างจากงานศึกษาอื่น ๆ ตรงที่ได้นำกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมมาร่วมวิเคราะห์ในฐานะตัวแปรควบคุม จึงส่งผลให้บางกิจกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับการควบคุมอิทธิพลแล้ว อาจไม่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งไม่ได้สะท้อนถึงการเป็นกิจกรรมที่ไม่มีประโยชน์หรือด้อยกว่ากิจกรรมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ประการใด โดยในความเป็นจริงแล้ว การทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็กอาจมีมากกว่า 1 กิจกรรมหรือไม่ได้จำกัดเพียง 6 กิจกรรมที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอื่น ๆ เช่น การฝึกให้เด็กช่วยทำงานบ้าน การฝึกสอนให้เด็กรู้จักช่วยตนเองในกิจวัตรประจำวัน อาทิ การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การขับถ่าย ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก็สามารถมีส่วนร่วมเหนี่ยวนำหรือต่างส่งเสริมพัฒนาการเด็กในระหว่างทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้เช่นกัน

4) ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้นว่า การให้เด็กได้อยู่อาศัยกับสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน นอกเหนือจากบิดามารดาสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากผลการศึกษาครั้งนี้ได้พบว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุในจำนวนที่เพิ่มขึ้น ยังมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการที่สมวัยทั้งในด้านสติปัญญา และทางด้านอารมณ์และสังคม นอกจากนี้การที่ให้ญาติผู้ใหญ่หรือผู้ดูแลที่เป็นผู้สูงอายุได้เข้ามาอาศัยอยู่ในครัวเรือนและให้มีบทบาทในการเลี้ยงหลานหรือเด็กก่อนวัยเรียน ยังช่วยทำให้ผู้สูงอายู้รู้สึกมีคุณค่าในตนเองและมีความสุขได้เช่นกัน

5) ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน แต่ต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสม แม้จากการศึกษาครั้งนี้ได้พบว่า การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนไม่ว่าเป็นระยะเวลาที่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ถึงแม้มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนในระยะเวลาที่มากเกินไป ก็สามารถส่งผลต่อการมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ไม่สมวัยได้เช่นกัน

6.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า งานศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในทางประชากรศาสตร์รวมถึงในทางเศรษฐศาสตร์ยังคงค่อนข้างมีจำนวนไม่มาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพประชากรตั้งแต่วัยเยาว์ จึงควรส่งเสริมงานศึกษาเกี่ยวกับเด็กหรือพัฒนาการเด็กให้มีจำนวนมากขึ้น ตลอดจนการจัดเก็บข้อมูลที่มีความละเอียดมากขึ้นในการศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการเด็ก ทั้งนี้อาจขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กในระดับที่ขยายออกไปจากระดับครอบครัวหรือในครัวเรือน เช่น การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนในสถานศึกษา ลักษณะโครงสร้างชุมชนและสังคมของเด็ก ฯลฯ ที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก

2) การกำหนดอายุที่ชัดเจนของประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวคือ การศึกษาถึงพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ประชากรเป้าหมายจึงค่อนข้างถูกจำกัดตามช่วงอายุเด็กซึ่งมีขอบเขตตั้งแต่อายุเมื่อแรกเกิดจนถึงอายุก่อนเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีการให้คำจำกัดความขอบเขตช่วงอายุเด็กก่อนวัยเรียนที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามแม้เป็นช่วงอายุที่จำนวนปีอาจไม่มากเท่าที่ควร แต่เด็กในช่วงวัยดังกล่าวมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็ว ดังนั้น การศึกษาถึงพัฒนาการเด็กในเชิงวิชาการ ควรจำกัดขอบเขตช่วงอายุที่ปลีกย่อยลงไปให้ชัดเจน เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีพัฒนาการเด็กในทางจิตวิทยาพบว่า ได้มีการแบ่งขั้นพัฒนาการมนุษย์ในระดับที่ค่อนข้างถี่ในช่วงวัยเด็กตอนต้น เพราะฉะนั้น การเลือกประเด็นที่ใช้อธิบายพัฒนาการเด็กจึงอาจเคลื่อนคลาดหรือมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนที่แตกต่างไปตามอายุของเด็ก ดังนั้นการศึกษาเรื่องพัฒนาการเด็กจึงควรกำหนดหรือระบุอายุหรือช่วงอายุที่ปลีกย่อยเพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือนำมาใช้อธิบายอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก เช่น การศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงขวบปีแรกหรือในช่วงก่อนได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (0-2 ปี) เพื่อเน้นศึกษาอิทธิพลจากลักษณะของเด็กก่อนวัยเรียน ลักษณะครัวเรือนที่เด็กได้อาศัยอยู่ รวมถึงลักษณะของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กหรือสภาพแวดล้อมในบ้าน/ครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนโดยเฉพาะ

3) ในกรณีที่ต้องการใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็กเพื่อการศึกษาวิจัยทางวิชาการที่ได้จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย เช่นเดียวกับอุปสรรคจากการใช้ข้อมูลทุติยภูมิซึ่งค่อนข้างมีข้อจำกัดในด้านความครบถ้วนของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา ตลอดจนความละเอียดของมาตรวัด ดังนั้นในการใช้ข้อมูลพัฒนาการเด็กจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทยจึงต้องมีการเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียระหว่างการใช้ข้อมูลที่ได้จากแหล่งดังกล่าวกับข้อมูลจากแหล่งอื่นหรือการสำรวจอื่น ตลอดจนการให้เหตุผลถึงความเหมาะสมในการเลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งดังกล่าว เนื่องจากการศึกษาพัฒนาการเด็กไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง ดังนั้นการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหรือศึกษาวิจัยพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนจึงอาจแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์การสำรวจหรือการวิจัยในแต่ละงาน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้หยิบยกเพียงเครื่องมือการประเมินพัฒนาการเด็กในระดับชาติมาใช้ในการอภิปรายเท่านั้นโดยยึดตามเครื่องมือหรือแบบประเมินพัฒนาการเด็กที่ถูกใช้ในระดับชาติเป็นหลัก

4) เนื่องจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย เป็นการสำรวจที่ใช้มาตรฐานเครื่องมือหรือแบบสอบถามในการสำรวจในระดับนานาชาติที่ได้รับการพัฒนาโดยองค์การยูนิเซฟ จึงอาจเป็นเรื่องยากในการเสนอแนะถึงแนวทางการออกแบบคำถามที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนหรือการออกแบบมาตรวัดของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กเพื่อให้เกิดความละเอียดและแม่นยำในการวิเคราะห์ทางสถิติมากขึ้น เพราะฉะนั้น ในกรณีที่ต้องการนำแบบสอบถามหรือเครื่องมือการสำรวจดังกล่าวไปใช้พัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างเครื่องมือขึ้นมาใหม่สำหรับใช้ในการศึกษาพัฒนาการเด็กจึงควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก. การประเมินพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

ในกรณีที่มีการออกแบบเครื่องมือหรือแบบสอบถามได้ด้วยตนเองและมีขอบเขตในการศึกษาที่ไม่ใหญ่มาก เช่น การศึกษาพัฒนาการเด็กในระดับชุมชน/หมู่บ้าน/ศูนย์เด็กเล็ก ผู้วิจัยควรใช้วิธีการสังเกตการณ์เพื่อประเมินระดับพัฒนาการจากพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยตัวผู้วิจัยเองหรือพนักงานสัมภาษณ์มากกว่าการให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหลักเป็นผู้ประเมินพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากในกรณีการประเมินพัฒนาการเด็กด้วยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลหลักอาจส่งผลต่อความเคลือบแคลงของข้อมูลที่เป็นจริงและอาจได้รับอิทธิพลจากอัตวิสัยของผู้ประเมิน เช่น การประเมินเข้าข้างบุตรหรือเด็กที่ตนเองเลี้ยง สำหรับการประเมินพัฒนาการเด็กด้วยตัวผู้วิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาการเด็ก สามารถกระทำได้โดยการออกแบบการวิจัยให้มีลักษณะเป็น

การวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ซึ่งการวิจัยรูปแบบดังกล่าวช่วยทำให้ได้ผลการประเมินพัฒนาการเด็กที่ปราศจากอคติจากตัวบุคคลได้มากขึ้น กล่าวคือ อาจมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาและเด็กที่ไม่ได้อยู่อาศัยกับบิดามารดา เช่น เด็กในศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น โดยกำหนดให้เด็กจากแต่ละกลุ่มได้ทำกิจกรรมที่เหมือนกันในปริมาณหรือความถี่ที่เท่ากัน โดยเด็กที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งบิดาและมารดา และเด็กที่ไม่ได้อยู่อาศัยกับบิดามารดาทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ในศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้าหรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา เป็นต้น

ข. การวัดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียน

เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้านี้ได้ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมีการวัดในระดับ “ทำ” หรือ “ไม่ทำ” เท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงในแต่ละครัวเรือน การมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ อาจมีความถี่ที่แตกต่างกันในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้นในการศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียน จึงควรมีการเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับความถี่ของพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนโดยอาจวัดเป็นจำนวนครั้งต่อหน่วยเวลา เช่น สัปดาห์หรือเดือน เพื่อให้การวัดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนมีความละเอียดหรือเกิดความไว (sensitivity) ในการวัดมากขึ้น

ค. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน

จากการทบทวนวรรณกรรม ได้พบว่ามีตัวแปรบางตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน แต่ไม่ถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการวิเคราะห์สมการถดถอย เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ส่งผลให้ไม่มีตัวแปรบางตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ดังนั้น ในกรณีที่สามารถออกแบบเครื่องมือหรือแบบสอบถามในการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนได้ด้วยตนเอง จึงควรมีการคำนึงถึงตัวแปรควบคุมที่มีส่วนในการอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ได้แก่ จำนวนพี่น้อง ลำดับที่ของบุตร น้ำหนักเมื่อแรกเกิด ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของบิดามารดา เช่น อาชีพ ระยะเวลาการทำงานต่อวันหรือต่อสัปดาห์ รูปแบบการเลี้ยงดูของบิดามารดา (parenting style) รายได้ครัวเรือนหรือรายได้ของผู้เป็นบิดามารดา เป็นต้น

ง. ระดับมาตรวัดของตัวแปร

ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้มีตัวแปรที่บ่งชี้ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กตัวแปรหนึ่ง คือ จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีอยู่ในบ้าน ซึ่งได้รับการออกแบบให้เป็นตัวแปรแบบกลุ่ม เนื่องจากข้อ

คำถามดังกล่าวในแบบสำรวจได้สร้างตัวเลือกคำตอบในลักษณะปลายปิด คือ กำหนดให้ในบ้านที่มีหนังสือเกี่ยวกับเด็กจำนวน 10 เล่มขึ้นไปถูกกำหนดให้ลงรหัสเดียวกัน คือ เลข 10 เพราะฉะนั้นในกรณีที่สามารถออกแบบเครื่องมือหรือแบบสอบถามเองได้ควรกำหนดให้ข้อคำถามหรือตัวแปรดังกล่าวเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลจำนวนหนังสือหรือสื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถช่วยทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขที่แท้จริงซึ่งมีความละเอียดมากขึ้น ตลอดจนก่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการนำข้อมูลดังกล่าวมานำเสนอผลการศึกษได้หลากหลายรูปแบบตามความต้องการของผู้วิจัย

5) เนื่องจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ได้แบ่งมิติพัฒนาการออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการอ่านออกและการรู้จักตัวเลข ด้านกายภาพ ด้านสังคมและอารมณ์ และด้านการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามในการศึกษาคั้งนี้ได้เลือกมิติพัฒนาการ 2 ด้าน คือ พัฒนาการด้านการอ่านออกและการรู้จักตัวเลขซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ได้ใช้คำว่าพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เนื่องจากการออกแบบการวิจัยได้เชื่อมโยงไปถึงประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยคุณภาพของประชากรวัยแรงงานหรือทุนมนุษย์ที่ควรได้รับการส่งเสริมหรือคุ้มครองแก่การได้รับการลงทุนตั้งแต่วัยเด็กซึ่งได้แบ่งทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ คือ ทักษะทางปัญญา (พัฒนาการทางสติปัญญา) และทักษะทางพฤติกรรม (พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม) ดังนั้นการนำมิติพัฒนาการในด้านที่เหลืออีก 2 ด้าน คือ พัฒนาการด้านกายภาพ และพัฒนาการด้านการเรียนรู้ มาใช้ในการศึกษาวิจัยจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การเลือกด้านพัฒนาการต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาเชิงวิชาการควรคำนึงถึงประเด็นด้านทฤษฎีหรือตัวแปรที่จะเน้นในการอธิบายความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เนื่องจากเหตุผลดังที่ได้กล่าวไป คือ พัฒนาการเด็กสามารถได้รับการศึกษาจากมุมมองที่หลากหลายในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมถึงในลักษณะสหสาขาวิชา เช่น พัฒนาการด้านร่างกาย อาจมีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับการศึกษาในเชิงจิตวิทยา สาธารณสุข หรือการพยาบาลในเด็กมากกว่าการศึกษาในเชิงสังคมศาสตร์ ในขณะที่พัฒนาการด้านการเรียนรู้มีแนวโน้มเกี่ยวข้องกับงานศึกษาในทางศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ตลอดจนจิตวิทยาด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเลือกใช้มิติพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพื่อการศึกษาเชิงวิชาการจึงต้องคำนึงถึงหัวข้อหรือประเด็นที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องตลอดจนการให้คำอธิบายหรือเหตุผลประกอบอย่างเหมาะสม

6) นอกเหนือไปจากการแบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ด้านตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ได้มีการสร้างดัชนีขึ้นมาจากข้อมูล

การบรรลุพัฒนาการในแต่ละด้านดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 โดยดัชนีดังกล่าว คือ “ดัชนีพัฒนาการเด็กปฐมวัย” หรือ Early Child Development Index (ECDI) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้นำตัวแปรหรือดัชนีดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากเมื่อได้ผลการวิเคราะห์แล้ว นำมาอภิปรายผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การเขียนข้อเสนอแนะ อาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับจุดเน้นหรือประเด็นที่ต้องการนำเสนอ เนื่องจากดัชนีดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวมซึ่งเหมาะสมกับการนำเสนอในรายงานเบื้องต้น หรือสถานการณ์พัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนมากกว่าถูกนำมาใช้การศึกษาเชิงวิชาการ กล่าวคือ เมื่อนำดัชนีดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาอาจทำให้ขอบเขตการวิจัยกว้างเกินไปเนื่องดัชนีดังกล่าวครอบคลุมถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ซึ่งพัฒนาการในแต่ละด้านอาจได้รับการอธิบายด้วยแนวคิด ทฤษฎีที่แตกต่างกันไปในหลากหลายสาขาวิชา เมื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาอาจทำให้ไม่ทราบว่า ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อพัฒนาการในด้านใดเพราะการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมควรพิจารณาเป็นรายด้าน และปัจจัยหนึ่ง ๆ อาจส่งผลต่อพัฒนาการในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ดังเช่นข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ อาทิ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับทั้งมารดาและบิดามีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย แต่ไม่มีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม เว้นเสียแต่ว่ามีสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนได้ร่วมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยจึงจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย ในทางตรงกันข้ามไม่พบว่า การที่มีสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมทั้งบิดาและมารดาในการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็กก่อนวัยเรียนได้ส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาแต่ประการใด ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการเด็กในเชิงวิชาการเป็นรายด้านจึงมีความเหมาะสมมากกว่าการศึกษาพัฒนาการในภาพรวม และทำให้สามารถวิเคราะห์อภิปรายผล ตลอดจนการกำหนดข้อเสนอแนะที่ความเจาะจงได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

7) เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในภาพรวมโดยใช้ข้อมูลในระดับประเทศ ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถเจาะจงถึงเด็กก่อนวัยเรียนที่มีลักษณะบางประการที่อาจเป็นข้อจำกัดหรือมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการที่สมวัย เช่น เด็กที่มีปัญหาบิดามารดาหย่าร้างกัน เด็กที่อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก เด็กกำพร้าบิดา/มารดา เด็กพิการ เด็กกลุ่มพิเศษ ฯลฯ เพราะฉะนั้นการศึกษาพัฒนาการเด็กในกลุ่มเด็กที่มีลักษณะดังตัวอย่างที่ได้หยิบยกขึ้นมา จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

8) ในการศึกษาพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนในครั้งต่อไป การใช้เทคนิควิเคราะห์สมการถดถอยแบบ multinomial logistic regression หรือการวิเคราะห์สมการถดถอยโดยตัวแปรตามมีลักษณะแบบพหุนาม (มีค่ามากกว่า 2 กลุ่ม) ในการอธิบายพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนสามารถช่วยทำให้ได้ผลการศึกษามีมิติที่หลากหลายขึ้น เช่น การกำหนดระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับหรือ 3 กลุ่ม อาทิ การมีพัฒนาการที่สมวัยอย่างสมบูรณ์ (ทำได้ทุกข้อบ่งชี้) การมีพัฒนาการที่ค่อนข้างสมวัย (ทำได้บางข้อบ่งชี้) การมีพัฒนาการที่ล่าช้า (ทำไม่ได้ทุกข้อบ่งชี้) ฯลฯ สำหรับในกรณีที่ใช้ข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ สามารถออกแบบตัวแปรระดับพัฒนาการเด็กได้ค่อนข้างหลากหลายดังตัวอย่างในข้างต้นเช่นกัน เนื่องจากมีข้อคำถามที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีพัฒนาการที่สมวัยจำนวนหลายข้อคำถาม

9) การกำหนดเกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยหรือระดับต่าง ๆ ของพัฒนาการ ควรมีเหตุผลรองรับทั้งในแง่หลักวิชาการของการกำหนดเกณฑ์การมีพัฒนาการที่สมวัยตลอดจนเป้าประสงค์ของการออกแบบตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

10) การขยายผลจากข้อค้นพบที่ได้ในการศึกษานี้เกี่ยวกับประเด็นการมีผู้สูงวัยในครัวเรือนที่ส่งผลต่อการมีพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน ทั้งพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย เพื่อนำไปสู่การต่อยอดงานวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุในลักษณะการพิสูจน์หรือเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีผู้สูงวัยในครัวเรือนที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวสามารถได้รับการออกแบบให้มีความละเอียดรอบด้านมากขึ้นด้วยการเพิ่มเติมข้อมูลลักษณะและพฤติกรรมของผู้สูงอายุในครัวเรือน โดยประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของการเกื้อหนุนระหว่างรุ่นในลักษณะจากผู้สูงอายุสู่หลานหรือหลานสู่ผู้สูงอายุ หรือกล่าวอีกนัยคือต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกันในความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กในรุ่นหลาน เช่น ผู้สูงวัยอาจได้รับความสุขหรือเกิดการตระหนักคุณค่าในตนเองจากการเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนหรือหลาน ในขณะที่เด็กก่อนวัยเรียนก็อาจได้รับประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การมีพัฒนาการที่สมวัย จากการได้อยู่อาศัยและได้รับการเลี้ยงดูจากผู้สูงอายุ เพราะฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า การมีผู้สูงอายุในครัวเรือน จึงเป็นประเด็นทางประชากรอีกประเด็นหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กที่มีความสำคัญต่อการศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางประชากรศาสตร์ให้มีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อประชาคมวิชาการ ความอยู่ดีมีสุขของประชากร ตลอดจนการพัฒนาไปสู่การเป็นนโยบายประชากรที่เหมาะสมต่อไป

6.4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับทั้งมารดาและบิดา รวมถึงสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากสถิติเชิงพรรณนาในข้อมูลร้อยละของเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ กับสมาชิกในครัวเรือนตามที่ปรากฏในตารางที่ 4.5 บทที่ 4 ได้พบว่า ในทุกกิจกรรม เด็กที่ทำกิจกรรมกับทั้งมารดาและบิดา และเด็กที่ทำกิจกรรมกับทั้งคนอื่นรวมถึงบิดาและหรือมารดามีสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการทำกิจกรรมกับสมาชิกประเภทอื่น ๆ ดังนั้นประเด็นดังกล่าวจึงควรได้รับการพิจารณาและการหาแนวทางส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนกับสมาชิกในครัวเรือนโดยให้ทั้งมารดาและบิดาเป็นแกนหลักของการมีปฏิสัมพันธ์ และเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กด้วย ซึ่งจะส่งผลดีกับทั้งพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม สำหรับตัวอย่างแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร รวมถึงสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้สิทธิพิเศษแก่ครอบครัวหรือบิดามารดาที่มีเด็กเล็กหรือเด็กก่อนวัยเรียนได้มีเวลาในการเลี้ยงบุตร อาทิ การกำหนดเวลาเลิกงานให้ไวขึ้น การสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำหรือขยายพื้นที่สำหรับเด็กและครอบครัวเพื่อเพิ่มโอกาสมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและ/หรือสมาชิกในครัวเรือนกับบุตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและ/หรือสมาชิกในครัวเรือนกับบุตรไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่เฉพาะที่เป็นบ้านหรือภายในครัวเรือนเสมอไป

2) รัฐบาลควรกำกับควบคุมการกระจายความเจริญที่มีความเกี่ยวข้องกับหรือครอบคลุมถึงปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เช่น การมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กได้ตระหนักและส่งเสริมในประเด็นเกี่ยวกับศูนย์เด็กเล็ก/โรงเรียนอนุบาลทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพที่เอื้อต่อการเข้าถึงของเด็กก่อนวัยเรียนทุกคน ตลอดจนการกำกับดูแลให้หน่วยงานด้านเศรษฐกิจทั้งในด้านการผลิตและการกระจายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก อาทิ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีสารอาหารจำเป็นต่อการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน หรือสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือและของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ฯลฯ ไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศอย่างทั่วถึง โดยไม่เน้นการรวมศูนย์ความเจริญอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ มากจนเกินไป เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนไม่ว่าอาศัยอยู่ในภูมิภาคใดก็ตามสามารถเข้าถึงปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเพื่อที่จะได้มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการที่สมวัยในระดับใกล้เคียงกัน

3) รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เพราะจากข้อค้นพบที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ระดับการศึกษาของมารดาหรือผู้ดูแลหลักมีส่วนต่อการเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของบุตร/เด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาช่วยเหนี่ยวนำให้มารดา/หรือผู้ดูแลหลักได้เลือกสรรวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูบุตร/เด็กก่อนวัยเรียน

รายการอ้างอิง

- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of abnormal child psychology*, 29(6), 479-489.
- Allen, M. P. (2007). *Understanding regression analysis*: Springer Science & Business Media.
- Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *The future of children*, 15(2), 75-96.
- Anderson, T. M., & Kohler, H.-P. (2015). *Demographic Transition Revisited: Low Fertility, Socioeconomic Development, and Gender Equity*.
- Anvari, S. H., Trainor, L. J., Woodside, J., & Levy, B. A. (2002). Relations among musical skills, phonological processing, and early reading ability in preschool children. *Journal of experimental child psychology*, 83(2), 111-130.
- Asiabi, G. (2000). Promoting the Development of Preschoolers. *Early Childhood Education Journal*, 28(2).
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Barnes, K. E., & Stark, A. (1975). The Denver Development Screening Test. A normative study. *American journal of public health*, 65(4), 363-369.
- Basavanthappa, B. (2007). *Nursing theories*: Jaypee Brothers Publishers.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1p2), 1.
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family relations*, 405-414.
- Becker, G. (1976). *The Economic Approach to Human Behavior*. Chicago: University of Chicago.
- Becker, G. S. (1960). An economic analysis of fertility *Demographic and economic change in developed countries* (pp. 209-240): Columbia University Press.

- Berk, L. E., & Winsler, A. (1995). *Scaffolding Children's Learning: Vygotsky and Early Childhood Education. NAEYC Research into Practice Series. Volume 7*: ERIC.
- Boyd, J., Barnett, W. S., Bodrova, E., Leong, D. J., & Gombay, D. (2005). *Promoting children's social and emotional development through preschool education*: National Institute for Early Education Research New Brunswick, NJ.
- Boyden, J., & Dercon, S. (2012). Child development and economic development: Lessons and future challenges. *Young Lives, Department of International Development: Oxford*.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *Readings on the development of children, 2*, 37-43.
- Bus, A. G., Van Ijzendoorn, M. H., & Pellegrini, A. D. (1995). Joint book reading makes for success in learning to read: A meta-analysis on intergenerational transmission of literacy. *Review of educational research, 65*(1), 1-21.
- Caldwell, J. C. (1982). *Theory of Fertility Decline*. New York: Academic Press.
- Chinn, P., & Kramer, M. (1995). Critical reflection of nursing theory. *Theory and nursing: A systematic approach*, 125-137.
- Chivanon, N., Wacharasin, C., Homchampa, P., & Phuphaibul, R. (2011). Parent/grandparent-child interactions and their influence on child development. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 15*(4).
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2 ed.). New Jersey: Erlbaum.
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: the case for nature and nurture. *American Psychologist, 55*(2), 218.
- Dacey, J. S., & Travers, J. F. (2002). *Human development across the lifespan* (Vol. 1): McGraw-Hill College.
- Dale, P. S., Crain-Thoreson, C., Notari-Syverson, A., & Cole, K. (1996). Parent-child book reading as an intervention technique for young children with language delays. *Topics in Early Childhood Special Education, 16*(2), 213-235.

- Daniel, B., Wassell, S., Gilligan, R., & Howe, D. (2010). *Child development for child care and protection workers*: Jessica Kingsley Publishers.
- Doyle, O., Harmon, C. P., Heckman, J. J., & Tremblay, R. E. (2009). Investing in early human development: timing and economic efficiency. *Economics & Human Biology*, 7(1), 1-6.
- Dunn, J. (1988). Sibling influences on childhood development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 29(2), 119-127.
- Easterlin, R. A. (1975). An economic framework for fertility analysis. *Studies in family planning*, 6(3), 54-63.
- Elkin, F., & Handel, G. (1984). *The child and society : The process of socialization*. New York: Random House.
- Ettinger, A. S. (2004). *Children's Health, The Nation's Wealth: Assessing and Improving Child Health*: National Institute of Environmental Health Science.
- Ezeonwu, B. U., Chima, O., Oguonu, T., Ikefuna, A., & Nwafor, I. (2015). Morbidity and mortality pattern of childhood illnesses seen at the children emergency unit of federal medical center, Asaba, Nigeria. *Annals of medical and health sciences research*, 4(3), 239-244.
- Farrant, B. M., & Zubrick, S. R. (2012). Early vocabulary development: The importance of joint attention and parent-child book reading. *First Language*, 32(3), 343-364.
- Fehr, E., & Schmidt, K. M. (2006). The economics of fairness, reciprocity and altruism—experimental evidence and new theories. *Handbook of the economics of giving, altruism and reciprocity*, 1, 615-691.
- Fine, J. M. (2001). Parent-child interaction model. In A. M. Tomey & M. R. Alligood (Eds.), *Nursing Theorists and Their Work* (5 ed.). St. Louis, MO: Mosby.
- Frankenburg, W. K. (2002). Developmental surveillance and screening of infants and young children. *Pediatrics*, 109(1), 144-145.
- Frankenburg, W. K., Dodds, J., Archer, P., Shapiro, H., & Bresnick, B. (1992). The Denver II: a major revision and restandardization of the Denver Developmental Screening Test. *Pediatrics*, 89(1), 91-97.

- General Statistical Office (2011). *Viet Nam Multiple Indicator Cluster Survey 2011*. Ha Noi, Viet Nam.
- Geoghegan, N., & Mitchelmore, M. (1996). Possible Effects of Early Childhood Music on Mathematical Achievement.
- Gertler, P., Heckman, J., Pinto, R., Zanolini, A., Vermeersch, C., Walker, S., . . . Grantham-McGregor, S. (2014). Labor market returns to an early childhood stimulation intervention in Jamaica. *Science*, 344(6187), 998-1001.
- Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182-191.
- Gratton, L., & Ghoshal, S. (2003). Managing Personal Human Capital:: New Ethos for the 'Volunteer'Employee. *European Management Journal*, 21(1), 1-10.
- Grover, V. L., Chhabra, P., Malik, S., & Kannan, A. (2004). Pattern of morbidity and mortality amongst under fives in an urban resettlement colony of East Delhi. *Indian J Prev Soc Med*, 35(1&2), 22-26.
- Hchokr (Producer). (2012). Bronfenbrenner's Ecological Theory of Development. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/File:Bronfenbrenner%27s_Ecological_Theory_of_Development.jpg
- Heckman, J. J. (2008). The case for investing in disadvantaged young children. *Big ideas for children: Investing in our nation's future*, 49-58.
- Heckman, J. J. (2012). Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy. *The Heckman Equation*, 7.
- Heckman, J. J., & LaFontaine, P. A. (2010). The American high school graduation rate: Trends and levels. *The review of economics and statistics*, 92(2), 244-262.
- Heckman, J. J., & Masterov, D. V. (2007). The productivity argument for investing in young children. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 29(3), 446-493.
- Heckman, J. J., & Mosso, S. (2014). *The economics of human development and social mobility*: National Bureau of Economic Research.

- Heckman, J. J., Stixrud, J., & Urzua, S. (2006). *The effects of cognitive and noncognitive abilities on labor market outcomes and social behavior*: National Bureau of Economic Research.
- Hernandez, D. J. (1997). Child development and the social demography of childhood. *Child Development*, 68(1), 149-169.
- Hernandez, D. J. (2012). Changing demography and circumstances for young Black children in African and Caribbean immigrant families. *Washington, DC: Migration Policy Institute*.
- Institute of Statistical, S. a. E. R. (2011). *Ghana-Accra, Multiple Indicator Cluster Survey in 5 High Densely Populated Localities 2010-2011, Final Report*. Accra, Ghana.
- Kahen, V., Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1994). Linkages between parent-child interaction and conversations of friends. *Social development*, 3(3), 238-254.
- Kail, R. V. (2015). *Children and their development*: Pearson Higher Ed.
- Kellerman, J., & Katz, E. R. (1978). Attitudes toward the division of child-rearing responsibility. *Sex Roles*, 4(4), 505-512.
- Kirk, D. (1996). Demographic transition theory. *Population studies*, 50(3), 361-387.
- Kornhaber, A., & Woodward, K. L. (1981). *Grandparents, grandchildren: The vital connection*. Piscataway, NJ: Transaction Publishers.
- Landry, S. H. (2014). Family Well-Being: A Complex Challenge Worth Pursuing. *Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk*, 5(1), 2.
- Leppänen, U., Niemi, P., Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (2004). Development of reading skills among preschool and primary school pupils. *Reading Research Quarterly*, 39(1), 72-93.
- Liebert, R., Sprafkin, J., & Davidson, E. (1982). *The early window: effects of television on children and youth*: New York: Pergamon Press.
- MacDonald, K., & Parke, R. D. (1984). Bridging the gap: Parent-child play interaction and peer interactive competence. *Child Development*, 1265-1277.

- Magnuson, K. A., Meyers, M. K., Ruhm, C. J., & Waldfogel, J. (2004). Inequality in preschool education and school readiness. *American educational research journal*, 41(1), 115-157.
- Makino, K., Shimizu, K., Sugiyama, M., Hara, H., & Watanabe, H. (1995). *International comparative research on "home education": Survey on children and family life*. Tokyo: Japan Association for Women's Education.
- Manfra, L., Dinehart, L. H., & Sembiante, S. F. (2014). Associations between counting ability in preschool and mathematic performance in first grade among a sample of ethnically diverse, low-income children. *Journal of Research in Childhood Education*, 28(1), 101-114.
- Martin, S. E., Clements, M. L., & Crnic, K. A. (2002). Maternal emotions during mother-toddler interaction: Parenting in affective context. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 105-126.
- Martinez, S., Naudeau, S., & Pereira, V. (2012). The Promise of Preschool in Africa: A Randomized Impact Evaluation of Early Childhood. *World Bank*.
- Masters, K. (2014). *Nursing theories: a framework for professional practice*: Jones & Bartlett Publishers.
- Masuy-Stroobant, G. (2006). Theories and frameworks for the study of child mortality.
- Melmed, M., Barnard, K. E., Brazelton, T. B., Sparrow, J., Lieberman, A. F., Osofsky, J. D., . . . Weissbourd, B. (2009). Zero to Three Reflections: Past Achievements and Future Challenges. *Zero to Three Journal*, 30(2), 59-65.
- Ministry of Social Affairs and Housing and General Bureau of Statistics. (2012). *Suriname Multiple Indicator Cluster Survey 2010, Final Report*. Paramaribo, Suriname.
- Minuchin, P. (2002). Looking toward the horizon: Present and future in the study of family systems. *Retrospect and prospect in the psychological study of families*, 259-278.

- Mize, J., & Ladd, G. W. (1990). A cognitive-social learning approach to social skill training with low-status preschool children. *Developmental psychology*, 26(3), 388.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361-388.
- National Bureau of Statistics. (2011). *Nigeria Multiple Indicator Cluster Survey 2011*. Abuja, Nigeria.
- Newman, S. B. (1996). Children engaging in storybook reading: The influence of access to print resources, opportunity, and parental interaction. *Early Childhood Research Quarterly*, 11(4), 495-513.
- Nock, S. L. (1987). *Sociology of the family*. New Jersey: Prentice Hall.
- O'Connor, S. M. (1988). Women's labor force participation and preschool enrollment: A cross-national perspective, 1965-80. *Sociology of education*, 15-28.
- Paquette, K. R., & Rieg, S. A. (2008). Using music to support the literacy development of young English language learners. *Early Childhood Education Journal*, 36(3), 227-232.
- Pryor, J., & Rodgers, B. (2001). *Children in changing families: Life after parental separation*: Blackwell Publishing.
- Reher, D. S., & Gonzalez-Quinones, F. (2003). Do parents really matter? Child health and development in Spain during the demographic transition. *Population studies*, 57(1), 63-75.
- Rollins, B. C., & Thomas, D. L. (1979). Parental support, power, and control techniques in the socialization of children. *Contemporary theories about the family: research-based theories/edited by Wesley R. Burr...[et al.]*.
- Scott, S. (2008). Parenting programmes for attachment and antisocial behaviour. *Psychiatry*, 7, 367-370.

- St Peters, M., Fitch, M., Huston, A. C., Wright, J. C., & Eakins, D. J. (1991). Television and families: what do young children watch with their parents? *Child Development*, 62(6), 1409-1423.
- Stafford, L., & Bayer, C. L. (1993). *Interaction between parents and children*: Sage Publications, Inc.
- Sulzby, E., & Teale, W. H. (1987). Young Children's Storybook Reading: Longitudinal Study of Parent-Child Interaction and Children's Independent Functioning. Final Report.
- Tecklin, J. S. (2008). *Pediatric physical therapy*: Lippincott Williams & Wilkins.
- UNICEF. (2014). Multiple Indicator Cluster Survey (MICS). Retrieved from http://www.unicef.org/statistics/index_24302.html
- UNICEF. (2016). About MICS. Retrieved from <http://mics.unicef.org>
- Usanova, E., Matveeva, N., Leonov, A., & Shulyndina, L. (1984). Effect of exogenous and endogenous factors on somatic and mental development of children. *Gigiena i sanitariia*(12), 15.
- Walker, S. (2005). Gender differences in the relationship between young children's peer-related social competence and individual differences in theory of mind. *The Journal of genetic psychology*, 166(3), 297-312.
- Wallace, S. (2015). *A dictionary of education*: OUP Oxford.
- Weinfield, N. S., Ogawa, J. R., & Egeland, B. (2002). Predictability of observed mother-child interaction from preschool to middle childhood in a high-risk sample. *Child Development*, 73(2), 528-543.
- Wellman, H. M. (1990). *The child's theory of mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Wikipedia. (2015). Multiple Indicator Cluster Surveys. Retrieved from <https://en.wikipedia.org>
- Wilson, B. J., & Gottman, J. M. (2002). Marital conflict, repair, and parenting. *Handbook of parenting*, 4, 227-258.
- Wojnar, D. (2011). Application of the Barnard Parent/Caregiver-Child Interaction Model to Care of Premature Infants. *Caring for the Vulnerable*, 135-145.

Wood, C. (2002). Parent-child pre-school activities can affect the development of literacy skills. *Journal of Research in Reading*, 25(3), 241-258.

Wooldridge, J. M. (2015). *Introductory econometrics: A modern approach*: Nelson Education.

กมลชนก ขำสุวรรณ และบุรเทพ ไชยรัตนานุกูล. (2555). ความสัมพันธ์ของครอบครัวไทย.

ประชากรและการพัฒนา, 32(4). Retrieved from

<http://www.popterms.mahidol.ac.th/newsletter/showarticle.php?articleid=292>

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2546*.

กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด -5 ปี สำหรับ*

ผู้ปกครอง. Retrieved from

<http://www.thaichilddevelopment.com/images/doc/Ebook1.pdf>

กรมอนามัย. (2552). *คู่มือพ่อแม่ สำหรับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด-5ปี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ*

3-5 ปี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ไทยเจริญการพิมพ์.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: รามการ

พิมพ์.

จิราพร ชมพิกุล. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบความไวและความจำเพาะของ DSPM.

Retrieved from <http://thaichilddevelopment.com>

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). *จิตวิทยาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงหทัย ยอดทอง และคณะ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ความรู้สึกเป็นภาระในการดูแล

กับอาการซึมเศร้าในผู้ป่วยต้อตาที่ดูแลหลาน. *วารสารสภาการพยาบาล*, 29(1), 108-121.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุเณร. (2555). การลงทุนในเด็กของ

ครัวเรือนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 3(5), 1-26.

นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2539). *หลักเศรษฐศาสตร์ 1: จุลเศรษฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรง

พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิพนธ์ เทพวัลย์. (2528). ตัวกำหนดข้างเคียงต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 1(1), 47-61.
- นิสดาร์ก เวชยานนท์. (2551). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญคง หันจางสิทธิ์. (2540). *เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ : ประชากร แรงงาน การศึกษา ฝึกอบรม ศาสนธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- แบบชี้แจงแบบทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย หรือ DENVER II. (ม.ป.ป.). Retrieved from <http://www.ams.cmu.ac.th/amscsc/article/otclinic/ot-amscscmu-denver2.pdf>
- ประสงค์ เทียนบุญ. (2547). ดัชนีมวลกายในกุมารเวชศาสตร์. *วารสารโภชนบำบัด*, 15(3), 149-156.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2543). *ประชากรศาสตร์: สาระตถศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนางศ์. (2555). *โครงสร้างประชากรและการเปลี่ยนแปลง. สุขภาพคนไทย 2555*. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และศุทธิดา ชนวนวัน. (2554). การรอดชีพที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2503-2543. *วารสารประชากร*, 2(2), 57-68.
- บังปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ. (2557). *คุณค่าผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557). โพลชี้แม่-ลูกผูกพันลดลงเพราะต้องทำมาหากิน. Retrieved from <http://www.manager.co.th>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2558). เด็กไทยพัฒนาการช้าลดลงเหลือ 20% ห่วงบางพื้นที่จำนวนยังสูง. Retrieved from <http://www.manager.co.th>
- พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญชัย. (2553). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุญชัย และคณะ. (2545). *การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของคนไทยกับกระบวนการทางสังคมประติของครอบครัวในปัจจุบันที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรสิน สุภวาลย์. (2556). *การวิเคราะห์การถดถอย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 120 ตอนที่ 95 ก. พริยะ ผลพิรุฬห์ และบังปอนด์ รักอำนาจกิจ. (2558). *ทุนมนุษย์กับผลิตภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนตรี พิริยะกุล. (2556). ข้อตกลงการถดถอยและกระบวนการวิเคราะห์การถดถอย. *วารสารรามคำแหง สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 30(2), 67-81.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาระดับมัธยม*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา ระบบการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). ศัพท์ประชากรศาสตร์ อังกฤษ-ไทย และ ไทย-อังกฤษ. โครงการจัดทำฐานข้อมูลงานวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน. Retrieved from <http://rirs3.royin.go.th>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. Retrieved from <http://www.royin.go.th>
- ลัดดา วัฒนชะวีระกุล. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางประชากร*. เชียงใหม่: สันติภาพแพ็คพริ้นท์.
- สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์. (2558). รายงานผลการคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 42 เดือน. Retrieved from <http://thaichilddevelopment.com>
- สถาบันราชานุกูล. (2557). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ*. (นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช, บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2558). ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2558 ประชากรคาดประมาณ ณ กลางปี 2558 (1 กรกฎาคม). *สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล*. นครปฐม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2545). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2551). *เผยแพร่มีเวลาให้ลูกน้อย หัวันเด็กเกิดเพศที่ 3*. Retrieved from <http://www.thaihealth.or.th>
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557). *พัฒนาการเด็กไทย สิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม*. Retrieved from <http://www.thaihealth.or.th>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). *สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2555*. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข. (2558a). สธ.มอบ “สมุดขาว - เขียว” เป็นของขวัญวันเด็กแห่งชาติเติมเต็มพัฒนาการเด็กไทยเต็มร้อย. Retrieved from <http://pr.moph.go.th>
- สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข. (2558b). หมอรัชตะ ประกาศปีธง “ 9 คำมั่น ” บันคุณภาพเด็กไทยในอีก 20 ปี ตามสเปค แข็งแรง พัฒนาการดี มีคุณธรรม นำพาประเทศเจริญรุ่งเรือง เชื่อมบ้าน-สถานบริการ-ศูนย์เด็กเล็ก เป็นฐานหลักพัฒนาเด็ก. Retrieved from <http://pr.moph.go.th>
- สุชา จันทน์เอม. (2540). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธรรม นันทมงคลชัย. (2553). ผู้สูงอายุไทย: สถานการณ์สุขภาพและการพัฒนาความสุข. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 40(1), 101-111.
- สุพัตรา สุภาพ. (2546). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรเชษฐ์ สถิตนิรามัย. (2558). นโยบายการดูแลเด็กและเยาวชน. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องเตรียมการรณรงค์คัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปี 2558. Retrieved from <http://thaichilddevelopment.com/>
- อัจฉรัตน์ กัลยา. (2553). *การศึกษาปัญหาพัฒนาการล่าช้าในเด็กช่วงอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ที่พบในสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี*. (วิทยานิพนธ์สาขากุมารเวชศาสตร์). สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก.

ตารางค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยกับการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นฐาน และการร้องเพลง

ค่าสหสัมพันธ์	การอ่านหนังสือ					การเล่านิทาน					การร้องเพลง				
	แม่	พ่อ	แม่+พ่อ	คนอื่น	แม่/พ่อ+คนอื่น	แม่	พ่อ	แม่+พ่อ	คนอื่น	แม่/พ่อ+คนอื่น	แม่	พ่อ	แม่+พ่อ	คนอื่น	แม่/พ่อ+คนอื่น
อ่านหนังสือ															
แม่	0.03														
พ่อ	-0.26	1.00													
แม่+พ่อ	-0.01	-0.03	1.00												
คนอื่น	0.01	-0.50	-0.06	1.00											
แม่/พ่อ+คนอื่น	0.05	-0.04	-0.00	-0.08	1.00										
ไม่กับใคร	-0.08	-0.16	-0.02	-0.30	-0.03	1.00									
เล่านิทาน															
แม่	0.07	0.61	-0.09	-0.00	-0.35	-0.02	-0.12	1.00							
พ่อ	0.00	-0.17	0.68	-0.02	-0.35	-0.04	-0.11	-0.26	1.00						
แม่/พ่อ+คนอื่น	0.01	-0.00	-0.03	0.72	-0.05	-0.00	-0.02	-0.03	-0.02	1.00					
คนอื่น	0.00	-0.37	-0.37	-0.05	0.70	-0.07	-0.16	-0.45	-0.39	-0.04	1.00				
แม่/พ่อ+คนอื่น	0.05	-0.04	-0.04	-0.00	-0.07	0.69	-0.02	-0.04	-0.04	-0.00	-0.06	1.00			
ไม่กับใคร	-0.10	-0.02	-0.10	-0.02	-0.15	-0.03	0.45	-0.25	-0.22	-0.02	-0.38	-0.04	1.00		
ร้องเพลง															
แม่	0.04	0.55	-0.06	0.02	-0.35	-0.03	-0.08	0.60	-0.11	-0.00	-0.36	-0.04	-0.08	1.00	
พ่อ	0.01	-0.12	0.64	-0.03	-0.36	-0.04	-0.09	-0.09	0.65	-0.02	-0.33	-0.04	-0.13	-0.24	1.00
แม่+พ่อ	0.03	-0.02	-0.02	0.50	-0.04	0.07	0.01	0.01	-0.02	0.45	-0.03	-0.00	-0.02	-0.02	1.00
คนอื่น	0.01	-0.34	-0.37	-0.04	0.65	-0.06	-0.11	-0.35	-0.32	-0.04	0.69	-0.06	-0.16	-0.48	-0.43
คนอื่น+แม่+พ่อ	0.04	-0.02	-0.04	0.05	-0.08	0.62	-0.02	-0.04	-0.04	0.17	-0.07	0.66	-0.04	-0.04	-0.07
ไม่กับใคร	-0.08	-0.02	-0.08	0.00	-0.11	-0.03	0.35	-0.09	-0.12	-0.01	-0.19	-0.03	0.47	-0.21	-0.19

L

ภาคผนวก ข.

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยที่เกิดปัญหา Multicollinearity

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (ใส่กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนพร้อมกันทั้ง 3 กิจกรรมในการวิเคราะห์สมการถดถอย)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0839	0.0754	0.0340	0.00603	0.103
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0780	0.0355	-0.00184	-0.0240	0.0491
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.323***	-0.0737	-0.0380	-0.0360	-0.300***
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0542	0.0372	-0.00958	-0.0389	0.0244
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.0713	-0.114	-0.111	-0.0593	-0.299***
1.2 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่น (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 เฉพาะมารดา	0.0900*	0.108**	0.0805	0.0727	0.0684
1.2.2 เฉพาะบิดา	0.0212	0.0116	-0.0210	-0.0413	-0.0266
1.2.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.611***	0.0778	-0.0153	-0.0191	0.720***
1.2.4 เฉพาะคนอื่น	0.0805	0.0940*	0.0452	0.0327	0.0508
1.2.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.595***	0.306	0.105	0.0576	0.728***
1.3 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.3.1 เฉพาะมารดา	0.0275	0.0504	0.0851	0.0970*	0.0923
1.3.2 เฉพาะบิดา	0.0619	0.0878	0.133**	0.154**	0.139**
1.3.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.540***	0.636***	0.670***	0.666***	0.653***
1.3.4 เฉพาะคนอื่น	0.0509	0.0633	0.131**	0.152***	0.151***
1.3.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.214	0.215	0.363	0.298	-0.303***
1.4 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.4.1 การพาไปนอกบ้าน	0.272***	0.274***	0.222***	0.183***	0.193***
1.4.2 การเล่น	-0.210	-0.164	0.144	0.193*	0.132
1.4.3 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0499	0.0306	0.0439	0.0248	0.0739
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0864**	0.106**	0.0759*	0.108**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.228***	0.234***	0.194***	0.227***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.293***	0.262***	0.222***	0.287***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0638**	-0.0347	-0.0296	-0.0324
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0388	-0.0355	-0.0317	-0.0331

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
2.3.2 นำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0766*	-0.0648	-0.0562	-0.0330
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0483	-0.0313	-0.0342	-0.0118
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.101	-0.124*	-0.131*	-0.194**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0298	-0.0166	-0.0339
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0652	0.0357	0.0654
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.117**	-0.183***	-0.0950*
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.00495	-0.0581	0.0322
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0876*	-0.133***	-0.0678
3.3 ระดับเศรษฐกิจสถานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0550	0.0495	0.0425
3.3.2 ปานกลาง	---	---	0.0666	0.0566	0.0404
3.3.3 รวย	---	---	0.0734	0.0611	0.0582
3.3.4 รวยมาก	---	---	0.130**	0.110*	0.0689
3.4 ขาดพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0548	0.0247	0.0171
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0111	-0.0114	-0.0175
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0454*	0.0425*	0.0458*
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0120	-0.000937	-0.00692
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.232	-0.243	-0.185
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0465	-0.0539	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0532	0.0598	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.00884	-0.0131	0.0169
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.101**	0.0895*	0.147**
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0347
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0197
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00363	-0.00116	0.00261

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.116*	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.242***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.161***	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.285***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.248***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.0431	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0839	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0267	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0225	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	0.0944	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.00324	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.0540	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0454	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0792**	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0184	0.0631	0.0970	0.124	0.105

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 2 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (ใส่กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนพร้อมกันทั้ง 3 กิจกรรมในการวิเคราะห์สมการถดถอย)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0146	0.0208	-0.0174	0.0136	0.0500
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0874	0.0994	0.0490	0.0690	0.102
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.131	0.0460	0.0392	0.0446	0.246
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0942*	0.0920	0.0141	0.0288	0.0813
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.362***	0.373***	0.341***	0.353***	0.401***
1.2 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่น (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 เฉพาะมารดา	0.0340	0.0426	0.0807	0.0867	0.0426
1.2.2 เฉพาะบิดา	0.108*	0.106*	0.139**	0.151**	0.123*
1.2.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.149	0.305*	0.312*	0.299	0.0172
1.2.4 เฉพาะคนอื่น	0.102**	0.0818*	0.182***	0.190***	0.186***
1.2.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.317	-0.252	-0.248	-0.235	-0.588***
1.3 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.3.1 เฉพาะมารดา	0.117**	0.109**	0.135**	0.136**	0.173***
1.3.2 เฉพาะบิดา	0.0223	0.0106	0.0344	0.0360	0.0502
1.3.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.387*	-0.529***	-0.531***	-0.501***	-0.488***
1.3.4 เฉพาะคนอื่น	0.0426	0.0652	0.107*	0.116**	0.0967
1.3.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.124	0.0224	0.0851	0.0964	0.433***
1.4 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.4.1 การพาไปนอกบ้าน	0.265***	0.279***	0.363***	0.363***	0.354***
1.4.2 การเล่น	-0.215**	-0.238**	-0.158	-0.156	-0.148
1.4.3 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0338	-0.0442	0.0186	0.0137	0.00610
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	-0.0195	0.00302	0.00636	0.0107
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	-0.00490	0.00411	0.0137	-0.0132
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	-0.00909	0.00123	0.0280	0.0240
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0687**	-0.0908***	-0.102***	-0.0804**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0116	-0.00196	-0.00457	-0.0171

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
2.3.2 นำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0128	0.0467	0.0401	0.0589
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	-0.0117	-0.0319	-0.0285	-0.0567
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.0506	-0.0211	-0.0375	-0.0426
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00205	0.000325	-0.0158
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0407	0.0643	0.0604
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0323	0.00886	-0.0349
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0747	-0.0596	-0.0831
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0618	-0.0240	-0.0848
3.3 ระดับเศรษฐกิจสถานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0285	0.00977	0.0908
3.3.2 ปานกลาง	---	---	-0.000969	-0.00631	-0.0155
3.3.3 รวย	---	---	-0.0274	-0.0446	0.0145
3.3.4 รวยมาก	---	---	-0.0377	-0.0539	-0.0393
3.4 ขาดพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0468	0.00588	0.0398
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-9.28e-05	-0.000481	-0.0142
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0557**	0.0659***	0.0607**
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0363*	-0.0361*	-0.0256
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.161	-0.186	-0.360***
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	0.00428	0.0193	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0800	0.0443	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0223	0.00287	-0.0358
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.00676	0.0452	-0.0335
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0477
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0249
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0179	0.0187	0.0146

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0720	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0507	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0296	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0197	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.0963*	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	-0.00333	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0869	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	-0.0655	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0296	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.131	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0759*	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0230	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.00122	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	0.0690*	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,385
ค่า R-square	0.0209	0.0256	0.0595	0.0735	0.0716

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ภาคผนวก ค.

ตารางการวิเคราะห์สมการถดถอยในกรณีที่ตัวแปรพัฒนาการที่สมวัยใช้เกณฑ์ตามการ
สำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีวัยเจริญพันธุ์ (สามารถทำได้ 2 ใน 3 ข้อบ่งชี้)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นเฉพาะการได้ทำกิจกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1 การอ่านหนังสือ	0.208***	0.179***	0.0804	0.0356	0.133*
1.2 การเล่นินทาน	0.0284	0.0332	-0.0376	-0.0417	-0.0265
1.3 การร้องเพลง	0.00159	0.0173	0.0685	0.0926*	0.0711
1.4 การพาไปนอกบ้าน	0.156	0.166	0.276**	0.224	0.152
1.5 การเล่น	-0.0706	-0.0377	0.262	0.254	0.283*
1.6 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0985	0.0732	0.0758	0.0550	0.0719
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0881***	0.0929**	0.0607	0.0930**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.220***	0.233***	0.195***	0.232***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.307***	0.289***	0.255***	0.281***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0655**	-0.0589**	-0.0546*	-0.0641*
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0339	0.0201	0.0225	0.0290
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0291	-0.00125	0.00783	0.0322
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0834**	0.00637	-0.00780	0.00113
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.00217	-0.0663	-0.0763	-0.148**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0326	-0.0297	-0.0251
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	-0.0197	-0.0589	-0.0186
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0574	-0.147**	-0.0337
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0789	-0.151**	-0.0664
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0735	-0.146**	-0.0386
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0917*	0.0730	0.0619
3.3.2 ปานกลาง	---	---	0.0935*	0.0644	0.0823
3.3.3 รวย	---	---	0.176***	0.146***	0.157***

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.250***	0.219***	0.241***
3.4 ซาติฟันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.305***	0.252***	0.251**
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0111	-0.00881	-0.00588
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0350	0.0311	0.0291
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0350*	-0.0291	-0.0468**
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0812	-0.0928	0.253
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง) .ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.108***	-0.111***	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0568	0.0817	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0323	-0.0423	-0.0415
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0399	0.0183	0.00385
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0150
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0411
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00901	0.00555	0.0122
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.124**	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.161***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.102**	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.221***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.158***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.00929	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0186	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0941*	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0101	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.109	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.0184	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.4.1 นม	---	---	---	0.00123	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0378	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.0244	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0210	0.0814	0.135	0.153	0.129

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 2 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.199***	0.194***	0.113*	0.0758	0.174***
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.173***	0.137***	0.0458	-0.000462	0.0933
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.261***	0.195**	0.138	0.0973	0.180
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.186***	0.154***	0.0542	0.0105	0.0969
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.339***	0.338***	0.329***	0.320***	0.348***
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การเล่นิทาน	0.0298	0.0365	-0.0322	-0.0360	-0.0211
1.2.2 การร้องเพลง	0.000743	0.0176	0.0702	0.0943*	0.0753
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.156	0.167	0.277**	0.225	0.151
1.2.4 การเล่น	-0.0684	-0.0315	0.275	0.264	0.302*
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0995	0.0722	0.0750	0.0529	0.0714
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0904***	0.0957***	0.0637*	0.0971**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.222***	0.235***	0.197***	0.236***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.309***	0.291***	0.257***	0.285***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0669***	-0.0597**	-0.0554*	-0.0655**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0331	0.0219	0.0249	0.0330
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0250	0.00405	0.0143	0.0406
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0880**	0.0141	0.000283	0.0118
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.000795	-0.0644	-0.0735	-0.140**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0346	-0.0316	-0.0258
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	-0.0220	-0.0615	-0.0221

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0618	-0.151**	-0.0370
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0862	-0.160**	-0.0752
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0805	-0.154**	-0.0479
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0840*	0.0641	0.0497
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0863*	0.0574	0.0719
3.2.3 รวย	---	---	0.173***	0.143***	0.148***
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.244***	0.213***	0.228***
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.316***	0.266***	0.267***
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.00889	-0.00663	-0.00323
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0352	0.0318	0.0282
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0355*	-0.0291	-0.0473**
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0998	-0.112	0.238
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0915**	-0.0939**	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0437	0.0666	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0315	-0.0414	-0.0415
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0426	0.0208	0.00265
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0175
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0487
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0103	0.00677	0.0136
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.123**	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.160***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.102**	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.221***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.157***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0121	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0123	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0965*	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.00868	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.0992	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.0167	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.00103	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0367	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.0269	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0241	0.0855	0.140	0.159	0.135

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 3 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเล่นิทาน/เล่าเรื่อง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่นิทาน (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0511	0.0769*	0.000527	-0.00204	0.0213
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0223	0.0140	-0.0610	-0.0686	-0.0499
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.245***	0.188*	0.141	0.126	0.154
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0158	0.0150	-0.0714	-0.0742	-0.0624
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.337***	0.338***	0.330***	0.322***	0.347***
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.206***	0.175***	0.0813	0.0371	0.133*
1.2.2 การร้องเพลง	0.000735	0.0170	0.0683	0.0920*	0.0709
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.155	0.165	0.274**	0.222	0.146
1.2.4 การเล่น	-0.0678	-0.0320	0.270	0.263	0.294*
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.101	0.0769	0.0821	0.0607	0.0798
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0916***	0.0970***	0.0656*	0.0978**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.222***	0.236***	0.198***	0.236***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.309***	0.291***	0.258***	0.285***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0677***	-0.0607**	-0.0563*	-0.0658**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0340	0.0192	0.0225	0.0288
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0311	-0.00347	0.00771	0.0313
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0865**	0.0114	-0.00227	0.00550
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.00182	-0.0628	-0.0712	-0.143**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0328	-0.0296	-0.0235
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	-0.0228	-0.0627	-0.0223

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0616	-0.148**	-0.0376
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0817	-0.154**	-0.0681
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0777	-0.151**	-0.0435
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0833*	0.0644	0.0491
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0855*	0.0574	0.0742
3.2.3 รวย	---	---	0.170***	0.141***	0.149***
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.243***	0.214***	0.232***
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.309***	0.261***	0.256***
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.00794	-0.00580	-0.00210
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0349	0.0310	0.0272
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0362*	-0.0302	-0.0485**
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0837	-0.0952	0.266
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0980**	-0.101***	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0441	0.0688	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0300	-0.0389	-0.0376
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0449	0.0255	0.0118
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0126
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0403
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0104	0.00708	0.0131
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.124**	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.158***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0997**	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.220***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.152***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.00731	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0188	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0894	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.0102	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.111	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.0187	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	-0.000747	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0385	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.0267	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,174	3,924	2,940	2,864	2,384
ค่า R-square	0.0243	0.0855	0.140	0.158	0.134

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 4 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการร้องเพลง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.00938	0.0273	0.0625	0.0786	0.0682
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0191	0.0357	0.0774	0.0987*	0.0805
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	---	---	---	---	---
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	-0.00880	0.00582	0.0572	0.0838*	0.0545
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.309***	0.322***	0.324***	0.319***	0.335***
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.206***	0.176***	0.0809	0.0364	0.133*
1.2.2 การเล่นนิทาน	0.0261	0.0310	-0.0406	-0.0443	-0.0302
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.157	0.168	0.277**	0.227	0.151
1.2.4 การเล่น	-0.0696	-0.0358	0.256	0.245	0.280*
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0986	0.0727	0.0735	0.0535	0.0708
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0903***	0.0947***	0.0627	0.0950**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.222***	0.235***	0.198***	0.234***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.307***	0.289***	0.256***	0.280***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0677***	-0.0604**	-0.0556*	-0.0652*
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0359	0.0175	0.0197	0.0270
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0338	-0.00536	0.00481	0.0301
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0832**	0.00566	-0.00992	0.000558
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.000619	-0.0675	-0.0776	-0.150**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0335	-0.0300	-0.0248
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	-0.0149	-0.0532	-0.0118

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0575	-0.144*	-0.0306
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0731	-0.143**	-0.0575
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0692	-0.140**	-0.0316
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0898*	0.0713	0.0589
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0906*	0.0622	0.0806
3.2.3 รวย	---	---	0.177***	0.147***	0.158***
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.251***	0.220***	0.242***
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.302***	0.249***	0.249**
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.0103	-0.00863	-0.00426
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0359	0.0321	0.0307
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0343*	-0.0281	-0.0465**
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0824	-0.0950	0.248
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.113***	-0.117***	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0576	0.0832	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0320	-0.0408	-0.0398
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0396	0.0202	0.00534
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0116
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0381
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0104	0.00670	0.0137
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.122**	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.160***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0963**	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.220***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.150***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.00778	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0206	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0915*	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.00971	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.108	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.0167	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.00218	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0361	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.0254	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,167	3,920	2,936	2,860	2,380
ค่า R-square	0.0230	0.0832	0.137	0.155	0.130

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

- ตัวแปรการร้องเพลงกับทั้งบิดาและมารดาถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในทุกสมการ เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 5 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นเฉพาะการได้ทำกิจกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1 การอ่านหนังสือ	0.0198	0.0231	0.0191	0.0113	0.0599
1.2 การเล่นนิทาน	0.0827**	0.0816**	0.0900**	0.0902**	0.0557
1.3 การร้องเพลง	0.00619	0.00655	-0.00343	0.00164	0.0171
1.4 การพาไปนอกบ้าน	0.0376	0.0432	0.0426	0.0190	0.240*
1.5 การเล่น	-0.0432	-0.0491	0.0193	-0.00909	-0.0389
1.6 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0155	-0.0293	-0.0167	-0.0150	-0.0240
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0164	0.00326	-0.00125	-0.00148
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.0196	0.00248	-0.0100	-0.0172
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.0105	-0.00173	0.00463	-0.00802
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0527***	-0.0493***	-0.0512***	-0.0504***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	0.0232	0.0206	0.0113	0.00979
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0300	0.0304	0.0198	0.0457**
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0395*	0.0354	0.0258	0.0418*
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0254	-0.000819	-0.00648	-0.0302
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0204	-0.0177	5.40e-05
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0882***	0.0854***	0.107***
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	0.00386	0.00204	0.0153
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.0339	0.0333	0.0514
3.2.4 ภาคใต้	---	---	0.0412	0.0545**	0.0549*
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0564**	0.0315	0.0584**
3.3.2 ปานกลาง	---	---	0.0428*	0.0216	0.0408
3.3.3 รวย	---	---	0.0569**	0.0292	0.0514**

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.0615**	0.0338	0.0495
3.4 ซาติฟันซ์ของหัวหน้าครัวเรือน ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00912	-0.0185	-0.00478
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.000143	0.00311	-0.00145
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.00265	0.00916	-0.00169
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0164	-0.0240**	-0.0136
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.189	0.116	---
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง) .ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.00955	0.00555	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0221	0.0108	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0350	-0.0322	-0.0371
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	-0.0360	-0.0325	-0.0797*
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.0128
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0443
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0111	0.00649	0.00961
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00787	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0318	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0105	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0242	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.0111	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0436*	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	0.0565***	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0531**	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.00994	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.0114	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0440**	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.4.1 นม	---	---	---	0.0380	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.0494***	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.00361	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,380
ค่า R-square	0.0173	0.0319	0.0802	0.116	0.105

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 6 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการอ่านหนังสือ/ดูสมุดภาพ)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.00248	0.0110	0.00703	-0.00234	0.0437
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0242	0.0210	0.0204	0.0138	0.0454
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.333	-0.390	-0.343	-0.385	-0.281
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0271	0.0280	0.0272	0.0228	0.0529
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.0124	-0.00565	-0.0214	-0.0306	0.0279
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การเล่นิทาน	0.0803**	0.0811**	0.0894**	0.0881**	0.0582
1.2.2 การร้องเพลง	0.00642	0.00764	-0.00273	0.00325	0.0187
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.0385	0.0433	0.0422	0.0189	0.240*
1.2.4 การเล่น	-0.0468	-0.0508	0.0186	-0.0108	-0.0375
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0159	-0.0304	-0.0205	-0.0185	-0.0289
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0163	0.00356	-0.000733	-0.000545
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.0190	0.00156	-0.0115	-0.0171
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.0136	0.00312	0.0101	-0.000966
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0532***	-0.0503***	-0.0522***	-0.0519***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	0.0251	0.0224	0.0128	0.0123
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0302	0.0299	0.0187	0.0458**
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0385*	0.0332	0.0234	0.0401*
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0231	0.00176	-0.00374	-0.0277
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0186	-0.0162	0.00170
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0823***	0.0801***	0.101***

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.00330	-0.00710	0.00796
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.0255	0.0259	0.0416
3.2.4 ภาคใต้	---	---	0.0356	0.0501**	0.0486*
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0603***	0.0361*	0.0624***
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0437*	0.0223	0.0401
3.2.3 รวย	---	---	0.0552**	0.0271	0.0482*
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.0596**	0.0323	0.0453
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00655	-0.0174	-0.00116
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.00187	0.00110	-0.00288
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.00132	0.00757	-0.00293
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0146	-0.0228**	-0.0119
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.203	0.134	---
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0100	0.00487	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0242	0.0146	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0326	-0.0294	-0.0365
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	-0.0316	-0.0271	-0.0771
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.00820
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0476*
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00996	0.00502	0.00885
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00859	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0316	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0119	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0241	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.00344	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0452*	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	0.0546**	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0523**	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0106	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.00989	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0424**	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0396	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.0499***	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.00516	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,380
ค่า R-square	0.0231	0.0383	0.0874	0.125	0.113

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 7 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเล่านิทาน/เล่าเรื่อง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่านิทาน (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0541**	0.0577***	0.0644**	0.0593***	0.0357
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0734***	0.0697***	0.0764***	0.0736***	0.0566**
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.208	-0.315	-0.256	-0.263	-0.314
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0694***	0.0683***	0.0698***	0.0710***	0.0521*
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.0320	0.0178	0.0143	0.0135	0.0181
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0202	0.0227	0.0178	0.00940	0.0584
1.2.2 การร้องเพลง	0.00600	0.00719	-0.00232	0.00343	0.0182
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.0389	0.0453	0.0420	0.0185	0.241*
1.2.4 การเล่น	-0.0440	-0.0496	0.0212	-0.00840	-0.0373
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0147	-0.0287	-0.0173	-0.0155	-0.0265
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0156	0.00246	-0.00249	-0.00190
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.0188	0.00178	-0.0117	-0.0184
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.0134	0.00261	0.00847	-0.00275
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0530***	-0.0496***	-0.0512***	-0.0506***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	0.0244	0.0224	0.0135	0.0118
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0324	0.0335	0.0233	0.0486**
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0382*	0.0327	0.0234	0.0390*
2.4 ประวัติการติ่มนมแม่					
เคยติ่ม (ไม่เคยติ่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0249	0.000690	-0.00551	-0.0274
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0196	-0.0168	0.000695
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0817***	0.0799***	0.100***

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.00193	-0.00526	0.00834
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.0252	0.0253	0.0417
3.2.4 ภาคใต้	---	---	0.0364	0.0512**	0.0499*
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0613***	0.0379*	0.0645***
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0444*	0.0236	0.0423*
3.2.3 รวย	---	---	0.0554**	0.0280	0.0496**
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.0596**	0.0333	0.0470
3.4 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00670	-0.0173	-0.00388
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.000414	0.00236	-0.00276
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.00176	0.00794	-0.00263
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0165	-0.0240***	-0.0125
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.185	0.118	---
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0112	0.00340	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0220	0.0127	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0325	-0.0295	-0.0359
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	-0.0326	-0.0291	-0.0774
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.00793
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0464*
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0101	0.00515	0.00865
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00847	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0324	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00865	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0249	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	-0.00217	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0451*	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	0.0551**	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0522**	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.0111	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.0117	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0415**	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0402	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.0516***	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.00421	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,380
ค่า R-square	0.0228	0.0388	0.0881	0.126	0.115

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 8 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (เน้นสมาชิกในครัวเรือนที่เด็กก่อนวัยเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการร้องเพลง)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.0151	0.0175	0.0110	0.00759	0.0401
1.1.2 เฉพาะบิดา	-0.00442	-0.00641	-0.0189	-0.0123	-0.000302
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.503*	-0.640***	-0.610**	-0.610**	-0.575**
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.00692	0.00788	-0.00107	0.0117	0.0175
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.0509	-0.0724	-0.0910	-0.0763	0.0103
1.2 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 การอ่านหนังสือ	0.0189	0.0212	0.0160	0.00752	0.0565
1.2.2 การเล่นนิทาน	0.0850**	0.0845**	0.0948**	0.0942**	0.0579
1.2.3 การพาไปนอกบ้าน	0.0367	0.0425	0.0402	0.0196	0.234*
1.2.4 การเล่น	-0.0420	-0.0478	0.0289	-0.00669	-0.0309
1.2.5 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0146	-0.0282	-0.0150	-0.0142	-0.0207
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0161	0.00351	-0.00144	-0.00174
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.0195	0.00299	-0.0105	-0.0162
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.0139	0.00399	0.0102	-0.000710
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0536***	-0.0505***	-0.0525***	-0.0518***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	0.0267	0.0248	0.0153	0.0148
2.3.2 น้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0316	0.0313	0.0215	0.0440*
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0404**	0.0364	0.0255	0.0431**
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0241	0.000365	-0.00506	-0.0287
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0184	-0.0159	0.00247
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0803***	0.0788***	0.0979***

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.00331	-0.00979	0.00715
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.0216	0.0215	0.0370
3.2.4 ภาคใต้	---	---	0.0319	0.0461*	0.0448
3.3 ระดับเศรษฐฐานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0608***	0.0367*	0.0620***
3.2.2 ปานกลาง	---	---	0.0407*	0.0193	0.0350
3.2.3 รวย	---	---	0.0546**	0.0263	0.0466*
3.2.4 รวยมาก	---	---	0.0587**	0.0308	0.0432
3.4 ขาดพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00326	-0.0152	0.00260
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.000997	0.00147	-0.00246
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.00119	0.00754	-0.00369
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0155	-0.0229**	-0.0120
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.178	0.116	---
4.2 การได้อยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-9.00e-05	0.0146	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0197	0.0110	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0339	-0.0308	-0.0379
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	-0.0324	-0.0292	-0.0783*
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.00883
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0485*
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00969	0.00452	0.00755
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00361	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0322	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00970	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0260	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.00254	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0477*	---

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	0.0581***	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0553**	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.00971	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.0116	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0422**	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0384	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.0506***	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.00380	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,380
ค่า R-square	0.0234	0.0406	0.0903	0.127	0.119

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรบุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 9 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (ใส่กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนพร้อมกันทั้ง 3 กิจกรรมในการวิเคราะห์สมการถดถอย)

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	0.191***	0.183***	0.110*	0.0740	0.172**
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.160***	0.120**	0.0367	-0.0102	0.0849
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.125	-0.0765	-0.0898	-0.0983	-0.0756
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.196***	0.166***	0.0748	0.0269	0.119
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.326***	0.318***	0.300***	0.299***	0.319***
1.2 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่น (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 เฉพาะมารดา	0.0454	0.0762*	0.00723	0.00686	0.0223
1.2.2 เฉพาะบิดา	0.0127	0.00921	-0.0588	-0.0671	-0.0455
1.2.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.194	0.0480	-0.0495	-0.0924	0.0334
1.2.4 เฉพาะคนอื่น	0.0213	0.0185	-0.0766	-0.0810	-0.0553
1.2.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.213	0.148	0.0193	-0.0920	0.122
1.3 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.3.1 เฉพาะมารดา	-0.00628	-0.0126	0.0257	0.0389	0.0276
1.3.2 เฉพาะบิดา	0.0429	0.0734	0.111**	0.136**	0.117*
1.3.3 ทั้งมารดาและบิดา	---	---	---	---	---
1.3.4 เฉพาะคนอื่น	-0.00648	0.0162	0.0804	0.110**	0.0747
1.3.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.169	0.272***	0.291***	0.292***	0.240
1.4 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.4.1 การพาไปนอกบ้าน	0.156	0.170	0.281**	0.231	0.158
1.4.2 การเล่น	-0.0670	-0.0329	0.256	0.241	0.280
1.4.3 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	0.0965	0.0696	0.0703	0.0487	0.0613
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0940***	0.0996***	0.0675*	0.101**
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.224***	0.239***	0.201***	0.239***
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.312***	0.296***	0.265***	0.290***
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0684***	-0.0611**	-0.0565*	-0.0668**
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	-0.0337	0.0179	0.0202	0.0299

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
2.3.2 นำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	-0.0238	0.00619	0.0182	0.0460
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0842**	0.00676	-0.00916	0.00252
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	0.00227	-0.0643	-0.0740	-0.140**
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0362	-0.0330	-0.0284
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	-0.0217	-0.0611	-0.0211
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.0676	-0.156**	-0.0411
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	-0.0838	-0.157**	-0.0713
3.2.4 ภาคใต้	---	---	-0.0812	-0.154**	-0.0482
3.3 ระดับเศรษฐกิจสถานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0800*	0.0598	0.0461
3.3.2 ปานกลาง	---	---	0.0846*	0.0546	0.0734
3.3.3 รวย	---	---	0.168***	0.136***	0.145***
3.3.4 รวยมาก	---	---	0.241***	0.209***	0.227***
3.4 ขาดพื้นที่ของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.314***	0.261***	0.263***
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.00826	-0.00629	-0.00186
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.0365	0.0327	0.0297
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0361*	-0.0299	-0.0488**
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0916	-0.106	0.243
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.0954**	-0.0984**	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0444	0.0666	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0260	-0.0342	-0.0361
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	0.0467	0.0268	0.00630
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0195
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0491
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.0112	0.00768	0.0153

ตัวแปร	พัฒนาการทางสติปัญญาที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.124**	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.160***	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0973**	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.224***	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	0.151***	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0144	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	-0.0142	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0982*	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	0.00807	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อมาจากนอกบ้าน	---	---	---	0.107	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	0.0117	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.00141	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	0.0360	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.0262	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,167	3,920	2,936	2,860	2,380
ค่า R-square	0.0250	0.0874	0.142	0.162	0.137

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปรการได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

- ตัวแปรการร้องเพลงกับทั้งบิดาและมารดาถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในทุกสมการ เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ตารางที่ 10 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการวิเคราะห์พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัยของเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสมการถดถอย (ใส่กิจกรรมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือนพร้อมกันทั้ง 3 กิจกรรมในการวิเคราะห์สมการถดถอย)

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเด็กก่อนวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ					
1.1 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการอ่านหนังสือ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.1.1 เฉพาะมารดา	-0.0120	-0.00268	-0.00360	-0.00787	0.0394
1.1.2 เฉพาะบิดา	0.0109	0.0103	0.0152	0.0114	0.0409
1.1.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.0358	-0.0407	-0.00423	-0.0303	0.0942***
1.1.4 เฉพาะคนอื่น	0.0316	0.0320	0.0313	0.0234	0.0462
1.1.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	0.0733**	0.0683*	0.0531	0.0401	0.0510
1.2 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการเล่น (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.2.1 เฉพาะมารดา	0.0548**	0.0568**	0.0593**	0.0575**	0.0160
1.2.2 เฉพาะบิดา	0.0866***	0.0838***	0.0865***	0.0826***	0.0677***
1.2.3 ทั้งมารดาและบิดา	0.0195	0.0573	0.0290	0.0220	-0.916***
1.2.4 เฉพาะคนอื่น	0.0567**	0.0572**	0.0568**	0.0547**	0.0498*
1.2.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.0367	0.0359	0.0227	0.00662	-0.917***
1.3 บุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมการร้องเพลง (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.3.1 เฉพาะมารดา	0.0309	0.0297	0.0210	0.0168	0.0526*
1.3.2 เฉพาะบิดา	-0.0287	-0.0247	-0.0415	-0.0361	-0.0168
1.3.3 ทั้งมารดาและบิดา	-0.309	-0.538	-0.472	-0.398	-0.212
1.3.4 เฉพาะคนอื่น	0.00380	0.00640	-0.00398	0.00917	0.0123
1.3.5 ทั้งคนอื่น มารดา และ/หรือบิดา	-0.0214	-0.127	-0.0864	-0.0378	0.0971***
1.4 กิจกรรมที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ (ไม่มีปฏิสัมพันธ์ = กลุ่มอ้างอิง)					
1.4.1 การพาไปนอกบ้าน	0.0398	0.0448	0.0430	0.0209	0.230*
1.4.2 การเล่น	-0.0479	-0.0522	0.0227	-0.00800	-0.0264
1.4.3 การหัดเรียกชื่อ ฯลฯ	-0.0110	-0.0254	-0.0103	-0.00918	-0.0151
2. ลักษณะเด็กก่อนวัยเรียน					
2.1 กลุ่มอายุเดือน (กลุ่มอายุ 36-41 เดือน = กลุ่มอ้างอิง)					
2.1.1 อายุ 42-47 เดือน	---	0.0160	0.00296	-0.00137	-0.00349
2.1.2 อายุ 48-53 เดือน	---	0.0186	0.00181	-0.0115	-0.0171
2.1.3 อายุ 54-59 เดือน	---	0.0123	0.00160	0.00770	-0.00359
2.2 เพศ					
ชาย (หญิง = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0521***	-0.0486***	-0.0512***	-0.0484***
2.3 ดัชนีมวลกาย (น้ำหนักปกติ = กลุ่มอ้างอิง)					
2.3.1 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน	---	0.0240	0.0209	0.0114	0.0113

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
2.3.2 นำหนักสูงกว่ามาตรฐาน	---	0.0288	0.0262	0.0164	0.0381
2.3.3 เข้าข่ายว่าเป็นโรคอ้วน	---	0.0387*	0.0340	0.0240	0.0403*
2.4 ประวัติการดื่มนมแม่					
เคยดื่ม (ไม่เคยดื่มนมแม่ = กลุ่มอ้างอิง)	---	-0.0228	0.00202	-0.00477	-0.0280
3. ลักษณะครัวเรือน					
3.1 เขตพื้นที่					
เมือง (ชนบท = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.0187	-0.0157	0.00299
3.2 ภูมิภาค (กรุงเทพฯ = กลุ่มอ้างอิง)					
3.2.1 ภาคกลาง	---	---	0.0796***	0.0781***	0.0965***
3.2.2 ภาคเหนือ	---	---	-0.00143	-0.00564	0.0115
3.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	---	---	0.0229	0.0247	0.0379
3.2.4 ภาคใต้	---	---	0.0349	0.0497**	0.0478*
3.3 ระดับเศรษฐกิจสถานะ (จนมาก = กลุ่มอ้างอิง)					
3.3.1 จน	---	---	0.0618***	0.0375*	0.0636***
3.3.2 ปานกลาง	---	---	0.0427*	0.0217	0.0366
3.3.3 รวย	---	---	0.0558**	0.0280	0.0481**
3.3.4 รวยมาก	---	---	0.0605**	0.0336	0.0446
3.4 ขาดพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือน					
ไทย (ไม่ใช่ไทย = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	-0.00483	-0.0156	0.00158
3.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	---	---	-0.00130	0.00121	-0.00338
3.6 จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	---	---	0.00103	0.00732	-0.00272
3.7 จำนวนเด็กในครัวเรือน	---	---	-0.0156	-0.0236**	-0.0109
4. ลักษณะการอยู่อาศัยและผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน					
4.1 บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก					
มารดา (คนอื่น = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.189	0.122	---
4.2 การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา (ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและ/หรือมารดา = กลุ่มอ้างอิง)					
.ได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา	---	---	-0.00597	0.00874	---
4.3 สถานภาพสมรสของมารดา					
สมรส (ไม่ใช่สมรส = กลุ่มอ้างอิง)	---	---	0.0227	0.0147	---
4.4 ระดับการศึกษาของมารดา/ผู้ดูแลหลัก (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.4.1 มัธยมศึกษา	---	---	-0.0341	-0.0309	-0.0383
4.4.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	-0.0315	-0.0276	-0.0749
4.5 ระดับการศึกษาของบิดา (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า = กลุ่มอ้างอิง)					
4.5.1 มัธยมศึกษา	---	---	---	---	-0.00755
4.5.2 สูงกว่ามัธยมศึกษา	---	---	---	---	0.0462*
4.6 อายุของมารดาหรือผู้ดูแลหลัก	---	---	0.00818	0.00289	0.00637

ตัวแปร	พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่สมวัย (เกณฑ์ MICS)				
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	สมการที่ 3	สมการที่ 4	สมการที่ 5
5. พฤติกรรม/ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน					
5.1 การได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียน (ไม่ได้เรียน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.1.1 ได้เรียน น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.00641	---
5.1.2 ได้เรียน ตั้งแต่ 1-12 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0309	---
5.1.3 ได้เรียน ตั้งแต่ 13-25 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	-0.0121	---
5.1.4 ได้เรียน ตั้งแต่ 26-34 ชั่วโมง/สัปดาห์	---	---	---	0.0237	---
5.1.5 ได้เรียน ตั้งแต่ 35 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์	---	---	---	8.57e-05	---
5.2 จำนวนหนังสือเกี่ยวกับเด็กในครัวเรือน (ไม่มี = กลุ่มอ้างอิง)					
5.2.1 จำนวน 1-5 เล่ม	---	---	---	0.0446*	---
5.2.2 จำนวน 6-9 เล่ม	---	---	---	0.0578***	---
5.2.3 จำนวน ตั้งแต่ 10 เล่มขึ้นไป	---	---	---	0.0511**	---
5.3 การได้เล่นของเล่นประเภทต่าง ๆ (ไม่ได้เล่น = กลุ่มอ้างอิง)					
5.3.1 ของเล่นที่ทำขึ้นเอง	---	---	---	-0.00929	---
5.3.2 ของเล่นที่ซื้อจากนอกบ้าน	---	---	---	-0.00732	---
5.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน	---	---	---	-0.0430**	---
5.4 พฤติกรรมโภชนาการ (ไม่เคยดื่ม/รับประทาน = กลุ่มอ้างอิง)					
5.4.1 นม	---	---	---	0.0384	---
5.4.2 น้ำผลไม้	---	---	---	-0.0488***	---
5.4.3 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร	---	---	---	-0.00431	---
จำนวนตัวอย่าง (observation)	4,175	3,930	2,942	2,867	2,380
ค่า R-square	0.0290	0.0443	0.0948	0.132	0.126

หมายเหตุ * หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- ตัวแปร บุคคลที่เป็นผู้ดูแลหลัก การได้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา และสถานภาพสมรสของมารดา ถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ในสมการที่ 5 เนื่องจากปัญหา Perfect collinearity

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2529 สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี เกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง สาขาวิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2551 และสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา จากสถาบันเดิม ในปี พ.ศ. 2553 โดยในระหว่าง การศึกษาระดับปริญญาโท ได้มีโอกาสปฏิบัติงานเป็นผู้ประสานงานและนักวิจัยประจำ โครงการมหาวิทยาลัยสร้างเสริมสุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือโครงการบ้านนี้มีสุข ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 จนถึงปี พ.ศ.2555 รวมเป็นระยะเวลา 3 ปี จากประสบการณ์การทำงานใน โครงการบ้านนี้มีสุข ทำให้เกิดความสนใจในการวิเคราะห์เชิงปริมาณและประเด็นทางประชากร ที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัย เช่น สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ การเกิดน้อยด้วยคุณภาพ ฯลฯ จึงได้ ตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ด้านประชากรศาสตร์ ณ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเลือกช่องทางการสมัครเข้าศึกษาด้วยวิธีพิเศษ และได้มีแผนการ ศึกษารูปแบบเน้นทำวิทยานิพนธ์เป็นหลัก ในปี พ.ศ. 2556

สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาเอก นายศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ได้รับทุน สนับสนุนทั้งด้านการศึกษาและการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาฯ ซึ่งมีชื่อทุนว่า “ทุน จุฬาฯ 100 ปี” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.บังปอนด์ รักอำนวยกิจ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลัก ทั้งนี้ในระหว่างการศึกษาปีที่ 2 ภายหลังจากสอบผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ ได้มีโอกาส สมัครเข้าทำงานและได้ผ่านการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2557 สำหรับประเด็นความสนใจทางวิชาการในปัจจุบัน ได้แก่ การสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก ความ เหลื่อมล้ำกับการพัฒนา สังคมวิทยาว่าด้วยอารมณ์ การสร้างตัวตนผ่านการบริโภค